శ్రీ యాదవప్ర కాశేన విరచితా

వైజయన్తీ

(సంస్కృత నిఘణ్టుః)

361

శ్రీ బులుసు వేంకటరమణార్యః,
శ్రీ శ్రీభాష్యం అప్పలాచార్యః
ఇత్యేతాభ్యాం విద్వద్వరాభ్యాం
నిర్మితయా
ఆంధ్రార్థసహితయా అకారాది పదసూచికయా
సహితా.

విజయపుర్యాం
వాసిష్ఠ రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్
ఇత్యేతైః
ముద్రాప్య ప్రకాశం నీతా.
1958

491.23
C-6352

PRINTED AT
THE 'CHANDRIKA' PRESS
MADRAS—21.

51770

పీఠిక

సంస్కృతమునఁ గల బృహన్నిఘంటువులలో వైజయన్తీ నిఘంటు వొకటి. బహుళ ప్రచారము నొంది, సుప్రసిద్ధ మగు నమరసింహుని నామ లింగాను శాసనముకంటెను ఇది పెద్దది. దీనిని సుప్రసిద్ధ విద్వాంసుఁ డగు యాదవప్రకాశుఁడు రచించెను.

యాదవప్రకాశుఁడు తొలుత అద్వైత మతానుయాయి. భగవద్రామానుజుని గురువు. గురు శిష్యులకు జరిగిన వాదవివాదములు ఫలితముగఁ జివఱకి కీతఁడు రామానుజుని విశిష్టాద్వైతమతమును స్వీకరించెను.

ఈతఁడు వైజయన్తీ నిఘంటువు నే గాక మఱి మూఁడు గ్రంథములను రచియించెను. అవి - (1) యాదవభాష్యము (2) యతిధర్మసముచ్చయము (3) ఛందోవిచితిభాష్యము - అనునవి.

యాదవభాష్యము బ్రహ్మసూత్రములపై వ్రాయఁబడిన గొప్ప వివరణ గ్రంథము. దీని నీతఁడు శ్రీ భగవచ్ఛంకరుల శారీరకభాష్యముతో పాటు శిష్యులకు బోధించుచుండెడివాఁ డట!

యతిధర్మసముచ్చయము, యాదవప్రకాశుఁడు విశిష్టాద్వైతమతమును స్వీకరించిన పిదప వ్రాయఁబడిన గ్రంథము. వైష్ణవమతస్థుల కందఱికిని ఇయ్యది శిరోధార్యమును, బహు ప్రచారము కలదియు నగు గ్రంథము.

ఛందోవిచితి భాష్యం పింగళచ్ఛందస్సూత్రములకు విపుల మగు వివరణము.

వైజయన్తీ నిఘంటువు

వైజయన్తీ నిఘంటువు సుప్రసిద్ధ మగు గొప్ప కోశగ్రంథము. పెక్కు

మంది ప్రాచీనవిద్వద్వరేణ్యులు తమ గీర్వాణగ్రంథవ్యాఖ్యానములలో దీనిని పరమ ప్రమాణముగా ఉదాహరించి యున్నారు.

ఈ నిఘంటువు రెండుభాగములుగా విభజింపఁబడినది. మొదటిది పర్యాయభాగము. రెండవది నానార్థభాగము. పర్యాయభాగమున, ఆ యా శబ్దములకుఁ గల పర్యాయపదములు తెలుపఁబడినవి. నానార్థభాగమున, ఒక్కొక్కపదమునకును గల అనేకార్థములు తెల్పఁబడినవి. మొదటిభాగమున వీడుకాండలు కలవు. అవి - స్వర్గ, అంతరిక్ష, భూమి, పాతాళ, సామాన్య కాండములు. రెండవ భాగమున ద్వ్యక్షర, త్ర్యక్షర, శేషకాండములు మూఁడు కలవు. అమరసింహుని నామలింగానుశాసనమునకుఁ దర్వాత ఎంతోకాలమునకు రచింపఁబడిన దగుటచే ఇందు అందలి విషయములు చాల వఱకు గ్రహింపఁబడినవి. కొన్ని యెడల అందలి శ్లోకపాదము లున్నవి ఉన్నట్లుగనే స్వీకరింపఁబడినవి.

యాదవ ప్రకాశుఁడు దాక్షిణాత్యుఁడగుట వలన నతఁడు రచించిన యీవైజయన్తీ నిఘంటువు దక్షిణ దేశమునందే ఎక్కువ ప్రచారము పొందియుండి ది అమరకోశమునందు లేని పదములు చాలవఱకును గలవు. ముఖ్యముగా తెలుఁగు ప్రబంధములలోఁ గానవచ్చు పెక్కు తత్సమ పదములకు ఆధార మీవైజయన్తీ నిఘంటువేయగా పాండురంగమాహత్మ్యము మున్నగు వానినిబట్టి తెలియుచున్నది. ఉదాహరణమునకు బొక్కణ (సంచి), మేటా (మేడ) కవిలీ (కవిల), కరణ (కరణము), పిండి (పిడి), మానీ (మానిక), జొన్నల (జొన్నలు), వంటి పదములు నిందుఁ జేర్పఁబడినవి. గుఱ్ఱమును అర్థముసఁ గల 'తురగ' పదమిందు 'తురగోఽశ్వ' అని కలది ఆ కాలమున కొన్ని దేశ్య పదములు స్వేచ్ఛగా సంస్కృత ప్రసంగములలోఁ జేరఁబడుటచే, అవి యిట్లు నిఘంటువుల కెక్కియుండ వచ్చును.

సుప్రసిద్ధమగు నీ నిఘంటువు ఆఱువదియైదేండ్ల క్రిందటి వఱకును అముద్రితముగనే ఉండినది. 1893-వ సంవత్సరములో-చెన్నపురి. రాజధానీ కళాశాలలో సంస్కృత భాషాశాఖాధ్యక్షులుగ ఉండిన శ్రీ గస్తవ్ - ఆపర్టు (Mr. Gustav Oppert) దొరగారు పదసూచికతోఁగూడ దీనిని ప్రకటింపఁజేసి భాషావాఙ్మయములకు మహోపకార మొనర్చినారు. నాఁటి నుండి నేఁటి వఱకు నిది పునర్ముద్రణ భాగ్యము నొందనే లేదు! అలభ్యమైన యిట్టి యంత్రకృష్ట గ్రంథమును ముద్రింపఁ బూనుకొనిన శ్రీ వావిళ్ల సంస్థ వారెంత యును ప్రశంసా పాత్రులు!

ఈ గ్రంథము శ్రీ ఆపర్టు దొరగారు ప్రకటించిన గ్రంథము నను సరించియే ప్రకటింపఁబడుచున్నది. మూలమును తెలుఁగు లిపిలోఁ బ్రకటించుటయు, పదములకు తెలుఁగర్థములతో పట్టికను తయారుచేసి దీనితోఁ జేర్చుటయు నిందలి విశేషము.

వైజయన్తీ నిఘంటువున కాంధ్రదేశమున మంచి ప్రచారముండినది. కాని, ఎంత యత్నించినను తెలుఁగు లిపిలోనున్న ప్రతిగాని తెలుఁగుదేశములోని దేవనాగరి ప్రతిగాని లభింపలేదు. ఖండ ఖండములుగ - కొలఁది భాగములు మాత్రము—ఒకటి రెండు లభించినవి. కాని అవి యీ గ్రంథ ప్రకటనమున కీమాత్రము ఉపయోగింపలేదు. ఇట్టి ప్రతికంటె - తెలుఁగు దేశములోని ప్రసులు వేఱుగానుండి యుండవలెను. వీలయన ఇంద్రధనుస్సునకు 'వాయుంఫల' మనుఁ బేరున్నట్లు "వాయుంఫలం త్వింద్రధనుః" అని పెద్దలు వైజయన్తి సుదాహరింతురు. కాని ముద్రిత ప్రతిలో "ఇంద్రాయుధం త్వింద్రధనుః" అని కలదు. ఇట్టి శ్లోకమే ఉండవచ్చును. కాని, ఆంధ్రదేశపు ప్రతి లభింపకుండుట మన దౌర్భాగ్యము!

ఈ నిఘంటువున కే వ్యాఖ్యానములును లభించలేదు. అందువలన దీనిని సమన్వయించుకొనుట కెంతో శ్రమపడవలసివచ్చినది. ఒక్కొక్క

యెడ, పదసూచికలో ఈయబడిన యర్థములు సరియైనవిగా తోచక పోవచ్చును అట్టి వేవైన ఉన్నయెడల పునర్ముద్రణమున నవి సరిచేయబడఁ గలవు

ఈ నిఘంటువునకు పదసూచికను తయారుచేయుటకును, అర్థములను వ్రాయుటకును ఎంతో కాలముపట్టినది. మన్మిత్రులును కొంతకాలము మున్నుపు - రాజధాని కళాశాలలో సంస్కృతాధ్యాపకులుగా పని చేసి, ప్రస్తుతము కాకినాడ కళాశాలలో సంస్కృతాధ్యాపకులుగా ఉన్నవారును అగు వ్యాకరణ విద్యాప్రవీణ, భాషాప్రవీణ శ్రీ శ్రీ భాష్యం - అప్పలాచార్యులుగారు, (ఎం. ఏ.) దీనిని తయారుచేయుటలో ఎంతో సహకరించిరి. వారిలో డ్వాటులేనిచో - తెలుగర్థములతోడి పదసూచిక తయారగుట అసాధ్యమే యగును. కావున వారి కచేక ధన్యవాదములు.

ముద్రణ సామగ్రి కరవై, గ్రంథముద్రణ మసాధ్యముగా ఉన్న యిట్టి కాలములో యిట్టి బృహద్గ్రంథమును చక్కని కాగితములపై ముద్రించి, ప్రకటించిన శ్రీ వెంకటేశ్వర సంస్థాకార్యనిర్వాహకులు శ్రీకాళహస్తి చంద్రమౌళీశ్వర శాస్త్రిగారి కెంతయుఁ గృతజ్ఞతాభివందనములు.

చెన్నపురి
1-11-58

బుధ విధేయుఁడు.
బ్రహ్మశ్రీ వేంకటరమణయ్య.

అనుక్రమణికా.

విషయము.	పుట.
పరిభాషా ...	1
అ	
1. స్వర్గకాండ. ...	3
ఆదిదేవాధ్యాయః ...	3
లోకపాలాధ్యాయః ...	9
యజ్ఞోధ్యాయః ...	15
2. అంతరిక్షకాండః ...	17
జ్యోతిరధ్యాయః ...	17
మేఘాధ్యాయః ...	25
ఖగాధ్యాయః ...	26
శబ్దాధ్యాయః ...	31
3. భూమికాండః ...	35
దేశాధ్యాయః ...	35
శైలాధ్యాయః ...	41
వనాధ్యాయః ...	65
పశుసంగ్రహాధ్యాయః ...	72
మనుష్యాధ్యాయః ...	83
బ్రాహ్మణాధ్యాయః ...	104
క్షత్త్రియాధ్యాయః ...	104
వైశ్యాధ్యాయః ...	123
శూద్రాధ్యాయః ...	136
4. పాతాళకాండః ..	148
సరీసృపాధ్యాయః ...	148
జలాధ్యాయః ...	154
పురాధ్యాయః ...	159
భూతాధ్యాయః ...	173
5. సామాన్యకాండః ...	186
గణాధ్యాయః ...	186
ధర్మకర్మాధ్యాయః ...	192
గుణాధ్యాయః ...	196
అవ్యయలింగాధ్యాయః ...	201
ఆ	
6.ద్వ్యక్షరకాండః ...	214
పుంలింగాధ్యాయః ...	214
స్త్రీలింగాధ్యాయః ...	220
నపుంసకలింగాధ్యాయః	224
అర్థవల్లింగాధ్యాయః ...	228

నానాలింగాధ్యాయః ... 230
7. త్ర్యక్షరకాండః ... 239
పుంలింగాధ్యాయః ... 239
స్త్రీలింగాధ్యాయః ... 247
నపుంసకలింగాధ్యాయః 250
అర్థవల్లింగాధ్యాయః ... 254
నానాలింగాధ్యాయః ... 257
8. శేషకాండః ... 265
పుంలింగాధ్యాయః ... 265
స్త్రీలింగాధ్యాయః ... 271
నపుంసకలింగాధ్యాయః 273
అభిధేయవల్లింగాధ్యాయః 275
(అర్థవల్లింగాధ్యాయః)
నానాలింగాధ్యాయః ... 277
పర్యాయ సంయోగన్యాయ
ప్రదర్శనాధ్యాయః ... 281
అనేకార్థావ్యయా
ధ్యాయః ... 284
అవ్యయపర్యాయా
ధ్యాయః ... 287
లింగ సంగ్రహాధ్యాయః 289
గ్రంథసమాప్తిమ్,
సమాప్తిః ... 295
పాఠాన్తరాణి ... 296
పదానుక్రమణికా.
నిఘంట్వంతర సంబంధః

వైజయన్తీ

పరిభాషా

ఓంకారార్థాయ తత్త్వాయ వాచ్యవాచకశక్తయే,
బ్రహ్మసంజ్ఞాయ పూర్వేషాం గురూణాం గురవే నమః. ౧
ప్రకాశ్యాప్రవిధం లిఙ్గం నిర్లిఙ్గం వచనాది
వైజయంతీతి విఖ్యాతం క్రియతే నామభి ౨

స్త్రీపున్నపుంసకం లిఙ్గం సంకీర్ణం తచ్చ పంచధా,
నపుస్త్రీనపుషణ్ఢస్త్రీ త్రిలిఙ్గం వాచ్యలిఙ్గికమ్. ౩
సమాసలిఙ్గాద్విధితస్సమాచర్యాత్ పృథక్కృతేః,
లిఙ్గం విద్యాత్ప్రయోగాచ్చ క్వచిన్ సర్వత్రాపి నశ్చియామ్.
యత్ప్రవృత్తం సమాసస్య లిఙ్గం తత్ స్యాత్ [illegible]సినామ్, ౪
విశేషవిధితః క్వాపి లిఙ్గం తత్రాప్యయం క్రమః.
స్త్రీలిఙ్గే స్త్రీత్వయం శబ్దః పుంలిఙ్గే పుమానితి,
షణ్ణపుమితిక్లీబే యే చ షణ్ణార్థ వాచినః. ౫
త్రిష్వాద్యాస్తు కిరాద్యాశ్చ లిఙ్గే త్రయాశ్చ స్త్రీలిఙ్గకే,
అస్త్రీత్వాన్నిషేధేషు నపుణ్ణాదీతరద్వయమ్.

జ్ఞాత్రైర్లిఙ్గస్సమాచర్యాత్ కర్మణ్
ఏకత్ర సర్వే పుంలిఙ్గా

ఇత్యేకస్యాపి పర్యాయా లిఙ్గాయాత్ర పృ
ప్రయోగాత్ప్రియశో లిఙ్గముదన్తాః సంశయే ఽప్యో... 277
సందిగ్ధద్వివచోఽన్తం క్లీ నా స్యాదబహువచోఽన్యయ
20 సమానే స్యుః పృథక్ సర్వే శబ్దా బహువచోఽన్తకే, ౧౦
న పూర్వశబ్దభాగత్ర పునస్త్వన్త మథాదితః.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం పరిభాషాధ్యాయః.

అథ స్వర్గకాణ్డః ౨

ఆదిదేవాధ్యాయః

స్వర్గో నాక స్త్రిదివత్రయీ సురావాస ఊర్ధ్వలోకః ఫలోదయః,
సౌకిభోగభూమిషు స్త్రీ దివి ద్యౌశ్చ త్రివిష్టపమ్. ౧
అమర్త్యభవనం గౌశ్చ త్రిదివస్యాత్ స్వరవ్యయమ్,
దేవా నిలింపా మరుతో గీర్వాణా వాయునా సురాః. ౨

5 ఆదిత్యాబ్భువోఽస్వప్నా వివస్వన్తో దివౌకసః,
ఆదితేయా దివిషదో లేఖా అదితినన్దనాః. 3
సుపర్వాణః క్రతుభుజో నిర్జరా అమృతాశనాః,
బర్హిర్ముఖా విట్పతయ స్త్రిదశా హవ్యదోనయః. ౪
అమర్త్యశ్చాథ న స్త్రీ స్యాద్దైవతం దేవతా స్త్రియామ్,

10 త్రయ ఏవాదిదేవాః స్యు ర్బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః. ౫
ఆజానజా స్వయంతోదేవాః కర్మదేవాస్తు కర్మభిః,
బ్రహ్మా విధాతా విశ్వాత్మా ధాతా స్రష్టా ప్రజాపతిః. ౬
హిరణ్యగర్భో భద్రప్రధానో విరించః కశ్చతుర్ముఖః,
పద్మాసనస్సురజ్యేష్ఠ శ్చిరజీవీ సనాతనః. ౭

15 శతానన్దశ్శతధృతి స్స్వయంభూ స్సర్వతోముఖః,
పరమేష్ఠీ విశ్వసృక్తాః పురుషో హంసవాహనః. ౮
పద్మభూః ప్రాణదోవేధా ద్రుహిణో నాభిజో విధిః,
వాగ్వాణీ భారతీ భాషా గౌర్ధీ ర్బ్రహ్మీ సరస్వతీ. ౯
విష్ణుర్నారాయణో బభ్రుశ్చక్రపాణిర్జనార్దనః,

20 దైత్యారిః పుండరీకాక్ష స్త్రికకు ద్విష్టరశ్రవాః. ౧౦
పీతాంబరో హృషీకేశో విష్వక్సేనశ్చతుర్భుజః,

శ్రీవత్సశ్ఛీపతి శ్శార్ఙ్గీ శ్రీవత్సాంకోఽచ్యుతోఽణుః. ౧౧
వాసుదేవ స్సుభూశ్చక్రీ వైకుంఠః పురుషోత్తమః,
అరిష్టనేమి రజిత శ్ఛీధరో యజ్ఞపూరుషః. ౧౨
ముఞ్జకేశీ మురరిపు ర్గదాపాణి రధోక్షజః,
అనన్తశాయీ బృన్దాకో ముకున్దో ధరణీధరః. ౧౩
శతానన్ద శ్శతావర్తో యుగావర్త స్సురోత్తమః,
కాలకున్దో రన్తిదేవః కేశవో గరుడధ్వజః. ౧౪
పద్మనాభో విశ్వరూపః కృష్ణో హరి రసంపుషః,
కైటభారి ర్బ్రహ్మనాభో గోవిన్దో మధుసూదనః. ౧౫
ఆచారా వైష్ణవీ సూక్ష్మా లక్ష్మీ పుష్టిర్నిరంజనా,
జీవనీ మోహనీ మాయా నవైతా విష్ణుశక్తయః, ౧౬
కౌస్తుభోఽస్య మణిర్లక్ష్మ శ్రీవత్సో నన్దక స్తస్యసిః,
చాపశ్శార్ఙ్గం పాంచజన్యశ్శంఖశ్చక్రం సుదర్శనమ్. ౧౭
కౌమోదకీ గదాఽథాస్య మత్యాశ్చైస్య స్సమనామకాః,
అవతారా నృసింహస్తు హిరణ్యకశిపుద్విషన్. ౧౮
ఉపేన్ద్ర ఇన్ద్రావరజో వామనో బలికణ్టకః,
ఆదితోస్య ద్విపదస్తార్క్ష్య స్త్రివిక్రమ ఉరుక్రమః. ౧౯
విష్ణుశ్చ జామదగ్న్యస్తు రామో దాశరథిః పునః,
రాఘవో జానకీకాన్తో రామో రావణసూదనః. ౨౦
[దూషణారిః ఖరారిశ్చ కుంభకర్ణారిరేవచ,
రాక్షసఘ్న స్సుఖకరః కౌసల్యానన్దవర్ధనః. ౨౧
పార్థివేన్ద్రో ధనుష్పాణి ర్బలీ దశరథాత్మజః,]
రామస్సంకర్షణః సౌరో బలదేవో హలాయుధః. ౨౨
బలభద్రః ప్రలంబారిః కాలిన్దీకర్షణోహలీ,

తాలాంకో రేవతీకాన్త స్సాత్త్వతో ముసలీ బలీ. ౨౩
భద్రాంగో భద్రవదనః కామపాల స్సితాసితః,
బలో నీలాంబరశ్చాథ తస్య సంవర్తకం హాలమ్. ౨౪
సౌనన్ద మస్య ముసలం కృష్ణో దామోదరోఽద్రిధృత్,
దాశార్హో నరకారాతి ర్వనమాలీ గదాగ్రజః. ౨౫
శైనిః కంసరిపు శ్శౌరి స్సారథి స్తస్య దారుకః,
వసుదేవోఽస్య జనకో దుందు ర్దానకదుందుభిః. ౨౬
ప్రద్యుమ్నో మన్మథః కామో మారోమనసిజః స్మరః,
కన్దర్పో దర్పకోఽనఙ్గో మీనాంకో మకరధ్వజః. ౨౭
పుష్పధన్వా రతిపతిశ్శంకరారి రనన్యజః,
శూర్పకారి ర్మధుసఖః పంచేషు ర్విషమాయుధః. ౨౮
బంధుర్వామో జరాభీరు ర్హృచ్ఛయో మధుసారథిః,
బ్రహ్మసూ రనిరుద్ధః స్యాదృషికేతు రుషాపతిః. ౨౯
అథాన్యే హ్యవతారాః స్యు ర్నరనారాయణా వృషీ,
అశ్వో హయశిరా శ్శేషః కపిలో వ్యాస ఇత్యపి. ౩౦
దత్తాత్రేయశ్చ కల్కీ చ బుద్ధశ్చేత్యవమాదయః,
కపిలస్తు మహావిష్ణు ర్వ్యాస స్సత్యవతీసుతః. ౩౧
పారాశర్యో వైపాయనః కృష్ణవైపాయనోఽపి చ,
బుద్ధస్తు శ్రీఘనశ్చాస్తా బోధిసత్త్వో వినాయకః. ౩౨
సమన్తభద్ర స్సర్వజ్ఞో మారజిల్లోకజిజ్జినః,
షడభిజ్ఞో దశబలో ధర్మరాజ స్తథాగతః. ౩౩
మునీంద్రస్సుగతశ్శాస్తా మునిరద్వయవాద్యపి,
శాక్యసింహస్తు సర్వార్థసిద్ధశ్శౌద్ధోధని ర్గురుః. ౩౪
గౌతమశ్చార్కబంధుశ్చ జినస్త్వర్హ స్త్రికాలదృక్,

70 అష్టకర్మపరిభ్రష్టో వీతరాగశ్చ కేవలీ. 3
లక్ష్మీః పద్మాలయా శక్తిర్మా క్షీరోదసుతేందిరా,
రమాబ్ధిజా భార్గవీ చ స్త్రీలిఙ్గాశ్చాంబుజాహ్వయాః. 3
గరుడః కాశ్యపసుతో గరుత్మా సురగాశనః,
సుపర్ణీ తనయస్తార్క్ష్యో వైనతేయో మహేంద్రజిత్. 3
75 పన్నగారిర్విష్ణురథ సుపర్ణో విహగాధిపః,
మహేశ్వరః పశుపతిః శ్రీకంఠః పాంసుచందనః. 3
శంకరో గిరిశో రుద్రో గిరీశ శ్మశిభూషణః,
భవ్రేశ్వర శ్చంద్రమౌళిః పినాకీ శశిశేఖరః. 3
కపర్దీ ధూర్జటిశ్శర్వః కపాలీ నీలలోహితః,
80 ఈశ ఈశ్వర ఈశానో భర్గో మృత్యుంజయో మృడః. ర
వ్యోమకేశో మహాదేవః ప్రమథాధిపతిశ్శివః,
శూలీ దక్షాధ్వరారాతిః కామారిః పరమేశ్వరః. ర
కృత్తివాసా అహిర్బుధ్నో నీలగ్రీవ స్త్రిలోచనః,
గంగాధరో విరూపాక్షో వామదేవో వృషధ్వజః. ర
85 భూతేశః ఖండపరశుః స్థాణురంధకసూదనః,
భగనేత్రాంతకో భీమస్త్రిపురారి ర్దిగంబరాయుధః. ర
కటాటంకో జటాటీరో జటాశూటో మహానటః,
హిండీకాంతో రేరిహాణః సర్వజ్ఞో నందివర్ధనః, ర
స్థాలో డిండీశ ఉద్దీశ్యః కంకేశాలో మహావ్రతః,
90 కృశానురేతా జోటింగః కంకటీక ఉమాపతిః. ర
ఖట్వాంగీ మందరమణి రులందో వృషవాహనః,
ఉగ్రః కటపూర్ది గ్వాసా ఝండప్రచండో ఽనుతశ్చనః. ర
బహురూపో ఽధర్మకుటో దశబాహుర్దశాత్యయః,

జ్ఞానం వైరాగ్యమైశ్వర్యం తపస్సత్యం క్షమా ధృతిః. ౪౭
ప్రకృత్వమాత్మసంబంధోఽప్యధిష్ఠాతృత్వమిత్యపి,
అవ్యయాని దశైతాని శంభోరవ్యయ మస్త్రియామ్. ౪౮
వామా జ్యేష్ఠా శివా రౌద్రీ చిత్తోన్మాదకరీ సుఖా,
కాలీ కలేబరా భూతదమనీ చేళళక్తయః. ౪౯
కపర్దోఽస్య జటాజూటః ఖట్వాంగోఽస్య సుఖంఘుణిః,
పినాకోఽజగవం యుగ్యమజగావ మజీగవమ్. ౫౦
ప్రమథాః స్యుః పారిషదా నందీస్యాన్నందికేశ్వరః,
అథ కూష్మాండకః కేలికిలో గణపతిప్రియః. ౫౧
భృంగరీటిః పునర్భృంగీ చర్మీ భృంగిరిటిళ్మలిః,
వృషాణో లూనదోర్బాణో భేలుకస్తు కృతాలకః. ౫౨
వీరభద్రస్తు దేవాజ్ఞో విఘ్నేశస్తు వినాయకః,
లంబోదరో హస్తిరాజ ఏకదంతో గజాననః. ౫౩
వైశ్వామాతురః పరశుభృదాఖుయానో గణాధిపః,
కుమారళ్చరజః స్కందస్తారకారి రుమాసుతః. ౫౪
మహాసేనో మహాతేజాళ్శక్తిపాణిర్గుహోఽగ్నిభూః,
వైజయంత స్సిద్ధసేనస్సేనానీళ్శిఖివాహనః. ౫౫
స్వామీ గాంగేయ గౌరేయబ్రహ్మచారిమహాజసః,
షాణ్మాతురః కార్తికేయో బ్రహ్మగర్భష్షడాననః. ౫౬
సుబ్రహ్మణ్యో నీలదంష్ట్రః క్రౌంచారిః కుక్కుటధ్వజః,
అస్యశాఖో విశాఖశ్చ నైగమేషశ్చ పృష్ఠజాః. ౫౭
ఉమా మేనాత్మజా రౌద్రీరుద్రాణీ సర్వమంగళా,
ఆర్యాఽద్రిజా మహాదేవీ శర్వాణీ పార్వతీ శివా. ౫౮
భామరీరేవతీ పట్టీ గౌతమీ వాజ్రవీ సతీ,

అపర్ణాపరుజా జారీ శేండిలీ వారుణీ హిమా. ౫౯
బర్హిధ్వజా శేతముఖీ యోగినీ పరమేష్ఠినీ,
సునన్దా నన్దినీ నన్దా నన్దయన్తీ కలాపినీ. ౬౦
కాలరాత్రీ మహారాత్రీ రక్తదన్తైకపాటలా,
ఏకపర్ణా భద్రకాలీ మహాకాలీ కరాలికా. ౬౧
దుర్గా కాత్యాయనీ చణ్డీ కైటభీ సింహవాహనా,
యమేన్ద్రీ కృష్ణ మైనాక రామాణాం భగినీ స్వసా. ౬౨
వింధ్యమన్దరకాన్తార మలయేభ్యశ్చ వాసినీ,
చణ్డముణ్డా తు చాముణ్డా చర్చా మార్జారకర్ణికా. ౬౩
కర్ణమోటీ మహాచణ్డీ మహాగన్ధా కపాలినీ,
బ్రాహ్మీ మాహేశ్వరీ చైన్ద్రీ వారాహీ నారసింహ్యపి. ౬౪
కౌమారీ వైష్ణవీ చేతి తా వీతా స్సప్తమాతరః. ౬౪½

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం స్వర్గకాణ్డ ఆదిదేవాధ్యాయః.

లోకపాలాధ్యాయః

ఇంద్రో దుశ్చ్యవనో వజ్రీ వృత్రారి ర్వాసవో వృషా
వృద్ధశ్రవా స్సునాసీర స్సహస్రాక్షో దివస్పతిః. ౧
వాస్తోష్పతి ర్బలరిపుః పురుహూతః పురందరః,
మఘవా పూర్వదిక్పాలః పృతనాషాట్ సురాధిపః. ౨
సంక్రన్దనో హరిహయో గోత్రభిత్ పాకశాసనః,
పులోమశత్రు ర్హరివా నూగ్ధ్వధన్వా శచీపతిః. ౩
కారురర్జున్యరిపు ర్జిష్ణు ర్మరుత్వాన్ హరివాహనః,
స్వారాడృభుక్షా స్సుత్రామా బిడౌజా స్సితకుంజరః. ౪
భూరిశ్రవా శ్చిత్రరథ స్సునాసీరో యుధిష్ఠిరః,
పరమన్యు ర్వజ్రపాణి శ్శతమన్యు ర్విభీషణః. ౫
ఆఖండల ఉగ్రధన్వా మేషాణ్డోఽప్సరసాం పతిః,
ఖదిరో మాహిరో దాల్భ శ్శయీచిర్వియునో జయః. ౬
గౌరవస్కన్ది బన్దీకా వారణో దేవదుందుభిః,
మహేన్ద్రో బాహుదన్తేయ స్తురాషా డ్వజ్రదక్షిణః. ౭
దృషస్వసు ధనాచ్యస్య పురాజిత్ నన్తికర్మకృత్,
సుతో జయో జయన్తశ్చ జయదత్తోఽప్యధో సుతా. ౮
జయన్తీ దేవసన్దీ తు ద్వార్స్థ స్సూనతస్తు మాతలిః,
ప్రాసాదో వైజయన్తోఽస్య వైజయన్తో ధ్వజోఽపి చ. ౯
అమరావత్యస్య పురీ స్యాత్తు సర్వర్తన మిత్యపి,
అనోఽస్యదృషణశ్చాస్యా దారామ స్తస్య నన్దనమ్. ౧౦
క్రీడాసరో నన్దిసరః క్రీడాభూ స్తస్య నన్దికా,
పులోమజా శచీన్ద్రాణీ పౌలోమీ జయవాహినీ. ౧౧

ఐరావతో రాథన్తరిరభ్రనాగోఽభ్రముప్రియః,
ఐరావణ శ్చతుర్దంష్ట్ర స్సూర్యభౌతారి మర్దనః. ౧౪

అస్త్రియా వజ్రకులిశౌ భిదురం శతధారకమ్,
వ్యాథాయుః పుంసి దంభోలి శ్శతకోటిః పవిర్భిదుః. ౧౩
వహ్నిర్వై వ్యాన్నరో ఘూసిః కృష్ణవర్త్మా సమస్తభుక్,
జాతవేదా బృహద్భాను ర్వీతిహోత్ర స్తనూనపాత్. ౧౪
దహనో జ్వలనశ్శుష్మా రోహితాశ్వ ఉషర్బుధః,
శోచిష్కేశ స్త్రిథామాగ్నిరుదర్చిః పావకోఽనలః. ౧౫
హిరణ్యరేతా స్సప్తార్చి ర్వసురేతా హుతాశనః,
కృపీటయోని రర్చిష్మాన్ ధూమకేతు ర్దురాసదః. ౧౬
మన్త్రజిహ్వ స్సప్తజిహ్వ స్సుర్గిజిహ్వో హవ్యవాహనః,
ఆశ్రయాశో వాతసఖః కృశాను ర్వాతసారథిః. ౧౭

వమిర్భుజిః పచిస్సాచి శ్చిరిర్వచతిరంచతిః,
జాగృవిస్సహురిస్సద్భిర్దముసీ హవనో హవః. ౧౮
స్రుదాకుర్భరథః పీథో జహురాణోషిరా శిరాః,
తేజోఽప్పిత్త మపాంపిత్తం స్వాహాగ్నాయీ చ తత్ప్రియా.
స్కంథాగ్నిస్థూలకాషాగ్ని ర్ధుర్ధుర స్తు తుషానలః,
ఛాగణస్తు కరీషాగ్ని ర్మేఘవహ్ని రిరందమః. ౨౦
కుత్స్యగ్ని ర్మృచ్ఛయోఽథార్వే దౌ సంవర్తకబాడబౌ,
సహరక్షోదవోదుర్ధ స్తార్దేక్షుమతరత్సమా. ౨౧
క్రవ్యాత్తు ప్రేతదాహాగ్ని ర్దేవాగ్ని ర్హవ్యవాహనః,
సహరక్షాస్తు దైత్యానాం పిత్యాణాం కవ్యవాహనః. ౨౨
అపోనపాత్తు యజ్ఞాగ్నిః క్రత్వగ్నిః స్యాదపాన్నపాత్,
శుక్రాన్వాహార్యపచనా వథ్వరే దక్షిణానలే. ౨౩

గార్హపత్యో గృహపతిః పవమానశ్చ పశ్చిమే,
శంస్య ఆహవనీయశ్చ పూర్వోఽగ్నిర్హవ్యవాహనః. ౨౪
సభ్యావసభ్యౌ తత్పార్శ్వా వాయుస్స్యాత్ పాశుబంధికః,
పథికృద్వర్త్మ హోమేషు పదహోమేష్వనీకవాన్. ౨౫
ఆధానాదిష్వహస్తాన స్రుగభిర్వ్యాపకర్మణి,
బ్రహ్మౌదనాగ్నిఖరతో యవిష్ఠస్సనవాహుతౌ. ౨౬
మహిమాంస్తు వివాహాగ్నిర్వైశ్వదేవాగ్నిరద్భుతః,
వ్రతాన్తే బహురన్నాదః సులభః పాకయాజ్ఞికః. ౨౭
సవ్యస్తు మృతకే వహ్నిరపసవ్యస్తు సూతకే,
ధూమస్తరిర్వ్రేఘువాహీ ధూపోఽసౌగంధవాసితః. ౨౮
శిఖాజిహ్వోర్చిరప్యుమాన్ కీలాజ్వాలా చ నృస్త్రియోః,
ఝులకా తు మహాజ్వాలా ప్రవర్గ్యో నీలకోఽపి చ. ౨౯
సప్తజిహ్వాః పునః కాలీ కరాలీ విస్ఫులింగినీ,
ధూమవర్ణావిశ్వరుచి ర్లోహితా చ మనోజవా. ౩౦
త్రయీ స్ఫులింగోఽపుంజోనా ఖడ్డాంగశ్చాథసంజ్వరః,
సన్తాపః స్యా త్పక్వకాశస్తు ద్యోత ఆలోక ఆతపః. ౩౧
దీప్తాగ్రం కాష్ఠముల్కాస్యా త్కక్షిముకోఽలాతముల్ముకమ్,
అంగారోఽస్త్రీ ప్రశాన్తాస్థి రింగారః కారికాగ్నివిట్. ౩౨
భసితం భస్మభూతిః స్యా దగ్న్యుత్సాత ఉపాహితః,
యమః పితృపతి ర్దణ్డధరో మహిషవాహనః. ౩౩
యమరాడ్యమునాభ్రాతా మందో వైవస్వతోఽన్తకః,
సావిత్రేయ శ్చిద్ధదేవ స్సమవర్తి పరేతరాట్. ౩౪
కాలః కృతాన్త శ్శ్మశనః కీనాశో దక్షిణాధిపః,
ధర్మరాజః పురాణా స్తుః కాలకుంథో విశీర్ణపాత్. ౩౫

పత్నీ యమస్య ధూమోర్ణా చిత్రగుప్తస్తు లేఖకః,
పణికాత్వగ్రసంధానీ కాలీచీ తు విచారభూః. 36
నరకో నారకోవ్యేష నిరయో దుర్గతిః స్త్రియామ్,
అవీచ్యన్తా రౌరవాద్యాః ప్రాయశో నరకా నరి. 37

75 నారకా జన్తవఃప్రేతా యాప్యా అప్యాతిబాహికాః,
ప్రేతాః పరేతా వేతాలా గంధర్వాస్సత్త్వకాగ్రహాః.38
యాతనాకారణాదుఃఖం త్వామనస్యం ప్రసూతిజమ్,
స్యాత్కష్టం కృచ్ఛ్రమాభీలం త్రిష్వేషాం తద్వదగ్థకాః.39
అథ రక్షాంసి యాతూని రాక్షసా అలలోహితాః,

80 రాత్రించరా రాత్రిచరా క్రవ్యాత్ క్రవ్యాదనైఋతాః.40
నైకసేయా యాతుధానాః పురుషాదాః ప్రవాహికాః,
అనుషా విధురా రక్తగ్రహాశ్శంకవ ఆశరాః. 41
అలక్ష్మీర్నిరృతి శ్జ్యేష్ఠా రావణస్తు హరానతః,
దశాస్యో వింశతిభుజ శ్చతుష్టాన్తానమన్దిరః. 42

85 లంకేశ్వరో యాతుపతి స్సన్నాహోఽస్యవిచోలకః,
చంద్రహాసస్తు ఖడ్గోఽస్య క్రీడాభూస్స్యమరావలీ. 43
అశోకవనికోద్యానం త్రిశిర స్సమసీపదః,
ఇంద్రజిన్మేఘనాదః స్యాత్ ప్రహస్తః స్యాదలంబుసః. 44
వరుణ శ్శీతలోవామో దుందుభిస్సంవృతోఽప్పతిః,

90 అంబువాసోఽంబుకాంతారః పాశీ మకరవాహనః. 45
ప్రచేతా యాదసాన్నాథః ప్రత్యగాశాపతి స్తథా,
జలభూషణఉద్దామో గౌరీ తు వరుణప్రియా. 46
వాతోవాయు ర్జగత్ప్రాణ శ్శ్వసనోఽనిలః,
గంధవాహో గంధవహో మాతరిశ్వా సమీరణః. 47

95 యుజినో లఘుగోవాతి ర్ధ్వజప్రహరణో జగత్,
దైత్యదేవో వహాఃప్రాణో నభఃప్రాణోఽంకతి స్సరః. ౪౮
ఆశుగః పవనః స్పర్శః పవమానః ప్రభంజనః,
మరుద్ధూలిధ్వజోమర్క స్సమీరోఽగ్నిసఖశ్చలః. ౪౯
శుష్మిర్మహాబలోవేగీ నభోజాత స్సదాగతిః,

100 నభస్వాన్ మారుతశ్శీఘ్రిః పృషదశ్వః ప్రకంపనః. ౫౦
సంక్రాంవాత స్సంపృష్టిస్సాస్య ద్వాత్యావాతస్తు మండలీ,
మృదువాత శ్చించిలికో వేథాలిట్ సారథోఽపి చ. ౫౧
మధ్యమో హరితోనేరీ యూనికః స్వేదమోషకః,
ఖరః స్వరింగణోఽథాసౌ గ్రీష్మో ఝంఝూనిలోఽనిలః. ౫౨

105 పయోదాన్తే తు పవనో వసంతేఽమలపాలికః,
గరవాయు ర్నిదాఘేఽల్ప శ్శిశిరే సపుటానిలః. ౫౩
జారవాయుస్తు హేమంతే శాగద స్సారణ శ్శరః,
గోగంధనః పురోవాత ఉత్తరస్తు హిమానిలః. ౫౪
రం హస్తరః క్లీ ప్రసభో జవోవేగః స్యదో రయః,

110 కుబేరో యక్షరాడ్యక్షః కుతనుః కిన్న రేశ్వరః. ౫౫
మనుష్యధర్మైల బిలః పౌలస్త్యో ధనదో ధనీ,
కైలాసనాథ స్త్రిశిరా ధనాధ్యక్షో వటా శ్రయః. ౫౬
నిధిపాలో వైశ్రవణో వి త్తేశో నరవాహనః,
రాజరాజః పరావిద్ధః కింపూరుష గుహ్యకేశ్వరః. ౫౭

115 ఏకపింగో రుద్రసఖః కుడుః పుణ్యజనేశ్వరః,
ఇచ్ఛావసూ రత్నగర్భో రత్నహస్తస్సితోదరః. ౫౮
ఆస్యోద్యానం చైత్రరథం పుత్రస్తు నలకూబరః,
పురీవస్యోకసాశాస్య విమానం పుష్పకోఽస్త్రియామ్. ౫౯

నిధానం గూఢకేశోనా నిధిశ్చేవధిరస్త్రియామ్,
120 భేదాః పద్మోమహాపద్మ శ్శంఖో మకరకచ్ఛపా. ౬౦
ముకుంద కుందనీలాశ్చ చర్చ్చేతి నిధేర్నవ. ౬౦౫

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం స్వర్గకాణ్డే లోకపాలాధ్యాయః.

యక్షాద్యధ్యాయః

స్పర్శానన్దా స్త్వప్సరస స్సుమదాశ్చ రతేమదాః,
స్వర్వేశ్యాశ్చాథఖాపేయో యక్షోఽథ తురగాయనః. ౧
గంధర్వో గాతు గాంధర్వా సిద్ధాః స్యు స్సనకాదయః,
భూతాపుత్రాస్తు భూతాని భూతాశ్చ శివపార్శ్వగాః. ౨

కిన్నరాః స్యుః కిం పురుషా మయవోఽశ్వముఖాశ్చ తే,
గుహ్యకామానిచరయ స్తథాదేవజనాస్సుతాః. 3
విద్యాధరాస్తు ద్యుచరాః ఖేచరా స్సత్యయావనాః,
పిశాచాస్యా తాఃపిశేయోఽనృజుర్దర్వశ్చ పిండకః. ౪
దేవయోనయ ఏతేస్యు స్స్వర్వేశ్యాద్యా స్సరఃసుసః,

నాసత్యదస్రౌనాసత్యా వశ్వినౌ వరవాహనౌ. ౫
ఆశ్వినేయా యజ్ఞవహా దేవవైద్యౌ వరాన్తకౌ,
నాసిక్యా వశ్వినౌదస్రౌ విశ్వకర్తాద్యవర్ధకిః. ౬
త్వష్టానామ సదేవానాం మయోనామ సురద్విషామ్,
సనత్కుమారో వైధాత్రో నారదః కలహప్రియః. ౭

రుద్రావసవ ఆదిత్యా విశ్వే సాధ్యా మరుద్గణాః,
తుషితా భాస్వరాద్యాశ్చ బహవో దేవతాగణాః, ౮
మన్వన్తరేషు భిద్యన్తే దేవా స్సప్తర్షిభి స్సహ,
అసురా దానవాదైత్యా దైతేయా దేవశత్రవః. ౯
పూర్వదేవా శ్శుక్రశిష్యా రసాగేహా హరిద్విషః,

ఈదృజ్చేత్యాదిభిర్మన్త్రై స్సప్తప్రోక్తా మరుద్గణాః. ౧౦
స్వానభాసితి గంధర్వగణా ఏకాదశోదితాః,
సుధర్మాస్యా ద్దేవసభా దివ్య ఉచ్చైశ్శ్రవాహయః. ౧౧

మేరు స్సుమేరు స్సువ్రర్ణాద్రి ర్మణిసాను స్సురాలయః,
మహామేరు ర్దేవగిరి ర్గోధుక్ చాథాఽపరేఽద్రయః. ౧౦

తాలాకామేరుగండాశ్చ యేమేరుం పరితః స్థితాః,
మన్దాకినీ వియద్గంగా స్వర్నదీ సురదీర్ఘికా. ౧౧
పఞ్చైతే దేవతరవో మన్దారః పారిజాతకః,
సన్తానః కల్పవృక్షశ్చ హరిచన్దన మస్త్రియామ్. ౧౨

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం స్వర్గకాణ్డే యక్షాద్యధ్యాయః.

స్వర్గకాణ్డ స్సమాప్తః.

అథ అన్తరిక్షకాణ్డః

జ్యోతిరధ్యాయః

అన్తరిక్షం నభోవ్యోమ గగనం సురవర్త్మ ఖమ్,
వియద్విష్ణు పదం దివ్యం వాయువర్త్మ విహాయసమ్. ౧
తారావర్త్మామ్బరం మేఘువర్త్మ చాకాశ మస్త్రియామ్,
దిగ్విభాభా కకుబ్దిణ్ హరిద్దేవవధూ స్సరిః. ౨
అవ్యయీభావోఽపదిశ మవాన్తర దిశా విదిక్,
క్రమాత్పూర్వాది దిఙ్నామా ఖిన్ద్రాద్యా శ్శక్ర-రాష్ట్రమాః.
లోకపాలా స్తతో గ్రాహ్యా దిక్ప్రదీచ్యాదయోభిదాః,
ఆగ్నేయీ తు చరాశాస్యా నైఋతీ తు దిగన్ధకీ. ౪
మారుత్యనన్తా ధార్వీ తు శాలాఖ్యోపపరాజితా,
కౌబేర్యాదిషు తూదీచీ ప్రాచ్యవాచీ ప్రతీచ్యపి. ౫
బ్రాహ్మీతూర్ధ్వాఽథనాగీ స్యాన్నారకీచాధరాకకుప్,
దిఙ్నిలం చక్రవాళం దిగన్తః కరిశోలుకమ్. ౬
దిఙ్మధ్యే కరిణీచారం దిగ్యుగ్మే మండపీరికా,
అభ్యన్తరం త్వన్తరాల మవకాశోఽన్తరం పదమ్. ౭
ఐరావతః పుణ్డరీకో వామనః కుముదోఽఞ్జనః,
పుష్పదన్తః సార్వభౌమ స్సుప్రతీకశ్చ దిగ్గజాః. ౮
కరిణోఽభ్రముః కపిలా పిఙ్గలా నుపమాక్రమాత్,
తామ్రపర్ణీ శుభ్రదన్తీ చాఞ్జనా చాఞ్జనావతీ. ౯
అర్కసూనుర్యమాసూరో ద్వాదశాత్మా దివాకరః,
మార్తణ్డ స్సవితాభాను ర్భాతుః పూషా దినప్రణీః. ౧౦
సప్తసప్తిః పద్మబన్ధు స్తపనోఽనూరుసారథిః,

ద్యుమణి ర్హరిదశ్వోఽద్రిరశీతాంశు ర్వికర్తనః. ౧౯
ద్యుమాన్ కుముద్వతీ శత్రు స్త్విషాంపతి రహస్పతిః,
భాస్కరోఽహస్కరో భాస్వా న్వివస్వాఞ్జలతస్కరః. ౨౦
రశ్మిమాలీ దృగధ్యక్షః కర్మసాక్షీ త్రయీతనుః,
తర్షస్తర్షర్ణ ముణ్డేర పాథిఫేరుగభ స్తయః. ౨౧
పాసిద్ధశానో రాత్రిద్విట్ ప్రభాకర విభాకరౌ,
ఖాధ్వనీనః ఖతిలకః ఖగః ఖాజ్ఞ స్తమోరిపుః. ౨౨
చణ్డాంశు రంశుమానంశు స్సహస్రాంశు స్సదాగతిః,
ఆదితోర్య మిహిరో మిత్రో రవిః ప్రత్యూషడమ్బరః. ౨౩
ఘృష్టిపాదమయూఖాంశు సాంధ్యోద్యోతగభ స్తయః
కిరణోస్రా చ రోచిః క్లీ రశ్మిరక్లీ మరీచివత్. ౨౪
తాసాం శతాని చత్వారి రశ్మీనాం వృష్టిసర్జనే,
శతత్రయం హిమోత్సర్గే తావద్ఘర్మస్య సర్జనే. ౨౫
ఆనన్దనాశ్చ మేథ్యాశ్చ నూతనాః పూతనా ఇతి,
శతం శతం వృష్టివహాస్తా స్సర్వా అమృతాస్త్రినయః. ౨౬
తావేవ భన్దనామాన్దాః కాతనాః కోతనాః క్రమాత్,
అథమేష్యశ్చ పోష్యశ్చ ప్లోదిన్యశ్చ శతం శతమ్. ౨౭
హిమోత్సర్గాయతాస్సర్వా స్సర్వా శ్చన్ద్రాశ్చనామతః,
తావేవరేశోర్య వాశ్యశ్చ మేథ్యా శ్చేతి యథాక్రమమ్. ౨౮
అథరుద్రా విశ్వభృతః కకుభశ్చ శతం శతమ్,
ధర్తాయ శుక్లాస్తాస్సర్వా మాధ్వ్యశ్శక్వర్యఇత్యపి. ౨౯
ఆలోకస్తు ప్రభాభారస్తచిదీధితి దీప్తయః,
అథాతపో రౌద్రమిద్ధం మృగతృష్ణా మరీచికా. ౩౦
సంజ్ఞాస్య రేణుర్ధ్యమయీ త్రసరేణు స్సువర్చలా,

త్వాష్ట్రీప్రభాప్యథచ్ఛాయా విత్తుభా భూమిమయ్యపి. 13
హిమద్యుతి శ్శశీచన్ద్రి శ్చన్ద్రిమా శ్శశభృ ద్విధుః,
పరిజ్మా రోహిణీకాన్తో నిశానాథో నిశాకరః. 14
పునర్వ్యా దశాశ్వో గ్లౌరిన్దుః కుముదబాన్ధవః,
ఓషధీశో నిశాకేతు ర్మృగలక్ష్మాఽత్రినేత్రజః. 15
హృదాన్యాంశురంశుర బ్జారి రమృతాంశుః కలానిధిః,
యజస స్తపసశ్చేదు స్సన్దస్సన్దో యథాసుఖః. 16
ప్రాచీనతిలకోజ్జ్ఞః వ్యాప్యస్సలప్రస్థపి స్థపత్,
ఉడురాజ శ్శశాంకశ్చ సముద్ర నవనీతకమ్. 17

చన్ద్రిపాదాస్తు సంవాలా జ్యోత్స్నా చ శశినః ప్రభా,
చన్ద్రికా చన్ద్రిమా చాస్త్రి కౌముదీ చన్ద్రికోలికా. 18
అంకశ్చిహ్న మభిజ్ఞానం లాంఛనం లక్ష్మలక్షణమ్,
పుష్పవన్తౌ సహైవోక్త్యాం సూర్యాచన్ద్రిమసావుభౌ. 19
పరిగ్రహో పరక్తౌతు గ్రస్తాకేన్దోర్వరథగ్రహౌ,
ఉపప్లవోపరాగౌద్వౌ స తు సన్నిహితోరవేః. 20
గజచ్ఛాయాఽథారేన్దోర్వ్యాః పరిధిః పరివేషకః,
కుజార మంగలాంగారా లోహితాంగో ధరాసుతః. 21
కర్షకో రుధిరో భౌమః ప్రవ్యాలోఽథహర్షులః,
బుధః శ్యామాంగ వీకాంగ సౌమ్యశ్చన్ద్రిమసాయనిః. 22

వాచస్పతి రనిర్వాప స్సురాచార్యో బృహస్పతిః,
గీష్పతా ర్యాంగిరసౌచథ్యా శ్చారుశ్చిత్ర శిఖండిజః. 23
ప్రచేతా దీదివిశ్చాథ శుక్రో దూతో దివాచరః,
తిర్యగ్గామ్య సురాచార్య ఉశనా భార్గవః కవిః. 24
మన్దః శ్రోడోఽసితః క్రోడ శ్ఛాయాపుత్ర శ్శనైశ్చరః,

సౌరిఃస్థిరగతిఃకోణో దీర్ఘాంగో యుగవర్తకఃశ్రుతకర్తా నీలవాసా వక్రకోలఃస్థిరశ్మనిఃస్వర్భానుర్గ్రహకల్లోలసైంహికేయో విధుంతుదఃరాహుఃకరభ్రపిఙ్గాచశ్చ కేతవో విక్రచాఃకృశాఃధూమజా శ్శిఖినో బ్రహ్మపుత్త్రా శ్చిత్రమన్త ఆహికాఃతారాభం రాత్రిజం ధిష్ణ్యం తన్నక్షత్రముడుర్క్షనామృగశీర్షం మృగశిరో మార్గాయణ్యాగ్రహాయణీ.ఇన్వకాస్తచ్ఛిరోదేశే తారకా ఇల్వలా మతాఃయోగ్యస్తిష్యశ్చ పుష్యస్యాద్యామకౌతు పునర్వసూనిష్ణ్యాస్వాతీ విశాఖే తు రాధే ఆద్రాతుకాలినీశ్రవణే శ్రోణామూలే తు మూలవర్హ్ణ్యథశ్రవిష్ఠాసుమందాగాశ్చ ధనిష్ఠాశ్చ భరణ్యోఽపభరణీషుయోగ్యాశ్చజ్యేష్ఠాజ్యేష్ఠఘ్ని స్యాత్ ప్రోష్ఠపదాఃపుంస్త్రియోఽస్సభద్రపదాఃఅశ్వినౌ్యవాలిన్యావశ్వయుజావాశ్వకినౌ్యచ,యథాప్రయోగమేతేషు వచనం స్యాద్వ్యవస్థితమ్.ఆషాఢాకృత్తికాశ్లేషా మఘూభూమ్ని స్త్రియశ్చతాఃఫల్గునౌ్యతు ద్వితీయభూమౌ్నర్హస్తశ్చతభిషక్చసాఃఅనూరాధాస్తు పుంభూమ్ని శేషం సర్వవచస్త్రిష్వమ్,వీథ్యో నవైవనక్షత్రైరశ్వినాద్యైస్త్రిభిస్త్రిభిఃత్రివీథికా త్ర యోమార్గా దక్షిణోత్తరమధ్యమాఃఉత్తరోదేవయానస్స్యా ద్యోగియానస్తు మధ్యమఃదక్షిణఃపితృయాణఃస్యా త్తత్రాద్యానాగవీథికారోహిణ్యాద్యాజవీథీస్యా త్తతస్త్వైరావతీ పరామార్గోఽయం దేవయానాఖ్యో మఘాద్యా పునరార్షభీ,

హస్తాదికా తు గోవీథీ తతోజారద్ధవీ పరా. ౪౩
మార్గోఽయం యోగియానాఖ్యో మూలాద్యా గజవీథికా
శ్రోణాద్యా మృగవీథీస్యా త్తతో వైశ్వానరీ పరా. ౪౪
మార్గోఽయం పితృయాణాఖ్య స్థానాన్యేషాం పథాం దివి,
ఐరావతం జారద్ధవం వైశ్వానర మితిక్రమాత్. ౪౫
సప్తర్షయ స్తుఖేతారా రూపాశ్చిత్ర శిఖండినఃౖ
జ్యోతిషామయనం జ్యోతిశ్శాస్త్రం రాశి ర్గ్రహఋక్షాయుఃౖ౦
పూర్వాపశ్చిమరాశ్యర్ధా సందాలవలయాక్రమాత్,
పుఙ్జాద్రేక్కాణహోరాద్యా శ్శాస్త్రేజ్ఞేయా స్సలిఙ్గకాఃౖ౧
కాలోఽనేహా చ దిష్టశ్చ ససూక్ష్మస్త్రీ తుటి స్త్రుటిఃౖ
ద్వే తుటీ లఘ్వక్షరక స్తాద్వావక్షరపాతకఃౖ౩
తే నిమేషో లిప్తికా తు తే ద్వే కాష్ఠా తు తా నవ,
తే ద్వే లవో లవాఃౖ పంచకలాదశ చ తద్ద్వయమ్. ౪౩
వేశోవేశాఃౖ షడ్భిదశక్షణో నాడీ తు షట్క్షణాఃౖ,
ద్వేతునాడ్యా ముహూర్తోఽస్త్రీ ఘటికా ఘురికేతి చ. ౪౪
త్రిశతా తై రహోరాత్రఃౖ పక్షోంగోఽష్టథవాసరఃౖ,
దివసం చా స్త్రియా భాను ర్ఘృణిర్ఘస్రో రవిధ్వజఃౖ. ౪౫
పద్మబంధుః ఖోకహితో ద్యుశ్చక్లీస్యా దహర్దినమ్,
రజనీ యామినీ యామ్యా త్రియామాక్షణదాక్షపాఃౖ ౪౬
తమీ తమస్వినీ రాత్రి ర్నిశాఘూరి ర్విభావరీ,
తమిస్రాక్షణినీ క్షౌణీ శర్వరీ వాసతేయ్యుషాఃౖ ౪౭
నిశిథినీ నిశీథ్యా చ జ్యోత్స్నీ జ్యోతిష్మతీ నిశా,
పూర్ణేందుస్తు దినమ్మాన్యా గర్భకం తు నిశాద్వయమ్. ౪౮
బహ్వ్యస్తుగణరాత్రం చ చిరరాత్రం చ రాత్రయఃౖ,
పక్షాభ్యా మితయాఽహోభ్యాం యుక్తాసా పక్షిణీనిశాఃౖ

తామసీ సా త్వీకీ చిత్రా చిత్రోపన్నా చ రాజసీ,
ఖండితా చేతి శర్వర్యః ప్రావృడాద్యా ఋతుషు క్రమాత్ ౬౦
యాసప్తసప్తతితమే వర్షేమాసి చ సప్తమే,
సప్తమీ ప్రాణినాం ఘోరా రాత్రిర్భైమరథీహి సా. ౬౧
థ్వాన్తం తిమిరమాసక్తం తామిస్రం శార్వరం తమః,
ఆతతిశ్చాన్ధకారోఽస్త్రీ తత్తుసంతమసంయది. ౬౨
పరితోఽథావతమసం లఘ్వన్ధతమసం మహత్,
ఛదోవ్యవథిరస్తార్థి ర్వారణం చాపవారణమ్. ౬౩
అపిథాన తిరోథాన పిథానాచ్ఛాదనాని చ,
దినాదౌ ప్రాహ్ణపూర్వాహ్ణా తతస్సంగతసంగవౌ. ౬౪
మధ్యం దినస్తు మధ్యాహ్న ఊమచ్ఛస్తు వికాలకః,
సాయాహ్నోఽస్యసరాహ్ణోఽస్త్రీప్రదోషో మైథిలస్సమౌ.
సంబాధికః పరస్తస్తా న్నిశీథ స్త్వర్ధరాత్రకః,
మధ్యరాత్రో మహారాత్ర ఉచ్చన్యోఽపరరాత్రకః. ౬౬
బ్రాహ్మోఽద్యేతేక్ర మాదాద్యామాయామే ప్రహరయాతుకౌ
పుణ్యాహమహ్న పుణ్యోఽంశ స్త్రిసంధ్యం తూపవైణవమ్.
విహ్నోఽస్త్రీప్రవిసరో గోసర్గప్రత్యూషావుషః,
వ్యుష్టం విభాతం ప్రత్యూషం సాయంత్రిక మహర్ముఖమ్ ౬౮
కాల్యం ప్రభాతం స్త్రీవోవ స్సంథాసంథ్యా పితృప్రసూః,
తిథిర్నఖణ్ కర్మవాటీ ప్రతిపత్త్వేకపక్షతిథిః. ౬౯
పక్షతిశ్చాథపాటూరో భూతేష్టా చ చతుర్దశీ,
నిపక్షతి ర్ద్వితీయాస్యా ద్దర్శోఽమావాస్యమావసీ. ౭౦
అమావస్యాఽస్యమావాస్యాఽస్యమామంస్యాఽస్యమామసీ
సాదృష్టేందు స్సినీవాలీ నష్టచంద్రకలాకుహూఃి. ౭
పిత్ర్యాతు పూర్ణిమా చాంద్రీ చంద్రమాతా నిరంజనా,

పూర్ణా చ పూర్ణమాసీ చ పౌర్ణమాసీ చ పూర్ణికా. ౭౯
చంద్రైకలోనేఽనుమతి సైనవరాకా తు పూరితే,
పర్వణీ పంచశైర్వ్యేద్యే పక్షాంతౌ నందిపర్ధనౌ. ౮౩
ఆగ్రాయణీ శుక్లమాలీ పౌర్ణమాస్యాగ్రహాయణీ,
పౌషీ తు మహిషీమాతా మాఘీస్యా దగ్నిపూర్ణిమా. ౮౪
ఫాల్గునీ దండపాతాస్యా చైత్రీ తు మదనధ్వజా,
విశ్వవిస్తా తు వైశాఖీ జ్యేష్ఠీతూప నివేశినీ. ౮౫
ఆషాఢీ కృత్తిమాహారీ శ్రావణీ తు ద్విదేవినీ,
అథ ప్రౌష్ఠపదీగాంగీ స్యాదాశ్వీన్యవరావిలా. ౮౬
వత్సరాంతా త్వరిశ్రేణీ ధేనుకీచాపి కార్తికీ,
మాసాఖ్యా కృచ్ఛ్ర నక్షత్ర యోగశ్చ గుణాయదా. ౮౭
మహాగ్రహాయణీత్యాద్యా స్స ఏవ తిథయః క్రమాత్,
జయన్తీత్యాదికాస్సంజ్ఞా పురాణే తిథిషూదితాః. ౮౮
పక్షోఽర్ధమాసః పూర్వస్తశుక్లాఖ్యోఽన్యోఽసితాహ్వయః,
క్షీయమాణతిథిప్రాయః షోరిక్తోఽపర స్త్వణిః. ౮౯
అణికూర్చ స్త్వమావాస్యాభూతేష్టా ప్రతిపత్ తిథయాత్,
మాసస్సంవత్సరస్తాన్త స్సంజ్ఞాన్యా తు సతారణిః. ౯౦
జ్యోతిషః పునరాచారా త్సాంకో దినసంఖ్యయా,
ఆగ్రహాయణికో మార్గశీర్ష వక్త్రముఖస్సహాః. ౯౧
సహస్యస్య స్తైషపౌషస్తై ధామాఘే తు ఖానకః,
ఖాతరశ్చ తపాశ్చాథ దైవ్యో ఫాల్గుక ఫాల్గునౌ. ౯౨
తపస్యో ఫల్గునాలశ్చ చైత్రో మాధ్యకో మధుః,
చైత్రికో మన్మథసఖో వైశాఖో రాధకశ్చునః ౯౩
జ్యైష్ఠామూలీయ ఈజానో జ్యైష్ఠశ్చోరకోమలః,
తే శుక్రస్య రథాషాఢే శుచిశ్చావణీ నభాః. ౯౪

శ్రావణశ్చ నభస్యో తు భాద్రో భాద్రపదోఽపి చ,
అపి ప్రౌష్ఠపద స్తస్మి న్నాశ్వినాశ్వయుజావిషే. ౭౫
కార్తికేస్యా తాకార్తికికో బావాంలశ్శైల కౌముదౌ,
క్లీబేఽవ్యేషు సకారాన్తా ఋతుర్బీజం సశేరకమ్. ౭౬
హేమన్తః ప్రసవో లోధ్ర శైశిఖస్తు శిరోఽస్త్రియామ్,
మధుర్వసన్తస్సునభి ర్వలాంగః పుష్పసారణః. ౭౭
పుష్పకాలోఽపీధ్మమస్త్రీ గ్రీష్మస్తాపోర ఊష్మకః,
శుచిరుష్ణాగమః పాత్మ ఉష్ణ ఊష్మాష్మథఋరీ. ౭౮
ప్రావృడ్వార్షీ భూమ్నివర్షాః కాలోస్త్రీ చ ఘనాగమః,
ఘనాత్యయశ్శరత్ స్త్రీస్యా ద్విసర్గోదఋణాయనమ్.
ఉత్తరాయణమాగ్నేయం విషువ న్నిషవోఽస్త్రియా, ౭౯
సంవత్సరోఽథఆగ్నే యో వత్సరః పరివత్సరః. ౮౦
వత్సరాయవ్య సౌరాశ్చ వత్సోఽస్త్రీస్త్రీ శరత్ సమా,
కృతం సత్యయుగం సౌమ్యంత్రేతాగ్నేయీ విసర్జికా. ౮౧
ద్వాపరే యజ్ఞియాగ్నేయ పుష్యోర్ధ్వస్థ్వరకః కలిః,
త్రియుగంతుయుగాసారంస్త్యా యోగం తుయుగద్వయమ్.
మన్వన్తరం త్వన్తరంసాధ్ కల్పభాగే చతుర్దశే,
చతుర్యుగసహస్రం తు ల్పస్తద్ బ్రహ్మణో దినమ్. ౮౩
తద్రాత్రౌ తు మహాసృష్టి స్సమసు ష్టి ర్జగత్ క్షయః,
మహాప్రలయకల్పాన్తే యుగాన్తో భూతసంప్లవః. ౮౪
ప్రతిసర్గస్తు సంహారప్రలయః ప్రతిసంచరః. ౮౪౫

ఇతి భగవతా హాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యామన్తరిక్షకాణ్డే జ్యోతిరధ్యాయః.

మేఘాధ్యాయః

మేఘోఽబ్దో జలదోనభ్రాట్ తటిత్వాన్ జలముగ్ఘనః,
ధారాధరో వారిధరో ధూమయోనిర్వలాహకః. ౨
తటిత్పతిః పయోగర్భో నదను ర్తుదిరోఽంబుభృత్,
కాదమ్బినీ మేఘమాలా కాలీ కృష్ణనవాంబుదః. ౩

ఇంద్రాయుధం త్వింద్రధను స్తద్దీక్ష్ణ మృజురోహితమ్,
ఐరావతం చ విద్యుత్తు చంచలా చపలా చలా. 3
ఆకాలికీశతావర్తా జలదా జలపాలికా,
తుణాంశుః తుణికాచమ్వా తటిద్దీప్తా శతహ్రదా. ౪
సౌదామ నైవ్వరావతీ చ తద్భేదేవ్య స్తిను త్రయమ్,

10 గర్జితం స్తనితం శీర్ణవజ్రే హ్రాదునయ స్త్రిన్యయః. ౫
వాతపాతస్తు నిర్ఘాత శ్చడకోఽప్యశనిర్నషణ్,
స్ఫూర్జథు ర్వజ్రనిష్పేషో న స్త్రీనజ్రోఽశనిర్నషణ్. ౬
వర్షోఽస్త్రీవర్షణం వృష్టి శ్శీకరోఽస్త్ర్యంభసః కణః,
ఘనోఽలస్తు కరకః పుష్టికా మటచీతి చ. ౭

15 విప్రుట్ స్త్రీ పృషతోబిన్దుః స్తోకోద్రప్సః పృషన్నపుమ్,
అనావృష్టిరవ గ్రాహో మేఘుచ్ఛన్నేఽహ్ని దుర్దినమ్. ౮
అవశ్యాయస్తునీహార స్తుషార స్తుహినం హిమమ్,
ప్రాలేయం మిహికాచాథ హిమానీ హిమసంహతిః. ౯
కుహిడ్ఢోఽస్త్రీ కుహేలిఃస్త్రీ కుహేడిర్ధూమికాత్రయా. ౧౦

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యా మన్తరిక్షకాణ్డే మేఘాధ్యాయః.

ఖగాధ్యాయః

పక్షీ పత్త్రరథః పత్త్రీ పిత్సన్ పిపతిషన్ పతన్,
పతంగః పతగః ప్లవీ పతత్త్ర్యంగుపతత్త్రయః. ౧
విహంగమోవిర్విహగో వివాంగో నభసంగమః,
నీడ్డోద్భవశ్శకుంతోనీడీ మలూకో విపుర్విషోభసన్. ౨
వళాకుర్మదనఃపీతు ర్మళాకో మదురో ద్విజః,
ఊక శ్శకున్తి శ్శకుని శ్శకున్త శ్శకునః ఖగః. ౩
శలకోవికిరస్తుండీ నీడజోవాతగామ్యపి,
సకీపోతస్తు చిల్లాక శ్చంపుకః పీలుకావటౌ. ౪
గృహ్యశ్శేకాశ్చగేహేషు సంసక్తా మృగపక్షిణః,
హంసో మరాళో నీలాక్ష శ్చక్రపక్ష స్సితచ్ఛదః. ౫
మానసౌకాః పరిక్లావీ వక్రాంగో జాలపాదకః,
సూతిస్సంకుచితశ్శంకు ర్జ్యేష్ఠః ప్రస్థితథోరణౌ. ౬
క్రీరాశ్లశ్చాప్యసౌ రాజనాంసో రక్తైః పదాననైః,
మలినై ర్మల్లికాక్షై స్తై ర్ధార్తరాష్ట్ర స్సితేతరైః. ౭
కాదంబః కలహంసశ్చ హంస అధూసరచ్ఛదః,
వరటా హంసకాన్తాస్యా ద్వ్యాలావరలాపి చ. ౮
హంససాచిః క్షుద్రహంసః తుయిస్తు కువలాయికః.
చక్రవాకో రథః కోక శ్చక్రశ్చక్రాహ్వయాహ్వయః. ౯
బకోబకోటః కహ్వోఽథ బలాకా బిసకంరికా,
బకజాతిర్ద్ధర్వితుండో దర్వీః కౌఞ్చశ్చ దర్విదా. ౧౦
మద్గుస్తు జలకాకః స్యా ద్ధాతిస్త్యాటి శ్శరాటికా,
కారండవో మహాపక్షో జలరంకుస్తు బంజులః. ౧౧

దాత్యూహశ్చాథ శకటీ బిలే ప్లవపరిప్లవౌ,
అన్వర్థనామధేయౌ ద్వౌ జాలపాదాంబుకుక్కుటౌ. ౧౨

కుక్కుటోదీచ్యు వార్ధక్యే శిఖిచూలిక ఆరణీ,
కృకవాకు ర్వివృత్తాక్షే స్తామ్రచూడ శిఖండికః. ౧౩

మయూరశ్చటకశ్చోండః పాదాయుధ నఖాయుధౌ,
పాదావతః కలరవో రక్తదృష్టి ర్భదోత్కటః. ౧౪

కాకస్తు ద్విక ఏకాక్షే శ్చిరజీవీ దివాటనః,

ఆత్మఘోషో మహానేమిః కంటకో మాకలిః కుణిః. ౧౫

బలిపుష్ట ఉలూకారి ర్నాడిజంఘోఽప్రహృష్టకః,
ధూలిజఙ్ఘోఽన్యవాపశ్చ పరభృద్వాయసోఽన్యపుట్. ౧౬

ద్రోణస్సకృత్ప్రజోఽరిష్టో ధ్వాంక్షః కరటిత్యపి,
కృష్ణకాకో వృద్ధకాక ఐన్ద్రిః కాకోల ఆసురః. ౧౭

ధూంక్షా తు శ్వేతకాకోఽథ చటకో వర ఆటకః,
బలిభుక్కలవింకశ్చ సేవ్య స్తిలకకంటకః. ౧౮

కలవింక స్త్వసౌపీత ముండశ్శాస్త్యమాతుపోతకీ,
వ్యాఘ్రీటస్తు భరద్వాజః శ్రీప్రశ్యేనః సుపర్ణకః. ౧౯

శ్యేనాయాం ప్రాచికా చిత్రపత్రే శరుకపింజలౌ.

వాచాలా ముఖరాశారిః కోయష్టి శ్శిఖరీసమౌ. ౨౦

కులాల కుక్కుటోగర్త కుక్కుటః పేచికాపునః.

ఉలూకచేటీ హిక్కాస్యా త్కనకాక్షీ చ పింగలా. ౨౧

ఉలూకః పేచకః కోంరః కాకారి ర్హరిలోచనః,
నక్తంచరో ఘుర్ఘురకో నిశాదర్శీ బహుస్వనః. ౨౨

మహాపక్షీ చ కృష్ణోఽసౌ నక్తకః కృతమాలకః,
కపోతో బాలవత్సః స్యాత్ ఖంజరీటస్తు ఖంజనః. ౨౩

మిథునీ చంచలశ్చాథ సుప్తోఽస్మిన్ కృష్ణవర్తుసి,
గోలత్తికా ఖంజరీటీ శార్ఙ్గకీర్ష్ణా చ పిట్టికా. ౨౪
శుకస్త్రికేతుశ్చేథాపీ శ్రీమాన్ వాగ్మీ ఫలాశనః,
దరణో దండికీరౌ చ లోపాలోపాయికేపమే. ౨౫
పాత్రం తు కుండృనాచీస్త్రీ కంఠపాలస్తు బబ్బులః,
కాకపుష్టస్తు పుంస్యన్యభృత స్తామ్రాక్షః కోకిలః పికః. ౨౬
వసన్తదూతో మధువాక్కలకంఠో వనప్రియః,
భృంగకః కలింగో ధూమ్రాటో రాజభృంగస్తు బుద్ధిమాన్.
మాంధీరోవాగ్గుదస్తుల్యస్తు మాంధీలవో మహాన్,
ఆతాపీ చిల్లికోఽథస్యాత్ స్యస్తికః పుష్టివర్ధనః. ౨౭
కికిదీవి స్సువర్ణచూడ శ్చాషోరాజ విహంగమః,
మణికంఠ శ్చిత్రవాజో విశోకః పూర్ణకూటకః. ౨౮
గృధ్రస్తు పురుషవ్యాఘ్రో దూరదర్శీ సుదర్శనః,
దాక్షాణ్యశ్చాప్యథశ్యేనో వర్తులాక్ష శ్శశాదనః. ౨౯
కంకస్తు కర్కటస్కంధః పర్కటః కమలచ్ఛదః,
దీర్ఘపాదః ప్రియాపత్యో లోహపృష్ఠశ్చ నుల్లకః. ౩౦
పూర్ణకూటకుటపురి శ్శకునే భాస కుక్కుటౌ,
బాతక స్తుండుభోఽనంబుః పౌరేన్ద్రిః స్తోకకః ఖగః. ౩౧
సారసో మైథునీ కామీ గోనర్దః పుష్కరాహ్వయః,
దారాఘాతే శతపత్రో లక్ష్మదా సారసప్రియా. ౩౨
క్రౌంచశ్చ కృజ్జథోత్కోశః కురరో మత్స్యనాశనః,
టిట్టిభస్తు కటుక్వాణ ఉత్పాదశయనోఽణ్డుకః. ౩౩
తిత్తిరిస్తు ఖరక్వాణో వర్షభోశ్వర ప్రియః,
చకోరస్తు చలచ్చంచు రుత్పిబశ్చన్ద్రికా ప్రియః. ౩౪

కృకరే త్వర్థ్యకృకణౌ దాత్యూహే కాలకంరకః,
మయూరో బర్హ్మిణో బర్హీ శుక్ల్యాపాంగ శిఖావళః 31
వర్షామద శిఖీకేకీ శిఖండీ చిత్రపత్రకః,
భుజంగారిశ్చ పటికో మయూరశ్చిత్రపింగలః. 32

మార్జారకంరకః కేకాలి ర్విష్కిరో నర్తనప్రియః,
మేఘనాదానుసారీ చ దార్వ్యండశ్చంద్రకీతి చ. 33
శబ్దోఽస్యకేకాబర్హ్మస్తు ప్రచలాకకలాపకౌ
శిఖండిః పించమప్యస్య మేచకో బర్హ్మచన్ద్రికః. 34
పక్షిభేదాః ఖలిఖిల శ్రీకర్ణీయకవర్తకాః,

లావకుక్కుటహారీత జీవంజీవాదయోఽపి చ. 80
హంసాదయోజలచరా గ్రామ్యాః స్యుః కుక్కుటాదయః,
వనజాః పీతముండాద్యా భృంగాద్యాః క్షుద్రపక్షిణః. 81
భృంగే భ్రమరభృంగాణ మధులిణ్మధుపాలినః,
ఆలిర్ద్విరేఫోలోలంబో భసలః పుష్పలోలుపః. 82

ఇన్దిందిరోమధుకర శ్చంచరీకో మధువ్రతః,
శితిపుటపుట్పదశ్చాథ పతంగశ్చలభస్సమౌ. 83
జతుకాజినపత్రాస్యా త్వరోష్ణీ తైలపాయికా,
మలిమ్లుచాస్తు మశకా భంభరాలితు మక్షికా. 84
చర్వణా మక్షికానీలా సరఘూ మధుమక్షికా,

అరణ్యమక్షికాదంశో దంశీ తజ్జాతిరల్పికా. 85
కపాయికా తు జలజా ఘోణాకుంభీర మక్షికా,
గండోలీ వరటా నక్లీ గృహిణీ గృహకారికా. 86
అన్వర్థాఖ్యా కోష్ఠకారీ కంటకా కంటకాననా,
నిశామణి ర్ధ్వాన్తమణిః ఖద్యోతో జ్యోతిరింగణః, 87

భృంగారీ ఝిణికా చీరీ ఝిల్లికాఽథప్లుషిః పుమాన్,
పుత్తికా చ పతంగీ చ వ్రాత్యండాః క్షుద్రపక్షిణః. ౪౮
ఛదః పక్షోగరుద్వాజ శ్ఛదనం చ తనూరుహామ్,
పత్త్రం చ కులాయస్తు పంజరం నీడమస్త్రియామ్. ౪౯
పేశీకోశశ్చ డింబోఽండం త్రోటిశ్ఛంచు స్సృపాటికా,
డయనం గతి రుడ్డీన సండీనాది విశేషకమ్. ౫౦

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యా మన్తరిక్షకాణ్డే ఖగాధ్యాయః.

శబ్దాధ్యాయః

శబ్దో వ్యోమగుణస్వానస్వననిస్వాననిస్వనాః,
నిర్హ్రాదో రవణోనాదః హ్రేషోధ్వానో ధ్వనిః కవః. ౧
కణిర్హ్రాదిరసోధ్మాణా ఘూఘూ గుంజనముంజనే.
గంజనం మశనం కానం గానం కోరణరేభణే. ౨

కూజనం కూజితం గర్జా నర్జీ భే గర్జనా ననా,
క్రోశ ఉచ్చస్వనే ప్రాణిస్వనేత్వారావ ఆరవః. ౩
రవో విరావస్సంరావో రుతంచేత్యథవావాశనమ్,
వాశితం చ తిరశ్చాంస్యాద్ ధ్వాంక్షీ స్త్రీఘూరవాసితమ్.
ఘూరితం తురగాదీనాం నాసాపుటభవే ధ్వనౌ,

తందనం రంభణం రంభా రంభితం చ గవాం ధ్వనిః. ౪
బుక్కనం శ్వావృకధ్వానే భషణం భషితం భవనః,
వృకస్య రేషణం రేషా హేషాహ్రేషా చ వాజినామ్. ౫
బృంహితం కరిణాం శబ్దో రాణోఽస్త్రీమణితంరథేః,
కాకుస్త్రీ భిన్నకంరోత్థ శ్శోకకోపాదివైకృతాత్. ౬

డక్కనం హోత్కృతే పత్ర వస్త్రాదీనాం తు మర్మరః,
పర్దనం గుదజే శబ్దే కర్దనం కుత్సితకూజితే. ౭
విష్ఫారో ధనుషః స్వానో భూషాదీనాం తు సింజితమ్,
ప్రణాదస్త్వనురాగోత్థ శ్చిత్కృతం స్యందనధ్వనౌ. ౮
స్రోతసాం ఖరకో యుద్ధధ్వానే క్రందనమోధనే,

మార్జనా మురజధ్వానే గుండిలో మద్దలధ్వనౌ. ౯
వాణం వంధుక్క హిక్కాయాం ఖేరీనాదే తు టట్టరః,
క్వణనం క్వణితం క్వాణో నిక్వాణో నిక్వణః క్వణః. ౧౧

వీణాయాః క్వణతేః ప్రాదేః ప్రక్వాణప్రక్వణాదయః,
స్త్రీప్రతిశ్రుతి ప్రతిధ్వానే తుములో వ్యాకులే భృశమ్.
గంభీరే మంద్ర ఉచ్చైతు తారో రమ్యాస్ఫుటే కలః, 25
సమాహితస్తు నిర్దోషవర్ణే దోషయుతాః పరే. ౧౩
అత్యుచ్చారణగర్వేణ పీడితోఽపి సమాహితః,
వీణీకృతః ప్రతిధ్వానదంతురో మాహిషశ్చసః ౧౪
కల్వస్తు గలమూలస్థో గద్గదస్సనాక్ స్ఫుటః.
లాలకో బాలానుకృతౌ లల్లరో జిహ్వ్యాయాహతః. ౧౫ 30
శిథిలోఽస్పష్టనం యోగస్తుంబుకస్సానునాసికః,
సాంత్వంస్యా న్మధురంవాక్యం స్యాదవాచ్యమనక్షరమ్. ౧౬
అనిర్బద్ధం తూచ్చావచ మశ్లిష్టార్థం తు సంకులమ్,
అనృతేవితథాలీకా వాహతం తు మృషార్థకే. ౧౭
అంబూకృతం సనిష్ఠీవం స్యాదబద్ధమనర్థకమ్, 35
కల్యాతువాచికల్యాణ్యాం రుశతీ తద్విపర్యయే. ౧౮
ఛలవాక్తు నిరానన్దా శోకభారే తు తీరితా,
క్రోధగర్భా తు వైదగ్ధ్యా ధైర్యగర్భాతు నశ్వరీ. ౧౯
నిర్వేదగర్భా నిస్సంగా స్నేహగర్భా తు మాలుకీ,
విరహే ఖండితామోహే శూన్యా లోభే తు జాంగలీ. 40
నిష్ఠురా పరుషాహ్వే త్రిష్వస్యుస్తుములాదయః,
అస్ఫ్రియా వర్ణఖర్వం చ వాక్యం తు వచనం వచః. ౨౧
ఆమ్రేడితం ద్విస్త్రిరుక్తం గుణితం మూషితం సమే,
అరణిర్నాముహుఃప్రోక్త మనులాపశ్చవర్తనమ్. ౨౨
సంభాషణం త్వా భాషణమాలాపః కురుకుంచికా, 45
ఉపసంభాషణం సామ్ని తత్తూపచ్ఛందనం యది. ౨౩

ధనాది స్యాత్ప్రతిజ్ఞాతం గుహ్యా తదుపమన్త్రణమ్,
విభాషణం వివాదే స్యాదనువాదోఽనుభాషణమ్. ౨౪
ఆఖ్యాయనీ తు సందేశో దిష్టం సంవదనం చ తత్,
సంవాదనం వాచికం చ వలనాన్వితిచాటువాక్. ౨౫
లుంజనా పింజనా చేతి సూత్రితే వచనద్వయమ్,
భంజనాస్యా ద్విపరణే పోటనాతూత్కటం వచః. ౨౬
కోలాహలః కలకలః కుంజనాఽస్మిన్నుపక్రుధి,
చర్చరీ చర్చటిస్తుల్యే రథ్యావాదే తు కోహలమ్. ౨౭
ఉద్ధూసుస్తు క్రూరవాక్ స్యాత్ విగర్వాగర్వహారికా,
లోచనా తు విచారోక్తి ర్లోటనా సానుసారవాక్. ౨౮
విప్రలాపో విరోధోక్తి స్సంలాపో భాషణం మిథః,
శాక్వా వర్ణనముల్లాపో విలాపః పరిదేవనమ్. ౨౯
ప్రలాపోఽనర్థకం వాక్య మపలాపస్త్వపహ్నవః,
అపవ్యయోఽప్యవజ్ఞాపి హ్వాతిస్తాన్ కరణా హ్వయః. ౩౦
హ్వాక్కారామంత్రణాహ్వానం సంహ్వాతి ర్బహుభిః కృతా,
అభిధానం నామధేయం నామాఖ్యాహ్వాభిదాహ్వయః.
మిథ్యాభియోగోఽభిఖ్యాన మభిశాపోఽభిశంసనమ్,
శాపోఽధిక్షేప ఆక్రోశః పరివాదోఽప్యవర్ణవత్. ౩౧
అవర్ణవాదో నిర్వాదోఽప్యపవాదో విరూపణమ్,
క్షారణం గర్హణం నిన్దా జుగుప్సాగాలికుత్సనాః. ౩౩
జనవాదస్తు వచనం భర్త్సనం ప్రతితర్జనమ్,
ఆక్షారణం నిధువన మాక్రోశో మైథునం ప్రతి. ౩౪
ఉత్ప్రాసః స్యాదుపాలంభః పరివాగ్భాషణేతి చ,
శ్లాఘాశంసా ప్రశంసా చ స్తవః స్తోత్రం స్తుతిర్నుతిః. ౩౫

యుగోజయోదాహరణం సాధువాదో గుణావలీ,
ఖ్యాతిః కీర్తిః సముజ్జ్ఞా చ సందేశోగిరివాచకమ్. 3౬
ఆర్థవాదః పరార్థోక్తిః ప్రశ్నః పర్యనుయోగవత్,
అనుయోగశ్చ పృచ్ఛా చ ప్రతివాక్యం తదుత్తరమ్. 3౭
కథాతాఖ్యాయికాఖ్యానం పురాణం పంచలక్షణమ్,
ఇతిహాసః పురావృత్త మైతిహ్యా మితిహావ్యయమ్. 3౮
వార్తోదన్తోఽపివృత్తాన్తః కిం వదంతీ జనశ్రుతిః,
ప్రవహ్లికా ప్రహేలికా ప్రజల్పనం బహూదితమ్. 3౯
వికల్పనా పృథక్క్రియావధారణాన్యనిహ్నుతిః,
సమస్యా తు సమాసః స్యాత్ సంక్షేపః స్యా దవిస్తరః. ౪౦
ఉపోద్ఘాత ఉదాహార ఉపన్యాసః పురోవచః,
ప్రస్తావః పునరుద్ఘాతస్సోఽధికార ఉపక్రమః. ౪౧
గద్యపద్యమయీ చంపూ స్సారణీ పద్యమాత్రికా,
శృంగారాద్యధికం కావ్యం సమాసాధ్యం తు దండకమ్.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యా మన్తరిక్షకాణ్డే శబ్దాధ్యాయః.

అన్తరిక్షకాణ్డ స్సమాప్తః.

అథ భూమికాణ్డః ౧

దేశాధ్యాయః

భూమిరుర్వీ ఘనశ్రేణీ స్థగణా గిరికర్ణికా,
క్ష్మోణీ సర్వంసహా దంష్ట్రాకుః క్ష్మా క్షౌస్తిః క్షమాక్షితిః. ౧
ధరిత్రీ ధరణీధాత్రీ భూతధాత్రీ ధరా స్థిరా,
వసుంధరా వసుమతీ వసుధా విపులా రసా. ౨

గ్లౌరిళా పృథివీపృథ్వీ హేమా సర్వంసహా మహీ,
అబ్ధివస్త్రా నగాధారా మేదినీలాగిరిస్తనీ. ౩
అచలా కీలినీపేరా బీజసూ రత్నసూః స్వసూః,
రత్నగర్భాకాశ్యపీ భూః కుహ్వార్యవనిరుర్వరా. ౪
ద్యావాపృథివ్యావేత్యుక్తా రోదస్యా రోదసీ ఇతి,
నాభీదం భారతం వర్షం హిమాద్రేస్తచ్చదక్షిణమ్. ౫
తేన హైమవతంనామ పరాణ్యప్యేవమున్నయేత్,
హైమకూటం కింపురుషం హరివర్షం తు నైషధమ్. ౬
ఇలావృతం సౌమేరవం సుమేరుం పరితోహితత్,
భద్రాశ్వం తు తతఃపూర్వం కేతుమాలం తు పశ్చిమమ్. ౭
వంశావేతౌ క్రమాత్పూర్వగంధికా పరగంధికౌ,
ఉదక్తు రమ్యకం నైలం నీలాద్రేరుత్తరం హి తత్. ౮
తతో హిరణ్మయం శ్వేతం తచ్ఛృఙ్గీ తద్దిరేరుదక్,
కురువర్షం త్రయం జ్ఞేయం కురవశ్చోత్తరాః.
జంబూద్వీపః కుమారీస్యాదన్యత్రైమే భారతాదయః, ౯
లవణో లవణోదస్యా ద్వైనాసౌ వేష్టితోఽబ్ధినా. ౧౦
ప్లక్షద్వీపాదయోఽప్యేవం వృతా ఇక్షూదకాదిభిః,

యగోజయోదాహరణం సాధువాదో గుణావలీ,
ఖ్యాతిః కీర్తిః సముజ్జ్ఞా చ సందేశగిరివాచకమ్. 36
ఆర్థవాదః పరార్థోక్తిః ప్రశ్నః పర్యనుయోగవత్,
అనుయోగశ్చ పృచ్ఛా చ ప్రతివాక్యం తదుత్తరమ్. 37

75 కథాత్వాఖ్యాయికాఖ్యానం పురాణం పంచలక్షణమ్,
ఇతిహాసః పురావృత్త మైతిహ్య మితిహావ్యయమ్. 38
వార్తోదన్తోఽపివృత్తాన్తః కిం వదంతీ జనశ్రుతిః,
ప్రవహ్లికా ప్రహేలికా ప్రజల్పనం బహూదితమ్. 39
వికల్పనా పృథక్కి్రయావధారణాన్యనిహ్నుతిః,

80 సమస్యా తు సమాసః స్యాత్ సంక్షేపః స్యా దవిస్తరః. 40
ఉపోద్ఘాత ఉదాహార ఉపన్యాసః పురోవచః,
ప్రస్తావః పునరుద్ఘాతస్సోఽధికార ఉపక్రమః. 41
గద్యపద్యమయీ చంపూ స్సారణీ పద్యమాత్రికా,
శృంగారాద్యధికం కావ్యం సమాసాఢ్యం తు దండకమ్.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యా మన్తరిక్షకాణ్డే శబ్దాధ్యాయః.

అన్తరిక్షకాణ్డ స్సమాప్తః.

అథ భూమికాణ్డః

దేశాధ్యాయః

భూమిరుర్వీ ఘనశ్రేణీ స్థగణా గిరికర్ణికా,
క్ష్మోణీ సర్వంసహా ధరణిరుకుః క్ష్మా క్షోన్తిః క్షమాక్షితిః. ౧
ధరిత్రీ ధరణీధాత్రీ భూతధాత్రీ ధరా స్థిరా,
వసుంధరా వసుమతీ వసుధా విపులా రసా. ౨

5 గ్లావిశ్వా పృథివీపృథ్వీ హేమాం సర్వం సహా మహీ,
అబ్ధివస్త్రా నగాధారా మేదినీలాగిరిస్తనీ. ౩
అచలా కీలినీపేరా బీజసూ రత్నసూః స్వసూః,
రత్నగర్భాకాశ్యపీ భూః కుహ్వార్యవనిరుర్వరా. ౪
ద్యావాపృథివ్యావేత్యుక్తా రోదస్యా రోదసీ ఇతి,
10 నాభీదం భారతం వర్షం హిమాద్రేస్తచ్చదక్షిణమ్. ౫
తేన హైమవతంనామ పరార్ధ్యేవమున్నయేత్,
హైమకూటం కింపురుషం హరివర్షం తు నైషధమ్. ౬
ఇలావృతం సౌమేరవరం సుమేరుం పరితోహితత్,
భద్రాశ్వం తు తతఃపూర్వం కేతుమాలం తు పశ్చిమమ్. ౭
15 వస్వావేత్యుక్రమా తూర్వగంధికా పరగంధికా,
ఉదక్తు రమ్యకం నైలం నీలాద్రేరుత్తరం హి తత్ ౮
తతో హిరణ్మయం శ్వేతం తచ్ఛృఙ్గీతా ద్దిరేరుదక్,
కురువర్షం శార్ఙ్గవతం కురవశ్చోత్త ఉత్తరాః.
జంబూద్వీపః కుమారీస్యాదగ్నేర్మే భారతాదయః,
20 లావణో లవణోదస్యా ద్యోనాసావేష్టితోఽబ్ధినా. ౧౦
ప్లక్షద్వీపాదయోఽప్యేవం వృతా ఇక్షూసకాదిభిః,

మన్థోదధిస్తు క్షీరాబ్ధిః క్షీరోదః కలశోదధిః. ౧౧
అథాప్యన్యేఽన్తరద్వీపా భారతా తన్నవదక్షిణాః,
ఏతో వైద్యుత్వతోనామ విద్యుత్వా న్యత్రపర్వతః. ౧౨
మాలం మైనం వ్రతం జాలం నారాసంగే పరాణిషట్
అనుద్వీపాశ్చ షట్ తేషా మంగద్వీపాదయో యథా. ౧౩
అంగద్వీపం యవద్వీపం మలయద్వీప మిత్యపి,
శంఖద్వీపం కుశద్వీపం వరాహద్వీపమిత్యపి. ౧౪
అంగద్వీపం చాక్రగిరం మధ్యేపశ్చిమవారిధి,
పూర్వార్ధా తు యవద్వీపం యత్ర కాలోదకోఽర్ణవః ౧౫
మలయద్వీపమర్ధాస్యా ద్దక్షిణే తచ్చ దార్ధరమ్,
మాలయం మాహామలయం తత్పార్శ్వే తు చతుష్కకమ్.
అతః పూర్వం కుశద్వీపం చంపకద్వీపమప్యదః,
యతః పురో రక్తవహో లోహితోఖ్య నామవారిధిః. ౧౭
అథ ప్రతీచ్యాం వారాహం వరాహద్వీపమాయతమ్,
యత్ర యజ్ఞవరాహోఽసౌ హరిరద్యాపి తిష్ఠతి. ౧౮
బర్హ్మణం సింహలం హేమకుడ్యం ద్వారవతీపదమ్,
పారశీకకులం స్వర్ణద్వీపం వైద్యుతమార్షభమ్. ౧౯
అయోముఖం తార్ణసామం స్యాత్తార్ణం గ్రామణీకులమ్,
ఇత్యాద్యా భారతేవర్షే క్షుద్రాద్వీపా స్సహస్రశః. ౨౦
నీవృజ్జనపదోదేశ స్తద్భేదాః పుంసిభూమ్ని చ,
స్త్రియోవరేంద్రీ స్త్రావస్త్రీరాఢాద్యాస్తైవ భూమని. ౨౧
ప్రాగ్దక్షిణ శ్శరావత్యాః ప్రాచ్యోఽస్యాః పశ్చిమోత్తరః,
ఉదీచ్యో మధ్యదేశస్తు దేశోయో మధ్యమస్తయోః. ౨౨
ఆర్యావర్తో బ్రహ్మవేది ర్మధ్యం వింధ్యహిమాగయోః,

అథో దీచ్యా జనపదా స్తత్ర చీనాః ఖరంఛరాః. ౩౩
గాంధారాస్తు దివాండాః స్యుర్వనాస్తుహురుష్కరాః,
సంభాలాః స్యు శ్శూరసేనా అపితే శూరసేనయః. ౩౪
మధ్యే తు శూరసేనానాం మధురానామవై పురీ,

50 లంపాకాస్తు మురుండాః స్యుస్తుహారాస్తు యుగాలికాః.
జాలంధరాస్త్రిగర్తాః స్యుర్హోలాః స్యుః ఖరటీస్త్రియామ్,
ప్రత్యగ్రథా స్త్వహిచ్ఛత్రా స్తైతులాస్తు కలింగకాః. ౩౬
టర్కవాహీకకాశ్మీర తురుష్కషు ససింధుషు,
బాహ్లీకా బాహ్లికాః కీరా ళ్ళఖసో దారదాః క్రమాత్.

55 కుమాలకాస్తుసోవీరా యాధేయాస్తు నృగాలికాః,
అప్యన్యే పారదాః కింజాః కుల్యా ఇత్యాదినీవృతః. ౩౭
అథ ప్రాచ్యాజనపదా స్తత్ర ముద్గరకాః కుజాః,
ప్రాజ్యోతిషాః కామరూపా స్తథా ప్రాగ్జ్యలికాఅపి. ౩౮
విదేహా స్తీరభుక్తిః స్త్రీ స్రావస్తీ తు పురంజకాః,

60 రాఢా తు సుహ్మాః పుండ్రాస్తు వరేంద్రీ పుండ్రలక్షణా. ౩౯
భార్గికాః స్యు స్సరుతటా అంగా శ్చంపోపలక్షణాః.
వంగాస్తు హరికేలీయా మగధాః కీకటాః స్మృతాః. ౪౦
అప్యన్యేఽన్ధ్రాప్రతాస్సాల్వా ఇత్యాద్యానీవృతః పృథక్,
వింధ్యాత్తు దక్షిణాదేశా దక్షిణాపథసంజ్ఞితాః. ౪౧

65 తత్రపాండ్యాః పాండియాస్స్యుః కుస్తలా స్తూపవాలకాః,
చోలాః స్యురుత్సలావర్తా మహారాష్ట్రాస్తు దండకాః. ౪౨
అప్యన్యే కేరలాః కుల్యాః సేతుజాః కులకాలకాః,
ఋషీకాళ్ళబరాష్ట్రా ఇత్యాద్యానీవృతః పృథక్. ౪౩
అపరాన్తాస్తు పాశ్చాత్యాస్తే చ సూర్పారకాదయః,

అథేమేమలదాద్ధ్యాఖ్యా వింధ్యపర్వ్యన్తవాసినః 3౫
తత్ర స్యుర్మలదాః శ్లోకాః కరూశాస్తు బృహద్బలాః,
త్రైపురాస్తు మహాలోహ స్యుశ్చైద్యాస్తే చేదయశ్చతే.
దశార్ణాః స్యుర్వేదిపరా మాలవాః స్యుర్నవన్తయః,
అప్యన్యే మేకలాభోజాః కోసలాద్యాశ్చనీవృతః. 3౭
అథ దేశా మధ్యదేశే మరవస్తు దశేరకాః,
సాల్వాస్తు కారుషీస్యూ స్తేషాం త్వ వయవాః పరే. 3౮
ఉదుంబరా స్తిలఖలా మహాకాలా యుగంధరాః,
మాలింగాశ్చారదండాశ్చ పటచ్చాసాల్వావయవా ఇమే. 3౯
అప్యన్యే కున్తలాః కుల్యాః కలింగాః కాశికోసలాః,
మేకలాః కుసటాసై న్ధవాః జాంగలాః పృథవావృకాః. ౪౦
పటచ్చరాదయశ్చాన్యే మధ్యదేశస్యనీవృతః,
ఉక్తానా మన్తరాలేషు బహవః క్షుద్రనీవృతః ౪౧
మరవః పుంసిధన్వాన ఆసారీత్యుస్థలీస్థలమ్,
కచంగలా తు నీలింగీ భూర్నానా జంతు సంయుతా. ౪౨
పంకిల్యః పంకవాన్ దేశో వేతస్వాన్ బహువేతసః,
శాద్వలశ్చాదహరితః కుముద్వాన్ కుముదాధికః. ౪౩
స్థలో నడ్వలో నాడ్వాఖ్ష్ చార్కరశ్చార్కరాధికః
దేశశ్చర్కరిలోఽన్యేవ క్షున్నేయా సికతావతి. ౪౪
కృష్ణభూమిః పాండుభూమిః కృష్ణాపాండుశ్చయత్ర మృత్,
అనూపస్సాంబురన్యస్తు జాంగలశ్చాన్య ఉజ్జటః. ౪౫
స్ఫుటిత్తే సార్ణరట్టా రాజన్వాం స్త్వసురాజని,
అన్యత్ర రాజవాన్ వృష్టి జీవనో ధేనుమాతృకః. ౪౬
స్యాన్నదీమాతృకో దేశో నద్యంబూహ్యాదన్యసస్యకః,

పద్యః పదాంకయోగ్యః స్యాత్ త్రిష్వేతే పంకిలాదయః.౮౬

శ్మశానంస్యాత్చితృవనం స్త్రీవాసఃక్షిమిఃర్వతః,
శతమూర్ధా వామలూరో నాకుర్వల్మీకమస్త్రియామ్. ౮౭
మార్గోఽధ్వా పదవీపంథాః పద్యాచ్చైకపదీసృతిః,
సుపంథా అతిపంథాశ్చ సత్పథశ్చ శుభేపథి. ౮౮
విపథః కాపథో వ్యథ్యో దురధ్వశ్చకదధ్వని,

ఆపంథా స్త్వపథం దూరశూన్యే ప్రాంతరమధ్వని. ౮౯
వృత్తిమార్గస్త్వథిపథః ప్రాగ్వంశేపదికోఽపి చ,
సంక్రమస్తిత్తిరిస్తుల్యే శృంగాటంతు చతుష్పథః. ౯౦
జంఘాపదం చతుష్పాద స్త్రిపాదస్తు గృహాంతరమ్,
అంగులోఽస్త్రియవా అష్టౌ సమస్తు చతురంగులః. ౯౧

ధనుర్గ్రహశ్చ దిష్టిశ్చ స్యాత్తామష్టాంగులా వుభౌ,
దశాంగులః క్రకచికో వితస్తిర్ద్వాదశాంగులా. ౯౨
కిష్కుః స్యాదవటోహస్తః స్యాచ్చతుర్వింశతి రంగులా,
బద్ధేన ముష్టినా హస్తో స్యాద్రత్ని ర్నష్టికోవసుః. ౯౩
అరత్ని ర్నిష్కనిష్కోఽసౌ ప్రజాపతి హస్తకః,

కుత్సాచ్ఛాప్యథవాకుత్స సధను ర్ముష్టి రేవసః. ౯౪
అథ వర్ధకి హస్తః స్యాద్ద్విచత్వారింశదంగులః,
తస్మి న్వికిష్కుః క్రకచః కిష్కుః స్యాకచికోఽపి చ.
హస్తస్వయం తు సక్తిష్కు ర్హస్తత్రయ మలీమకమ్,
చతుర్హస్తో ధనుర్దండో ధనుర్ధస్వంతరం యుగమ్. ౯౫

ఐశ్వరం నాలికాచాథ పంచహస్తోర్ధహస్తకః,
అష్టహస్తా తు రజ్జుః స్యా న్నవహస్తా తు నాలికా. ౯౬
దశహస్తః పితృసలో దీర్ఘదండో నిదేశకః,

సప్రావేళనికళ్చాథ పరివేషో ద్విరజ్జుకః. ౫౯
నివర్తనం తు తిసృభీ రజ్జుభిర్బలేశం చ తత్,
నల్వికః కిష్కుభిః షష్ట్యా నల్బః కిష్కు- చతుళ్శతమ్. ౬౦
దళధన్వంతరం స్తోమో దళస్తోమస్తు వంశికః,
దళవంశిక ఆనాహో దళానాహో నలాంతరః, ౬౧
ధన్వాన్తరసహాప్రంతు క్రోశో గవ్యా తు తద్ద్వయమ్,
స్త్రీగవ్యూతిళ్చ గవ్యూతం గోరుతం గోమతం చ తత్. ౬౨
గవ్యూతాని తు చత్వారి యోజనా కోసలాదిషు,
గవ్యూతిద్వయమేవస్యా ద్యోజనం మగధాదిషు. ౬3

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యామ్ భూమికాణ్డే దేశాధ్యాయః.

శైలాధ్యాయః

శైలోఽగః పర్వతః క్ష్మా భృత్సానుమాన్ దుర్గమోగిరిః,
ఆహార్యగోత్రకుట్టేర కుట్టారా భూధరోఽచలః. ౧
బంధాకిః ఫలికః కుధ్రః ప్రపాత్యద్రి శ్శిలోచ్చయః,
సువేలః స్యా చ్చిత్రకూట స్త్రికూట స్త్రికకుచ్చసః. ౨
లోకాలోకశ్చక్రవాలో లోకాంతాద్రిః పరాచలః,
మలయే త్రికలాషాఢౌ వింధ్యస్తు జలవాలకః. ౩
హిరణ్యనాభో మైనాక స్సుదారుః పారియాత్రకః,
మాల్యవాంస్తు ప్రస్రవణో హిమవాంస్తు హిమాచలః. ౪
రజతాద్రిస్తు కైలాసో హరాద్రి ర్గంధమాదనశ్చసః,
వేకటో వృషభస్సింహః కేసరః కేశవప్రియః. ౫
ఉదయస్తూదయాద్రిః స్యా దస్తస్త్వస్తగిరియాచలః.
దరీగుహా కందరోఽస్త్రీ ప్రపాతస్తుతటో భృగుః. ౬
ఉత్సః ప్రస్రవణం తోయ ప్రవాహే ఝరనిర్ఝరౌ,
స్నుర్వ్యస్రోఽస్త్రీసానుర స్త్రీ పాదాః పర్యంతపర్వతాః. ౭
కూటోఽస్త్రీశిఖరం శృంగం నితంబః కటకోఽస్త్రియామ్,
పాషాణఉపలోఽశ్మాచ ప్రస్తరశ్చ శిలాదృషత్. ౮
గండశైలాస్తు పాషాణాః స్థూలాః ప్రగలితా గిరేః,
ఉపత్యకాత్వధోభూమి ర్గిరేరూర్ధ్వ మధిత్యకా. ౯
కుడంగోఽస్త్రీ నికుంభోఽస్త్రీ కుంజోవృక్ష వృతాన్తరే,
ఆకర స్త్రీన ఖనిర్జ్ఞా రుమాతు లవణాకరః. ౧౦
గైరికం పీతధాతుః స్యాత్ కునటీ తు మనశ్శిలా,
రోచనీ రంజనీ హృద్యా రసనేత్రీ మహాసనా. ౧౧

కరవీరా కలావిద్యున్నాగమూతా విగంధికా,
శిలా మనోఽభిధా కాలా నాగజిహ్వా చతాస్సమాః. ౧౭

25 శుక్లధాతౌ పాకశుక్లా కరిసీ కక్కటీ ఖటీ,
హరితాలం తు ఖర్జూరం పింజరం నటభూషణమ్. ౧౩
తాలమాలం వంశపత్రం పీతనం రోమవృద్ధ్యమ్,
సౌగంధికస్తు హేమారిః పీతోగంధాశ్మగంధకౌ. ౧౪
బోలో గోల శ్మశాపిండః ప్రాణోగంధరసో రసః,
30 అభ్రకం వ్యోమమేఘాఖ్యం చక్రాంగరజ్జం తు మాక్షికమ్.
శిలాజతు తు గైరేయ మర్ధ్యమశ్మజ మద్రిజమ్,
గౌరీ పార్వతీ కాళీ కాలికా పర్వతీ సతీ. ౧౫
ఆధకీ తువరీ కాలీ భూహేమా చ మృదాహ్వయా,
సురాప్రజాప్యథో గోలా నైపాలీ కుటజేతి చ. ౧౬
35 రుక్మం కాంచనస్వరం వర్ణం మహారజత మాజకమ్,
చామీకరం జాతరూపం తపనీయం శిలోద్భవమ్. ౧౭
లోభవం కనకం శుక్రం సువర్ణం చంద్రకాంచనే,
దాక్షాయణం శ్రీమకుటం దారుడం తారజీవనమ్. ౧౮
అగ్నిబీజం రత్నవరం గైరికం హేమకర్బురమ్,
40 జాంబూనదం శాతకుంభం హాటకం భూరిరస్త్రియామ్. ౧౯
వైణవం కర్ణికారాభం వేణుతాటజకాంచనమ్,
సువర్ణద్వీపజాస్వర్ణ మృక్తికాభ్రకసన్నిభా. ౨౦
రసవిద్ధం తు దేవాంగం పవిత్రం వజ్రతారణమ్,
అలంకారసువర్ణం తు శృంగీకనకమాశుచ. ౨౧
45 రూప్యం హేమాహ్వా తు సంశ్లిష్టే వనగోలకమస్త్రియామ్,
రజతం తారపురం రూప్యం చంద్రభీరుయవీయసమ్: ౨౩

సౌధం సుధీరుకం శుభ్రం ఖర్జూరం వంగజీవనమ్,
తామ్రం తుల్బం మర్కటాస్యం రక్తం వ్యష్టం కనీయసమ్.
మ్లేచ్ఛం వరిష్ఠం మ్లేచ్ఛాస్యం శ్రేష్ఠం కాన్యముదుంబరమ్,
దరీతురీతిరుత్తాలపీతలోహం సులోహకమ్. 29
లోహ్యమప్యారకూటోఽస్త్రీ పిత్తలం తామ్రమస్త్రియామ్,
రాజరీతామ్రం బ్రహ్మరీతిః స్వర్ణరీతి రసోత్తమా. 30
కాంచన్యౌ కపిలా రాజ్ఞీ బ్రాహ్మణీ కపిలోహకమ్,
మిశ్రలిఙ్గాయాం తుత్థసుటీ నిస్తుకం చాక్షుకంటకమ్. 31

గుహ్యశ్యేతం సింహసులం పంచలోహాన్యలోహకే,
కాంస్యం తు కృత్రిమం నాట్యం ప్రభాసం సురాహ్వయమ్.
ఘంటాస్వనం భూరిలోహం రవణం ల్లోహజం మలమ్,
సౌరాష్ట్రం చాథసీసోఽస్త్రీ యామ్యేష్టం భుజగాహ్వయమ్.
యవనేష్టం సమోలూకం హేమఘ్నం భూతలోద్భవమ్,

త్రపునాగం చీనపట్టం రంగమప్యథ పిచ్ఛటమ్. 30
రంగం వంగం త్రపుణ్యోభ్యం మృదఙ్గం నాగజీవనమ్,
పరాసం సింహలం శ్రేష్ఠం వ్యక్తాఖ్యం ముఖభూషణమ్. 31
కస్తీరం శోభనం నాగమబిరం హేమజం శరమ్,
గురుపత్రం తమరకం ఘనం సలవణం రజః. 32

అయః కృష్ణాయసం చీనం శస్త్రాఖ్యం విషమాయుధమ్,
ధీవరం ధీమకం లోహం లౌహకాలదృఢాని చ. 33
స్త్రీకుటిర్నా పారశవో గిరిసారోఽశ్మసారకః,
అథకాలాయసం తీక్ష్ణం సులోహం రూక్షమాసురమ్. 34
వైకృన్తః స్యాద్రసవరో రసజ్ఞో వ్యోమధారణః,
రసకస్త్వయసస్సారో వికారో లోహజః కుశీ. 35

భూర్తమండూరసింహాణ విష్ణాఖ్యానిత్వదోమలే,
లోహం తు తైజసం సర్వం వసురత్నం మణిర్నషణ్. 3౬
స్ఫటికోఽరోక్ రవిగ్రావా సూర్యకాన్తోఽనలోపలః,
చంద్రకాంత శ్చంద్రమణి స్సుసామోఽథత్వదో మణిః.

75 అయస్కాంతస్తు ద్విశేషా శ్చుంబకభ్రామకాదయః,
గారుత్మతం మరకత మశ్మగర్భం హరిన్మణిః. 3౮
శోణరత్నం లోహితకం పద్మరాగోఽరుణోపలః,
విద్రుమోనా ప్రవాలోఽస్త్రీ వజ్రోఽస్త్రీ హీరకః పుమాన్.
ఇంద్రనీలం మహానీలం వైడూర్యం వాలవాయజమ్,

80 కురువిందాస్తు కుల్మాషా రత్న భేదాస్తు మౌక్తికమ్. ౪౦
మాణిక్యం పౌష్యకం శంఖః పులకో విమలాదయః,
రసాంజనం తార్ష్యశైలం శైలేయం రసగర్భకమ్. ౪౧
స్రోతోఽంజనం తు సౌవీరం కపోతాంజనయామునే,
తుత్థాంజనం శిఖగ్రీవం వితున్నక మయూరకే. ౪౨

85 రీతిపుష్పం పుష్పకేతుః పౌష్పకం కుసుమాంజనమ్,
తుత్థం తు దార్విక్వా క్వాథసంభవం కర్పరీతి చ. ౪3
కులుత్థికా తు చటుష్యా కుంభకారీ కులాలికా,
రసస్తుపారతస్సూతో హింగులో దాదదో రసః. ౪౪
హింగులం హంసపాదం చ కురువిందం చ కేచన. ౪౪౫

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం భూమికాణ్డే శైలాథ్యాయః.

వనాధ్యాయః

అటవీ కాటికారణ్యం విపినం కాననం వనమ్,
కక్ష్యకం కుందిలం వార్క్షం వసీగవానమిత్యపి. ౧
మహాటవీత్వరణ్యానీ ప్రస్తారస్తు తృణాటవీ,
కృత్రిమం కనమారామోఽపవనోపవనే అపి. ౨

5 తదేవరాజ్ఞ ఉద్యానమారామాక్రీడకాశ్చాథ తస్య తత్,
సాన్తఃపురస్య ప్రమదావనం గేహస్య నిష్కుటః. 3
పుష్పవాటి త్వమాత్యాదే స్త్రయీవాటీ ఫలాయచేత్,
వృక్షోద్రుమో భూరుహోద్రు ర్విటపీ విష్టరోఽంఘ్రిపః. ౪
అనోకహో నగో భూరుట్ తరుశ్శాఖీ కుతః కుజః,

10 వసుఃకరాలికోఽగచ్ఛో జర్ణోరూటఃపులాక్యపి. ౫
వనస్పత్యఃపుష్పఫలీ ఫలీత్యేవ వనస్పతిః,
ఓషధిఃఫలపాకాన్తా హ్రస్వశాఖా శిఫఃస్త్రుపః. ౬
అప్రకాండే స్తంబగుల్మా వులపస్తు ప్రతానినీ,
గుల్మిన్యపి చ వల్లీ తు వ్రతతి ర్వ్యతతీ లతా. ౭

15 వంధ్యో వృక్షోఽవకేశీ స్యాదవన్ధ్యస్తు ఫలేగ్రహిః,
పుష్పితఃస్యాత్కుసుమితఃఫలితఃఫలినఃఫలీ. ౮
ఫుల్లే ప్రఫుల్ల సంఫుల్ల వ్యాకో చ వికచ స్ఫుటాఃఽ,
ఉత్ఫుల్లో న్మీషితోన్నిద్రా ఉద్బుద్ధో న్మీలితస్మితాఃఽ. ౯
ఫలమామం శలాటుఃస్యాద్వానం శుష్కతరం ఫలమ్,

20 త్రిషువంధ్యాదయోఽథస్యా దంకురోఽంకూరమస్త్రియామ్.
ప్రరోహాశ్చాథవంశఃస్యా ద్యోఽంకురఃపర్వసూత్థితఃఽ,
వరుఃపర్వ పుమాన్ గ్రంథి ర్నిర్యాసఃఖపురోలశఃఽ. ౧౧

శిఫాజటాఽవరోహస్తు సాఖాభూజా వటాదిషు, [కమ్.
మూలంబుధ్నోఽంఘ్రినామాస్తాదా స్కన్ధాత్ స్యాత్ప్రకాణ్డ

25 సదారుమాత్రం స్థాణ్వస్త్రీ దారుకాష్ఠమథత్వచా,
భల్లీ త్వక్ స్త్రీ త్వచానక్లీ వల్కలం చోలకోఽస్త్రియామ్.౧౩
చోచం వల్కంచ తార్ధస్తు మజ్జాస్నావః కినాటకమ్,
నిష్కుటః కోటరో న స్త్రీ విదలం దారు పాటితమ్. ౧౪
స్కంధః ప్రధానోఽథశిఖా ఖాఖాథ శిఖరం శిరః,

30 స్కంధశాఖా తు శాలాస్యా త్ప్రవాలః పల్లవాంకురః. ౧౫
విస్తారో విటపః స్తంబ ఉచ్చాయస్తు సమున్నతిః,
ఛదస్తు ఛదనం పత్రం పలాశం పతనం దలమ్. ౧౬
పర్ణం బర్ణం పతత్రం చ త్రయీ శృంగాస్యకోశికా,
పల్లవోఽస్త్రీ కిసలయం కిసలోఽస్త్రీన వేదలే: ౧౭

35 పత్రమధ్య సిరామాఢిః పుష్పోఽస్త్రీ కుసుమం సుమమ్,
మఞ్జిచకం ప్రసూనం చ సూనర సుమనసఃస్త్రియః. ౧౮
మకరందో మరందోఽస్య రసేజాలం తు జాలకమ్,
కలికా కోరకశ్ఛత్ర కుట్మలో ముకులోఽస్త్రియామ్. ౧౯
గుచ్ఛో గుళుచ్ఛ: స్తబకో ఘుంజ్యాం మంజరి వల్లరీ,

40 ప్రసవః పిప్పలం సస్యం ఫలం వృంతం తు బంధనమ్. ౨౦
మండాస్త్వ మ్రాదయశ్చాబ్దాః ఆమ్రాదిఫలపుష్పయోః,
హరీతక్యాదికం స్త్రీస్యా దక్ష్వాద్యాది ఫలే పునః. ౨౧
ఆక్షోత్థ మైరగుదం ప్లాక్షం నైయగ్రోధం చ బార్హతమ్,
వైణవం శైగ్రవం చాథ జంబూస్త్రీ జంబుజాంబవమ్. ౨౨

45 జాత్యాదయః స్వలింగాః స్యుః పుష్పార్థే ప్రీహయః ఫలే,
విదార్యాద్యాస్తు మూలేఽపి పాటలా కుసుమేమనా. ౨౩

సప్తమ్యన్తపదారంభాః పర్యాయా ఇహాముత్రచిత్,
సప్తమ్యన్తం చ పుంలింగం విజ్ఞేయం సంశయేసతి. ౨౪
ఆమ్రే కామాంగమాకందో చూతో వేలోఽంగనాప్రియః,
కరకోవలయశ్చాథ శ్రేష్ఠేఽత్ర సహకారకః. ౨౫
అథాత్యామలకేలాలా లవలీలావలీ ఫలా,
కేసరే వకులో మవ్య లాలస స్సింహకేసరః. ౨౬
ద్రాక్షాఫలో గుడశ్చాథ న్యగ్రోధో బహుపాద్వటః,
శ్రీవృక్షే పిప్పలోఽశ్వత్థః ప్లక్షశ్చలదలోఽంగులః. ౨౭
ఉదుంబరే ప్రాణిఫలో మశకీ హేమదుగ్ధకః,
ప్లక్షస్తు పర్కటిజటి కలాపి గిరి లక్ష్మణాః. ౨౮
పలాశే కింశుకః పర్ణో వాతపోథస్త్రిపర్ణకః,
ఆస్ఫోతో బ్రహ్మవృక్షశ్చ హస్తికర్ణదలే కృతీ. ౨౯
బిల్వే మాలూరమంగల్యౌ శ్రీఫలో గోహరీతకీ,
పరివ్యాధే బాలభీరు ర్భీరువాలోఽంబువేతసః. ౩౦
శీతేఽభ్రపుష్పోవానీరో వంజులో వేతసో రథః,
విదులే ప్రియ ఆమ్రాతే ద్వ్యాపీతనకపీతనౌ. ౩౧
కపిత్థే స్యుర్ధధిఫలో దధిత్థగ్రాహి మన్మథాః,
హృద్యోదన్తశరః పుష్పఫలోఽరిష్టే తు ఫేనిలః. ౩౨
మాతులుంగే చ రుచకో వరాట్లుః కేసరీ శరః,
బీజపూరే మాతులుంగో లుంగ స్సుఫలపూరకౌ. ౩౩
దేవికాయాం మహాశల్కా దూష్యాంగీ మధుకుక్కుటీ,
అథాత్యామ్లా మాతులుంగీ పూతిపుష్పీ వృకామ్లికా, ౩౪
ఛాగే తు కరణో లక్ష్మో మల్లికా కుసుమప్రియః,
జంబీరే జగ్ధకోదన్త శఠో జంభీర జంభలౌ. ౩౫

నాగరంగే తు నారంగో నార్యగస్తక్రవాసనః,
త్వగ్గన్ధపలఙ్కోయోగీ ముచులిందే తు నిమ్నకః. 34
న్యగ్రోధే కర్కఫలోభవ్యః కర్కరంగళ్కచేశ్వరా,
మహీపతి ర్దన్తశఠరః కర్కాన్తేతా చ కర్కచ. 35

75 వికంకతే గ్రన్థిలస్యా ద్వ్యాఘ్రపాచ్చ మధుచ్ఛదః,
సజ్జేఽశ్వకర్ణస్సాలే తు కాష్ఠకస్సస్యసంవరః. 36
పీతసాలే గౌరసర్జ ప్రియకాసనపీవరాః,
రక్తపుష్పోఽప్యథో సింధు సర్జేబాణః ఖరోఽర్జునః. 37
రోహితే రాహిషోరోహీ రక్తోరాహితకోఽపి చ,

80 స్త్రీప్రియే వంజులోఽశోకః కంకేలిః కర్ణపూరకః. ౪౦
హేమపుష్పోఽప్యథోఽంకోలే నిచోలోఽంకోఢశోఢనౌ,
రసాలే వరణస్సేతు స్తిక్తశాకోఽశ్మరీ రిపుః. ౪౧
దోషగ్రహేతు కతరో ద్రావణ స్సరణ స్సరః,
ఉల్లేఖనీయో లక్ష్మీవాం స్తేరస్తోయ ప్రసాదనః. ౪౨

85 రాజాదనే ఫలాధ్యక్షః ప్రియకశ్చ మదుస్రవః,
మధుపుష్పే మధుస్ఫీలో వానప్రస్థో మధూకవత్. ౪౩
గుదపుష్పోఽప్యద్రిజేఽస్మిన్ గౌరశాఖోమధూలకః,
పారిభద్రస్య భేదే చ మందారః పారిజాతకః. ౪౪
భూర్జపత్రే భుజోభూర్జో మృదుత్వక్ చర్మచర్మికా,

90 పీలౌ గురుఫలస్స్యాంసీ శ్యామశ్చాథాత్ర శైలజే. ౪౫
అశోడః కర్పరాలశ్చ నేమిపాయేత్పరిముక్తకః,
చిత్రకృత్తి మిశోనేమీ వంజులోఽథాయుగచ్ఛదే. ౪౬
సప్తపర్ణో విశాలత్వక్ ఛారదో విషమచ్ఛదః.
కోవిదారే చ మరికో రక్తపుష్పోయుగచ్ఛదః. ౪౭

95 కాంచనారోఽప్యార్ద్రవృధే తు వ్యాఘాత శ్చతురంగులః,
ఆరగ్వధ ఆరేవత శ్చమ్యాకః ప్రగ్రహోఽర్ద్రవృధః. ౪౮
కృతమాల స్సుపర్ణశ్చ మదనే తు ఫణీగసః,
పిండీతకే మరుతక ఇక్ష్వాకు ర్గాలవామనౌ. ౪౯
విచులః పిచులో రాధః కైడర్యో విషపుష్పకః,

100 కాకర్ద శ్చర్దన శ్చీనో గరలః కంటకీతి చ. ౫౦
కాలస్కంధే తిందుకోఽస్థీ సూచ్యర్జక శ్శితిసారకః,
కాకేందా కాకపీలుః స్యా త్కుకలకః కాకతిందుకః. ౫౧
సితేలోధ్రే మహాలోధ్ర శ్శబరశ్చాథ లోహితే,
తిరిటో మార్జనశ్చిల్వః కృష్ణేఽస్మిన్ లోధ్రగాలవౌ. ౫౨

105 గుగ్గులౌ కాలనిర్యాసో దేవధూపో మహేశ్వరః,
శ్రీమాన్ స్నిగ్ధస్సర్వసహా శ్లేష్మిణీ తిక్తః కటు ర్లఘుః. ౫౩
కామః పురో జటాయుశ్చ కుంభోలూఖలకం వరమ్,
రజ్జుదాలే నీచుదారః కచ్ఛ్వాదారో గృహద్రుమః. ౫౪
గూఢపృక్తః శ్లేష్మఫలో విషఘ్నో ద్విజకుత్సితః,

110 ఉద్దాలో బహువారోనాసేలుశ్లేష్మాతకీ నషణ్
శోభాంజనే తీక్ష్ణగంధ శ్శిగ్రుః కాక్షీబమోచకౌ,
ఉష్ణో మురుంగీ రక్తేఽస్మిన్ మధుశిగ్రు స్సుభంజనః. ౫౫
గుంజనః స్వాదుగంధా చ ప్రియాలుస్తు ధనుః పటుః,
కాష్మర్యే గోపభద్రాస్యా తార్క్ష్యశ్రీ కృష్ణవృంతికా. ౫౬

115 శ్రీపర్ణి కుముదాగృష్టి ర్గంభారీ భద్రపర్ణికా,
కైడర్యే కట్ఫలః కుంభీ శ్రీపర్ణీ కుముదేతి చ. ౫౭
సుపార్శ్వస్యా త్కందరాలో గర్దభాండః కపీతనః,
తామ్రపాకీ ఫలేపాకీ ప్లక్షకో గంధముండకః. ౫౮

కదంబే పులకీ శ్రీమాన్ ప్రావృషేణ్యో హలీమకః,
మహాకదంబకే నీపో ధూర్తో ధూర్తారదీపనౌ. ౬౦
వాసన్తేస్యాత్కురవకః స్తిలకః కువకో మధుః,
శుక్లపుష్పః కురవకో మదనో ధూర్తనాగరౌ. ౬౧
కరంజేస్యాన్నక్తమాలః ప్రకీర్య శ్చిరిబిల్వకః,
కలింగే పూతికరజః పుతికో కలికారకః. ౬౨

బాలపత్రే తిక్తసారః ఖదిరో దన్తధావనః,
సితే తు తస్మిన్ కదర శ్శల్యకశ్చ మరుంధవః. ౬౩
మయూరశ్చవేవిట్ఖదిరో ఽప్యరిమేదకః,
కంటకీ చాప్యథైరండే హ స్తిపర్ణో ఽప్యలంబకః. ౬౪
దువుః పంచాంగులశ్చంచు రామండ స్తరుణో ఽంబుకః,
గంధర్వహస్తో రువుకో వాతఘ్నో వ్యాఘ్రపుచ్ఛకః. ౬౫
ప్రియకే తు ప్రియంగ్వాఖ్యా కారంభా ఫలినీ ఫలీ,
విష్వక్సేనా బలావృన్తా గుంద్రా గోవందినీ లతా. ౬౬
భావజ్ఞా సర్పపీ స్త్రీఖ్యా వృత్తాంగీ సుయమావనీ,
కన్యా చాపి కదంబస్తు నిచులో ఽంబుజ ఖిజ్జలః. ౬౭

స్యాత్తకే శోణకటుగౌ దీర్ఘవృన్తః కటన్నటః,
మండూకపర్ణ్యః పత్రోర్ణో భల్లూక శ్శుకనాసకః. ౬౮
భూతపుష్పో నటో ఢంక ఋషివ్రుండుక ఆకలుః,
తిలకే పలలః శ్రీమాన్ సుగంధో ముఖమండనః. ౬౯
కర్ణపూరో ఽల్పపుష్పశ్చ పున్నాగే సురవల్లభః,
కిదిరో దీనకం బోజో తద్భేదే సురపర్ణికా. ౭౦
పారిభద్రే ద్రుకిలిమం దేవదారు సురాహ్వయమ్,
పూతికాష్ఠం భద్రదారు పీతదారు చ దారు చ. ౭౧

వృశ్చీత్పలే కర్ణికారః పరివ్యాధోఽథభండిలే,
కపీతన శ్శిరీషశ్చ కరకే దాడిమీత్రయీ. ౭౨
కుటజే కుటచో వత్స శ్శక్రాఖ్యో గిరిమల్లికా,
వీతసైవాస్త్రియావింద్రి యివభద్రయవౌ ఫలే. ౭౩
పనసే కంటకిఫలః పయోఽండో జఘునే ఫలః,
కర్కశీ మధుబీజశ్చ సరలే వూతికాష్ఠకమ్. ౭౪
నింబే పార్వతకైడర్య ద్వేషిచ్ఛర్దనమాధికాః,
రోమశః పిచుమందశ్చ లకుచే లికుచోడవాఃు. ౭౫
పిచులే ధూవుకశ్శాకే పృథుచ్ఛదహాలీమకౌ,
ఉన్నత్తే ధూర్త ధుత్తూర ధుస్తూరకితవాశ్శఠః. ౭౬
ధుర్ధూరః కాంచనాహ్వోఽథ త్రిపురే మదమత్తకః,
ప్రేతాలయే తుతిత్తిక శ్శాఖోటో గండమాలహా.
కృసరే భీము మార్జార కింశుకా ఇంగుదీనషణ్,
పిండారకే తు పిండీక కృష్ణేత్వస్మిన్ వలాహకః. ౭౮
పుత్రజీవే త్వక్షఫలో రుద్రాక్షే తు మహామునిః,
వికాశ్యే త్వత్ర మాభీదో ద్విముఖే తు వరార్భలః. ౭౯
చతుర్ముఖే బ్రహ్మసంజ్ఞః పంచవక్త్రే హరాహ్వయః,
షణ్ముఖే తు గుహాఖ్యోఽథ కింపాకే కాకమర్దకః. ౮౦
తింతృడీకేఽమ్లికా చించా శుక్తిర్నారి కపిప్రియా,
తింత్రిణీ చాప్యథో హేమపుష్పే చాంపేయ చంపకౌ. ౮౧
హరణః శీతలః కాస్తః కటుసీయః సచంపచః,
హినేత్వంజిః కుంభఫల శ్చాంపేయో నాగకేసరః. ౮౨
కరమర్దే వశశ్శీలః కృష్ణపాకఫలైః పదైః,
వ్యస్తైస్సమాసైర్వ్యస్తైశ్చ పుంసి పంచదశాభిధాః. ౮౩

సుమేణో విగ్నకోఽప్యల్ప ఫలేఽస్మిన్ కరమర్దికా,
వందాకే వృక్షకోవందా జీవన్త్యపదరోహిణీ ౭౪
వృక్షాదనీ వృక్షరుహా సేవ్యాస్మిన్ క్షీరవృక్షజే,
తనుస్తుష్టో జయః కాన్తః కుణిః కాతులకో ద్రుమః. ౭౫
అగ్నిమన్థే హవిర్మన్థోఽప్యరణిః పావకోవళా,
గణికార్యప్యథో దేవతాడే వేణీ ఖరాగరీ. ౭౬
కాలస్కన్ధే తమాలోఽస్త్రీతాపించేకాకు తుణ్డికా,
కదర్యా కువలీ కోలిః కూలీ క్రూరాతిరీటికా. ౭౭
లతాకోలా తు ఖలుకీ గిరికోలా తు సారసా,
హస్తికోలా మహాభూణ్టా గోపభూణ్టా మహాఫలా. ౭౮
జలకోలా తు సంగాలీ నరకోలా తు కర్కశీ,
సృగాలకోలా హింస్రాథ శమీవాసక్తఫలాజయా. ౭౯
కాచస్థాల్యాం కుబేరాక్షీ కృష్ణవృన్తాఫలేరుహా,
ఆమోఘపాటిలిర్నక్షీ పూరణ్యాంకోల్మలి ర్నషణ్. ౮౦
కాక్షీలా తూలినీ తూల ఫలాథ కూటశాల్మలా,
రోచన శ్శింశపాయాం తు తీక్ష్ణధూమావసాదనీ. ౮౧
కప్పిలా పిచ్ఛిలా భస్మ గర్భామండలపత్రికా,
జంబ్వాం త్రిసారా విరజా మహాజంబ్వాం మహాఫలా. ౮౨
సురసాథో రాజజంబ్వాం సుఫల స్సురభిచ్ఛదః,
కాకజంబ్వాం తు మేఘూభ శ్శివేష్ట శ్శీతపల్లవః. ౮౩
జంబూట నీలజంబూటౌ శఫర్యాం శ్లక్ష్ణపత్రకః,
శిఖీంద్రా శ్శన్తకామ్లోటా ధవేగౌర ధురంధరా. ౮౪
భల్లాతక్యాం త్రిలింగాయా మగ్నిముఖ్య ప్యరుష్కరః,
కంపిల్లేరోచనీగుండా రక్తాంగ శ్చీంద్రకర్కశౌ ౮౫

సల్లక్యాం సురభిర్వాస్తి ప్రియంవా స్త్యళనా ధ్రువా,
వైజయన్త్యాం తు తర్కారీ నాదేయీ చ జయన్త్యపి. ౯౬
ధాతక్యా మనలజ్వాలా సుభిక్షా ధాతృపుష్పికా,
స్నుహ్యాం సముందదుగ్ధాస్నుగ్వజ్రానందాసిపత్రికా. ౯౭

195 సిద్ధుండ స్సిన్ధుపర్ణ్యాం విపత్రాయాం త్రికంటకః,
వజ్రీ గండుర్యథో ఘంటారవాయాం శణపుష్పికా. ౯౮
తుండకేర్యాం రవాశీరా కేసరా బదరాఫలా,
కార్పాస్యక్ష్యత్రవన్యాయాం భారద్వాజ్యపికుష్ఠసుత్.
విషంధ్యాం భంజికా భాంజీ విష్ణా బ్రాహ్మణయష్టికా,

200 బ్రహ్మదండీ చ పద్మా చ సారపర్ణ్యాం స్థిరాధ్రువా. ౧౦౦
ఖోకిలాక్షస్తు కాండేక్షు రిక్షురః క్షురకః క్షురః,
వాసకే త్వాటరూషః స్యా త్సింహాస్యో వాజిదంతకః. ౧౦౧
వాళా సింహీ వైద్యమాతా వార్తాక్యాం దుష్ప్రధర్షిణీ,
వాతింగనస్తు భండాకీ వార్తాకుర్వ్యాం బ్రుటుః స్త్రియామ్. ౧౦౨

205 గోవ్మవాతింగనేత్వేలా పరుకా జలజంబుకా,
హస్తివాతింగనేత్వభ్యా విశాలాదద్రునాశినీ. ౧౦౩
బృహత్యాం ప్రసహాకాలీ వార్తాకీ హింగుదీ కులీ,
లతాబృహత్యాం సుస్నిగ్ధా ధన్యాప్రసహనీ లతా. ౧౦౪
నిదిగ్ధికాయాం సంధానీ మహాసంధా గిరిప్రియా,

210 కంటకార్యాం పరిక్రూరా కుల్యాకుల్య స్పృశీవరా. ౧౦౫
దుఃస్పర్శాక్షి కా సింహీ కంటకాలీనిదిగ్ధికా,
దండోత్పలే సహాదేవా తలపోటీ ప్రమేహనుత్. ౧౦౬
హయపుచ్ఛీ తు కాంబోజీ మాషపర్ణీ మహామహా,
మార్కవే భృంగరాజః స్యా త్పర్వణస్తు శ్వపామనః. ౧౦౭

కాలమేష్యాం కృష్ణఫలా వాగూజీ వసువల్లికా,
సోమవల్లీ ఫూతిఫలీ సోమరాజిర వల్గుజః. ౧౦౪
పరిత్రాణ్యాం త్రాయమాణా త్రాయన్తీ కలభద్రికా,
రేవత్యాం రామదూతీ స్యాద్వారుణీ నాగదం త్వపి. ౧౦౫
శ్రీఫల్యాం క్లీతకీ నీలీ నీలకేశీ మహాసహా,
గ్రామిణా రంజనీ తుత్థా కారవాహీ చ నీలినీ. ౧౧౦
ఫల్గుః కాకోదుంబరికా బలయూర్జఘనేఫలా,
దాస్యాం షడగ్రా ఖార్జఘ్నా కాకజంఘా విలోమికా. ౧౧౧
కాకనాసా తు కాకాఽఖీ జీవనీయా శిరోరుహా,
తృడ్ఘ్న్యాం వయస్యా కాకోలీ కాకమాచీ తు వాయసీ.
ప్రత్యక్ శ్రేణ్యాం సుశ్రేణీ ద్రవన్తీ శంబరీ వృషా,
చిత్రాపచిత్రా న్యగ్రోధీ రండా మూషికపర్ణ్యపి. ౧౧౩
దేవ్యాం మూర్వా ధనుశ్రేణీ గోకర్ణీ పీలుపర్ణికా,
మధూలికా తిక్తవల్కా పీలునీ తేజనీస్రవా. ౧౧౪
ప్రత్యక్పర్ణ్యాం తు శిఖరీ కినిహీ ఖరమంజరీ,
అపామార్గ శ్శైఖరికోథామార్గవ మయూరకా. ౧౧౫
అజశృంగ్యాం విషాణీస్యా ద్గోజిహ్వాదర్వికే సమే,
శంఖినీ చోరపుష్పీస్యా త్తేజశినీ చాప్యసో లఘుః. ౧౧౬
వర్షాలంకాయికాస్పృక్కా మరున్తాలా లతామరుత్,
కచ్ఛాగకే ద్రావిడకః కాల్యకో వేధముఖ్యకః. ౧౧౭
నిర్గుండ్యా మింద్రసురస స్సిందువారశ్చ సిందుకః,
కుంరేరకే తు పర్ణాసో మాలోగ్గరకరింజరా. ౧౧౮
సితేఽస్మిన్ మంజరీ తీక్ష్ణ స్తీక్ష్ణగంధోఽర్జకోఽత్ర తు,
సుగంధా శ్వేతసురసా భారతీ తులసీ శివా. ౧౧౯

అల్పపత్రస్తు జంబీరః ఫణిర్జకసమీరణే,
అస్మిన్ సుగంధా సౌవాసో మంజరీక మయూరకౌ. ౧౨౦
తీక్ష్ణే తీక్ష్ణా ర్జకో గౌరీ భూతఘ్నీ దేవదుందుభిః,
అల్పమాత్రే తు వైకుంరో బిల్వగంధో వచాచ్ఛదః. ౧౨౧
కాల పర్ణ్యాం తు సురభిః కరాలః కాలమాలకః,
మాలో బ్రహ్మ జటాయాం తు సలజ్జం దానవాంజనమ్.
పుండరీకం దమనకం కాన్తం దాన్తం మునిః పుమాన్,
విష్ణుక్రాన్తా తు సుముఖి గవసీన్యా న్తుహారసా. ౧౨3
బుషణీ ద్రోణికా ఛత్రా చతుష్యా ద్రోణపుష్పికా,
సూర్యావర్తే పర్ణికాయాం మోరటా మూలపుష్పికా.
ముండ్యాం ముండితికా ముండా శ్రమణీ శ్రామణీ బుధా,
రోదన్యాం కచ్ఛురానన్తా తామ్రమూలా దురాలభా. ౧౨౫
యాసో యవాసో దుస్స్పర్శో ధన్యయాసః కునాశకః,
వృశ్చికాయాం ముష్ట్రధూమ్ర పుచ్ఛికా నాగవృంతికా.౧౨౬
సర్పదంష్ట్రాయ మరాకాలీ విషఘ్నీ వృశ్చికచ్ఛదా,
వాట్యపుష్పాయాం బలా వాట్యా సహ్యాసా చాన్న సంజ్ఞికా.
వాట్యాలోఽతి బలాయాం తు పుష్పవీర్యా జనీ సహా,
అశ్వకన్ద స్త్వశ్వగంధీ తిక్తే తు కటుపర్వటౌ. ౧౨౮
బుషభీత్వ జహాభ్యండా కండూరా ప్రావృషాయణీ,
అపికచ్ఛా శూకశింబి రాత్మగుప్తా చ కచ్ఛురా. ౧౨౯
అస్థిమాం స్త్వస్థి సంహృతోఽప్యస్థి సన్నవనోఽపి చ,
ఏకాష్ఠీలా పాపచేలీ స్థాపనీ వనతిక్తికా. ౧30
పారాంబష్ఠా విధ్వకర్ణీ ప్రాచీనా శ్రేయసీ సా,
గుడూచ్యాం కుండలీధీరా చన్నా చ్ఛిన్నరుహాధరా. ౧3౧

వత్సాదనీ సోమవల్లీ విశల్యాచక్రలక్షణా,
జీవన్తీక్షురుహా దేవీ విషఘ్న్యమృతవల్లికా. ౧౩౨

265 దీర్ఘవల్ల్యాం వేత్రవత్యాం కురువేత్రశ్చ భూనదః,
గవాక్ష్యాం కినిహీ జైత్రీ ప్రత్యక్‌శ్రేణ్యా పరాజితా.౧౩౩
విష్ణుక్రాన్తా పరాసోతా శ్వఖురీ శీతలాత్ర తు,
శ్వేతాయాం చారిణీ సూర్యాగిరికర్ణీగవాదనీ. ౧౩౪
నీలాయాం తు మహాశ్వేతా నిష్పాణ్డాంతా స్థూలపుష్పికా,
270 బింగ్యాం సమంగా వికలాత్రిమంజిష్ఠాంజనవల్లికా. ౧౩౫
పృశ్నిపర్ణ్యాం పృథక్పర్ణీ లాంగూలీ పదపర్ణికా,
సుపాకలశికావన్త్యాం దీర్ఘాసా చిత్రపర్ణికా ౧౩౬
సింహపుచ్ఛీ ఫేరువిన్నా చిత్రాంఘ్రిః క్రోష్టుమేఖలా,
నాగర్యాం కేశికాత్ర్యక్షా త్రిపుటా త్రిపుటీ త్రివృత్. ౧౩౭
275 రేచనీ మహతీ శ్వాసా మాయూరురుణాత్ర తు,
కృష్ణాయాం రోచనీ శ్యామాకాలాచిత్రా సుషేణ్యపి.౧౩౮
గోపా తు శారివా భద్రా నాగజిహ్వా సుగంధికా,
జ్యోతిష్మత్యాం పీతరసా లగణాకటభీంగుదీ. ౧౩౯
పారావతపదీ పిణ్యా జీవన్తీ స్ఫుటవల్కలీ,
280 నాగవల్లీ తు తామ్బూలీ తథా తామ్బూలవల్లికా. ౧౪౦
తు రేతుక్షీకంటకిఫల స్త్రీగోభ్యాం కంటకః పరః,
గోక్షురః స్థలశృంగాట ఇక్షుగంధాపలంకషా. ౧౪౧
శ్వదంష్ట్రాం భీరుపర్ణ్యాం తు శతమూలీ శతావరీ,
ఇందీవరీ బహుసుతాప్యహేరుః పీవరీతి చ. ౧౪౨
285 సుదర్శనాయాం చక్రాంకా దధ్యాలీ వృషపర్ణ్యపి,
జీవన్త్యాం జీవనీ జీవా జీవనీయా మధుశ్లేష్మా. ౧౪౩

చర్మపర్ణ్యాం తు శార్ఙ్గ్యాషా సుతాహ్వయా ముపోదకా,
బ్రహ్మ్యాం సత్యవతీ బ్రాహ్మీ మత్స్యాక్షీ సోమవల్లరీ. ౧౪౪
మండూకపర్ణ్యాం భండీరీ భాండీ యోజనవల్ల్యపి,
శోషఘ్న్యాం పూరణా పూరీ వర్షాభ్వీ జీవబోధినీ. ౧౪౫
పునర్నవా చ రక్తాయాం తస్యాం యోగ్యా కటిల్లకా,
శ్వేతాయాం వృశ్చికోఽల్పాయాం దీర్ఘపత్రీ విటాటికా.
అన్యాజాత్యన్తరే స్వల్పే పూరణీ హస్తివూరణీ,
తుండికేర్యాం రక్తఫలా బింబోష్ఠీ పీలుపర్ణ్యపి. ౧౪౬
లజ్జాలుస్తు నమస్కారీ బదర్యంజలికారికా,
గండకాలీ ఖపర్ణ్యాంతు లజ్జాలుః స్యా చ్ఛమీఫలా. ౧౪౭
కలంబ్యాం శతపర్వాస్యాత్ కలంబూర్వ్యాయసీ వధా,
పటుంచికాయాం తు శివ ర్ఘాన్తస్సువ్రస్తిక కుక్కుటౌ.
నిద్రాలుః కరుణోమానీ వనాలుస్సునిషణ్ణకః,
మారిషే జీవకాకః స్యా దత్రాల్పే తండులీయకః. ౧౫౦
మేఘనాదో విగండీర మథస్యు ర్దేవమారిషే,
విభాజనో రసోత్పత్తౌ కాణమారిష ఓలకః. ౧౫౧
లతామారిషతువరౌ వరళా కోలతాటికా,
జలజోఽసాచంచటకః కుకుండే కవకోఽస్త్రియామ్. ౧౫౨
భూవల్లూరమహిచ్ఛత్రం భూస్ఫోటం భూమికందరమ్,
ఛత్రాకశ్చ సిలింధశ్చ ముకులేఽస్త్రిన్ పలాండుకమ్. ౧౫౩
సృగాలవాస్తుకేత్వారు ర్వాస్తుకే క్షీరపత్రకః,
ప్రవాలో వీరళాకశ్చ శ్రుపాయాం కాసమర్దకః. ౧౫౪
హరిపర్ణే మూలకోఽస్త్రీ సేకిమంబు స్థికా న షణ్,
నీలకురోఽథమరుజే శివం చాణక్యమూలకమ్. ౧౫౫

మత్స్యాక్ష్యౌ శాలశాలీనౌ పత్తూరో లోహమారకః,
అగస్త్యే మునిమార్జారౌ వగస్తి ర్వంగసేనకః. ౧౫౬
శుకనాసోఽప్యధోపశ్చా త్తుందరో గ్రీష్మసుందరః,
కపిత్థపత్త్రకధః పుష్పీ వ్రణఘ్నీ ఝురసీ ఝురౌ. ౧౫౭
ప్రపున్నాటే త్వేడగజౌ దద్రుఘ్న శ్చక్రమర్దనః,
ఘోషే కోశఫలాఘంటా ఘంటాలాఫలినీఫలీ. ౧౫౮
జాలీ పటోలీ ఝుండాలీ కోశాతక్యపిచాత్రతు,
పృథ్వీ మహాకోశాతకీ మృదంగః కృతవేధనః. ౧౫౯
జ్యోతిష్మత్యాం స్వల్పఫలాగ్రామ్యా మృదంగః కృతవేధనః,
అథజింగీ దీర్ఘఫలా మూగధీమలనో త్తమా. ౧౬౦
బహుజాల్యాం కోశఫలా వన్యాతి క్తపటోలికా,
కరోటక్యాం కోశఫలా రాజకోశాతకీ ఫలా. ౧౬౧
మహాజాలీ పీతదోషా క్షోడోథామార్గవోఽపి చ,
వాసిఘోషే తరంగోఽల్పే త్వాదాలీ దేవసాల్యపి. ౧౬౨
చాంగేర్యాం చుక్రికా దంత శఠాంభస్తోమ్లలోణ్యపి,
సుషవ్యాం తిక్తచ్ఛదనః కారవేల్లః కటిల్లకః. ౧౬౩
రాజవల్ల్యూరువల్ల్యంబు వల్లీరంజనవల్ల్యపి,
సుగంధకే తు కరోటః కిలాసఘ్నః పటుచ్ఛదః ౧౬౪
బృహత్కరోటకే తైవాహో హాస్తి కరోటకో బలీ,
పటోలకే తు రాజీవాన్ రవణః కర్కశేః పటుః. ౧౬౫
రాజీ రాజామృతాపాండుఫూతేభ్యశ్చ ఫలిః పరః,
తిక్తేరాజపటోలశ్చ భీరుస్తి ర్వారుకర్కటీ. ౧౬౬
చోదన్యుర్వారువాలుక్యోఽప్యల్పాసా రాజకర్కటిః,
తుంబ్యాం పిండఫలాలాబూః కటుతుంబ్యాం నృపాత్మజా.

335 ఇక్ష్వాకుర్వాసనీ నిమ్నా వృంతతుంబ్యాం తు తుంబికా,
అల్పతుంబ్యాం కుకుటాక్షీ వృన్తే కర్కారు చిత్రలే.
కాలింగోఽల్పేఽత్ర చేల్లాణ చేన్నాలా క్రోష్టుకర్కటిః,
కాలింగ్యాం ఛత్రకస్సోమః కర్కారు ర్ఘునవాసకః. ౧౬౯
కూశ్మాండకః పుష్పఫలః పీతపుష్పో నృవాత్మజః,
340 మహాఫలా శాకఫలా సుభద్రా శంకులాపి చ. ౧౭౦
సుఖవాసే శీర్ణవృన్త ఉగ్రగంధ స్సువాసకః,
త్రిలింగే త్రపుషే తాలు శ్ఛర్దనీ వా స్తిపర్ణినీ. ౧౭౧
చిబ్బిటే పునరుర్వారు ర్మృగాద్యాం గజ చిబ్బిటా,
విటంగోఽతి మృగేర్వారు ర్విశాలైంద్రీంద్రవారుణీ. ౧౭౨
345 అథోగవాక్ష్యాం గోడుంబా చిత్రా చ కదలే పునః,
వృషావారబుసా రంభా కాష్ఠీలానంశు మత్ఫలా. ౧౭౩
కదలీ దీర్ఘపర్ణీ చ రంభా సా గౌరపర్ణికా,
కృష్ణా తు లంపా కదలీ మాహేంద్రీ తు బృహత్ఫలా.
సుగంధ్యల్పఫలామోచా సాఫీ కాఫీ కదల్యనా,
350 విభీతకస్త్రిలింగః స్యా త్కలి స్తిష్యః కలిద్రుమః. ౧౭౪
విభీదకః కర్షఫలో భూతవాసో బహేటకః,
దైత్యః పాసస్తుషః కల్పః కాలేయస్తు ములాష్టకః. ౧౭౫
సంవర్తశ్చ షడశ్రాయాం త్రిలింగ్యామలకీ శివా,
ధాత్రీకర్షఫలాతిష్యా సేవ్యాధ్యండా ర్ఘుటా దృఢా. ౧౭౬
355 హరీతక్యాం శుక్రసృష్టా నందినీ సాధికాభయా,
అవ్యథా చేతకీ పథ్యా ధారణీ కాలకూటికా. ౧౭౭
గుంజాయాం కృష్ణలాతామ్రా శార్ఙ్గాష్ఠా రక్తికావరా,
చూడామణిః కపిక్రోడా కాలవృంతీ పరానవ. ౧౭౮

కాకళ్బా త్పీలుపీథ్యా చించాణం త్యదసీ నఖీ,
జంఘా తిక్తా చ దక్షా చ సా శుక్లా చే న్మధుస్రవా.
ద్రాక్షాయాం కృష్ణికా ఖాద్వీ ప్రియాలా కాలమేషికా,
హరభూరా ధారుఫలా మృద్వీకా గో స్తనీ రసా.
మాలత్యాం రేవతీ జాతి ర్యూథికాయాం మనోజ్ఞలా,
మానవీ చాత్రపీతాయాం వాసన్తీ హేమపుష్పికా.

మల్లికాయాం విచకిలో భూపదీము క్తబంధనా,
శీతభీరు ర్మదయన్తీ గవాక్షీ తృణశూన్యకమ్.
దేవమాల్యాం వరారోహా గోధామాల్యాం తు సేవనీ,
సురూపాయాం తృణం వేశ్యం కాకమాల్యాం నవోద్భవా.
ఆస్ఫోతాచైకపటలమాల్యాం బాలాథర క్తకః,
బంధూకో బన్ధుజీవశ్చ సప్తలాయాం విభావనీ
సుగంధా గ్రైష్మికా తానా మాలికా నవమాలికా,
శేషాలికా తు నిర్గుండీ నీలికా నివహాత్రతు
సితాయాం శ్వేతసురసా వాసన్త్యాం మాధవీ లతా,
నిస్సంగజా కాన్తనాలా ప్రవాసన్తీ కుటుంబికా.

అతిముక్తశ్చ కన్యాయాం కుమారీ తరుణీసహా,
మహాసహాయామమ్లానః పీతామ్లానే కురండకః.
శోణే బలీ కురవకో రూపేఽస్మిన్ కలశోదకః,
కింకిరాతే కింకిరాటః ప్రలోభీచాపి లాతకః.
సైరేయకే తు ఝింటీస్త్రీ తస్మిన్ కురవకోఽరుణే,
దాసీసహాప్యర్ధగలః కురండశ్చ సనీలకః.
పీతేఽవ్యథః కురవక స్సహాస్త్రీ సహచర్యపణ్,
కుందేమాఘ్యౌ శుక్లపుష్పో వాసోఽథ కరవీరకః.

ప్రతిహాస శ్చిత ప్రాస శ్చితికుంభోఽశ్వమారకః,
చండాతోఽశ్వరిపుః శ్వేతే మారాలోఽ త్రాతిలోహితే.
భుజ ఉగ్రవిషః కాకనాసాయాం శివమల్లికా,
బకపుష్పస్తూలపుష్పః కాకశీర్ష శ్చివప్రియః. ౧౯౩
వసుభట్టః పాశుపత వీకాక్షీలోఽంబుకో వసుః,
నంద్యావర్తే తు తగర స్తారావట నభోఽంగణౌ. ౧౯౪
జపాయాం రుద్రపుష్పం స్యా దత్ర పద్మాదయోఽపి చ,
విదార్యాం భూమి కూష్మాండ స్సా తు కృష్ణాఫలాశికా.
క్షీ ప్రి కాక్షీరశుక్లేక్షు గంధికేక్షు విదారికా,
శ్వేతాక్షీర విదారీసా మహాశ్వేతక్ష గంధికా. ౧౯౬
శారద్యాం లాంగలీ తోయ పిప్పలీ శుకలాదనీ,
గోలోమ్న్యాం జటిలో గ్రోగ్ర గంధా తీక్ష్ణా జయా వచా.
మంగల్యా చాథ శుక్లాసా షడ్గ్రంథా జల లంబికా,
శ్యామా తు సా ఘుణాభీష్టా కాశ్మీరీ దేవదుందుభిః. ౧౯౮
కైవర్తా ముల కేత్వాసా గుంద్రాయాం భద్రముస్తకః,
మహోదరీ వరారోహా నాదేయీ వలయోవరమ్. ౧౯౯
ముస్తాయాం ముస్తకం న స్త్రీ సుగంధః కర్ణపూరకః,
శకులాఖ్య శ్శ్వేతమధ్యో హంసః పీతర దుందుభే. ౨౦౦
జలముస్తే తు ప్లవనం గోదర్భం పరిపేలవమ్,
కుటన్నటం దశపురం గోపురం వర్తకం ప్లవమ్. ౨౦౧
బాలం తు పింగలం వజ్రం హ్రీబేరం దీర్ఘరోమకమ్,
చామరం చమరం జ్యేష్ఠం బర్హిష్ఠం జటిలం జటా. ౨౦౨
శైలమూలం తు కచ్చోరం పలాశో హిమజా జటీ,
అరోష్ణూన్నం ముసలీ తాలీ తాలమూలీ ఫలిన్యపి. ౨౦౩

ఖండేరిష్టో గృహగోచ్ఛిష్టో రసోనో గృంజనః కటుః,
కాయాంగం లశునం దివ్యం మహాకందామృతోద్భవే ౨౦౪
జీర్ణకం చ పలాండుస్తు శ్వేతకందో ముకుందకః,
హరితేఽస్మిన్ లతార్కః స్యాత్ ఘరుండో దుద్రు మోరసః
స్వల్పకం దేవరిద్రక్తే గృంజనో గర్జనో గుజః,
లశునం దీర్ఘపత్రం చ పిచ్ఛవద్ధో మహౌషధః. ౨౦౬
పరుండశ్చ పలాండుశ్చ లతార్కశ్చ పరారికా,
గృంజనో యవనేష్టశ్చ పలాండో గ్రంథిజాతయః. ౨౦౭
కందంత్వ స్త్రీచిత్రదండ ఉల్లుః కండూరసూరణౌ.
అరోష్ణూన్ని దైత్యమదనః కచూస్తు దలకూర్చికా. ౨౦౮
శకటశ్చాథకాలాచీ నూతనం వేష్టితం దలమ్,
శోథశత్రామహాఽద్రో మోహోమాణో బృహచ్ఛదః.౨౦౯
వరాహకందే వారాహీ చ క్రోష్ట్ర్యాం మాలువాస్త్రియామ్,
మధ్వాలుకో మధురసః కందలః కందలీ సమా. ౨౧౦
గౌర్యాం హరిద్రా దారుణ్యాఖ్యా హేమఘ్ని కాంచనీ పరా,
రోచనీ రంజనీ పీతా పింజా పిండా మనశ్శిలా. ౨౧౧
తోషణీ వర్ణినీ బాలా విటకాన్తా తకంగిణీ,
దారుణ్యాం దారు హరిద్రాస్యా త్వీతదారుశ్చ పర్జనీ. ౨౧౨
పచం పచా కర్కటినీ పర్వటా పర్వటీవరా,
కటంకటేరీకాలేయః ప్రకోష్ట్యాం తు కటూత్కటమ్ ౨౧౩
కటుభంగం శృంగిబేర మార్ద్ర్యం మార్ద్రికమస్త్రియామ్.
వేణౌ తు వంశకర్మారా మృత్యుపుష్ప స్తృణధ్వజః. ౨౧౪
త్వచిసారో యవఫలః ఖేల స్తేజ నమస్కరౌ,
చపస్తుతేషు పవనోద్ధూతధ్వనిషు కీచకాః ౨౧౫

నిస్నుహా విషమా వేణా క్షుద్రే లగుడ వంశికా,
తృణరాజే తలస్తాలో మహాపత్రః ఫలేరువాః. ౨౧౬
క్రముకే వాటికా ఘూంటా గువాకః క్రూర ఆసవః,
కషాయో రాగవాన్ పూరః ఫలే పర్కటమస్యతత్. ౨౧౭

435 పక్వంజోడం ఖరం శుష్కం చిక్కణే చక్కచక్కణే,
దీర్ఘవృంతే రామపూగో లతాపూగే తు యోజనః. ౨౧౮
భూపూగే లఘుకః క్షుద్రఫలే పాథోవకాపి చ,
పూగే గైరేయక శ్లేష్మలజాతేఽథస్యాల్ల తాంకురః. ౨౧౯
హింతాల స్తృణరాజశ్చ నాలికేరే తు లాంగలీ,

440 దాక్షిణాల్యోఽఫలో బాల స్తుతంగః కూర్చకే సరః.
సదా ఫలో బలీచాస్మిన్ హ్రస్వేస్యా క్షుద్రకోఽత్రతు,
రక్తే స్వర్ణోఽగ్నికశ్చాథ పరిక్రోణాస్యపట్టకే. ౨౨౧
ఖపురః పూగపట్టోఽథ మధుష్క్షిరో మహారసః,
పరుషః పాండుఖర్జూరా తస్మిన్ ఖర్జూరికాల్పకే. ౨౨౨

445 హాలీమే కేతకీ నక్షీ దీనో వ్యంజన జంబులౌ,
స్త్రీభూషణో రజః పుష్పో గుస్తరాగోవలీనకః. ౨౨౩
తాల్యాం దృఢదలా తాడీ పత్రతాలీ వరాంగనా,
పత్రలా ఫలపాకాన్తా స్తాలాద్యాః స్యు స్తృణద్రుమాః.
సవేణవస్తే త్వక్సార స్తృణానీక్షుయవాదయః,

450 ఇక్షుర్మృణో మధుతృణో మృత్యుపుష్పో మహారసః. ౨౨౪
ఖడ్గపత్రోఽథ్యథానిక్షు ర్వాయసావీక్షుపాలికా,
ఇక్షుభేదాస్తు కాంతార వంశపుండ్రాదయోనరి. ౨౨౫
పరోభ్రఽశ్వాలకా కాశిద్మా కాశోఽస్త్రీస్త్రిక్షుగంధికా,
కుశేశయనిః కుథోదర్భే వీనాహో యజ్ఞ జాగరః. ౨౨౬

455 లతాకుశే తు శీరీ స్త్రీ ధమనే సుషిరో నలః,
శరోముంజో భద్రముంజో గుంద్రస్తేజనకః ఖరః ౨౨౮
ముంజస్తు యజ్ఞియో మేధ్యో మృదుత్వగ్బ్రహ్మమేఖలః,
ఉల్లూకస్తూలపోదర్భ ఊర్ధ్వమూలః ఖరచ్ఛదః. ౨౨౯
బాలకేశ్యాం దృఢదలా జూర్ణాకృకణపత్రికా,

460 పుంభూమ్ని వల్వజా వాట్యాం తూత్కటఃస్యా త్పరాశకః
ప్యాద్వీరణం వీరతృణం మూలేఽస్యా శీరమస్త్రియామ్,
సేవ్యా మృణాల నలద లామజ్జాని జలాశయమ్. ౨౩౦
నియుత స్తంబజ దృఢదైత్య గౌరకుదానవమ్,
అభయం చావదాహం చ దూర్వా తు హరితాలికా.

465 వరాసహస్రవీర్యా చ భార్గవీ చాథ సా సితా,
గోలోభీశతవీర్యా చ గోఽర్గలస్త్వేరకా తృణమ్. ౨౩౩
సౌగంధికం దేవజగ్ధం థ్యామకం కత్తృణం పురమ్,
ఛత్రాతిచ్ఛత్రపాలఘ్నా మూలాతృణకభూస్తృణే. ౨౩౪
పుంజీలస్తు తృణస్తంబ ఇషీకా తూలికా సమే,

470 శష్పం బాలతృణం ఖాద స్సర్వం తు తృణమర్జునమ్. ౨౩౫

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం భూమికాణ్డే వనాధ్యాయః.

సింహో మృగేంద్రః పంచాస్యః పారీంద్ర శ్శ్వేతపింగలః,
వ్యాదీర్ణాస్యో మహానాద శ్శార్దూల స్తుల్య విక్రమః. ౧
కంఠీరవో మృగరిపు స్సుగంధి ర్హరితో హరిః,
హరీక్ష స్తృణసింహః స్యా త్కుటరు ర్మృగసింహకః. ౨
వ్యాఘ్రో మృగారిశ్శార్దూలో హింసారుశ్చంద్రకీ మృగాత్,
హుండశ్చాల్ప స్వయం ద్వీపీ చులుకో భేలమేహినౌ. ౩
తరక్షు స్తు మృగాజీవ స్తిలిత్సక మృగాదనౌ,
పిండాశకస్తు చిత్రాంగో మహాదంష్ట్రో వరోత్కటః. ౪
వరాహ స్సూకరో ఘోణీ వక్రదంష్ట్రో జలప్రియః,
పీనస్కంధ స్తనబ్ధరోమా కామరూపీ తలేక్షణః. ౫
భూదారః కుముఖో ఘృష్టిః స్థూలసాసో బహుప్రజః,
పంకక్రీడనకః పోత్రీ కిటిరాఖనికః కిరిః. ౬
భల్లూకో దీర్ఘరోమర్క్షో భల్లాటో వృకధూర్తకః,
వికరాలోఽచ్ఛభల్లశ్చ గండకే ఖడ్గ ఖడ్గినౌ. ౭
వార్ధ్రాణసో గణోత్సాహః కోక స్తీవ్రో మృగోవృకః,
మహిష స్సైరిభోఽర్వారి ర్జలాత్తా గద్గదస్వరః. ౮
లులాయః కాసర శ్శృంగీ హేరంబః కృష్ణశృంగకః,
జరంతః కలుషః పోత్రీ వీరస్కంధో రజస్వలః. ౯
స్కంధశృంగో యమరథః కటాహో దంశలాలికః,
హంసకాలీ సుతశ్చాథ సృజయా మహిషోఽసితః. ౧౦
గవలశ్చ పరస్వాంశ్చ మహిషః స్యా దరణ్యజః,
మృగః ప్లావీ భీరుచేతా వననో మరుకో లిగుః. ౧౧

నిత్యశంకీ చ కృష్ణస్తు కృష్ణసారో నిరంజనః,
యజ్ఞాంగవేణస్తామ్రస్తు హరిణ స్తృణపంవరః. ౧౪
రాజీవస్త్వేషణీరాజిమాన్ సితక్రోడ స్సచీనకః,
శంబర స్స్వల్పహరిణః పృషతస్తు సబిందుమాన్. ౧౩
రురుర్మహాన్ కృష్ణసారః కురంగో హరిణో మహాన్,
రోహిదృశ్యోహరిణవ న్మృదుశృంగః ప్రతాపసః. ౧౪
న్యంకుశ్చ శంబరాకార స్త్రిక్షేణ విపులోన్నతః,
పరంపరస్తు గోకర్ణః పోటరూపస్తు తత్సమః ౧౫
రోహిణో గర్దభాభాసో రోహిత శ్శ్వేతరాజిమాన్,
వాతాయుః స్యాద్వాతమృగో జవీవాతప్రమా శ్శినః. ౧౬
ప్రియణోరో మభిర్యుక్తో మృదూచ్ఛమసృణైర్మృణైః,
నీలస్స శ్వేతరేఖావా నథవా శ్వేతచంద్రకః. ౧౭
కదలీ తు బిలేనేతే మృదురూక్షోచ్చ కర్బురైః,
నీలాగ్రైరో మభిర్యుక్తా సావింశ త్యంగులాయతా. ౧౮
శ్యామికా తు శ్వేతబిందు శ్శ్యామలా పోడశాంగులా,
చతురా తు ఘనస్నిగ్ధ రోమా శ్యామా సచంద్రకా. ౧౯
కాలకాత్వసితాయద్వా కపోతా పింగబిందుకా,
సామూనా తు సమూరుర్నా సార్ధహా స్తసమాయతా. ౨౦
గోధూమాభాఽథవాకృష్ణా స్నిగ్ధోచ్చ మృదురోమికా,
చీనస్తు చీనసీ స్త్రీత్వే కపోతా త్రింశదంగులా. ౨౧
మరుజా తూచ్చమసృణ మృదుపాండురరోమికా,
రోమరాజిమతీ మధ్యే ద్వాదశాంగులసంమితా. ౨౨
చనకా తు చ మూరుర్నా సితాభా యది వాసితా,
కృష్ణరోమానువిద్ధావా పుచ్ఛోఽస్యా న భవత్యపి. ౨౩

సేలిసస్తు మృదుశ్వేతరూక్షోచ్చ ఘనరోమకః,
చమూరుస్తు మహాగ్రీవస్సితః కేసరవాఞ్జవీ ౨౪
కందలీ తు శ్యామవర్ణా హస్తాయామా మహోదరీ,
ఏతేస్యుః కృష్ణసారాద్యా మృగా అజినయోనయః. ౨౫
శశతుల్యా విజాతిశ్చ రక్తాభా మృగమాతృకా,
బిలేశయా తు క్రిమిరా కుమారీ తు హిమద్యుతిః. ౨౬
కుచారు శ్చారుపుచ్ఛః స్యాత్ సువిషాణోవృషాకృతిః,
కృతారుస్తు స నిష్పుచ్ఛో జాయతే హిమవత్తటే. ౨౭
రుచుస్తు శుక్లో మేషాభః సపీత స్సూకరాకృతిః,
కృష్ణే శృంగే చ తస్యాథ కృతమాలో వృకాకృతిః. ౨౮
సృమరః స్యా ద్బాలమృగః పరుర్నా చమరీ న షణ్,
కాలపుచ్ఛస్తు తత్పుచ్ఛో నామార్థేనైవ భిద్యతే. ౨౯
చారుకస్తు కిశోరాభః కందరస్తూచ్చజానుకః,
మృగాః స్యుః కృష్ణసారాద్యా స్తవైవ పశవ స్సమా. ౩౦
సింహాద్యైశ్చ శశాద్యైశ్చ గ్రామ్యైశ్చైవ గవాదిభిః,
శశస్తు రోమకర్ణః స్యా న్నల్పదురోమా చ శూలికః. ౩౧
గంధర్వః స్యా ద్గోలపుచ్ఛో రామస్తూపకథోరణః,
శరభస్తు గజారాతి రుత్పాదశ్చాష్టపాదపి. ౩౨
గవయః స్యా ద్వనగవో గోవాహీ వాహవారణః,
గోకాంగకస్తుజలకో భాలుకో భల్లుకాకృతిః. ౩౩
పురోహీస్యా త్కులచరోలాలనాత్తు ర్బకాకృతిః,
గోధ్రంగః స్యాత్ జంతుధరో మార్జారి చమరాకృతిః. ౩౪
శాలిజాతస్తు ఖట్వాసః పూతిః ఖట్వాసికాపి చ,
శివేవస్యా ద్గంధమృగః కస్తూరీ మృగపాలికా. ౩౫

అందౌ తు తస్యాః కస్తూరీ రాజార్హం సితి చందనమ్,
మార్జారికా వేధముఖ్యా మదనీ గంధచేలికా. 3౬
శ్వవిచ్ఛలలశల్యాతల్లోమ్న్యనా శలలీశలమ్,
సృగాలోభరుజః క్రోష్టా శ్వభీరు ర్మృగమత్తకః. 3౭
75 శయాలు స్సూచకో ఘూరః ఫేరుఫేరుండఫేరవాః,
మృగధూర్తో భూరిమాయో గోమాయు ర్వృకధూర్తకః
కిఖః స్త్రీక్రోష్టు భేదేఽల్పే పృథా లోపాశగృండివౌ,
వానరో మర్కటః కీశః కపిశ్శాఖా మృగోహరిః. 3౮
మహావేగో దధిముఖః కురంగో భల్లుకః పృథుః,
80 వలీముఖో వనౌకాస్స గోలాంగూలోఽసితాననః. ౪౦
నీలశీర్షోఽప్యథత్ప్వింగో వానరో రోహితాననః,
శృంగిణీ సౌరభేయీగౌ ర్ఘృణ్యామాహేయ్యుషా శుభా.
అనడ్వాహ్యనడుహ్యస్తౌ తంబా తంపా నిలింపికా,
రజః పూతా చ కృష్ణా సౌ బహులా క్షితిసంభవా. ౪౩
85 సితా తు ధవలా పుండ్రా సునందా జలసంభవా,
కపిలా త్వగ్నిజాదాక్షీ సురభిః కామరూపిణీ. ౪౩
రక్తవర్ణా రోహిణీస్యా చ్ఛితలా వాయుసంభవా,
శబలీ తు పుష్కరాంగీ సుమనా వ్యోమసంభవా. ౪౪
వరాంగా తు చతుర్వర్షా ద్వివర్షా తు ద్విహాయనీ,
90 ఏకహాయన్యేకవర్షా బహుక్షీరా తు వంజులా. ౪౫
నైచికీ గౌర్గవాం శ్రేష్ఠా భద్రా గౌర్గోమతల్లికా,
కాల్యోపసర్యాప్రజనే పలిక్నీ బాలగర్భిణీ. ౪౬
షష్ఠా హ్యన్యా వళావఁధ్యా వేహద్ధేనుర్వశాఘాతినీ,
అవతోకాస్రవద్ధర్భా వత్సకామా తు వత్సలా. ౪౭

95 చిరసూతావష్కయణీ గృష్టిస్సూతవతీ సకృత్,
సమాంసమిానా సాగౌర్యా ప్రతివత్సం ప్రసూయతే. ౯౮
పీన స్తనీ తు పీనోధ్నీ సుఖదోహ్యా తు సువ్రతా,
దుఃఖదోహ్యా తు కరటా ప్రస్తుతా ప్రసవో స్సుఖీ. ౯౯
ద్రోణక్షీరా ద్రోణదుఘా బహుసూతిః పరేష్టుకా,
100 ధేనుర్నవప్రసూతాగౌ ర్ధేనుష్యా బంధకే స్థితా. ౧౦౦
అభివాన్యాన్యవత్సా గౌ ర్వృషాక్రాన్తా తు సంధినీ,
ఆపీనమూధ్నో వృంతం తు స్తనో వత్సస్తు తర్ణకః. ౧౦౧
విషాణీ వృషభ శ్శృంగీ వాహో గౌ రక్షధూ ర్తిలః,
ఉక్షా గౌ ర్వృషలోనడ్వాన్వాహ్యాః స్కంధవహో వహీ.
105 సౌరభేయో బలీవర్దో బాడవేయశ్చ వాక్వరః,
షండస్తు గోపతి శ్శ్రీమాన్ డంకఖట్వర ఈశ్వరః. ౧౦౩
కకుదీ గోవృషో ఘూణిః కకుద్మా న్మదకో మలః,
జాతోక్షో జాతమాత్రోక్షా దమ్యో వత్సతర స్సమౌ.
మహోక్షః స్యా దుక్షతరో వృద్ధోక్షస్తు జరద్గవః,
110 ఆర్షభ్య ష్షండతాయోగ్యో నైచికాయాః ప్రాక్పరే త్రిషు.
భగ్నశృంగపశుః కూటః ప్రష్ఠవా హ్యుగపార్శ్వగః,
స్థూరీపుష్ట్యోః పృష్ఠవాహ్యాః స్కంధికః స్కంధవాహకః. ౧౦౬
నస్యోతో న స్తిలేపోడన్ షడ్రదేఽధో ధురంధరే,
ధురీణ ధుర్య ధౌరేయాః ప్రాసంగాదే ష్టు వోఢృషు. ౧౦౮
115 ప్రాసంగ శ్శకటో యుగ్యో హాలిక స్సారికాదయః,
వీవం సర్వధురీణైక ధురీణైక ధురా అపి. ౧౦౯
కర్ణః కర్ణ విహీనః స్యాత్ షండస్తు చ్ఛిన్నపుచ్ఛకః,
గోమాన్ గోమీ చ గోస్వామీ గోవిన్దోఽధికృతోగవామ్.

నైచికీ గో శ్శిరోదేశ స్సాస్నా తు గలకంబలః,
గోశకృద్గోమయో న స్త్రీ గోగ్రంథి శ్శుష్క గోమయః. ౬౦
దోహాం తు కరీషోఽస్త్రీ గోకులం గోధనం సమే,
గోమహిష్యాదికం జీవధనం స్యాత్ప్వాశబంధనమ్. ౬౧
ఛగస్తు ఛగలశ్ఛాగో లంబకర్ణ స్తభః పశుః,
బస్తోఽజశ్చ ఛగీమంజీ సర్వభక్షోగల స్తనీ ౬౨
చులుంపా చిత్రలాహృద్యా పశ్చాదాపలికిన్యజా,
ఇలికస్తు వనచ్ఛాగో వాలవీజ్యో నిరాయశః ౬౩
మేషే శృంగిణ సంఘాల వృష్ణిపేత్వహ్యులు హ్రదాః,
ఏడశ్ఛోఽప్యురణో మిథ ఉరభ్రో రోమశోఽప్యవిః. ౬౪
మేషీ తు కురరీవేణీ జాలకిన్యవిలారుజా,
ఖరరాసభ చక్రీవ ద్వాహవావేయగర్దభాః. ౬౫
రూక్షస్వరో ధూమ్రకర్ణో నేమిర్భసహాశ్మలః,
చిరమేహీ గర్దనకః కోలింటో బడబాపతిః ౬౬
కరభశ్చ మయస్తూష్ట్రో మహాగ్రీవః క్రమేలకః,
వాశేరకశ్చ రవణః కరభః స్యాదసౌ శిశుః ౬౭
కరభాస్యే శృంఖలకాదారవైః పాదబంధనైః,
శ్వాసారమేయ శ్శునకో భషణో మృగదంశకః ౬౮
దీర్ఘనాదీగృహమృగః కుక్కురః క్రోధన శ్శునిః,
యష్టిఇంద్రమహాశ్వాలః కపిలో మండలశ్శునః. ౬౯
జిహ్వాపానః పురోగామీ కృతజ్ఞో రాత్రి జాగరః,
శునీ తు సరమాశ్వాల్యో విట్వాలో గ్రామసూకరః,
ఓతు ర్బిడాలో మార్జార ఆఖుభుక్ పృషదంశకః. ౭౦

జామాతోగాత్రస-కోచీ మండలీ న ఖరాయుధః,
పశుస్తుమలుకోమోకః కపశుశ్చ్ఛజడశ్చరిః. ౭౨
1,5 బాలే తు బక్కర స్సాతా తూబర శ్శృంగవర్జితః,
హింస్రో వ్యాఘ్రాదికోవ్యాల శ్శ్వాపదో మరుల శ్శరిః.
పుచ్ఛాస్థి లూమ లాంగూలం వాలహస్తశ్చ వాలధిః,
ఖురశ్శఫశ్శకోవిష్ఠా ఘూసస్తు యవస శ్శరిః. ౭౪
రోమం ధనం తు రోమన్థో రోమోర్ణోర్ణాస్తుకోఽపి చ.౭౫

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం భూమికాణ్డే పశుసంగ్రహాధ్యాయః.

మనుష్యాధ్యాయః

మనుష్యా మానుషా మర్త్యా మనుజా మానవా నరాః,
ద్విపాదో నహుషా గోత్రా వ్రాతాః పంచజనా నరాః.
బ్రహ్మ క్షత్త్రియ విట్శూద్రా క్షితివర్ణా శ్చతుష్టయే,
ఉపవర్ణాస్తు సంకీర్ణా వివర్ణా స్త్వంత్యజాతయః.

5 ఏకవర్ణా స్సవర్ణాః స్యు ర్ద్వినవర్ణాస్తు జంగితాః,
సవర్ణం బ్రాహ్మణా ద్రాజ్ఞీ సూతే మూర్ధావసి క్తకమ్.
వైశ్యాంబష్ఠం నిషాదం తు శూద్రా పారశవశ్చసః,
ఏతే వివాహజాః పుత్రా వ్యభిచారసుతాః పునః.
అభిషిక్తః కుంభకారః శూలికశ్చ యథాక్రమమ్,

10 విప్రాదావృతముగ్రస్త్రీ నిషాదీ తు మనోజవమ్.
అంబష్ఠకన్యా త్వాభీరం ఖంజమంతావసాయినీ,
ఆయోగవీధిగ్వనకం కుక్కుటీ తు పరాజకమ్.
భృజ్జకంరీ తు సౌధాతం శనకీ తు బహిర్గతమ్,
వైదేహకీకారువిందం మైత్రీరంధ్రం భటీ సటమ్.

15 చండాలీ తు శ్వచండాలం శబరీ తు పరిచ్ఛదమ్,
కాలకించం తుకరణీ యవనీయావశాదనమ్.
నటీభటం ఖషీద్రోహం మాగధీ తుదమండకమ్,
పరాజకీ తు సిద్ధుండం కారువిందీ కువిందకమ్.
రథకారీ రథాశ్వాన మావృతీ తు ఖరుంజకమ్,

20 సూతా పారావతం సూతే శ్వపాకీ పాలుఖంజనమ్.
పుల్కసీ భర్మిణం సూతే ధీవరీ తీవరం తతః,
ఏతే బ్రాహ్మణపుత్రాః స్యు ర్నాదాయోషి త్సముద్భవాః.

సూతం విప్రా నృపాద్వైశ్యా మాహిష్యం యవనాత్సుతః,
అశ్వపణ్యమనూడాసా శూద్రానూఢైవ శూలికమ్. ౧౨
25 ఉగ్రమూఢా నిషాదీ తు వేణుకం కుక్కుటీ కుటమ్,
తీవరీ మహిషం వేనీ రట్టాసం పుల్కసీ బకమ్. ౧౩
చండాలీ రుచిరం మల్లీ పల్లముగ్రీ ఋషాపరమ్,
శ్వపాకీ కలుషం సూతా కీపుషం ఘుఘురీ మిషమ్. ౧౪
సిద్ధుండీ డిండికం జల్లీ భర్గికుంచం ఖానకీ కచమ్,
30 కచీథ్రేణం భర్గికుంచీ తు పాగలం పాగలీగిలమ్. ౧౫
ఏతే క్షత్త్రియపుత్త్రాః స్త్యర్నానాయోషి త్సముద్భవాః,
వైశ్యాద్వై దేహకం విప్రా క్షత్త్రకన్యా తు మాగధమ్.
శూద్రా తు కరణంసైవ జారాత్కటకరం తతః,
కటకర్త్రాసవేనీ తు వాగురం వేణుకీ వటమ్. ౧౭
35 అంబష్ఠం కోహాలీ రంధ్రీ ఘుఘురం విందకీభ్రమమ్,
కారులిందీ పరావిద్ధ ముగ్రీవేశం కుటీమటమ్. ౧౮
కుక్కుటీ సలినమ్మేదీ మూలుకం మూలుకీ మకమ్,
చండాలీ నీలికం వాటీ మేణకం కరణీ వళమ్. ౧౯
రథకారీ సనాలింగం వై దేహీ వాసవాసికమ్,
40 శ్వపాకీ పాణిళం మల్లీ విబుకం డిండికీ కళమ్. ౨౦
మైత్రీవాటం నటీభోలం ప్రసూతే కీలుపీ కిటమ్,
ఘుఘురీ ఘిర్ఘిణం ఘూల మిత్యేతే వైశ్యసూనవః. ౨౧
చండాలం బ్రాహ్మణీ శూద్రాత్ క్షత్త్రియా పారధేనుకమ్
వేలవం సైవ చౌర్యేణ వైశ్యాత్వాయోగవం తతః. ౨౨
45 చౌర్యాత్సా చక్రికం వేనీ వంశికం ఫలినీ కుథమ్,
నిషాదే కుక్కుటం భిల్లీ శబరం కోహాలీ నసమ్. ౨౩

పుల్కసీ కవటం వాటీ సంజనం సానుకీమలమ్,
వైదేహికీ నీవలకం ధీవరీ కలశీనకమ్ ౨౪
భృఙ్గజకంరీ కువాదుమ్కం కరణీ కాలశీనకమ్,
సూతామాల సుపణ్డాండౌ సైరంధ్రీ రథవారకమ్. ౨౫
నటీభ్రాణంజకం వాటీ లిభండం ద్రమిడీద్రుహమ్,
కైవర్తీ ధీవరం రంధ్రీ కలశం యవనీ తుదమ్ ౨౬
కారావతీ సులలికం కువాదుష్కనఖామఖమ్,
చండాలీ పాండుకం ద్రోహీ ఛాణకం మహిషీపురమ్. ౨౭
వరుటీ రుండకం ఘూలీ వీలకం కవటీ పుటమ్,
ఏతే శూద్రస్య పుత్రాణ్యు ర్నానాయోషి త్సముద్భవాః.
నిషాదా ద్బ్రాహ్మణీభేకం క్షత్రియా కాలకుండకమ్,
వైశ్యాసూచిం హరిం శూద్రాసోఽపిచాయోగవః క్వచిత్.
కైవర్తీబురులం భిల్లీ శనకం శనకీ రసమ్,
శ్వపాకీ గర్హటం ఘూలీ ఘుర్ఘురం ద్రమిడికణమ్ ౩౦
వైదేహీ కలశం ద్రోహీ భేణకం ఛాణకీలుషమ్,
రథకారీ మందుపాలం మాగధీ మడ్డుకైరికమ్. ౩౧
ఆయోగవీ తు కైవర్తం నిషాదా న్తార్గరశ్చసః,
ఏతే నిషాదపుత్రాణ్యు ర్నానాయోషి త్సముద్భవాః. ౩౨
జాలం వైదేహకాద్విప్రా క్షత్రియా రథకారకమ్,
వైశ్యా ధన్వవనం శూద్రా వైరుషం కరణీకృమిమ్. ౩౩
ఆంబష్ఠీవేనముగ్రీ తు గర్గరం శనకీహనుమ్,
ఆయోగవీ తు మైత్రేయం పుల్కసీ కణ కుక్కుటమ్. ౩౪
నిషాదీ మేధ మంధ్రం తు సైవచేన్నాన్యపూర్వికా,
ఏతే వైదేహ పుత్రాణ్యు ర్నానాయోషి త్సముద్భవాః.

మైత్రేయా చ్చాత్రిహోత్రీ లాలం క్షత్త్రియా జాలభూమ్నామ్,
వైశ్యా ఛండఝుటంశూద్రా నిషాదీ లోహమూలకమ్. 3౬
అయోగవీ తు మధుకం ఘంటికం నాన్యపూర్వికా,
ఏతే మైత్రేయపుత్రాస్యు ర్నానాయోషి త్సముద్భవాః.

75 విప్రానాయిక మంబష్ఠా దస్మిన్ క్వాపిశ్వపాదవాక్,
వైణవం సైవమాహిష్యా ద్రజకం పారధేనుకాత్. 3౮
శ్వపచం సైవచండాలా చ్చర్మకంచుకజీవనమ్,
మాగధా త్వామ్రజీవం సా తక్షాణం కరణాదసౌ. 3౯
అయోగవా చ్చర్మకారం రాజ్ఞీవార్మికసూచకా,

80 మాహిష్యా చ్చర్మకారం సా ఖనకం మాగధాదసౌ. ౪౦
ఉగ్బంధం ఖనకాచ్ఛూద్రా స్పృశ్యమంబరనేజకమ్,
అధోనాపితమంబష్ఠా కరణాన్తత్స్యబంధకమ్. ౪౧
వైశ్యా సాముద్రమాజీవే త్పుణ్యం సాముద్రమేవ సుః,
నిషాదీ ధిగ్వనాచ్చర్మకారం కారావరోఽపి సః ౪౨

85 కారావరో నిషాదేన వైదేహ్యా మితికే చ న,
వైదేహీ పాండుసోపాకం చండాలా తక్షంకణశ్చసుః. ౪౩
ఆహిండికం నిషాదాత్వా కవటీ తుహుంగజకమ్,
నిష్ట్యా తూన్నద్రామధుశ్రేణిం శౌండికం మండహారకమ్. ౪౪
ఉగ్రీక్రమేలకం తస్మా న్నిర్ణిక్తా రజకశ్చసుః,

90 సోపాకం పుల్కసీ నిష్ట్యా చ్చండాలా దితి కేచన. ౪౫
ఆంధ్రీతు శబరాన్నిష్ట్యం భిల్లంసా నిష్ట్యపూర్వికా,
కిరాతం పర్ణశబరీ శబరాన్నిష్ట్యపూర్వికా. ౪౬
పులిందపర్ణశబరౌ కిరాతీ నిష్ట్యపూర్వికా,
పులింద శ్వపచౌ నిష్ట్యాత్ కిరాతీ నాన్యపూర్వికా. ౪౭

రథకారం తు మాహిష్యా త్కరణీ మాహిష్యార్థకమ్,
పుల్కసంజైవ చండాలా త్కరాతా త్పులగండకమ్. ౪౮
చండాలా త్పుల్కసీడోంబం నిషాద్యంతావసాయినమ్,
డోంబీఖషంజైవ నిష్ట్యాత్ విభేణం హడ్డికం ఖషీ. ౪౯
తీవరీ ధీవరా త్కైంద్రం బర్బరం యవనాదసౌ,
పుల్కసా త్కామరం వేనాచ్ఛుండోంబాద్వరాణకమ్.
శ్వపాకంజ్ఞత్తురుగ్రస్త్రీ కేచిదాహు ర్విపర్యయమ్,
చూచుం కిరాతీ శబరా దైవ్వదేహా త్పుల్కసాత్ క్వచిత్.
నిష్ట్యాత్తు వరుటీమద్రం వల్లారం తు కిరాతికా,
నిషాద పుల్కసాద్యాత్తు పూర్వోక్తా ఇహనో త్తరే. ౫౩
విప్రవ్రాత్యాద్ భృజ్జకంర మావంత్యం విప్రపూర్వికా,
అపూర్వధావాటధానం సా శైఖం సా నాస్యపూర్వికా. ౫౩
సాపుష్పవం పుష్పవతీ సమ్యగూఢా ద్విజన్మనా,
విచ్ఛిలిం క్షత్రియా వ్రాత్యా జ్జల్లం సా విప్రపూర్వికా, ౫౪
వ్రాత్యపూర్వా తు సామల్లం క్షత్రపూర్వా తు సా నటమ్,
ప్రాక్పిసూత స్వజాతిస్సా వరుటం కరణశ్చసః ౫౫
సావైశ్యపూర్వాద్రమిడం శూద్రపూర్వా తు సాఖషమ్,
వైశ్యావ్రాత్యాత్ సుధన్వానమాచార్యం విప్రపూర్వికా.
సుధన్వాచార్యవీణోవా మైత్రం సావైశ్యపూర్వికా,
శూద్రపూర్వా ద్విజన్మానం సా త్వతం క్షత్రపూర్వికా. ౫౬
అపూర్వాభారుమంకారుం బ్రహ్మక్షత్రీవిశామమీ,
వ్రాత్యానాంక్రమశ్శఃపుత్రాశ్శూద్రావ్రాత్యాచ్ఛ్వకంటకమ్.
కుర్వన్త్యనుపనీతాయే వివాహం బ్రాహ్మణాదయిః,
వ్రాత్యావ్రాతాశ్చతేసర్వే తత్సుతాశ్చా వృతాసు యే. ౫౭

అవరేట స్సవర్ణాయాం జా రా జ్జాత స్సవర్ణకాత్,
పత్యౌ జీవతి కుండోఽసౌ భర్తర్య సతి గోలకః. ౬౦
అవివాహ్యాసుజాతాశ్చ తథాస్యుః కుండగోలకాః,
యేచప్రవ్రజితాపుత్రా స్తథాప్రవ్రజితస్యయే. ౬౧
క్షత్రకుండః పట్టభద్రో భూజః క్షత్రియగోలకః,
దేవప్రేష్యా ద్విప్రకుండో గ్రామప్రైష్యస్తు గోలకః. ౬౨
మణికారో వైశ్యకుండ శ్శంఖకారస్తు గోలకః,
శూద్రకుండో మాలవకో ఘూసహారస్తు గోలకః. ౬౩
ఏషాం లక్షణసిద్ధ్యర్థం కేషాం చిద్వృత్తిరుచ్యతే,
ఉక్తా ప్రాగేవకేషాం చిన్నామ్నా కేషాం చిదూహ్యతే.౬౪
మూర్ధావసిక్తస్సేనేశో ధనుర్వేదస్యస్త్రధారకః,
మణిమంత్రౌషధిజ్ఞశ్చ సోఽంబష్ఠోయానశిక్షయా. ౬౫
చికిత్సాగణితజ్యోతిర్ జ్ఞానీస్యా దభిషిక్తకః,
అంబష్ఠో భృజ్జకంఠోఽస్య చికిత్సా శస్త్రసాధనా. ౬౬
కర్తుస్యా జీవనాత్సౌమ్యస్తో నిషాదో ధ్వజహూపణాత్,
కుంభకారో భాండవృత్తి రేషస్యాదూర్ధ్వనా పితుః. ౬౭
నాభే రూర్ధ్వం వపన్‌పుంసాం సూతకప్రేతకాదిషు,
చిత్రమర్దలనృత్తజ్ఞః కాలిం పాఠశవోఽర్పయేత్. ౬౮
శూలికోదండయేద్దండాన్ శూలారోపాదికర్మణా,
నిషాదోమృగఘాతాత్స మాహిష్యోనృత్తగీతవిత్. ౬౯
సవీవమంకుశోఽథాసౌ నిషాదస్సస్యరక్షయా,
జీవన్ సవర్ణో నక్షత్రైస్సోఽంబష్ఠో వైద్యశాస్త్రవిత్. ౭౦
మహానర్తా చ మద్గుశ్చ సశ్లోకీ వైశ్యవృత్తితః,
అశ్వపణ్యా స్త్వశ్వికాఖ్య స్సోఽశ్వవ్యాపారజీవనః. ౭౧

ఉగ్రో దండ్యాన్ దండయేత్స దౌష్యన్తోమత్స్యమాతవాన్,
నిషాదో వ్యాలాదివథా ద్యవనం కుంజరగ్రహాత్. ౭౨

పురోథావన్ పారశవో రాజ్ఞశ్ఛత్రం చ థారయన్,
థనాంతః పురరక్షశ్చ శూలికశ్శూలికోపమః. ౭౩
కరణో లేఖకో రాజ్ఞాం వారకశ్శకనామకః,
చూచుక శ్శకతాంబూల క్రముకాదిక విక్రయాత్. ౭౪
రథకారో నిధిప్రశ్న ద్యూతాపణ నిరూపణాత్,
రథకారో వ్యాలమృగహింసావృత్తి రితిక్వచిత్. ౭౫
ఉగ్రః పారశవోదుగ్ధనాంతః పురపాలనాత్,
ఆవన్త్యః స్యాత్కటకరో ద్వాదశైతేఽనులోమజాః. ౭౬
ఇతిహాసపురాణజ్ఞ స్సూతోదేవాంశ్చపూజయేత్,
సూతఉగ్రాసుతః పక్తా స్థానాలంకరణాదికృత్. ౭౭

సోఽనూఢాజోరథాశ్వానాం వాహకో రథకారకః,
వైదేహకస్య స్త్రీరక్షా సవందీ స్తుతిజీవనాత్. ౭౮
మాకలోశ్వ రాజకో వస్త్రస్యూతిరంజనజీవనాత్,
మాగధోఽసావనూఢాజో జంఘాకరికవృత్తికః. ౭౯
వాప్యాద్యవతరేచ్ఛుద్ధ్యై క్షాలయే న్మలినాంబరమ్,
వణిక్పథే మాగధస్య వాగ్విరాజప్రబోధనమ్. ౮౦
చూచుకో వేధనే నాసా సవన్దీ స్తుతికర్మణా,
వైతాలికో బోధనయా వేణువీణాదివాదనైః. ౮౧
ధీవరో మార్గసంత్రాణా ద్రామకో దౌత్యజీవనాత్,
ఆయోగవః పుల్కసశ్చ సవాసాః కాంస్యజీవనాత్. ౮౨

చౌర్యాజాతః పులిందోఽసౌ సహన్తా దుష్టసత్త్వకాన్,
చండాలో ఝుల్లరీకశ్చ వర్ధ్రికంరో మలం హరేత్. ౮౩

స్యాత్ఖాదేనుర్గోవేనో గోధాదివధబంధకృత్,
సనిషాదో మత్స్యఘాతా నృదురాఘూపజీవనః. ౮౪
కుత్తాదౌత్యద్వారపాల్యా తుల్యసో మద్యవిక్రయాత్,
వేలవః పునరస్పృశ్యో జంఘకో నృత్తగానవిత్. ౮౫
ఆయోగవస్తైజసకృ ద్భిల్లిమృన్మణివేధకృత్,
సతక్షతక్షణాజీవన్ స్థపతి ర్నగరాధికృత్. ౮౬
అన్తావసాయ్యా వపనా న్మాగధశ్చిత్రకర్మణా,
సవై దేహః పాశుపాల్యా త్తద్రసానాం చ విక్రయాత్. ౮౭
పుల్కసస్తా న్తవేనాసౌ చార్మికస్తైలవిక్రయాత్,
లవణక్రీతకోఽసౌస్యా ల్లవణస్యైవవిక్రయాత్. ౮౮
ఏవమేకాదశ ప్రోక్తా వర్ణానాం ప్రతిలోమజాః,
గోధాదివధబంధాస్తు హరీణాం పుల్కసాశ్చతే. ౮౯
రథకారో వాస్తువృత్తి రిజ్యాథానోపనీతిమాన్,
ఆవృతానాం తు హస్త్యశ్వస్యందనేష్వధికారితా. ౯౦
శూర్పచ్ఛత్రాదికర్మాణి సూచీనాం తే చ పుల్కసాః,
కైవర్తానాం పశూపశు మృగఘాతనజీవనమ్. ౯౧
ఆంధ్రాణాం తు గృహాద్వార రథ్యావస్కరశోధనమ్,
మేదానాం చక్రవృత్తిత్వం విమూత్రగ్రహణోజ్ఝనమ్. ౯౨
ఆహిండికానాం కారాసుబహిః స్థిత్వాభిరక్షణమ్,
మేదాంధ్రచూచుమద్గూనా మారణ్యపశుహింసనమ్. ౯౩
మైత్రేయుకః ప్రశంసేన్నృన్ ఘంటాతాడ్యోరుణోదయే,
పారావరశ్ఛత్రధరో దీపధృద్వాహకో నృణామ్. ౯౪
కుర్యాదాసనరజ్జూం చ చర్మచ్ఛేదనసీవనమ్,
కుక్కుటానాం శస్త్రకృతి రాజ్ఞాం కుక్కుటఖేలనమ్. ౯౫

మాగధాదపి శూద్రాయాం కుక్కుటో నామ జాయతే,
యోఽన్వేష్టోద్యానవప్రాదే వైశ్యాజ్జాతోఽపి కుక్కుటః.
నిషాద్యాంతస్తువాయోఽసౌ వృక్షచ్ఛేదావరోపకృత్,
ధిగ్వానానాం తు కర్తారం వేనానాం భాండవాచనమ్. ౯౭

105 వేణుః కుశీలవశ్చాసౌ లంఘుపప్లవనాదిభిః,
వేణో రాజ్ఞి సుతోపుగ్రా న్థాయూసా మ్లోహనాదికృత్.
వై దేహ్యాంబష్ఠజోవేనో నాట్యరంగావతారకృత్,
ఆభీరాణాం జీవధనం కూటానామశ్వ తక్షణమ్ ౯౯
నౌవాహో మార్గరోనద్యాం నావిక స్త్వధినౌగమః,

200 శైఖోఽభిచారం కుర్వీత కార్మణం భృజ్జకంటకః. ౧౦౦
మన్త్రోషధై ర్విషచ్ఛేనాం పశీకుర్వీతపుప్పనః.
ఆవన్త్యో వాటధానశ్చ స్వనేనాచి త్తవృ త్తివిత్. ౧౦౧
వ్రాత్యాః క్షత్రసుతా శ్చత్రు కోశమంత్రాదివేదినః,
ఖపాణాం తోయాహరణం ద్రమిలానాం ప్రపాకృతిః.౧౦౨

205 నటానాం కరణానాం చ చారవృత్తిః స్ఫుటాస్ఫుటా,
భారుష స్త్వర్చయేన్మాతృశ్శ్రాశానాది చతుష్పథమ్. ౧౦౩
సుధన్వాచార్య ఈశానం శాక్యచైత్యాది మైత్రకః,
భూతప్రేతపిశాచాంస్తు విజన్తా సూతివేశ్మ చ. ౧౦౪
సాత్వతః పూజయే ద్విష్ణు ముద్ధో భాగవతశ్చసః,

210 సన్తిభాగవతాశ్చాన్యే బ్రాహ్మణా భగవత్పరాః. ౧౦౫
శ్వకంటకస్య శూద్రాది మాలవస్యాశ్వపాలనమ్,
వైణవీం పాండుసోపాక స్సోపాకో మూలవృత్తికః. ౧౦౬
శ్మశానచేలరక్షాది వృత్తయోఽంతావసాయినః,
వనశ్మశానరక్షా తు చండాలాంతావసాయినామ్. ౧౦౭

గరానలప్రయోగాశ్చ ప్రోచ్యన్తే దస్యుజాతయః,
బ్రాహ్మణస్య త్రయః పుత్రా వర్ణస్త్రీష్వనులోమజాః. ౧౦౮
శూద్రస్య చ త్రయః పుత్రా స్తాస్వేవ ప్రతిలోమజాః,
త్రయస్త్రయః క్షత్రవిశోః ప్రతిలోమానులోమజాః ౧౦౯
ఏతే ద్వాదశవర్ణానాం పుత్రా ఏకైకశస్తు తే,

చాతుర్వర్ణ్యే ప్రసూయన్తే చతుశ్చతుర స్సుతాన్. ౧౧౦
తే చత్వారింశదష్టౌ చ వూర్వైర్ద్వాదశభి స్సహ,
బ్రాహ్మణాద్వైశ్యచతుర్భిశ్చ చతుష్షష్టిర్హి జాతయః. ౧౧౧
తే సర్వే దస్యవో దోషైశ్చారిత్రైస్తు దుర్బహిష్కృతాః,
ఆపవికస్తు సైరింధ్రో దస్యోరా యోగవీ సుతః. ౧౧౨

దస్యూనాం బహుజాతిత్వా ద్బహ్వ్యాః సైరింధ్రజాతయః,
ప్రసాధనోపచారజ్ఞా మృగాదివధజీవనాః ౧౧౩
శాకపుష్పఫలానాం చ విక్రేతారో బహిష్కృతాః,
రాజస్త్రీణాం సూతికానాం ద్వార్స్థాః ప్రేతాంబరావృతాః.
విక్రేతార స్సురాం కృత్వా సైరింధ్రాః స్యు ర్యథోచితమ్,

దస్యు ర్మ్లేచ్ఛ గణానాం తు కృషిశస్త్రోపజీవనమ్. ౧౧౪
మ్లేచ్ఛాః స్యు ర్ఋషిప్రకృష్టాయే మ్లేచ్ఛవాచో వనౌకసః,
కారాన్ధ్రపుక్కసవైదేహా రణ్యావృత్తిరగర్హితా. ౧౧౫
మేదాంధ్రై ర్గర్హితా వృత్తి రనుక్తాః కులవృత్తయః,
తత్రాపి మాతృకీం వృత్తిం గర్హితామనులోమజాః. ౧౧౬

భజేర్న్ ప్రతిలోమాస్తు పైతృకం కర్మగర్హితమ్,
అనులోమా నికృష్టాయా ఉత్కృష్టాం దు దువన్తియే.
ప్రతిలోమా విపర్యస్తా వ్రాత్యాస్తు తృప్రతిలోమజాః,
అనులోమ ప్రతిలోమాస్యా దాన్తరాలికసంజ్ఞితాః. ౧౧౮

వర్ణమాత్రానులోమాయే షట్ తేఽపళదసంజ్ఞితాః,
240 షడపధ్వంసజాయేస్యు ర్వర్ణానాం ప్రతిలోమజాః. ౧౨౦
రజకశ్చర్మకారశ్చ వేనోబుడుల ఏవచ,
కైవర్తమే దభిల్లాశ్చ సప్తైతా అంత్యజాతయః. ౧౨౧

ఇతి భగవతా యాందవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం భూమికాణ్డే మనుష్యాధ్యాయః.

బ్రాహ్మణాధ్యాయః

బ్రాహ్మణో ముఖజో విప్రో భూదేవో మైత్ర ఏతళః,
అగ్రజన్మా వేదగర్భో బాడబళ్చ త్రయీపురుషః. ౧
సంస్కారాస్తు నిషేకాద్యా శ్మశానాన్తా ద్విజన్మనామ్,
గర్భాధానం తు యూనం స్యా త్పాణిజాపత్యం చ మౌలికమ్.

ఆధానికం పుంసవనం సౌంస్నమప్యథగార్భణమ్,
సీమన్తో న్నయనం నామ కర్మామంత్రణికే సమే. ౩
చౌలం తు చూడాకరణం క్షురకర్మ తు ముండనమ్,
మౌండికం భద్రాకరణం వపనం పరివాపణమ్. ౪
సశిఖం వపనం తోడం నిశ్శిఖం భిక్షులోచికమ్,

ఓట్టితం త్వతిశుష్కం తత్ పంచచీకోట్టితం పునః. ౫
ఆడిండికం త్రిషుపరే ముండః స్యా న్ముండితోఽశిఖః,
శిఖావానవముండఃస్యాత్ పంచచూడస్తు సారణః. ౬
ఉపనాయస్తూపనయ ఆనాయశ్చ వటూకృతిః,
బ్రహ్మచారీ వ్రతీకర్మీ నైష్ఠికస్తు స ఆశ్రమీ. ౭

గాయత్రస్తూపకుర్వాణో వైదికోఽధీతవేదకః,
ప్రాజాపత్యః కృతోద్వాహ స్సవేదుంబరాయణః. ౮
వర్ణలింగీ లింగవృత్తి ర్నిస్స్వాధ్యాయో నిరాకృతిః,
వాన్తాశీ భోజనార్థం యో గోత్రాది వదతి స్వకమ్. ౯
ఉచ్ఛిష్టభోజకోదేవ నివేద్యబలిభోజినః,

జాతిమాత్రోపజీవస్తు యస్సస్యా ద్బ్రాహ్మణబ్రువః. ౧౦
అజప స్త్వసదధ్యేతా దేవాజీవస్తు దేవలః,
అఘాయవో వఘురతా విగీతాః ఖ్యాతగర్హ్యాణాః ౧౧

అవగీతాశ్చ హన్తా తు గురూణాం నకీలకః,
శిష్విదానో దురాచారో నిషిద్ధైకరుచిః ఖరుః ౧౨

25 త్యక్తాత్తా త్యక్తసంవాసో హ్యవకీర్ణీ ఋతవ్రతః,
శాఖారండోఽన్యశాఖాస్థో వర్ణిలింగ్యాదయస్త్రిషు. ౧౩
వానకం తు బ్రహ్మచర్యం నియమప్రయమా వ్రతే,
అగ్నిం ధనం త్వగ్ని కార్య మాగ్నీధ్రీ చాగ్ని కారికా. ౧౪
గ్రాసే తు పావనీ భిక్షా పుష్కలస్తు చతుష్టయమ్,
30 తే చత్వారో హన్తకారో హన్తకారద్వయం ఘనః ౧౫
ముష్టయష్టకేఽవ్యయం కించి త్పుష్కలం తు తదష్టకే,
పుష్కలాని తు చత్వారి పూర్ణపాత్రక మస్త్రియామ్. ౧౬
భిక్షాచారః కౌక్కుటిక స్త్రిషుస్యాదౌర్ధ్వరథ్యకః,
మౌంజీ తు మేఖలా క్షీణీ మౌర్వ్యత్వేకలమాత్రికా. ౧౭

35 సౌత్రీ తు ధటినీ రంభా దండస్తు దమయన్తికా,
పాలాశోదండ ఆషాఢో వ్రతేరాంభస్తు వైణవః. ౧౮
బైల్వస్సారస్వతోరాచ్యః పైలవస్త్వాపరోధికః,
ఆశ్వత్థస్త్వబితనేమి రౌదుంబర ఉలూఖలః. ౧౯
ద్విజాయనీ బ్రహ్మసూత్రం సూత్రం యజ్ఞోపవీతకమ్,
40 పవిత్రం చోపవీతం తు ప్రోద్ధృతే దక్షిణే భుజే. ౨౦
ప్రాచీనావీత మన్యస్మి న్నివీతం కంఠలంబితమ్,
కృష్ణాజినం కర్ణికం స్యా త్కృత్తిః స్త్రీచర్మచాజినమ్. ౨౧
గురుర్ధిష్ణానో బోధానః క్షౌణీ చ బ్రాహ్మీకోఽథసః,
మన్త్రవ్యాఖ్యాదినాచార్య ఉపాధ్యాయస్తు పారనాత్.
45 పారకే తు పరిశ్వేద పరిణా కలపారకః,
పారగో ధర్మశాస్త్రాణాం ధార్మికో ధర్మమానవః. ౨౩

ఏకతోర్థో సతీర్థ్యైక గురుః సబ్రహ్మచార్యపి,
ధర్మభ్రాతా సహాధ్యాయీ శైక్షాః ప్రథమకల్పికాః ౨౪
ఛాత్రస్తు శిష్యోమోకః ప్రాడుపజ్ఞా జ్ఞానమాదిమమ్,
సమా సిద్ధాన్తరాద్ధాన్తౌ జ్ఞాత్వారంభ ఉపక్రమః. ౨౫
పారే బిందు ర్బహిర్హ్రబిందు ర్బహిర్హ్రాంజలి రిహాంజలిః,
ఋక్ స్త్రీసామయజుశ్చేతి వేదాస్తే తు త్రయస్త్రయీ. ౨౬
ఆథర్వణం పారోహితం వేదాశ్చత్వార ఏవతే,
ఛందో బ్రహ్మ శ్రుతిర్వేదోఽస్యథవిద్యా శ్చతుర్దశ. ౨౭
శిక్షా కల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛందసాం చయః,
జ్యోతిషామయనం చేతి వేదాంగాన్యంగిభి స్సహ. ౨౮
మీమాంసయా పురాణేన స్మృత్యాన్యాయగణేన చ,
ఆయుర్వేదో వైద్యశాస్త్రం గాంధర్వం గీతిశాసనమ్. ౨౯
అర్థశాస్త్రం దండనీతి ర్ధనుర్వేదోఽస్త్రశాసనమ్,
చత్వార ఉపవేదాస్తే విద్యాశ్చాష్టాదశోదితాః. ౩౦
ఆన్వీక్షికీ తర్కవిద్యా నిరుక్తం పదభంజనా,
నామశాస్త్రే నిఘంటుర్నా సర్వవిద్యాకదన్నికా. ౩౧
అథ్యాయః కామికః కావ్యే తూచ్ఛ్వాస స్సర్గఇత్యపి,
ప్రపాఠకస్త్వహ్నికోఽథో అనువాకశ్చఖండికా. ౩౨
బ్రాహ్మణంచే త్యనచ్ఛేదా ఏకగ్రంథస్తు ఫక్కికా,
విధ్యర్థవాదమన్త్రాస్తు ఖిలానుక్తఖిలాని చ. ౩౩
ఛందో భేదాస్తు గాయత్రీ ప్రముఖా వీకవింశతిః,
స్త్రియస్తాసు క్రమాత్ జ్ఞేయే స్యుర్గాయత్రీహృదయః. ౩౪
ముఖశోభావేదశాలి ముఖే చిత్రావనిశ్చసా,
విధాహ్యుచ్చారణాభేదా స్సప్తషష్టిసంవ్యతాదయః. ౩౫

కాదయో వ్యంజనాః క్లీవా స్పర్శాస్తే మావసానకాః,
స్త్రియోఽన్తస్థాయరలవా ఊష్మాణ శ్చషసా స్సహాఃః 3౬
విసర్గస్త్వభినిష్ఠానః పరే త్రిష్వనునాసికఃః,
నీచోఽనుదాత్తో నిహత ఉదాత్తః స్వరితోఽపి చ. 3౭

75 పరివస్యా తు శుశ్రూషా సేవాభక్తి రుపాసనా,
పరిచర్యారాధనం చ సేవనం చ ప్రసాదనమ్. 3౮
పూజార్చనా నమస్యార్చా సపర్యే జ్యాహ్వాణాంచనమ్,
నమస్యా తు నమస్కారో వందనం చాభివాదనమ్. 3౯
ఉపసంగ్రహణం పాదగ్రహణే నాభివాదనమ్,

80 గృహస్థస్థ స్నాతకశ్చక్రీ గృహమేధీ గృహీతి చ. ౪౦
తస్మిన్ సావిత్రశాలీనో యః కుసూలే న ధాన్యభృత్,
పృథుచిత్రః కుండధాన్యో విధుసాశీ దినత్రయీ ౪౧
యాయావర శ్చక్రచర స్సదన్నః ప్రకృతాన్నకఃః,
పరివేత్తాగ్రజేఽనూఢే కృతదారపరిగ్రహఃః. ౪౨

85 పరివిత్తస్తు తజ్జ్యాయాన్ పరివిత్తిః కురీచసఃః,
భ్రాతుర్మృతస్య జాయాయాం సంశక్తో దిధిషూపతిఃః ౪౩
సతుస్యాదగ్రదిధిషు ర్యోఽనుజో రమతే తయా,
స్యాదగ్రే దిధిషుశ్చాసౌ స్యాదగ్రే దిధిషూరపి. ౪౪
యాజ్యేష్ఠాయామనూఢాయా మూఢాగ్రే దిధిషూరనౌ,

90 పునరూఢా పునర్భూఃస్యా దూర్భిలా త్యక్తభర్తృకా. ౪౫
దేవరే వినియుక్తాయా యాత్యంతం సాభిసారికా,
ప్రసభా నిరణామిూఢా నిర్లజ్జా ధర్షణీ చ సా. ౪౬
విస్తీర్ణజాను ర్వికటా నతజానుస్తు సింహికా,
దూషికా క్రోధ వివశా పృషతా శ్వేతబిందుకా. ౪౭

అన్యానురక్తా విగతా నష్టా సంస్పృష్టమైథునా,
కన్యా ప్రసూతిజా జారీ హారీ నామ్నైవ దూషితా. ౪౮
హారితా పతితోత్పన్నా కోహలీ ముఖరాభృశమ్,
జడా తు పాలీకుబ్జా తు దుర్దర్శా కాలికాపి చ. ౪౯
ధృష్టా ప్రాపణికా వ్యంగా నిష్ఠుష్టా కుత్సితా హతా,
అరణిర్ని స్పృహా పాలి ర్వ్యాప్తులా వికలా సరుక్. ౫౦
శరభా తు విశీర్ణాంగీ స్వల్పదోహామడూషికా,
ద్యోతా పింగలకేశాక్షీ బుషభా వృషలక్షణా. ౫౧
వర్షకారీ స్రవత్పాణి పాదాకాతా విహారిణీ,
సాంకారికా తు పిత్రాది గృహేష్వగ్న్యాదిదాయినీ. ౫౨
వైధవ్యలక్షణోపేతా పతిఘ్నీ ఖండనాపి చ.
సుతాత్వ జీవవత్సాయా మాతుర్యాసా విదూషికా. ౫౩
వికటాద్యాస్తు నోద్వాహ్యాః కన్యకా స్సప్తవింశతిః,
ఉపయామః పరిణయో వివాహోదారసంగ్రహః. ౫౪
ఉద్వాహోపయమౌ పాణిగ్రహో జంబూలమాలికా,
కన్యాదానే తు యద్దత్తం యౌతకం యౌతుకం చ తత్.
గోపాలీ వర్ణకేశాన్తి యా త్రావరనిమన్త్రణే,
దౌందుభీ వరయాత్రాయాం ధూలిభక్తే తు వార్తికమ్.
స్యాదింద్రాణీ మహేహేలి రులూలు ర్మంగలధ్వనిః,
ధోరీ వులి వులీ చాసౌ సైవమంగలమాలికా. ౫౫
శ్లోకే స్వస్త్యయనం పూర్ణకలశే మంగలాహ్నికమ్,
నందికాతోరణ స్తంభౌ శుకకూట స్తయోః స్రజి. ౫౬
సైవవందనమాలాపి కుహలిః పూగపుష్పికా,
హస్తసూత్రం ప్రతిసర స్తద్బంధే హస్తకో హవిః. ౫౭

తద్గన్ధిస్త్వవకా ధానీ కరణం వాస్తలేపనమ్,
ఉత్సవేషు సుహృద్భిర్య ద్బలాదాకృష్య గృహ్యతే ౬౦
వస్త్రమాల్యాది తత్పూర్ణపాత్రం పూర్ణానకం చ తత్.
ఉత్సవోమహఉద్ధర్ష ఉద్ధవో హర్ష వేణుకః ౬౧
తూణః పర్వచ కల్యాణం భోజ్యం తు జరరోత్సనః,
మధుపర్కస్తు నిష్టంక శ్మంఖపాత్రం తు పాటలీ. ౬౨
యజ్ఞాధ్యయన దానాని యాజనాధ్యాపనగ్రహాః,
షట్కర్మాణి మహాయజ్ఞా దేవయజ్ఞాది పంచకమ్. ౬౩
నివాపః పితృదానం స్యా దామపాత్రం తు వాపిమమ్,
మృతస్నానమపస్నానం శ్రాద్ధం తు పితృభోజనమ్. ౬౪
దళాహే శ్రాద్ధమాగ్నేయం సాజ్యమేకాదశేఽహని,
సంప్రేషణీ ద్వాదశేఽహ్ని మాసప్రాప్తౌ తు మాసికమ్. ౬౫
ఏవం త్రిపక్షీ షాణ్మాసీ జ్ఞేయా సాంవత్సరీతి చ,
గయాయాం పిండదానం యత్పితృకార్యం తదార్యకమ్.
ఆమ్రనేకస్తు యస్తత్ర సాచారీసా పితృప్రపా,
త్రిస్వాతిథ్యమతిథ్యర్థం విఘాసో విప్రశేషితమ్. ౬౭
ఆవేశికః స్యాదాగంతు రాతిథ్యః ప్రాహుణోఽతిథిః.
సూర్యోధస్తు సంప్రాప్తో యస్మార్యేఽస్తం గతేఽతిథిః.
అథాగ్నేస్థానమాధేయ మాధానం చాగ్నిసంగ్రహః,
హోమస్తు సవనం హోత్రం హవనం హుతిరాహుతిః ౬౯
అగ్నిహోత్రం నిత్యహోమః కుత్సితాస్త్వగ్నిహోత్రిణః,
వీరోజ్ఝప్రముఖాస్తత్ర వీరోజ్ఝోనఙ్గహోతియుః. ౭౦
అగ్నిహోత్రం స్వయంవర్ష ముత్సన్నాగ్నిస్తు వీరహా,
అగ్నిహోత్రచ్ఛలాద్యాశ్చా పరోవీరోపజీవకః ౭౧

వీరవిప్లావకో జుహ్వత్ ధనైశ్శూద్ర సమాహృతైః,
జాతమాత్ర గృహీతాగ్ని ర్యస్సజాతారణి ర్ద్విజః ౭౯
యస్యోపాసన వీవాగ్ని రేకాగ్నిః కల్పికశ్చసః,
అగ్న్యాహిత స్త్వాహితాగ్ని ర్నస్నుః పువర నగ్నికః. ౮౩
సర్యాధాతాగ్రజేనగ్నౌ కృతాధానోఽగ్రజ స్త్వసౌ,
పర్యాహిత స్తథాన్యాయుః పరియష్ట్వ పరీష్టయోఽ. ౮౪
ఇజ్యాశీలోయాయజూక స్సోమపీథీ తు సోమపః,
సుత్వాత్వభిషవాదూర్ధ్వం చితవానగ్ని మగ్ని చిత్. ౮౫
యష్టాతు యజురాదేష్టా యజకూనశ్చహోత్వవత్,
సోమే తు దీక్షితః సోతో యజ్వాస్యాదిష్టవానసౌ. ౮౬
సర్వవేదా స్సయోయాగే దత్తసర్వస్వదక్షిణః,
యజ్ఞత్యాగీ వృథాజాతోఽపంచయజ్ఞో మలిమ్లుచః. ౮౭
యాజకా భరతా యజ్ఞలిహాః కురవ ఋత్విజః,
యత్రస్రుచో దేవయవో వాఘతో వృక్త బర్హిషః. ౮౮
అధ్వర్యూ ద్గాతృహోతారో బ్రహ్మాచేతి మహర్త్విజః,
మంత్రాణాం దైవతం ఛందో నిరుక్తం బ్రాహ్మణా స్త్వమీన్.
కృత్తధిత్తాదిచాజ్ఞాత్వా యజన్తో యాగకంటకాః,
యాజయన్తో వైంగధూమా కౌటూస్తు భయకారిణః. ౯౦
ప్రసర్పకో దృశీకుశ్చ దర్శనాయాధ్వరం గతః,
ఉపద్రష్టాసదస్యాయ స్యా చ్ఛాందస్సశ్రోత్రియా సమా. ౯౧
అధీత సాంగవేదోయ స్సోఽనూచానో యుగీగణిః,
యజ్ఞో యాగోఽధ్వరస్సోమ స్సప్తతంతు ర్మఖస్సనః. ౯౨
సహసాను రజయస్సాను ర్వసునో విశ్వహార్యకః,
పాకయజ్ఞాః పార్వణాద్యా హవిర్యజ్ఞాస్త్వ సోమకాః. ౯౩

పశుబంధాస్తు పశవ స్సోమూ స్సోమూర్యాశ్చ సోమినః,
సవనై స్త్రిభిరేకాహా స్తైరావృత్తై రహర్గణాః. ౮౪
తేదీక్షితైః కృతాస్సత్రాణ్యహీనా యాజకైః కృతాః,
అహీనా ద్వాదశాహాత్పాక్ సత్రాణ్యూర్ధ్వంసతుద్వయః.
సర్వేఽమాయజ్ఞక్రతవ స్తవైవైంద్రాః ప్రజాగమాః,
జ్యోతిష్టోము శ్చతుష్టోమో జ్యోతిరాన్వణ్యమిత్యపి. ౮౬
అగ్నిష్టోమాదయ స్సంస్థా భేదాస్సప్తాస్యతంతవః,
సోమికీ దీక్షణీయేష్టి ర్దీక్షా తు వ్రతసంగ్రహః. ౮౭
ప్రయాణీయో దనీయా త్రిష్వాద్యేఽన్త్యే చ కర్మణి,
పురోడాశస్య ప్రథనే పణికం ప్రథికైరుకే. ౮౮
ప్రోక్షణ్యాసాదనం వైష్ణం పత్నీ సన్నహనం స్రుచా,
స్రుచాం సమ్మార్జనం శుద్ధిః స్రుగాసాదనమావహనీ.
వహనిరాజ్యాధిశ్రయణ మాజ్యావేక్షణమృతిః,
స్యాదిధ్మప్రోక్షణం కార్ష్ణ్యం వైత్యమాజ్యాధివాసనమ్. ౯౦
వేద్యాస్తరణమాప్రాసః పస్తరః స్తరణం ఛదిః,
బ్రాహ్మోత్తరం సమిదాధాన మదితిస్తా సుసేచనమ్. ౯౧
పావకం సోమపానం స్యా న్నిశ్శేకం తు ఘృతాంజనమ్,
ఉపాంశు స్తు ప్రాణికః స్యా దన్తర్యామ స్తూష్ణీపానికః. ౯౨
శైత్యనోథసయోర్దానం సామ్నోరుపనిమన్త్రణమ్,
వ్యంజనాః పశుసంస్కారా స్సామికం త్వభిసుంత్రణమ్. ౯౩
పరం పరాకం శమనం ప్రోక్షణం చ పశోర్వధే,
అథ యజ్ఞోపకరణం యజత్రం యజనం చ తత్. ౯౪
హోమధేను స్త్వగ్నిహోత్రీ హోమకాష్ఠీ తు నాలికా,
హోమధూమస్తు నిగణో హోమభస్మ తు వైష్ణతమ్. ౯౫

హోమేంధనేస్యాదిధ్మోఽస్త్రీపుమానేధస్సమిత్ స్త్రియామ్,
ఇం ధనం త్వేధ ఆలాద్య మహోత్రం తు తృణేంధనమ్.
కాష్ఠేం ధనం తు గరహం గోఽరీషేంధనం బుసా,
యవాదిత్వక్కృతం హావ్యం తండులాస్తు కృతాకృతమ్. ౯౭

195 అన్నాదికృతమామిక్షా దధ్నోష్ణం సంయుతం పయః,
పయస్యా చ క్షీరశర స్తన్మస్తుని తు వాజినమ్. ౯౮
సాన్నాయ్యం తు దధిక్షీరం ఘృతదాజ్యం పృషాతకః,
పృషతోఽపి చ దధ్యాజ్యే పురోడాశస్తు తృప్రకః. ౯౯
హావనీస్రుక్ స్రుచోభేదాః స్యుర్జుహూ రుపభృద్ ధ్రువా,

200 అథాగ్నిహోత్రహవణీ శ్రపణ్యాఘారణాః స్రువః ౧౦౦
చమసోఽస్త్రీతి పాత్రాణి వాయవ్యం సౌమికే త్రిషు,
పరిప్లవార్థదండాస్రుక్ దర్వీ తు ఘృతలేఖనీ. ౧౦౧
చమూః స్త్రీ చర్మసుత్యార్థం గ్రావాణ స్త్వభ్రయోఽశ్మసు,
విష్ణవో ఘనో ముద్గరే నం సోఽస్త్రీ ధ్వననందనాః. ౧౦౨

205 యూపోఽస్త్రీ సంస్కృత స్తంభో హోమయూపస్తు శౌభికః,
యూపావగ్నిషు పార్శ్వస్థా వుపస్థావితి సంజ్ఞితౌ. ౧౦౩
అగ్నిష్ఠం త్రిషయూపాది యదగ్నేః సమ్ముఖే స్థితమ్,
యూపమధ్యం సమాదానం యూపాగ్రం తర్క నస్త్రియామ్.
కటకేఽప్యవపాలోఽస్త్రీ మూలేతూ పరమక్షతే,

210 వేష్టనం తు పరివ్యాణం కుంబా సుగహానావృతిః. ౧౦౪
యూపే సప్తదశారత్నావరత్నిర్మేథికోఽధరః,
ఉత్తరేషాం క్రమాదాఖ్యా ఉత్తరాసప్తరుమోచనః. ౧౦౫
తథాంజనో వైయధితః క్షౌలన శ్మవశీకృకః,
సుధనోఽ రథగరుత శ్శ్యేనాలీక కరంజకౌ. ౧౦౬

వాసవో వైష్ణవః త్వాష్ట్ర స్సామ్యో మాధురవైజనౌ,
సంఘాతికారణిర్నక్లే కుళావరుణకాష్ఠికా. ౧౦౪
ఖర్జనీ కృష్ణవిషాణా వేదిరూఖమిః పరిమ్కృతా,
కుండం హావిత్రీ హవనీ కుండేస్యా ద్వర్తులేపనమ్. ౧౦౫
వేదిః స్త్రియాం చతుష్కోణే త్రికూటం తు త్రికోణకే,
తస్మి న్నాస్తావసంస్తావౌ స్తువతే యత్ర సామభిః. ౧౧౦
చాత్వాలోఽస్త్రీ మృత్కరః స్యాదుత్కరోఽవకరాలయః,
ఋస్తోత్రాణ్యుక్థాని సామాని స్తోత్రాణిస్తు తదోఽపి చ.౧౧౧
యాజ్యా పురోనువాక్యా చ యాజ్యాపుట మితిద్వయమ్,
సోవిష్టకృత్యాసంయాజ్యకూర్చాలోల స్ఫుటో పశుః.౧౧౨
స్యాత్ప్రవృత్ ప్రక్రమోవిధిః కల్పఉపకల్పోఽనుకల్పకః,
పూర్వాపర్యంత్వానుపూర్వ్యంపర్యాయోఽనుక్రమఃక్రమః.
అనుపాత్యయఆవృత్ స్త్రీ పరిపాట్యానుపూర్వ్యపి,
పర్యయస్త్వతిపాతః స్యా దతిక్రమ ఉపాత్యయః ౧౧౪
ఇష్టం యాగాత్మకం కర్మవ్రతంఖాతాదికర్మణి,
ఆచారో వృత్తచారిత్ర చరిత్ర చరణాని చ. ౧౧౫
వృత్తస్యాధ్యయనస్యాపి సంపత్తి ర్బ్రహ్మవర్చసమ్,
పతనం సత్పథాదభ్రంశః చర్యాతీర్థాపథ స్థితిః ౧౧౬
హింసా కర్మాభిచారః స్యా న్మూలకర్మ తు కార్మణమ్,
వశీకారస్సంవననం వికర్మాకార్యసేవనమ్ ౧౧౭
త్యాగోదానం వితరణం విశ్రాణన విసర్జనే,
విహావనం నిర్వపణం స్పర్శనం ప్రతిపావనమ్. ౧౧౮
ఉత్సర్జనం ప్రదేశన మపవర్జనమంహతిః,
అథోయం సాత్త్వికం దాన ముదపూర్వం తు పాట్టికమ్.

ఆశిషా శాంతికం దానం కామ్యదానం ప్రవాపణమ్,
ఆశాసనేఽర్థనా యాచా యాచనాధ్యేషణార్దనా. ౧౨౦
శిక్షా చ సనిరక్లేస్యా న్మార్గణా తు గవేషణా,
సర్యేషణా పరీచ్ఛా చ మృగణాన్వేషణా మృగః. ౧౨౧
యష్టునీలవృషోత్సర్గ సమండో వృషపూతనః,
ఉత్సర్బంధ వృషభళ్ళాయ మాపింగలక ఇత్యపి. ౧౨౨
లోహితః స్యా న్నీలవృషః పుచ్ఛళ్ళంగఖురే సితః,
యష్టిర్నక్లే స్త్రియాంమానా ఖనిత్రీ తు విశాఖకాః. ౧౨౩
బర్హదరోభ్ర వేవయష్టిః కుండికా నాకమండలుః,
వైఖానసో వనేవాసీ వానప్రస్థశ్చ తాపసః. ౧౨౪
కాపోతో వర్షమాత్రస్య సవనాహారసంగ్రహాత్,
ఔదుంబరస్తు పాణ్డాస సంగ్రహీతుర్యకాలభుక్. ౧౨౫
పరే త్రిషు తపస్వీస్యా త్తాపసః పారికాంక్షికః,
చతుర్థకాలికో భిక్షు ర్వృష్టి రష్టమకాలభుక్. ౧౨౬
చాంద్రాయణవ్రతశ్చంద్ర వ్రతిక సౌమికశ్చసః,
షష్ఠకాలీ తు బలికో నైశోనక్షత్రకాలికః. ౧౨౭
పుష్పాహ్యస్తు స్వయంశీర్ణ పుష్పమూలఫలాశనః,
భుంక్తే పక్షాంతయో రేవ యోయవాన్ సద్వికాలికః.
శీర్ణకః శీర్ణపర్ణాశీ వృక్షమూలీ తు మూలికః,
భూమా విపరి వృత్యాస్తే యస్సపాతాలమూలికః. ౧౩౯
వర్షవాతా తపానంగే బిభ్రదభ్రావకాశికః,
శివవ్రతీ సయోవిప్రః పాదేనైకేన తిష్ఠతి. ౧౩౦
రుద్రవ్రతీ తు త్రిర్యశ్చే ద్వాతాహార స్త్వహివ్రతీ,
మత్స్యవ్రతీ జలాచార స్తృణశయ్యస్తు పర్ణశః. ౧౩౧

గౌతమస్తు శతానన్దో యవక్రీతస్తు రోహితః,
యాయావరో జరత్కారు ర్దుర్వాసాస్తు కుశారణిః. ౧౫౬
ఆష్టావక్రస్తు గర్భాజి ర్ధృఢచ్యుత్తి ర్వృద్ధ వాహనః,
మత్స్యగుశ్చ్యవనోఽథస్యా ద్దోనర్దీయః పతంజలిః. ౧౫౭
315 అథవ్యాలి ర్వింధ్యవాసీ నందసీ నందనోఽపి చ,
కాత్యాయనో వరరుచి ర్వేధజిచ్చ పునర్వసుః. ౧౫౮
వాత్స్యాయనస్తు కౌటిల్యో విష్ణుగుప్తో వరాణకః,
ద్రావిలః పక్షిలస్వామీ మల్లనాగోఽంగులోఽపి చ. ౧౫౯
యతిః పాతాశరీ భిక్షుః పరివ్రాట్ పారపక్షీకః,
320 అనాశకీ ప్రవ్రజితః కర్మన్దీ మస్కరీ యతీ. ౧౬౦
పరమాత్మా పరో బ్రహ్మ జీవః క్షేత్రజ్ఞ ఆవిశేః,
శక్తిస్తు మాయా ప్రకృతి ర్వ్యోమాఖ్యం మూలకారణమ్.
అసదక్షర మవ్యక్తం తమస్సద సదాత్మకమ్,
అలింగం గుణసామాన్యం గుణాస్సత్త్వం రజస్తమః. ౧౬౨
325 మహాంస్తు లైంగికో బ్రహ్మా లింగజ్యేష్ఠశ్చ చేతనా,
మనీషా శేముషీ బుద్ధి ర్ధీః ప్రజ్ఞా ఖ్యాతి ర్విదాబుధా. ౧౬౩
జ్ఞప్తిః పండోపలబ్ధిస్తు సంవిత్తి రనుభూ శ్చితిః,
అవగత్యనుభూతీ చిక్ష్ణప్తిర్జ్ఞానం చ బోధనమ్. ౧౬౪
ప్రజ్ఞాధీస్తత్త్వధీః పండా మేధా ధీర్ధారణక్షమా,
330 ఊహాపోహక్షమాచార్వీ గృహీతిర్గ్రహణ క్షమా. ౧౬౫
శుశ్రూషాబహులా శ్రౌషీ శ్శ్రవణజ్ఞా తు చత్వరీ,
ధృతిస్తు తుష్టి స్సన్తోషః ప్రోథిస్తు కియదేతికా. ౧౬౬
యత్నో త్సాహోద్యమాయామా స్తరీక్షోఽథ్యవసాయవత్,
వైరాగ్యం మర్దముద్వేగో నిర్వేదశ్చ విరాగవత్. ౧౬౭

335 ధర్మోఽస్త్రీ సుకృతం పుణ్యం పాప్తా ధర్మ్యా తు దుష్కృతమ్,
దురితం పాతకం పాపం త్రస్తుమంహోఽఘకల్మషే. ౧౬౮
స్మయోఽభిమానోఽహంకారో గర్వః స్త్రీగర్వి రస్త్రియా,
శౌటీర్యం చాథ శృంగార గర్వే ఘుంఘూరవేంఘురౌ.
ఆహూపురుషికా సాయత్ గర్వాదాత్మని గౌరవమ్,

340 అహంపూర్వ మహంపూర్వ మిత్యహం పూర్వికోన్నతిః.
సాస్యాదహమహమికా యోఽహంకారః పరస్పరమ్,
అత్యాకారః పరిభవ స్తిరస్కారోఽప్యనాదరః. ౧౭౧
రీడావమాననావజ్ఞాప్యవహేల మసూర్షణమ్,
ఉచ్చలం మానసంచేత శ్చిత్తముచ్చలితం మనః. ౧౭౨

345 స్వాంతం గూఢపదం హృచ్చ సంకల్పో మానసీ క్రియా,
మనోబుద్ధి రహంకార ఇత్యంతఃకరణం త్రిధా. ౧౭౩
ఆకూతిర్మతమాకూతం భావోఽభిప్రాయ ఆశయః,
చిత్తాభోగో మనస్కార ఉత్ప్రేక్షా స్వమనీషికా. ౧౭౪
మీమాంసా తు విజిజ్ఞాసా ప్రత్యగ్ధృష్టి ర్వికుంఠనా,

350 తర్కమూలిక సమ్మర్శ ఊహోనక్లుప్త్యూహనా న నా. ౧౭౫
సంభావనా స్యాదాశంకా వితర్క స్తర్కమస్త్రియామ్,
ప్రతిభా ప్రతిభాసః స్యా న్నిర్ణయోఽంతశ్చ నిశ్చయః. ౧౭౬
విచికిత్సా తు సందేహ స్సంశయో విశయోభ్రమః,
విస్మరణం ప్రస్మరణ మున్మాద శ్చిత్తవిభ్రమః ౧౭౭

355 తంద్రా కౌసీద్యమాలస్యం ప్రమాదోఽనవధానతా.
స్యాదాయల్లకమౌత్సుక్య ముత్కంఠోత్కలికా రతిః ౧౭౮
హృల్లేఖో రణరణకోఽప్యభిధ్యా విషమస్పృహా,
తృషిఃకాంక్షాస్పృహేహేచ్ఛావాంఛాకామోమనోరథః.

అభిలాషశ్చ లిప్సా తు ధనాదేప్సా తు గర్ధనా,
గర్భిణ్యాః పురరిచ్ఛాయాం శ్రద్ధా దోహలదౌహృదే.
రాగోఽనురాగోఽనురతి ర్విక్లేయాం మోహవిస్మయౌ,
శోషుర్నా శుషికోదన్యా పిపాసాస్యపలాసికా. ౧౮౧
బుభుక్షేచ్ఛాశనాయాతు జిఘత్సా శిశిషాపచిః,
రాజ్యలౌల్యం తు కౌహోలం తపసీచ్ఛా ప్రశాంతికమ్.
శోకస్తుమన్యురుత్తేద శ్శుక్స్త్రీ ధైనాన్యనుశోచనే,
క్రోధఃకోపోఽమర్షరోషౌరుషారుట్ క్రుత్ క్రుధాఃస్త్రియః.
మర్షఃక్షమా తితిక్షౌస్యా దసూయా దోషదృగ్గుణే,
వైరం విరోధో విద్వేష ఈర్ష్యా మాత్సర్య మున్నతే.
తంకోఽస్త్రీభీ ర్భియాభీతి స్సాధ్వసం భయనం భయమ్,
విప్రతిపారోఽనుశయఃపశ్చాత్తాపోఽనుతాపవత్. ౧౮౫
స్నేహోఽస్త్రీ ప్రేమ సౌహార్దమజయ్యం హార్దసౌహృదే,
ఆనందనం సంగతం స్యా దప్రచ్ఛన్నం సభాజనమ్. ౧౮౬
సఖ్యం సాప్తపదీనంస్యా త్కౌతుకం తు కుతూహలమ్,
కౌతూహలం వినోదశ్చ దుఃఖం పీడా వ్యథా ర్తయః. ౧౮౭

శంభరస్తు మదోహర్షః ప్రమోదో మోదసమ్ముదౌ,
ఆనందోనందథుర్హ్లాద స్తృప్తిమున్నందిహృష్టయః ౧౮౮
శర్మశాతం సుఖం సౌఖ్యమయ శ్శుభఫలో విధిః,
విధౌ దైవం దిష్టభాగ్యే విపాకో భవితవ్యతా. ౧౮౯
ఉపలింగం త్వరిష్టంస్యా దజన్యం డింబవిప్లవౌ,
డమరో పప్లవోత్పాతా ఉపసర్గ ఉపద్రవః. ౧౯౦
సంపత్సంపత్తి లక్ష్మ్యశ్రీ ర్విపత్తి ర్విపదాపదౌ,
అవసాదస్తు సాదఃస్యా ద్విషాదశ్చ శ్లికుర్నా. ౧౯౧

ఉగ్రతా తూగ్రికా రౌద్రీ కరుణా తు దయాకృపా,
ఘృణానుకంపానుక్రోశాః కారుణ్యం చాథ కౌక్కుటే.
క్లేశాయాసౌ జుగుప్సాతు హ్రీణీయా.. ....
బుతిః కుత్సా ప్యుపక్రోశో గర్హాదోషశ్చ గర్హణా. ౧౯౩
మందాటం హ్రీ స్త్రపాలజ్జా వ్రీలాసాపత్రపాన్యతః,
హాసికా తు వామోహాసో హసనంహాస్య ఘుక్కురే. ౧౯౪
వ్యాజోమిషం ఛలం ఛద్మ నిభం చ కపటోఽస్త్రియామ్,
దంభోదండాజినం కూటం దౌందుభి శ్ఛందనోపధా. ౧౯౫
లేభటి ర్కుక్కుటీ మిథ్యా చర్యా చ పరికల్పనా,
జాగరితం జాగరణం జాగర్యా జాగరా వషణ్. ౧౯౬
ప్రమీలా తామసీ తన్ద్రా స్వాపస్తు స్వప్న సంశయా,
నిద్రా గుడాకా సుప్తం చ స్వప్నస్త్వేవాత్ర దర్శనమ్.
సంస్కారమాత్రజః స్వప్నః కామికోరసకోఽపి చ,
అదృష్టజ స్త్వత్ర చాగ్రో దోషజస్త్వాంగ లౌకికః. ౧౯౮
ప్రదోషేబలకః స్వప్నో నిశీథే లోచమాలకః,
నచకోఽపరరాత్రే స్యా త్తస్యదృక్ పాకో నిశాత్యయే. ౧౯౯
సందీముఖీ శ్వాసహేతి స్సుషుప్తి స్సుఖసుప్తికా,
మూర్ఛాతు మూర్ఛనామోహ్యం వైచిత్త్యం కశ్మలం లయః.
కాలధర్మస్తు దిష్టాంతో నిపాతో గమిరంధకః,
కటమోహో భూమిలాభో దీర్ఘనిద్రా నిమీలనమ్. ౨౦౧
పంచత్వం మరణం మృత్యు రక్షీణస్య దమతోఽస్త్రియామ్,
సర్వలోకతతే మృత్యో మారిః స్త్రీమారకోఽస్త్రియామ్.
హృషీకమింద్రియం ప్రాణః ప్రాణానాభూమ్ని చాసవః,
ప్రాణాపానాదయ స్తస్య వృత్తయఃపంచవాయవః. ౨౦౩

శ్వాసస్తు శ్వసితం సోఽన్త ర్ముఖ ఉచ్ఛ్వాస ఆహరః,
ఆనశ్చాథ బహిర్వృత్తో నిశ్వాసః పాన ఏతనః. ౨౦౪
స్థిరస్త్వశ్వాస ఏతీ చ స్యాదూవథ్యం గుదానిలే,
తస్మాత్రాణ్యవిశేషాః స్యు ర్విశేషాః పంచభూదయః. ౨౦౫
మహాభూతాని భూతాని లోకోభువనవిష్టపే,
మర్త్యలోకో జీవలోకో మర్త్యోఽప్యథభువోఽవ్యయమ్.
స్వర్మహశ్చ క్రమాల్లోకా మహారేవ మహానపి,
ప్రాజాపత్యో జన స్తస్తా ద్లోలోకస్తు తపోనపుమ్. ౨౦౭
బ్రహ్మలోక స్సత్యలోక స్తత్రపుర్యపరాజితా,
యోగస్త్వథాత్మిక్తోఽథాసా వష్టాంగోఽంగైర్యమాదిభిః.
అహింసా సత్యమస్తేయం బ్రహ్మదర్య మసంగ్రహాః,
యమాః స్యు ర్నియమాశ్శౌచ సంతోష తప ఆదయఃఽంద
ఆసనం కరణం తస్య భేదాః పద్మాసనాదయః,
ఉత్తానౌ చరణావూరో ర్న్యస్యేన్నా భౌ కరద్వయమ్.
దక్షిణో త్తరముత్తానం ఘూర్ణిదృ క్పద్మకాససీ,
అర్ధపద్మాసనం త్వేకపాద ఊరోరధః స్థితే. ౨౧౧
నిగూఢచరణం తూరో ర్వరధశ్చే చ్చరణావుభౌ,
పాదోపవేశ స్త్వన్వర్థ స్సంయుజ్యపదయో స్తలే. ౨౧౨
తే చత్వారోఽపి పర్యంకాః పృష్ఠవంశశిరోధరమ్,
నియమ్య మీలితాక్షశ్చే త్ప్రవర్య స్తికరణేన వా, ౨౧౩
నాగదంతకమూర్ధ్వజ్ఞో ర్జానుస్థౌ ప్రసృతౌ భుజౌ,
సూచీముఖమిదం పాణితలా చేత్సంహతే మిథః. ౨౧౪
అర్ధసూచీ తు తౌ ద్వాచే త్పార్శ్వదేశా న్తరతో ముఖాత్,
కుట్మల ముకులీభూతౌ తౌ చే దూర్ధ్వముఖౌ స్థితౌ. ౨౧౫

అస్పృష్టౌ నాగదన్తస్య స్థిచౌచేద్భవ ముత్కటమ్,
వహిత్రకర్ణస్సంయుజ్య జంఘాయుగ్మప్రసారణాత్. ౨౧౬
ఏషపాదప్రసారోఽపి స్యాదధోముఖశాలసమ్,
వస్తిశుండకమప్యస్య జంఘైకాచే త్ప్రసారితా. ౨౧౭

435 అర్ధనాకులమూర్ధ్వజ్ఞో ర్జంఘే బద్ధే భుజేనచేత్,
ద్వాభ్యాం చేన్నాకులం దోర్భ్యా మథవ జ్రాసనంయది. ౨౧౮
జంఘే పద్మాసనావస్థే తత్సంధి నిహితౌ కరౌ,
తాభ్యామేవ స్థితే భూమా వన్తరిక్షాసనం చ తత్. ౨౧౯
గోథాసనం తదేకేన స్థితశ్చేత్ పాణినా భువి,

440 పదాసనస్య పదయోఃపాణినా పృష్ఠగామినా. ౨౨౦
వామేన దక్షిణాంగుష్ఠం వామం చాన్యేన పీడయేత్,
వేతాలాసన మిత్యేత దేకాంగుష్ఠగ్రహోత్కాఃకాః. ౨౨౧
కర్ణయోర్జానుపార్శ్వాభ్యాం స్పర్శే జాను నికుంచనమ్,
భుజవేష్టితజంఘూరో ర్భూచలికా శ్లేషితావనేః. ౨౨౨

445 పృష్ఠతో భుజపాశశ్చే న్మృత్యుసంయమనోఽపిసః,
బిందుభేదోఽప్యధోజాను సంధ్యోః పాదప్రవేశనాత్.
స్వస్తికోఽథ సమస్థానం పాదౌ కుంచిత సంపుటౌ,
ఆసీనస్యాసనాన్యేతా న్యథ సుప్తస్య సామ్యతః. ౨౨౪
గవాదీనాం నిషణ్ణానాం స్యాద్ధోనిషదనాదికమ్,

450 ఉత్తానస్యోర్ధ్వపాదత్వ మిత్యే తట్టిట్టిభాసనమ్. ౨౨౫
దండాసనాది భేదేన పంచధాస్యాత్ స్థితాసనమ్,
దండాసనం స్యా దన్వస్థం యత్ర దండవ దుత్థితః. ౨౨౬
స్యాద్వీరాసనముత్పాదః కృత్వాభూమా శిరః స్థితః,
దుర్యోధనాసనమపి మృత్యుసంయమనోఽపిసః. ౨౨౭

415 దండపద్మాసనం తస్మిన్ జంఘే పద్మాసనోచితే,
త్రివిక్రమాసనం తార్క్ష్యాసనమిత్యపిసామ్యతః. ౨౨౪
ప్రాణాయామః ప్రాణయమ ఉచ్ఛ్వాతో మానవస్య యత్,
శ్వోటికాస్త్రిః పరామృశ్యజానుస్పోట క్రియాఽథతాః. ౨౨౫
షట్త్రింశ న్మంద ఉచ్ఛ్వాతో ద్విగుణ త్రిగుణో పునః,
420 మధ్యమశ్చైవో త్తమశ్చ ప్రథమో ద్వాదశైవ వా. ౨౨౦
ప్రత్యాహూర స్త్విన్ద్రియాణాం విషయేభ్యః సమాహృతిః,
ధారణా తు క్వచిద్ ధ్యేయే చి త్తస్య స్థిరబంధనమ్. ౨౨౧
ధ్యానం తు విషయే తస్మి న్నేకప్రత్యయ సంతతిః,
సమాధిర్నా తదేవార్థ మాత్రాభాసనరూపకమ్. ౨౨౨
425 ప్రయు క్తం ధారణాదోత్తత్త్రయమేకత్ర సంయమః,
ఓంకారః ప్రణవస్తార స్తారకం సర్వవిన్మతిః ౨౨౩
విద్వాన్ సన్ కోవిదస్సూరి ర్మేధావీ పండితో బుధః,
సుధీర్విపశ్చి త్సంఖ్యావాన్ ప్రాజ్ఞో ధీమా న్వివక్షణః.
దీర్ఘదర్శీ దూరదర్శీ లబ్ధవర్ణో మనీషయ్యపి,
430 త్రివర్గో ధర్మ కామార్థ శ్చతుర్వర్గ స్సమోక్షకాః. ౨౨౪
నబలైశ్చై శ్చతుర్భద్ర ర్మాస్త్రీయం తు ఫలం గతిః,
సాంద్రవృష్టికం ఫలం సద్యః కార్యం కృత్స్నం ప్రయోజనమ్.
ప్రాప్తి రైక్యేన సాయుజ్యం సార్ష్టి రైశ్వర్యతుల్యతా,
బ్రహ్మభూయం బ్రహ్మభావో దేవభూయాదికం తథా
435 అమృతత్వం తు కైవల్యం ముక్తిర్మోక్షోఽపునర్భవః,
మోక్షావలంబినః ప్రాయః పాషండా బాహ్యలింగినః.
తే చ హేరుక శోభాద్యాః ప్రోక్తా షణ్ణవతిః క్వచిత్,
దశోత్తరం శతం కైశ్చి త్పాషండానాం ప్రదర్శితమ్.

శతత్రయం మష్ట్యధిక ముక్తం చీనేశ సంసది,
వేషాజీవ కృతాన్తాద్వై స్తేషాం భేదః పరస్పరమ్. ౨౪౦

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం భూమికాణ్డే బ్రాహ్మణాధ్యాయః.

తృతీయాధ్యాయః

క్షత్రం బాహుజ రాజన్యో భూశక్రఃక్షత్రియోవిరాట్,
రాజా తు పార్థివో భూభుగ్గ్రాట్ భూపో నృపతి ర్నృపః.
నరేన్ద్రో నరదేవశ్చ వళ్యామాత్యస్త్వధీశ్వరః,
సార్వభౌమ శ్చక్రవర్తి నృపోఽన్యో మండలేశ్వరః. ౨

స్వామ్యమాత్య సుహృ త్కోశరాష్ట్రదుర్గబలాని చ,
రాజ్యాంగాని ప్రకృతయః పౌరాణాం శ్రేణయోఽపి చ. ౩
గుణాస్సాంగ్రామికాస్సర్వే స్వామినస్తాభిగామికాః,
ఇంద్రవ్రతాదయశ్చాష్టౌ సంపత్తి ర్విపదోఽపరాః. ౪
తత్రయాశ్శక్తయ స్తిస్రః ప్రభావోత్సాహమంత్రజాః,
షాడ్గుణ్యమస్త్రాద్యభ్యాసో గుణాస్సాంగ్రామికా ఇమే. ౫
షడ్గుణా ఆసనం యానం ద్వైధం విగ్రహ ఆశ్రయః,
సంధిశ్చేంద్రయమాదీనాం వృత్తమింద్రవ్రతాదికమ్. ౬
అథ విద్యార్జన దాన మష్టవర్గస్య వర్ధనమ్,
ద్వికపంచకషట్కానాం విజయస్సప్తవర్జనమ్. ౭

ఉపాయనైపుణం ధర్మ ఇత్యాద్యాశ్శోభనాః క్రియాః,
దృష్టాదృష్టో దయార్థాయా స్తేగుణా ఆభిగామికాః. ౮
తత్రాష్టవర్గ ఆరంభః కృషిస్సేతు ర్వణిక్పథః,
ఖనిస్థానం వనచ్ఛేదో దుర్గం శూన్యనివేశనమ్. ౯
ద్వికం తు మన ఆత్మానా విన్ద్రియాణి తు పంచకమ్,
షట్కం కామో మదోమానో లోభోహర్షో రుషాపిచ. ౧౦
మృగయాక్షౌ స్త్రియః పానం వాక్పారుష్యార్థదూషణే,
దండపారుష్యమిత్యేత న్మహావ్యసనసప్తకమ్. ౧౧

ముఖ్యోపాయాస్తుసామాద్యాఃతు ద్రోపాయాఃపునస్త్రయఃi
మాయోపేక్షేంద్రజాలం చేత్యేతే మాయా తు శాంబరీ.

25 ద్వంద్వజాలం తు కుహక ముపేక్షా త్వవధీరణమ్,
ఉపజాపస్తు భేదఃస్యాత్ సామసాంత్వం చ సాంత్వనమ్. ౧౩
తంత్రం స్వరాష్ట్రచింతాస్యా దావాపస్వరిచింతనమ్,
అదృష్టం వహ్నితోయాది దృష్టం స్వపరచక్రజమ్. ౧౪
రాజ్ఞా మహీ భయం తు స్యా త్స్వాపతుప్రభవం భయమ్,

30 సైహమం సింహాసనం భద్రాసనం త్వన్య న్నృపాసనమ్.౧౫
ఛత్రం స్యాదాతపత్రంత న్నృపలక్ష్మ నృపస్యచేత్,
అభిసార స్సానుచర స్సహాయోఽనుప్లవోఽనుగఃi ౧౬
సేవకశ్చానుజీవీ చ యస్తుకేలి సహాయకఃi
వైహాసికఃi కేలికిల స్తస్మిన్ హాసనికోఽపి చ. ౧౭

35 సామంతా రాజ్యసంధిస్థా ఆటవాఃi పురరక్షిణఃi
మంత్రిమాత్యో తు ధీకర్మసచివేఽతఃపరే త్రిషు. ౧౮
అధ్యక్షఃi స్యా దధికృతఃi స్థానేచేత్ స్థానికోమ్యసౌ,
తు ద్రోపకరణేషు స్యా దధ్యక్షఃi పాణికర్మికఃi ౧౯
కుమారోఽమాత్యకోమస్త్రీ వర్గే ధర్మే తు ధార్మికఃi

40 హాట్టే ధీకర్మికఃi పుర్యాం చోరి కోదండపాశికఃi ౨౦
రజతేనైష్కికో గ్రామే స్థాయుకో హేమ్ని భౌరికఃi
మహానసే పారోగవో దండపాలోఽఖిలే బలేఃi ౨౧
అంతఃపురేఽన్తర్వంశికో గోపో గ్రామేషు భూరిషు,
కాలికోఽధికృతశ్శుల్కే సౌవిదల్లస్తు సౌవిదఃi ౨౨

45 స్థాపక్యకంచుకాద్యా ర్యాశ్చ షండోవర్ష వరస్సమాఃi
ప్రతీహారో పంచజనీనో భాండాగారిక ఇత్యపి. ౨౩

ద్వారాధికృతో వేత్రధరో ద్వార్యష్టనిః కృత్తా చ దర్శకః,
ద్వారపాలే పురోధాస్తు సాంవత్సరపురోహితౌ. ౨౪
మాహామాత్రిక మాహామాత్ర జ్యోతిషికజ్ఞానిగణకదైవజ్ఞాః,
సాంవత్సరఆదేశీ కార్తాంతిక ఇత్యమీ తులాద్యాః. ౨౫
యథార్హవర్ణో మంత్రజ్ఞో భీమరో గూఢపూరుషః,
చారోఽప్యథ వణిగ్బిక్షు శ్చాత్రోలింగీ కృషీవలః. ౨౬
ఇతి సంస్థాచరాః పంచ తత్ర భిక్షు రుదాస్థితః,
కృషీవలో గృహపతి శ్చాత్రే కాపటి కశ్చరే ౨౭
సంచారాస్త్వపరే చారాః సితా స్సంస్థాచరేషు యే,
తీక్ష్ణోఽతి హింసన శ్శూన్య శ్చత్రీ ఛద్మ ప్రధారవాన్. ౨౮
అపసర్పాః కర్మకర వ్యాజాత్ స్థానే వసన్తియే,
వార్తిక స్సందేశహరో దూతస్సందేశికోరభూః. ౨౯
వైతాలికో బోధకరో వందీ తు స్తుతిపారకః,
మాగధో మధుకో ఘుంటా తాడే ఘాంటికచాతికౌ. ౩౦
కృతాభిషేకా మహిషీ మహాదేవ్యప్యథాపరా,
దేవీ రాజ కులోత్థాచేత్ పరిపృక్తే తు పూజితా. ౩౧
వావాతా తు ప్రియతమా స్వామినీత్వ నృపాత్మజా,
ఫాలాకలీ యుద్ధజితా నృపస్నేహాః ప్రియా ఇమాః. ౩౨
అనూఢాస్తు ప్రియారాజ్ఞః కలాజ్ఞా గణికాః స్మృతాః,
గణికా సా ప్రగణికా యానాస్త పరిచారికా ౩౩
ఆజ్ఞాస్యా దాజ్ఞా గణికా యా రాజ్ఞాస్తపరిచ్ఛదా,
అథాల గంధికాప్యాజ్ఞా గణికా కులసంభవా. ౩౪
యాతుభోగాయవేశ్యాత్వం గతావైపయికీతి సా,
బంధకీ తు గతావేశ మర్ధాయానాస్త సత్కృతిః. ౩౫

శయ్యా స్రగ్భూషణా దౌ తు నియుక్తా పరిచారికా,
సంచారికా మహాకార్యే కథాయాం ద్రవిణాదిషు. 34
విచారికా తూపవన కక్షాంతర విచారిణీ,
ఆశీస్స్వస్త్యయనాభిజ్ఞా యావృద్ధా సా మహత్తరీ. 35
75 ప్రతీహారీ తు రాజానాం సంభావయతి యా సదా,
అయుక్తి వినియుక్తా యా సా తాంబూలకరంగికా. 36
అసిక్ష్వంతః పురప్రేష్యా నాస్తభోగా కుమారికా,
విషయానంతరో రాజా శత్రుర్మిత్రమతః పరమ్. 37
ఉదాసీనః పర స్తస్తాత్ పార్ష్ణిగ్రాహస్తు పృష్ఠతః,
80 శత్రుర్దస్యురమిత్రారీ అరాతిరహితో ద్విషన్. 38
ద్వేషణః ప్రత్యనీకోద్విట్ బిభూంసు ర్హింసనో రిపుః,
సహతోఽసహనో వైరీ దూషకళ్మాత్రనః పరః. 39
ప్రత్యర్థీ పర్యవస్థాతా ప్రతిషక్షో విపక్షకః,
దుర్హృద్ద్వేష్యభియాతిశ్చ పరిపంథీ విరోధ్యపి. 40
85 మిత్రం నపుం త్రిషుస్నిగ్ధవయస్యేష్టహితప్రియాః,
నిజాతీయా హృసుహృద స్సహాయ స్సద్రుచి స్సఖా. 41
కోశోఽగసంచయోరాజ్ఞాం భాండాన్యర్థా హి కోశగాః,
ఆయోదయా ధనోత్పత్తౌ తత్ క్షయేఽపచితి ర్వ్యయః.
పర్యాహారః ప్రజాస్వాయో భాగధేయో బలిః కరః,
90 ఉపదా తూపహారః స్యా దుపగ్రాహ్య ముపాయనమ్. 42
ప్రదేశనం ప్రాభృతం చ లంబాతూత్కో చ ఆమిషః,
దండోదమ స్సాహసోఽస్త్రీ ద్విపాద్యో ద్విగుణోదమః.
అపరాధో మంతురేసః ఖస్మృమం విప్రియాగసీ,
అపవాదస్తు నిర్దేశో నిదేశశ్శాసనం తథా. 43

శిష్టిరాజ్ఞా ప్యథన్యాయో దేశరూపం సమంజసమ్,
రాష్ట్రం తు విషయస్సోఽపి యుక్తోగ్రామైశ్శతాధికైః. ౯౮
ఉపవర్తనమప్యస్మిన్ మండలం త్రైశ్శతాధికైః,
దుష్ప్రాపం తు పురం దుర్గం యంత్రశైలజలాదిభిః. ౯౯
వారకాదీనియన్త్రాణి పరిఖాయా బహిర్భువి,
పాదుకా కంటకీ గర్తః పాంశుచ్ఛన్నో మహాపథే ౧౦౦
తలయన్త్రం తు రాకారం యదివా క్రకచోపమమ్,
శ్వదంష్ట్రాస్థలశృంగాట మండూకాద్యా న్వికార్థకమ్. ౧౦౧
శరభా జానుమాత్రీదా వారుజా జానుభంజినీ,
అవపాతస్తు హాస్థ్యర్థో గర్తశ్ఛన్న స్తృణాదినా. ౧౦౨
స్యాత్కంటకప్రతీసారా రజ్జుః కంటకసంచితా,
అహిపృష్ఠం తు నిర్వాంస పృష్ఠాస్థ్యాభమయోమయమ్. ౧౦౩
ఉపస్కర ప్రక్షిలినీ భూమిః స్థపుట పిచ్ఛిలా,
ఛన్నైర్వేత్రైశ్ఛన్నవథం సురుంగాదిః కృతశ్చయః. ౧౦౪
సైన్యం చక్రం బలం సేనా చమూరాన్వాహిన్యనీకినీ,
పతాకినీ చ పృతనా ధ్వజినీ చ వరూథినీ. ౧౦౫
సైన్యం తు భిన్నకూటం తన్నష్టావాంతరనాయకమ్,
శూన్యమూలం తదస్థాన మస్తశ్శల్యం తదోషకమ్. ౧౦౬
త్రివాయం పంచపాదాతం యదేకరథకుంజరమ్,
సైన్యం సా పత్తిరేతస్యా స్త్రైగుణ్యాత్ స్యుర్యథా క్రమమ్.
సేనాముఖం గుల్మగణౌ వాహినీ పృతనా చమూః,
అనీకినీత్యనీకిన్యః పునరక్షౌహిణీ దశ. ౧౦౮
ప్రత్యాసారశ్చమూపాస్తి స్సజ్జనం తూపరక్షణమ్,
హాస్త్యశ్వరథపాదాతం బలం స్యా చ్చతురంగకమ్. ౧౦౯

ఇభో మతంగజో హస్తీ దంతీ కుంభీ కరీ రదీ,
స్తంబేరమో గజో గర్జో ద్విరదోఽనేకపో ద్విపః ౬౦
దంతావలో మహాకాయో వారణః కుంజరోఽసురః,
మహామృగశ్శార్ఙ్గకర్ణ స్సామజ స్సింధురః కపిః ౬౧
మదబృందః కుపీకంబు శ్శుండాల ష్షష్టిహాయనః,
భద్రో మంద్రో మృగ ఇతి గజాస్సంకరజా స్తథా. ౬౨
ఆంగప్రత్యంగ భద్రత్వం సంకీర్ణం భద్రలక్షణమ్,
పృథుత్వం శ్లథతా స్థౌల్యం సంకీర్ణం మంద్రలక్షణమ్.౬౩
తనుప్రత్యంగదీర్ఘోచ్చ ప్రాయోమృగగణోమృగః,
భద్రమంద్రో భద్రమృగో భద్రమంద్ర మృగోఽపి చ. ౬౪
మంద్రభద్రాదయోఽప్యేవ మితి సంకరజా నవ,
ఊర్ధ్వాధః కాయభేదాస్తే ద్విధేత్యష్టాదశోదితాః. ౬౫
పంచవర్షో గజోబాలః పోతస్తు దశవర్షకః,
త్రింశద్వర్షస్తు కలభో వింశోఽవింశతివర్షకః. ౬౬
కాలేఽప్యజాతదన్తశ్చ స్వల్పాంగోఽపి చ మక్వణః,
ఆజ్ఞాకృ ద్వినయగ్రాహీ యూథనాథస్తు యూథపః. ౬౭
లగ్నోమదకలోమత్తః ప్రభిన్నోప్యథ నిర్మదః,
ఉద్వాన్తోఽసౌ పరిణత స్తిర్యగ్దంతప్రహారకః. ౬౮
ఔపవాహ్యో రాజవాహ్య స్సన్నాహ్య స్సమరోచితః,
స్థూలహ్రస్వరదోఽసోష్ఠ ఈషాదన్త ఉదగ్రదన్. ౬౯
కరేణుః కరిణీ ధేనుః కల్పనా సజ్జనా ఘటా,
గండూషగోబహిష్కర్ష స్సంభోగశ్చాతి హస్తకః. ౭౦
స్థూలహస్తః ఫలీహస్తః పృథుహస్త ఇతి క్రమాత్,
ఉపర్యేతే గజాంగుల్యాః ప్రదేశాస్సా తు కర్ణికా. ౭౧

ఆకర్షః పరికక్షశ్చ బహిష్కక్షశ్చ పార్శ్వయోః,
కిరీటీ దంతమూలం స్యా త్పరివేష్టస్తు తతః పరమ్. ౭౨
మధ్యేముఖం తు వాహిత్థం పిలాటౌతస్య పార్శ్వయోః,
కర్ణమూలే పీతలికా చూలికా పిప్పలీతి చ. ౭౩
తస్యాస్తు పరఉద్ధాత ఆరుక్షుః కుంభయోరధః,
ఉరుః పార్శ్వే తు విష్కోభౌ దర్దరాగలపార్శ్వయోః.
కరటోఽస్యకటోగండో గాత్రం వూరోర్వంఘ్రిరస్యతు,
మూరేధ్రోఽధః ప్రదేశాస్తు తీయశ్చ పతిపాదకః. ౭౫
కూర్మ స్సందానభాగశ్చ ప్రోహ ఉత్సంగ ఇత్యపి,
విశేషభాగో జఘన భాగో వైశాఖ్యపిక్రమాత్. ౭౬
గాత్రేనవ నఖాదూర్ధ్వం పిండికా న్త మవస్థితాః,
పుచ్ఛవంశోఽపవంశోఽస్య న్నిష్కోశకుక్షీ మధ్యకమ్.
అవరం పశ్చిమః పాద స్తత్రాధోఽధస్థితాః క్రమాత్,
కాలభాగో బహిష్పార్శ్వ స్తథా జఘనపిండికా. ౭౮
మండుకీ శకుటాపార్ష్ణి స్తలప్రోహాశ్చ సక్థి చ,
సందానభాగః కూర్మశ్చ ప్రదేశాః సుర్నఖావధేః. ౭౯
అత్యూహః కకుదం మేఢ్రో క్షీరికా చూచుకాంతరమ్,
అథపుచ్ఛేస్థితాః కిల్లీ సంవాలో వాల పుష్కలమ్. ౮౦
వాలపాశః మిత్యేవ శుద్ధోఽధః స్యు ర్యథో త్తరమ్,
దన్తభాగః పురోభాగః పృష్ఠభాగస్తు పార్శ్వతః. ౮౧
ముఖే పృషన్తి పద్మాని వమథుః కరశీకరః,
ప్రవృత్తిర్మద ఆలానం స్తంభస్తోత్రం తు వేణుకమ్. ౮౨
అందుకో నిగలో నస్త్రీ భిదురం శృంఖలా త్రయీ,
కలాపకః కంరబంధ స్త్రిపదీ పాదబంధనమ్. ౮౩

చూషా కక్ష్యావరత్రాస్యా దంకుశోఽస్త్రీ సృణిర్నపుణ్,
అపష్ఠం త్వంకుశస్యాగ్రం సూనాదండోఽర్పితాంకుశః.
సూనాపస్థాంతరం మన్యా వక్రకీలో హయరుట్టకః,
170 కీలస్తు పుష్యలళ్ళంకు ర్హ్రాంజిరో లోహళృంఖలః. ౮౫
పళ్ళాచ్చరణళంకౌ తు పడ్వీశో ఘుటికోఽపి చ,
కదలిః కరిణాం కేతుః శృంగారో గజమండనః. ౮౬
స్థానకో నక్షత్రమాలా కణ్ణళంఖా తు శంకిలౌ,
గజోపచారకుశలో వాహితోమలహారకః. ౮౭
175 ఆధోరణా హస్తిపకా హస్త్యారోహా నిషాదినః,
తత్పృథానా మహామాత్రా ఆరోహా గజజీవనాః. ౮౮
పాదకర్మయతం తేషాం యాతమంకుశవారణమ్,
వీతం తదుభయం యచ్చ నిస్సారం హయకుంజరమ్. ౮౯
అశ్వస్తురంగ స్తురగో హయస్సప్తి స్తురంగమః,
1-0 శాలిహోత్రీ వ్రతీకుండీ ప్రోథీవారుః ప్రకీర్ణకః. ౯౦
కుదరో ఘోటకస్తార్క్ష్యో క్రమణో గ్రహభోజనః,
పాకలః పరులః పీతి ర్హరిప్రియహరిద్రుమః. ౯౧
శ్రీవృక్షకీ వక్షసిచే ద్రోమావర్తో ముఖేఽపి చ,
మల్లికాక్ష స్నిగ్ధైర్నేత్రైః కృష్ణైరింద్రాయుధో హయః. ౯౨
185 పంచభద్రస్తు హృత్పృష్ఠ ముఖపార్శ్వేషు పుష్పితః,
పుచ్ఛోచ్చైః ఖురకోశాస్తై స్నిగ్ధైః స్యా చష్టమంగలః. ౯౩
ఆజానేయాః కులీనాః స్యుః పారశీకాదయశ్చతే,
పారశీకాది సంజ్ఞాస్తు పారశీకాది దేశజాః. ౯౪
యే తు కాంబోజ బాహ్లీక వనాయుజముఖా హయాః,
190 తేనిహీనకులాః కించిత్ పశ్చిమోత్తర దేశజాః. ౯౫

నిహీనాః స్వబ్జలారట్టళంభలా దోషిణః పరే,
తత్రశృంగీ శృంగపదే మాంసబుద్బుదవాన్ హయః ౯౬
ముసల్యన్యప్రభైకాంఘ్రిః కరాలీ తు జరూర్ధదః,
బుషభః కకుదావర్తో యమోహీనాధికాంగకః. ౯౭

195 ఇంద్రవృద్ధిస్తు నిర్ముష్కః స్త్రీసరీ తు ఖరేత్రికే,
వృత్తికాపింజరస్స్యాద్యః పృషత్పుంజ పింజరః. ౯౮
అశ్వానామాగమే సంజ్ఞా వర్ణకావర్ణహేతవః,
సితే ద్వౌ కర్కకోకాహా ఖోంగాహా శ్వేతపింగలః. ౯౯
ఆసీలస్స్యా న్నీలకోశః పుంగాహాః కృష్ణవర్ణకః,
200 శోణః కోకనదచ్ఛాయ స్త్రియూహాః కపిలోహయః. ౧౦౦
కియూహో లోహితం పీతరక్తస్తూద్రకలాహకః,
ఉరాహస్తు మనాక్పాండుః కృష్ణం జంఘాద్వయం యది.
పాటలోవోరుఖానస్స్యా ద్దర్దభాభ స్సురూహకః,
హలాభ శ్చిత్రలోరేఖా పశ్యస్యకృష్ణాస్తి పృష్ఠగా. ౧౦౨
205 కలాహస్తు మనాక్పీతః కృష్ణస్స్యా ద్యదిజానుని,
ఖేల్లాహః కపిలచ్ఛాయః పాండువాలధికేసరః. ౧౦౩
పీతస్తు హరియూః పీత హరితే హరి హోలకా,
పీయూషవర్ణే నేరాహాః పంగుల స్సితకాచసః ౧౦౪
సర్వవీవాన్య సంజ్ఞాః స్యుః కర్కాద్యాః పుండ్రకేపతి,
210 కోకురాహాః ఖురురాహో హాలురాహ ఇతిక్రమాత్.
కర్కాద్యాః ఖురురాహస్తు ఫాలేరేఖా చ పృష్ఠగా,
సరురాహ స్సేరురాహో ద్వౌ నేరాహా సపుండ్రకే ౧౦౫
అశ్వపోతః కిశోరస్స్యాత్ వామ్యశ్వాబడబార్వతీ,
లురితోశ్వ ఉపావృత్త స్సుకరో దుర్వినీతకః. ౧౦౬

అహ్నాశ్వగమ్యమాశ్వీనం త్రిష్వేతేఽశ్వతరః పునః,
స్యాద్వేసరో వేగసరో మూకరుండౌ తు వేసరాత్. ౧౦౯
అశ్వాసూతేఽశ్వతర్యాం తు మూకాజ్జాతాకి సిట్టకః,
నిగాలస్తు గలోద్దేశే నాసాగ్రే ప్రోథమస్త్రియామ్. ౧౧౮
ఆవర్తో రోమజోదేవ మణిస్త్వేష నిగాలజః,
కశ్యమశ్వస్య మధ్యం స్యా ద్దంతవేష్టస్తు నాలికా. ౧౧౦
కాచికా దంతరేఖా స్యా ద్దంతచ్ఛిద్రములూఖలీ,
కర్తనం ధూలి లురితం వర్తనం తూషవర్తనమ్. ౧౧౧
లోతభూర్తుఖరజ్జుస్తు స్యాద్దంతా లగ్వవరత్రిణీ,
దామాంచనం పాదపాశో నాసారజ్జుస్తు లాలికా. ౧౧౨
కలియోఽస్త్రీ ఖలీనోఽస్త్రీ పంచాంగా కలికా కలీ,
ప్రాక్పాదరజ్జురాశాలో బకాస్యా ద్ద్విగ్రహే ద్వయోః.
పర్యాణం స్యా ద్వల్యయనం వల్గావ త్రోపణీ కుళా,
కళాకామ్రా వక్త్రపట్టీ తలికాతలసారకమ్. ౧౧౪
పాదపుట్యాం పాదఫలీ ప్రకురం ప్రఖరోఽస్త్రియామ్,
యుగ్యాశ్వనప్రసేవే తు ద్వౌ బోక్కాణప్రరోహకౌ.
ఆయానం స్యా దలంకారో గ్రీవా భూషా తు గండకః,
లవణస్య ప్రదానాయ కృతా లవణ లాయికా. ౧౧౬
తైలస్య నాలికా సూత్ర సంగ్రహోఽశ్వస్య కర్షకః,
కేశకాంశౌరకారౌ నలివాహస్తు ఘాసకః. ౧౧౭
అశ్వానాం తు గతిర్ధారా విభిన్నాసా తు పంచధా,
ఆస్కందితం ధౌరితకం చేచితం వల్లితం ప్లుతమ్. ౧౧౮
ఇత్యేతేషాం చ పంచానా మేకైకం బహుభేదకమ్,
గత్యర్థాస్తద్వదర్థాశ్చ పరే తే వాచ్యలింగకాః. ౧౧౯

తత్రాస్కన్దితకం కోపా దినసరై ర్వాః పదై ర్ధ్రువాణాం,
ఉల్లుమ్పోల్లుమ్పత్వగమన ముపకంరాపరాభిధమ్ ౧౨౦
అథ ధారితకం ధార్యం ధారితం ధారణం చ తత్,
తచ్చకంక శిఖిక్రోడనకులానాం గలైస్సమమ్. ౧౨౧
రేచితం స్యా ద్భారవహం తచ్చావక్రగతిర్ద్రుతా,
వల్గితం వల్గనం పద్భి ర్భేదాశ్చాష్టౌ యమాదయః. ౧౨౨
ప్లుతం తు లంఘనం పక్షిమృగధర్త్రేణ భిద్యతే,
యానం సాంయాత్రికం యుగ్యం వాహనం వాహ్యధోరణే.
యోగ్యం చాస్మిం శ్చక్రయుతే శతాంగస్స్యందనోరథః,
పహిత్రం వహనం చాస్మిం శ్చతురశ్రేసకూబరే. ౧౨౪
దీర్ఘ ద్విపక్షవహన మనఃక్లీ శకటోఽస్త్రియామ్,
ప్రవాహిర్నా వృత్తమధ్యే పక్షకూబరవర్జి తే. ౧౨౫
దేవతార్థో దేవరథో యుద్ధార్థస్సాంపరాయికః,
క్రీడార్థః స్యా త్పుష్యరథః కృతుః కర్ణిరథో మృదా. ౧౨౬
కర్ణిరథం ప్రవహణం హాయనం రథగర్భకే,
గన్త్రీ స్త్రీ కూబరం న స్త్రీ రథేకంబలివాహ్యకే. ౧౨౭
రథస్తు జయకృజ్జైత్రో యాత్రార్థః పారియాణికః,
రథేఽత్రత్రైవ్యప వైయాఘ్రీ ప్రావృతే వ్యాఘ్రిచర్మణా.
వృతే రథే పాండుభిః స్యా త్కంబలైః పాండుకంబలి,
ఏవం కాంబలవాస్త్రాద్యాః కంబలాది భిరావృతే. ౧౨౮
యోగ్యారథో వైనయికో జైత్రప్రభృతయస్త్రిషు,
ధూస్స్త్రీధుర్యో యానముఖం యుగమీషాంతబంధనమ్.
కస్తంభి యుగముద్ధేఽస్త్రీ స్యాదక్షశ్చక్రధారణమ్,
అక్షకీలే త్వణి ర్నక్లీ ధ్రువః కీలోఽప్యనిర్నషణ్. ౧౩౧

రథనీడో రథస్యాంతం బంధురాతనుకూబరమ్,
రథగుప్తి ర్వరూథోనా కూబరోనా యుగంధరః. ౧౩౨
అనుకర్షో రథస్యాధోధరణం దార్వథానసః,
యుగో ద్వితీయః ప్రసంగః పతాకా తు ధ్వజోఽస్త్రియామ్.
అస్యోచ్ఛ్రాడావచూడౌ ద్వా వూర్ధ్వాధో ముఖచూడకా,
అరిచక్రం రథపదం రథాంగం కేళవాయుధమ్. ౧౩౪
స్త్రీ నేమిర్నా ప్రధిశ్చక్రప్రాంతే తుంబా తు నాభికా,
అరా స్తద్యోఽస్థితామధ్యే రథాంగాని త్వపస్కరాః.౧౩౫
శిబికా యాప్యయానం స్యా ద్దోలా హేలార్థరూపణమ్,
ప్రేంఖోలనం తు ప్రేంఖోలం ప్రేంఖో రింఖోలనాదపి.౧౩౬
ఆందోలనం స్యా దాందోలో దోలాస్యా ద్దోలికాపి చ,
పరంపరావాహనం యత్తద్వైనీతక మస్త్రియామ్. ౧౩౭
నియన్తా ప్రాజితాక్షన్తా యన్తా సూతశ్చ సారథిః,
సవ్యేష్ఠో దక్షిణేష్ఠశ్చ స్యందనే పార్ష్ణి సారథిః. ౧౩౮
సేవకా యుధియో ధృత్వాణాంభటాయోధాశ్చయోధకాః,
పదాతి పత్తిపాదాత పదాతిక పదాజయః. ౧౩౯
పాతికః పాదికః పద్దో రథికో రథినో రథీ,
సేనాస్థా సైనికా సైన్యా స్సేనారక్షాస్తు సైనికాః.
పార్ష్ణిగ్రాహాస్తు పృష్ఠస్థాః సాహస్రాస్తు సహస్రిణః,
పరిధిస్థాః పరిచరా స్సేనానీ ర్వాహినీపతిః. ౧౪౧
దంశితే స్యుః కవచిత సజ్జసన్నద్ధవర్మితాః,
ఆబద్ధః పునరాముక్తః ప్రతిముక్తః పినద్ధవత్. ౧౪౨
కాండపృష్ఠ స్త్వాయుధిక ఆయుధీయోఽస్త్రజీవనః,
ధన్వీ ధనుష్మాన్ ధానుష్కో నిషంగ్యస్త్రీ ధనుర్ధరః. ౧౪౩

చర్మీ శక్తీకయాష్టీక పారశ్వధిక కౌంతికాః,
కాణ్డీర ఖాణ్డికాదాశ్చ శక్త్యాదిధారిణః. ౧౪౪
ఛాయాకర శ్ఛత్రధరః పతాకీ వైజయంతికః,
పురస్సరః పురోగోఽగ్రేసరః ప్రష్ఠోఽగ్రతస్సరః. ౧౪౫
పురోగమః పురోగామీ యస్సైలం యాత్యరీన్ప్రతి,
సోఽభ్యమిత్రోఽభ్య మిత్రోఽప్యభ్యమిత్రీయఇత్యపి.
శూరోవీరశ్చ విక్రాంతః పటుశ్చారభటోఽపి చ,
అశూరో హతకః క్లీబో జిష్ణో తు జయిజిత్వరా. ౧౪౬
శక్యే తు జేతుం జయ్యస్సా జేయో జేతవ్యమాత్రకే,
జైత్రో జేతా జితోభగ్నః కృతహస్తస్తు శిక్షితః. ౧౪౭
లఘుహస్త స్సుహస్తశ్చ కృతాస్త్రః కృతపుంఖకః,
సాంయుగీనో రణేసాధు రత్యంతీనో భృశంగతే.
కామం గామ్యనుకామీనో జవీతు జవనోజవః,
జంఘాలోఽతిజవే ధీర మన్దతా మందగామిని. ౧౪౯
స్యాదురస్యానురసిల ఉర్జస్సూర్యోర్జస్వలోర్జితా,
బలీ ప్రబల ఓజస్వీ వాచ్యవద్రథికాదయః. ౧౫౦
సంశప్తకాస్తు సంగ్రామా స్తన్మయేనా నివర్తినః,
త్వక్కవచం తు దరిశనం వర్మ తనుత్రం కవచోఽస్త్రియామ్.
మారిః స్త్రీ జాగరో వష్ట శ్ఛదస్సన్నాహకంకటౌ,
తత్తూన్తత్రకం సూత్రమయం జాలికా స్యా దయోమయీ.
నాగోదర్యుదర త్రాణం జంఘా త్రాణం తు మత్కుణమ్,
పట్టస్తు లిపిసన్నాహః ప్రక్ష్వేడౌ కృతోయథా. ౧౫౪
బాహులం బాహురక్షౌ చ మర్దనీ పాదరక్షణీ,
గోధాతలా చ ననరా హస్తభూష్ణా జ్యా నివారణే. ౧౫౫

అంగులిత్రే కపీ శీర్షత్రాణే శీర్షణ్య శీర్షకే,
అధికాంగం సారసవం మధ్యేథార్యం సకంకతైః. ౧౫౬
సర్వాభిసార స్సర్వాఘ స్సర్వసన్నహనార్థకః,
నక్లీ హేతిశ్శస్త్రమస్త్ర మాయుచ్ఛత్రుఘ్న మాయుధమ్.
315 బుష్టిః ఖడ్గః ప్రచారోఽసి గర్భపాలః ప్రజాగరః,
ధర్మో విశసనోదేవో మనుష్యేష్ట శ్శివంకరః. ౧౫౭
శ్రీగరోభ్ర విజయశ్శస్తా కృపాణాసంగరిష్టయః,
కౌక్షేయకో భద్రసుతో వ్రాస్వనిర్వంశకస్వసిః. ౧౫౮
స్నుహీదలాభోనిస్త్రింశో మండలాగ్రోఽన్వితార్థకః,
320 చంద్రహాసోఽగ్ధచంద్రాగ్ర ఇలీ తు కరవాలికా. ౧౬౦
జంబూగర్భస్తు ఖడ్గాంబు న్యస్తతైలరుచిర్యది,
వరాభోఽనిల వీరండ బీజాభపుల కావలిః. ౧౬౧
వృష్టతుః పులకైరండ స్నితదీర్ఘానవస్థితైః,
హారకస్తరవారిః స్త్రీ యష్టిశ్చాపి మృదౌ పృథా. ౧౬౨
325 కుండలో దీర్ఘ నిర్వంశే పుల కాస్థాణురాజయః,
అథాసిపుత్రీ ఖురికా శస్త్రికాచాసిధేనుకా. ౧౬౩
సాతిదీర్ఘాపత్ర ఫలా కుట్టస్తీహులమాత్రికా,
పట్టసో లోహదండోయ స్తీక్ష్ణధారః ఖురోపమః. ౧౬౪
కంటకచ్ఛేదనోఽవ్యేవం ద్విముఖశ్చ భవత్యసౌ,
330 ప్రాసః కున్తో వాటకస్తు స త్రికంటక సంస్థితః. ౧౬౫
భిండిపాలః క్షేపణీయ స్సృగ్గో దీర్ఘే మహాఫలే,
తోమరోఽస్త్రీలోహహుల దండేకాసూశ్చ సర్వలా. ౧౬౬
కణయో లోహమాత్రేఽథ శంకుర్నాశల్య మస్త్రియామ్,
వరాహకర్ణ్యోఽన్వర్థః ఖురికాద్యాహులాగ్రకాః. ౧౬౭

335 ఫలం ద్విఫలపత్రాగ్రం మునయోఽస్త్రస్య శేఖరమ్,
ప్రత్యాకార పరీవారా కోశోముష్టౌత్సరుః పుమాన్.
శతఘ్నీ తు చతుస్తాలా లోహకంటకసంచితా,
అయఃకంటక సంచ్ఛన్నా శతఘ్న్యేవ మహాశిలా. ౧౬౯
భుసుండీ స్యా ద్దారుమయీ వృత్తాయఃకీలసంచితా,
340 హస్తిచారో గజత్రాస హేతుర్భగభసన్నిభః. ౧౭౦
దేవదండోఽరత్నిమాత్రో దీర్ఘో ముసలయష్టికః,
ద్రుఘణే ముద్గరఘనౌ పరిఘః పరిఘాతనః. ౧౭౧
అస్త్రియా చాపధనుషా వాసేష్వాసౌ ధనుర్ద్రిశామ్,
కార్ముకం ధన్వకోదండ మాయుధాగ్ర్యం శరాసనమ్. ౧౭౨
345 కార్ముకం తు చతుర్హస్తం కోదండం త్ర్యంగులం వినా,
కార్ముకాత్తు క్రమాత్పంచ విద్ధ్యాయుధశరాయుధే. ౧౭౩
గోతమం రథాయుధకం కోసలం గాండివోఽస్త్రియామ్,
పాతనం మార్గణం చేతి ద్విగుణాని యథోత్తరమ్, ౧౭౪
ఉచ్చలం బ్రహ్మదండశ్చ వైశిఖం బింబసారకమ్,
350 ద్విగుణాని క్రమాదాహ్యం త్వష్టోత్తరశతాంగులమ్. ౧౭౫
కేతనం పంచవింశత్యా పలైర్ధ్వే ద్విగుణే పరే,
కరీరపృష్ఠం వ్యాసం చ సహితం తు శతైస్త్రిభిః. ౧౭౬
పలానాం పంచభి స్తేషాం శతైః స్యా త్సహితోత్తరమ్,
లస్తకో ధనుషో మధ్యే మగ్రం లుస్తమటన్యపి. ౧౭౭
355 అర్తికార్తిః కిరిః కోటీజ్యా జీవా మౌర్వికా ద్రుణా,
తూణీతూణ ఉపాసంగ తూణీకా విశిఖాశ్రయః ౧౭౮
నిషంగ ఇషుధి ర్నక్షీ పత్త్రీ తు విశిఖః ఖగః,
పృషతోక్షరోపణోబాణః కలంబో మర్మభేదనః. ౧౭౯

చిత్రపుంఖో వీతశంకు శ్శరోరోధ ఇషుర్నషణ్,
ప్రక్ష్వేళనస్తు నారాచ వీషణశ్చాయసే శరే ౧౪౦
అర్ధశల్యోఽర్ధనారాచః కంకపత్ర శ్శిలీముఖః,
త్రిభాగశల్యనారాచే ద్వౌ దండాసనదండికౌ. ౧౪౧
అర్ధచంద్రః క్షురప్రః స్యా ద్ద్విష్కర్ణిః కర్ణికారలః,
స్నుహీ దలఫలో భల్లశ్చిపాటోఽల్ప స్తదాకృతిః. ౧౪౨
పాదదండోఽన్వితార్థః స్యా ద్బాణస్తు గణపత్రణిః,
తీరిత్వల్పా వేగవతీ త్వగ్బలా శ్శరజాలకాః. ౧౪౩
అయశ్శలాకా కూటోఽస్త్రీ పత్రకూట స్సపత్రణిః,
ద్విద్వివింశత్యంగులిః స్యా న్నిచోళే ద్వ్యంగులో త్తరః,
స్యుశ్చోట లింగకస్తాలః కులికో బింబసారకః,
కర్తరీ పు ఖ ఆరాగ్రం త్వగ్రం వాజ శ్చదావలిః. ౧౪౫
పత్రణా పక్షరచనా ధారా శస్త్రముఖం ఫలమ్,
స్థానాని ధన్వినాం పంచ తత్రవైశాఖ మస్త్రియామ్. ౧౪౬
త్రివిత స్త్వంతరా పాదౌ మండలం తోరణాకృతీ,
అన్వర్థంస్యా త్సమపద మాలీఢం తు తతోఽగ్రతః. ౧౪౭
దక్షిణే వామ మాకుంచ్య ప్రత్యాలీఢం విపర్యయే,
వైశాఖాసనం చ వేధే తు యోగావాప ఉపక్రమః. ౧౪౮
హస్తావాప శ్శరాదానం ప్రమాథోల్లస్తకగ్రహః,
ముష్ట్యాయోజనమాదాన మిషోర్జ్యాయాం సమూహనమ్.
వితానం సంహితస్యేషోః కించిదేవ వికర్షణమ్,
నిమిత్తగ్రహణం లక్ష్యగ్రహో బుద్ధిదృగాదినా. ౧౮౦
ఆకర్ణకర్షణం పూర్ణ మాయామం త్వంగులాదికమ్,
తతోఽప్యర్ధాంగులాకృష్ట సంధానం తేజనం ననా. ౧౮౧

ముష్టిమూన్ద్యం నిర్హారణం వ్యవచ్ఛేదస్తు మోక్షణమ్,
కైరాతీగతి రూర్ధ్వాథ ప్రకర్షస్తు గతేర్లయః. ౧౯౨
దృఢదుష్కరచిత్రాణి కర్మాణి హరణాని చ,
ముచుటీ సింహకర్ణీ చ పతాకా చేతి ముష్టయః. ౧౯౩
లక్ష్యం తు లక్షణం లక్ష్య మభిసంధాన మాసికమ్,
వేధ్యం శరవ్యం ననరి శ్రమస్థానం ఖలూరికా ౧౯౪
యోగ్యాభ్యాసః పరిచయో బాణాభ్యాస ఉపాసనమ్,
శక్త్యాదర్యస్త్రం పాణిముక్తం యన్త్రముక్తం శరాదికమ్.
ముక్తాముక్తం ధృతం ముక్తం నాగపాశాదిదీర్ఘకమ్,
ఆముక్తం ఛురికాదిస్యా దితిశస్త్రం చతుర్విధమ్. ౧౯౬
ధౌతే నిశాత న్నిశితం శ్లక్ష్ణతం తేజిత మర్థవత్,
ఫలం చర్మమయం చర్మఫలకం ఖేటకం సమమ్. ౧౯౭
అన్తర్లేహిన బద్ధాన్తే ఫలాన్తే స్యా ద్బలాహకా,
హస్తికర్ణః పరోవంటః ఫలీఫలకికాల్పికా. ౧౯౮
కావాటో లఘుకాష్ఠః స్యా త్సంయష్టి ర్యష్టివారణః,
కటికా సూత్రసంస్థాతా శలాకాః పరిమండలాః. ౧౯౯
అడ్డనం సైవ వేత్రాద్యై స్సంగ్రాహో ముష్టిరేషుయా,
లోహాభిహార ఉదోర్యోగే రాజ్ఞాం నీరాజనావిధిః ౨౦౦
యత్సేనయాభి నిర్యాణం పత్యుస్త దభిషేణనమ్,
ఆసారస్తు ప్రసరణీ ప్రచక్రం చతితార్థకమ్. ౨౦౧
విరతం తు భటోద్యోగోఽభిక్రామోయాన మభ్యరిన్,
వీరపాణం తు యత్పానం వృత్తే భావినివారణే. ౨౦౨
నాసీరోఽస్త్రయుగ్యానం స్యా దవస్కన్దస్తు సౌష్టికః,
మృధమాస్కన్దనం యుద్ధం సమికం సాంపరాయికమ్.

ఆమోథనం రణం సంఖ్యం ప్రథనం ప్రవిదారణమ్,
సంప్రహారసమాఘాత కలిసంస్ఫోట సంయుగాః. ౨౦౪
అభిమర్దాభి సంపాత ప్రఘాతాభ్యాగమాహావాః,
సముదాయ స్సముదయ స్సమ్మర్ద స్సంగరస్సఫోళః. ౨౦౫
సంగ్రామ స్సమరోఽస్త్రీ స్త్రీ సంయదాయుచ్చ యుత్సమిత్,
వీరాశేంసనమాజేర్భూ ర్ఘ్రో రా లోలో మహారణమ్. ౨౦౬
నియుద్ధం బాహుయుద్ధం స్యా దవమర్దస్తు పీడనమ్,
అభ్యవస్కందనం త్వభ్యా సాదనం స్ఖలితం చలమ్. ౨౦౭
అవిషాదో ధృతిర్ధైర్య మవష్టంభస్తు సౌష్ఠవమ్,
వీరాణాం యద్రణే నృత్తం తస్మిన్వీరజయ న్తికా. ౨౦౮
ప్రసభోఽస్త్రీ బలాత్కారో హఠశ్చ విజయోజయః,
ప్రతీకారో వైరశుద్ధి రపదానం పరాక్రమః. ౨౦౯
శౌర్యం వీర్య మథస్థామ బలం శుష్మ తరస్సహాః,
నాశస్త్వపక్రమోఽపాయో విప్రయాణం పలాయనమ్.
సంద్రవోద్ధావసంద్రావ ప్రద్రావద్రవ విద్రవాః,
విశస్తు ఘాత ఉన్నస్తో విశరం ప్రమథో వధః. ౨౧౧
నిర్వాసనం నిహాననం నిబర్హణ నిషూదనే,
నిస్సర్హణం నిశరణం నికారణ నిశుంభనే. ౨౧౨
నిర్వాపణం నిరసనం నిర్లింధన నిహింసనే,
ప్రమాపణం ప్రమథనం ప్రవాసన మపాసనమ్. ౨౧౩
పరాసనం విశసనం మారణం ప్రతిఘాతనమ్,
ఉద్వాసనం ప్రశసనం క్షణనం పరివర్జనమ్. ౨౧౪
ఉజ్జాసనం సంజ్ఞపనం క్వాథనం ప్రవిసారణమ్,
వ్యాపాదనం చ హింసా చ కదనం సంకులో వధః. ౨౧౫

రుండోఽశిరాఃకబంధోఽస్త్రీ కుణపస్తు శవోఽస్త్రియామ్,
శవయానం కటిఃఖాటి శ్చితాచిత్యాచితిఃస్త్రియామ్. ౨౧౬
అరుఃక్షతం నా క్షుణి తు ర్వ్రణోఽపీర్ష్యోఽపి న స్త్రియా,
కిణోరూఢం వ్రణస్థానే తుములం రణసంకులమ్. ౨౧౭

435 జితకాశీ జితరణఃకాందిశీకో భయద్రుతఃఽ,
అపరాద్ధశరోఽసాస్య ద్యస్య లక్ష్యాచ్చ్యుతశ్శరఃఽ. ౨౧౮
పరాజితఃపరాభూతఃప్రణష్టస్త్వ గృహీతదిక్,
ప్రస్కన్నపతితౌ ధ్వస్తే మూఢే మూర్ఛాలమూర్ఛితౌ.
పరాసురుపసంపన్నఃప్రమీత స్సంస్థితో మృతఃఽ,
440 జీవో జీవన్ దినాదూర్ధ్వం త్రిష్వజీవత్సు జీవితమ్. ౨౨౦
ఆయుర్జీవితకాలే క్లీ జీవాతుర్జివితాగదఃఽ. ౨౨౧

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం భూమికాణ్డే తృతీయాధ్యాయఃఽ.

వైశ్యోత్థాయ్యః

అర్యా భూమి స్పృశో వైశ్యా ఊరవ్యా ఊరుజావిశః, ౧
ఆజీవో జీవికావృత్తి ర్వార్తా వర్తనజీవనే.
భృతం క్లీయాచితం భైక్ష మమృతం స్యా దయాచితమ్, ౨
ఉంఛో ధాన్యశ ఆదానం కణిశాద్యార్జనం సిలమ్.

5 ఋతం తదుభయం స్త్రీ తు కృషిః క్లీ ప్రమృతానృతే, ౩
సత్యానృతం తు వాణిజ్యం వాణిజ్యా వణిజా స్త్రియా.
పాశుపాల్యం జీవవృత్తిః స్యా దృణం పర్యుదంచనమ్, ౪
తదవృద్ధికముద్ధారః కుసీదం తు సవృద్ధికమ్.
వార్ధుష్యం వార్ధుషం ధాన్యవృద్ధి ర్వృద్ధిః పునః కలా,

10 సా కాయికా న్వహందేయా ప్రతిమాపం తు కాలికా. ౫
కాలికా తు స్వయం దృష్టా చక్రవృత్తిస్తు వృద్ధిజా, ౬
పరివర్తే న నిర్వృత్తం వస్తు స్యాదాప మిత్యకమ్.
సేవాశ్వవృత్తి రేతాశ్చ యాజనాద్యాశ్చ వృత్తయః, ౭
త్రిప్వాలేఖా తుండుంబీ తు హ్యేత్రాజీవః కృషీవలః ౮

15 కర్షకోఽథ ద్వైగుణికో వృద్ధ్యాజీవః కుసీదికః,
వార్ధుషీ స్యా ద్వార్ధుషికే ప్రయోక్తర్యుత్తమర్ణకః. ౯
గ్రహీతర్యధమర్ణః స్యా దాప్తః ప్రత్యయితస్సమౌ,
మధ్యస్థః ప్రాశ్నిక స్సాక్ష్యీ మూలీస్యా ద్దుష్టసాక్షిణి. ౧౦
కూటసాక్ష్యీ మృషాసాక్ష్యీ ప్రతిభూ ర్లగ్నకోఽంతరః,

20 అభియోక్తా శిరోవర్తీ శిరఃస్థోఽథాభియుక్తకే. ౧౧
సందంశితోఽభిశస్తశ్చ వసుధాక్షారికోఽపి చ,
సదేవా సత్కృతం సభ్యై స్థితం సాక్షిణా తు చేత్. ౧౨

అనుశిష్టమథోలేఖో లేఖ్యం దివ్యం తు దైవికమ్,
న్యాసస్తూపనిధి స్థాప్య నిక్షేపాన్యస్తగోఽస్త్రియామ్. ౧౨
సదస్యాదేశికాః స్థేయా స్సభాస్తారా స్సభాసదః,
సభ్యా స్సామాజికాశ్చాథ గోష్ఠ్యాస్తా పరిషత్సభా. ౧౩
సమజ్యా తారణీ సంస ద్ఘటాస్థానం సదోఽప్యనా,
ద్రష్టరి వ్యవహారాణాం ప్రాడ్వివాకోఽక్షదర్శకః. ౧౪
న్యాయోఽస్త్రీ వ్యవహారోఽథ సంప్రశ్న స్సంప్రధారణమ్,
సమర్థనం చ సంస్థా తు మర్య్యాదా ధారణా స్థితిః. ౧౫
అర్థినో వచనం భాషా స్యా త్ప్రత్యర్థిన ఉత్తరమ్,
కారణం త్వభ్యవస్కందః ప్రత్యవస్కంద ఇత్యపి. ౧౬
అవస్కందశ్చ భాషార్థ మంగీకృత్య విశేషగీః,
కేదారః కేదరః క్షేత్ర ముర్వరా సర్వసస్యభూః. ౧౭
భూమిశ్ఛిద్రం కృషన్యోగ్యా ప్రహతం నాలముత్థితమ్,
ఖలం త్వ ప్రహతం స్థానమాహవ స్తూషరేరిణే. ౧౮
మాద్దీనకౌద్ర వీణాద్యాః క్షేత్రే ముద్గాదిసంభవే,
యవ్యవ్రైహేయ ధాన్యేయ షష్టిక్యా స్సయవక్యకాః. ౧౯
యవాదే స్తిల్యతైలీనా తిలస్యోమాణుభంగతః,
మాషాచ్చైవం ద్విరూపత్వం ధాకాచ్చాకినధాకటౌ. ౨౦
ఏవం వాస్తుకవార్తాక బాలకాశేక్షుమూలకాత్,
ద్రోణాఢకాదివాపేషు ద్రోణికాఢకికాదయః. ౨౧
ఖరీవాపే తు ఖారీకం హల్యం సీత్యం చ కృష్టకే,
తృతీయాకృతం త్రిసీత్యం త్రిహల్యం త్రిగుణాకృతమ్. ౨౨
త్రిష్కృష్టవేవం ద్విష్కృష్టే శంబాకృత మిహాధికమ్,
బీజాకృతం తూత్కృష్టం ప్రహత ప్రముఖా స్త్రిషు. ౨౩

లోష్టోఽస్త్రీ దరిణి ర్నక్షీ వేష్టుర్మా మృత్తు మృత్తికా,
పురీషం మృత్తికాచూర్ణంమృత్నామృత్నా ప్రశస్తమృతో.
ఋరుకా స్త్రిష్టకాయా విదూషస్తు క్షారమృత్తికా,
50 ధూలిః స్త్రియాం రజః పాంసూ రేణుః పుంస్యథ కర్దమే.
దారిప త్పరిప త్పంక చికిలాశ్చ నిషద్వరః,
శాదావకీల జంబాలా వప్రోఽస్త్రీ పాలిరాల్యపి. ౨౬
హైత్రమధ్యే కృతా సాల్వా స్థాలాస్యాదథ లాంగలమ్,
హలం గోదారణం సీరమిషా సీరాదిదండకః. ౨౭
55 నిరీషః కృషకః ఫాల శ్శమ్యా తు యుగకీలకమ్,
యోకం తు యోత్రమాబంధః ఖనిత్ర మవదారణమ్. ౨౮
గోదారణం తు కుందాల మభ్రిః స్త్రీ క్లీబాస్తు తన్ముఖే,
ప్రతోదః ప్రాజనం తోత్రం కోటిశో లోష్టభంజనః. ౨౯
దాత్రం లలిత్రమసిదో యోఽస్యముష్టిస్సవంటకః,
60 స్యాత్సమీకరణం మత్యం సీతా లాంగలపద్ధతిః. ౩౦
నస్త్రీ మేథిః ఖలేపాలీ ఖలధానం పునః ఖలః,
ప్రీహిర్వ్రీణిరో వీజ్యో ధాన్యం సస్యం లవేటికా. ౩౧
ప్రీహయః స్తంబకరయ శ్శాలయ శ్శ్వేతతండులాః,
సుగంధిరో మహాశాలీ రక్తశాలి స్సలోహితః. ౩౨
65 సంవత్సరః కృష్ణశాలి ర్వ్రీహిక శ్శాపరోహకః,
శ్వేతశాలోఽపారశూర చపలాః కరసూకరా. ౩౩
షష్టిరో గర్భపాకీస్యా త్పీవరశ్శాలియష్టికః,
కలాపకాస్తు కలమా హాయనాస్తు మహాబుసాః. ౩౪
మాషస్తు మలదో నస్త్రీ ఘురీ బీజవరో బలీ,
70 వృష్యో మహావృషోగుచ్ఛా కులింగాటీ ఫలాంకురా. ౩౫

ముద్గస్తు ప్రథనో లోభ్యో బలాంగో హరితో హరిః,
పీతోఽస్మిన్ వసుఖండీర ప్రవేలజయశారదాః. 3౬
సురాష్ట్రచీన చఞ్చుప్యా హరిమంథార్థరూపకౌ,
కృష్ణే ప్రవరవాసన్తౌ హరిమంథజశింబకౌ. 3౭
వనముద్గే తు వరక నిగూఢక కులీమకాః,
ఖండీ చ రాజముద్గే తు మరిష్టకమయష్టకౌ 3౮
జర్తిలోఽరణ్యజతిలో జాలక శ్చూలిక స్తిలః,
కృష్ణేఽస్మిం స్తిలకే షండే పింజపేజౌ తిలాత్పరౌ. 3౯
తిలపుష్పం వజ్రపుష్పం మమురస్తు మమూరకః,
మంగల్యం పృథుసూప్యశ్చ ప్రీహికంకో మసూరికా. ౪౦
కదంబకస్తు శుభక స్సృష్ట పోఽస్మిన్ పునస్సితే,
త్రిష్టుభ భాత్రిరక్షోఘ్న శ్శరస్సిద్ధార్థతోటకౌ. ౪౧
పక్తికా త్రిష్టుభా చాస్మిన్ గౌరేఽథో రాజసర్షపే,
తుథా తుథాభిజనన స్తూప్రకో రాజికా సురీ. ౪౨
వంశవర్ణే కృష్ణవర్ణ సంవర్తో వాతులశ్చణః,
కలాయః స్యా త్కాలవూరః ఖండికః కాలవూరకః. ౪౩
వూరకోఽప్యోహలాజాడ్యః వర్తులేఽత్ర సతీనకః,
ఖుడారే త్రిపుటః ఖేలా రంకుటీ తు హరేణుకః. ౪౪
స్నేహవూరే తు ఫలకః కర్షాయా పాకచూడకౌ,
సువర్చలా మసృణ్యౌ చ తుమాచోమాప్యతస్యపి. ౪౫
ఖల్వో తు పవనిప్పావౌ శింబికాస్యా ప్రియేలికా,
అలసాంత్రే రాజమాషో నిష్పావ శ్శ్వేతశింబికా. ౪౬
కాకాండః స్యా చ్ఛోదనికా కృష్ణశింబి ర్విచక్షణా,
కృష్ణవృంతే ఫలకులం తామ్రవృంతః కులస్థకః. ౪౭

95 ప్రచూడకః కఫహరీ ప్రవృత్తిశ్చ కులుత్థికా,
ఆఢకీ తువరీ వల్లా సౌరాష్ట్రీ కరవీరికా ౪౮
పతంగనా చ పృథ్వీకా వర్ణాస్యా త్వాటలింగికా,
ఛత్రా కుస్తుంబరీ ధాన్యా ధన్యా ధానా ధనీయికా. ౪౯
కుమారీ ముసలీ వంశ్యా గడూచీ కటుకైషణా,
100 సుచరిత్రా చ ధన్యాక ధన్యేయ కతకాని చ. ౫౦
కుస్తుంబురు చ ధాన్యం చ భృంగాస్యా న్హాతులానికా,
యవేరూఢో దీర్ఘశూక శ్మితశూకో మహాబుసః. ౫౧
ఆరూఢశ్చ పవిత్రశ్చ యాజ్ఞికోఽశ్వప్రియోఽపి చ,
మహాయవే ప్రరూఢోఽల్పే వనాశోఽతియవోఽపి చ. ౫౨
105 యావకే బలకుల్మాషౌ యవకే తోయపర్ణికా,
గోధూమస్తు మ్లేచ్ఛభోజ్య స్నుమనఃశ్లేష్మలో గురుః. ౫౩
శతపర్వా బహువక్త్రః కోద్రవే కోరదూషకః,
వాలనాటక వాట్యాలౌ వరకః కూరదూషకః ౫౪
విరూఢకోద్రవోన్మాల మదనా వనకోద్రవే,
110 చిక్కాణ కంగునీ కఙ్గుః ప్రియంగుః పీతతండులా. ౫౫
శీతకం గుస్తు ముసుటీ పీతకం గుస్తు మాగధీ,
శ్యామకం గుస్తు మధుకా యావనాలస్తు జొనలః. ౫౬
జూర్ణాహ్వయో దేవధాన్యం జొన్నాలా బీజపుష్టికా,
నీవారస్తు వృషావాహః ప్రతీచో మునినేవితః. ౫౭
115 అవ్యాదా లోలికా సేవ్యా జలజా తృణధాన్యకమ్,
శ్యామాకో నీలపుష్పః స్యా త్స్మ్లేచ్ఛాకశ్చ మునిప్రియః.
స్త్రీకాకకంగుశ్చీనః స్యా త్తృణకోలోఽప్యుదారకః,
గర్తుత్పన గర్తుటికా ఘులుంచస్తుంగవీధుకా. ౫౮

జ్యోతిష్మతీ సులవణా గోజిహ్వాభక్షణీ శివా,
గుంద్రా కుత్రఫలా గుచ్ఛా క్షేత్రియా బాలనాయికా.
రూక్షణీయా జంతుఫలా గవేధుశ్చ గవేధుకా,
గాంగేరుకీ నాగబలా ఋషిప్రాస్వగవేధుకా.
గోరక్షతండులశ్చాథ శాకో మర్కటక స్సమౌ,
మాషాదయ శ్శమీధాన్యే శూకధాన్యే యవాదయః.
కోద్రవాద్యాః కుధాన్యాని ప్రీహియశ్శాలికాదయః,
స్తంబే గు చక్షుపౌ కాండే నాలీత్రయ్యఫలాతు సా.
పలాలే స్త్రీ కర్ణికా స్త్రీ పూలోఽస్త్రీ తృణపంచికా,
కడంగరో బుసోఽథస్యా త్కణిశం ధాన్యమంజరీ.
పీనగోశీ శమీ శింబా తీక్ష్ణాగ్రే శూకమస్త్రియామ్,
ధాన్యరాశిస్తు వలజా వరండ స్తృణసంచయః.
గృహార్థోఽపక్వపోలూఃస్త్రీ విక్షిప్తః స్వస్తరోహ్యసౌ,
సమాప్రయామనీవాశా క్రపుకాత్ ప్రాక్ పరేత్రిషు.
బుద్ధమావసితం ధాన్యం పూతం తు బహులీకృతమ్,
ఖలపూఃస్యా దబహుకర శ్చాదిషేయం చదిస్తృణమ్.
క్రాయికః క్రయికః క్రేతా విపూర్వాఃక్రేయవస్తుదే,
క్రయే ప్రసారితం క్రయ్యం క్రేయం క్రేతవ్యమాత్రకమ్.
విక్రేయం పణితవ్యం చ పణ్యేఽథక్రపుకః క్రయః,
ఘేటకః ప్రక్రయ ఃక్రేణీ విక్రయో విపణః పణః.
వస్నోఽర్ఘోఽపక్రయో మూల్యం బంధః ప్రణయ ఆధికః,
నీవీపరిపణంమూలం ధనం లాభోఽధికం ఫలమ్.
పరివర్తో వినిమయో వైమేయో నియమోఽపి చ,
సత్యంకారః పునస్సత్యాకృతి స్సత్యాపనం చ తత్.

పణ్యాజీవ స్సార్థవాహో నైగమో వాణిజో వణిక్,
వైదేహకః ప్రాపణికః క్రయవిక్రయికోఽపి చ. ౭౨
145 విటపోఽర్థ స్స్యాపతేయం రిక్థం పుక్థం ధనం వసు,
విత్తం చ ద్రవిణం ద్యుమ్నం హేమరూప్యాత్మకం తు తత్.
అకుప్యంకుప్యమన్యత్ స్యాద్రూప్యం తద్ద్వయమాహతం,
కోశమస్త్రీ హిరణ్యం చ హేమరూప్యం కృతాకృతమ్. ౭౪
ఓషధ్యో జాతిమాత్రే స్యు రజాతౌ సర్వమౌషధమ్,
150 స్త్రీ శుంఠి రూషణం విశ్వభేషజం సింహలం కటమ్. ౭౫
శృంగిబేరం మహాకందం హ్రస్వపత్రం కలాపకమ్,
పిప్పలీ మాగధీ శౌండీ వృషలం చోషణా బలా. ౭౬
శ్యామోపకుల్యా వైదేహీ గ్రంథినీ తీక్ష్ణతండులా,
జాలినీ తండులా తన్వీ కాల్యంబష్ఠా మనోహరీ. ౭౭
155 కపివల్ల్యాం కోలవల్ల్యో గండీరీ హ స్తి పిప్పలీ,
కాండీ వసీరకాండీరౌ గృహకాండ శ్శిరః ఫుమాన్. ౭౮
మరీచం తు విరావృత్త ముషణం ధర్మపత్తనమ్,
మరిచం పలితం శ్యామం వేల్లనం వేలవం కటు. ౭౯
లోహాఖ్యం శ్యామవల్ల్యో చ త్ర్యూషణం తూషణాదికమ్,
160 కాబేరం త్రికటు వ్యోష మష్టాంగోలం కటూత్కటమ్. ౮౦
గ్రంథికానల చవ్యాస్తు చతుష్పంచ షడూషణమ్,
చవ్యం తు చవికం కోలా భార్గీ పద్మా చ విష్కిరా. ౮౧
త్రిఫలా తు మహోదర్యా భూతసారీ ఫలత్రికా,
బలకాలీ బలారోహా చిత్రక స్త్వగ్నిసంజ్ఞకః. ౮౨
165 పంచకోలం కణాశుంఠీ చవ్యగ్రంథిక చిత్రకాః,
అజాజీ తు జయా దీప్యో జీరకో జీరణస్సితః. ౮౩

మాగధశ్చాథ సూక్ష్మోఽసౌ కణజీరణకసరః,
అగ్నిమన్థో హృద్యగన్ధ స్సుగన్ధిః కాలికా కణా. ౮౪
కృష్ణే తు జీరకే పృథ్వీ పృథుః కాలోపకుఞ్చికా,
సుషవీ కారవీ ఘారీ పృథ్వికా పృథుశాలికా. ౮౫
కటుః కటుమ్భరాశోకా రోహిణీ కటురోహిణీ,
కృష్ణభేదీ మత్స్యపిత్తా చక్రాఙ్గీ శకులాదనీ. ౮౬
నిష్కుట్యాం చన్ద్రవాలైలా పృథ్వికా త్రిదివాత్రతు,
సూక్ష్మ్యాయాం త్రిపుటా కున్తి స్ఫుటిస్తుత్థోపకుఞ్చికా. ౮౭
కోరాఙ్గీ నన్దినీ శాలా కలుషీ సంయతాపి చ,
కాశ్మీరం పౌష్కరే మూలే పద్మపత్రం చ పుష్కరమ్. ౮౮
అవ్యథాతిచరా పద్మా చారటీ పద్మచారిణీ,
జన్యా జితూకా రజనీ జతుకృచ్చక్రవర్తినీ. ౮౯
శృఙ్గినిషాప్రతివిషా తివిషోపవిషారుణా,
శిగ్రుజం శ్వేతమరిచం త్వక్క్షీరావంశరోచనా. ౯౦
పద్మోత్తరం వహ్నిశిఖం మహారజతమిత్యపి,
కుసుమే పిప్పలీమూలే గ్రన్థికం చటికా శిరః. ౯౧
బర్హిపుష్పేగ్రన్థిపర్వం స్థౌణేయం కుక్కురం శుకమ్,
శేతపర్వం చ మిత్రం చ కమలం చ శిలం చ తత్. ౯౨
సమృద్ధిః ప్రాణదాసిద్ధి ర్లక్ష్మీస్సర్వజనప్రియా,
ఋషభ్యప్రోక్తా శ్రోత్రకాన్తా శ్రావణీ హస్తిపాదికా. ౯౩
ఋషిస్సఎష్టా వృషావృష్యా హృద్యా యోగ్యాయుగాహ్వా
అథవృద్ధిరృద్ధనీయా మహాశ్రావణికాబుధా. [యా,
హరేణూ రేణుకా కాన్తీ కపిలా భస్మగన్ధినీ,
ఏలా వాలుక మైలేయం సుగన్ధి హరివాలుకమ్. ౯౫

వాలుకం చాథ శైలేయం వృద్ధం గిరి శిలాహ్వయమ్,
కాలానుసార్యం పాషాణపుష్పం శితశివం శివమ్. ౯౬
క్రిమిఘ్నస్తండులోవేల్ల మమోఘా చిత్రతండులా,
విడంగోఽప్రీ సుగంధా తు సుకసా గంధనాకులా. ౯౭

195 నాకులీ సువహా రాస్నా ఛత్రాకీ సర్వలోచనా,
గంధినీ స్యా త్తాలపర్ణీ వైశ్యాగంధకుటి మురమ్. ౯౮
కుష్ఠం వాప్యం పారిభావ్యం రోగాఖ్యం పాకలోత్పలే,
వ్యాలాయుధం వ్యాఘ్రినఖం కరజం చక్రకారకమ్. ౯౯
సుషిరా విద్రుమలతా కపోతాంఘ్రి ర్నటీ నలీ,

200 జటిలా లోమశీ మాంసీ తపస్వి న్యామిషీ జటా. ౧౦౦
ధమన్యంజనకేశ్యౌ తు హానుర్హట్టవిలాసినీ,
అపిశుక్తిః ఖురశ్శంఖో నఖం కోలదలం సమాః. ౧౦౧
అజమోదాతూగ్రగంధా బ్రహ్మదర్భాయవానికా,
కారవీ చ ఖరాశ్వాగ్రా దీప్యకాలో చ మస్తకః. ౧౦౨

205 మధురం క్లీతకం యష్టిమధుకా మధుయష్టికా,
లవంగం దేవకుసుమం శ్రీసంజ్ఞం చ వరాలకమ్. ౧౦౩
త్వక్పత్రం తు త్వచం చోచం వరాంగం భృంగముత్కటం,
మృగనాభి ర్మృగమదో నగః కస్తూరికాపి చ. ౧౦౪
ఘనసారస్తు కర్పూర స్సితాంగో హిమవాలుకా,

210 చంద్రనామాని చాథస్యా త్తక్కోలం కోలకం పరం. ౧౦౫
అపిక్కోశఫలం ఫాలం కార్పాసకృతమూలకా,
జాతీకోశం కోశఫల మథాగరు నృపార్హకం. ౧౦౬
లోహాఖ్యం కృమిజం భృంగం జోంగకం జాంగలం మతం,
వంశకం వంశికం శీర్ష్ణం ప్రకరం మృదులం లఘు. ౧౦౭

215 వనమాయుః పురమదః కాకతుండోవనద్రుమః,
కాలాగరు తు మంగల్యా మల్లికా సమగంధిచేత్. ౧౦౪
శ్రీవేష్టః పాయసం క్షీరాఖ్యం శ్రీవాసో రక్తశీర్షకః,
వేష్టః శ్రీవత్సపిణ్యాకో దధిశ్చ సరలద్రవే. ౧౦౫
వృకధూపశ్చతూణస్తు పిండకశ్చపలశ్చలః,
220 కపీత్యాఖ్యః కపిలః సిహ్నాః కృత్రిమః క్షేత్రికో వరః. ౧౧౦
తుగుష్కః పావనశ్చాథ సర్జనో లాలనో రసః,
బహురూపో యక్షధూపోఽన్యరాలోఽప్యథకృత్రిమే.
వృకధూపోఽంగులాలస్తు మహిషాక్షిః పలంకషః,
చందనోఽస్త్రీమలయజో భద్రశ్రీరోహణద్రుమః. ౧౧౨
225 శ్రీఖండో గంధసారశ్చ తామ్రసారం తు చందనం,
పీతచందనమర్కేష్టం గోశీర్షం హరిచందనం. ౧౧౩
కిరాతజం బలాహార్యా పింజనం శైలపర్ణికం,
తథాకుచందనం పీతదారు రక్తే తు చందనే. ౧౧౪
పత్రాంగం రంజనం సేవ్యం ధూర్తమైరావతం లసమ్,
230 కుచందనం జఘుస్యం చ రక్తం చ తిలపర్ణ్యపి. ౧౧౫
కుంకుమం ఘుసృణం వర్ణ్యం రక్తం లోహితచందనమ్,
కరటం చితకాభేరం గౌరవం వాసనీయకమ్. ౧౧౬
కాశ్మీరజం పుష్పరజస్సంకోచం పీతనం వరమ్,
ఘూరం చాగ్నిశిఖం చాపి జపాపుష్పం ప్రియంగు చ. ౧౧౭
235 నాగోద్భవం తు సిందూరం కుంకుమే న సమప్రభమ్,
గవలం మాహిషం శృంగం శశోర్ణం శశలోమని. ౧౧౮
అబ్ధిజే లవణే ఖండం త్రికూటం త్రికుటం కుటం,
భౌజనీయం కటకట మణుప్రవరవారిజే. ౧౧౯

ఆక్షీబం విసిరం సేవ్యం సైంధవం తు నదీభవం,
మాణిమంథం శితశివం నాదేయం వేధకం పటు. ౧౨౦
విశుంథ లవణం సంగం సింధి సింధూద్భవం ముఖమ్,
సంభరీ పునరే తద్వ ద్రౌమకం తు రుమాభవమ్. ౧౨౧
వమ్నం చాఢో భూలవణం కనిష్ఠం పాక్యముద్భిదమ్,
ఔద్రకం పాంసు లవణం కుప్యం పానీయ సంభవమ్. ౧౨౨
ఔషమౌషరజం ఔత్త్యం పాంసుజం యవనం పటు,
శూలికా తు మహాజాలీ వేష్టావారం మహావిడమ్. ౧౨౩
విడం తు పాక్యం బహులం కృత్రిమ ద్రావణా నురాః,
ఘటికా లవణం తూగ్రం విడవ ద్ధనకాలకమ్. ౧౨౪
సౌవర్చలం తు రుచకం దుర్గంధం శూలనాశకమ్,
అక్షం తార్క్ష్యం రుచిష్యం చ తిలకం త్వక్షకృష్ణకే. ౧౨౫
సౌవర్చలం ద్రవస్తు స్యా జ్జారణం లోహితోఽస్త్రియామ్,
దశేత్థం లవణాని స్యు రధోపలవణాస్త్రయః. ౧౨౬
తత్రౌరో యవక్షారో నిపీతీ కాననుద్భవః,
శ్వేతక్షార స్తీక్ష్ణరసో విపాకీ చ సతు ద్విధా. ౧౨౭
యవాగ్రజో యావశూక స్తత్రాంతోఽ్య బహుసారకః,
రసాఢ్యో రసకో యోగీ పత్రకః పత్రసారకః. ౧౨౮
తీజ్యోఽసువర్చికా ఔరః కపోత స్నుఖవర్చకః,
స్నుధ్నికా స్వర్జికా స్వర్జి రోగవాహీ సువర్చికా. ౧౨౯
టంకణస్తు క్రామణకో లోహసంశ్లేషకః కటుః,
రసయోనిః పావనకో మాలతీ తీరసంభవః. ౧౩౦
పరశు శ్శస్త్రకల్పంక శ్శస్త్రఔరో మహాబలః,
సహస్రవేధి బాహ్లీకం జతుకం హింగు రామరమ్. ౧౩౧

పత్రేఽస్య కవీబాష్టీ పృథ్వికా కారవీ పృథుః,
తింతృణీకే తు వృక్షామ్లం చుక్రం శుక్తౌ రుచిః స్త్రియామ్.
265 సహస్రవేధీ చుక్రోఽమ్లవేతస శ్శతవేధ్యపి,
గూథః క్షీరస్య వికృతౌ మత్స్యండీ ఖండశర్కరా. ౧౩౩
ఫాణితం తు ద్రవం ఖండం నస్త్రస్థో శర్కరా సితా,
మధూలం తు మధున్నస్త్రీ మధుకం తత్పురాతనమ్. ౧౩౪
భ్రామరం తు భ్రమరకం క్షౌద్రం సారఘమాక్షికే,
270 అన్వర్థం పైత్తికం దాలం దద్రుజం రూక్షవాలుకమ్.
ఔద్దాలకం తు శాలాకం విషజి న్మధురామ్లకమ్,
ఛాత్రం సరైవాఘ మత్స్యణ్డ్యాద్విమా మధుజాతయః. ౧౩౫
మదనస్తు మధూచ్ఛిష్టం స్నేహోఽస్త్రీ పిచ్ఛిలే రసే,
స్నేహే తిలానాం తైలం స్యా దన్యేషాం నామపూర్వకమ్.
275 ఘృతమాజ్యం హవిస్సర్పిః కౌంభం తార్వాజ్యం దళాబ్జికమ్,
హైయంగవీనం పీథం చ నవనీతం చ తక్రజమ్. ౧౩౬
దధి విప్రప్రియం హృద్యం క్షీరజం శ్రీఘనం గురు,
ఘోలం శ్వేతం చ మంగల్యం కట్వారశ్శండగోరసా. ౧౩౭
సంజాతనే తూష్ణమాత్రే ప్రాజ్ఞందా త్సర్జకం దధి,
280 మందం తు మండజాతం తదాబ్దలజాతం తు బాలకమ్. ౧౪౦
అమ్లజుండీ తు గర్భాత్ప్రాగ్ గర్భస్తు ముఖబంధనమ్,
వలీముఖం తు గాఢాస్యం తక్షీనం తు సశరం దధి ౧౪౧
ఛిన్నం దధి బుసంరూక్షం ఖలం సేవ్యం చ నిష్కరే,
బహుసూదన మప్యస్మిన్ ద్రవ్యం స్యా దఘనం దధి. ౧౪౨
285 పత్రలం చాథ పక్వం స్యా త్సంజాతం పయస శ్ఛత్రాత్,
ఘనిమం తూద్ధృతస్నేహా స్థితాత్తు ప్రమాథితమ్. ౧౪౩

తక్రపిండం చాథమస్తు ప్రాగ్రాఢం దధిమండకే,
ఆతంచనం సంజ్ఞావనం ప్రతీవాపశ్చ మూతకమ్. ౧౪౪
పయోదుగ్ధం చ పీథం చ స్తన్యం పుంసవనం సరం,
గవ్యం జ్యేష్ఠం మధుక్షీరం యోగ్యం సోమరసోద్భవం. ౧౪౫
ఊధస్యం జీవనీయం చ థారోష్ణం త్వమృతం పయః,
ఆసప్తాహాత్తు పీయూషం తతోమోరటమోరకే. ౧౪౬
అవిసోఢావిమరిసే అవిదూతమవేః పయః,
సంతానినీ క్షీరశకశ్శరోగ్ర ద్రవసంహతిః. ౧౪౭
తిలాటః కూర్చికా చేతి క్షీరస్య వికృతీ ఉభే,
ఘూలం తూగ్రం కాలశేయం దండాహత రసాయనే. ౧౪౮
మోరటం గోరసశ్ఛాథ ఘూలః పాదాంబుసంయుతే,
తక్రం కట్వర మర్ధోష్ణం శ్వేతచ్ఛాణం చ సారణం. ౧౪౯
నిరంబు ఘూలం మథిత ముదశ్విత్తు జలార్ధకం. ౧౫౫

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం భూమికాణ్డే వైశ్యాధ్యాయః.

శూద్రాధ్యాయః

శూద్రోఽన్త్యవర్ణో వృషలో ద్విజపోతో జఘన్యజః,
పజ్జః పద్యోఽప్యేకజాతి శ్శూద్రా స్సంకరజా అపి. ౧
దాసే భృత్యః పరిస్కన్దః పరజాతః పరైధితః,
నియోజ్య చేటకప్రేష్య భుజిష్య పరిచారకాః. ౨
లాడీక కింకరప్రేంఖ పాలూష పరికర్మ్ణిణః,
సంచారితే ధీకరశ్చ గోప్యాః స్యు ర్దాససూనవః. ౩
బంధకే స్థిత ఆయత్తో భక్తాయైవ స్థితః కృతః,
స్వస్కన్దో భిన్నకుంభశ్చ భుజిష్యో దాసమోచితః. ౪
భృతకే భృతి భుక్కర్మకరో వైతనికస్త్రిషు,
భరణ్యం భరణం భర్మ వేతనం నిష్కృయో భృతిః. ౫
కర్మణ్యా తువికా భృత్యా భారవాహస్తు భారికః,
వార్తాహారో వైయధికో భారయష్టి ర్విహంగికా. ౬
శిక్యం తల్లంబికాచశ్చ పాథేయం శంబలోఽస్త్రియాం,
కారవశ్శిల్పినస్సర్వే కులికాస్తే కులోత్తమాః. ౭
కలా శిల్పం చ కర్మాథ తంతువాయః కువిందకః,
వాణిరుత్వాతిశ్చ వానం స్యా ద్వేమానా వానదండకః. ౮
తర్కుః కర్తనభాండేనా త్రసర స్సూత్ర వేష్టనః,
ధరాః కార్పాసతూలాః స్యు స్తూలమస్త్రీ పిచుః పుమాన్. ౯
పింజనం స్యా ద్విహననం ధరాణాం ప్రవిసారణం,
కల్పనం కర్తనం తుల్యే త్రివృతం తు త్రివృత్త్రిషు. ౧౦
ఆవర్తనం తు వలనం సూత్రాణి నరి తంతవః,
సౌచికస్తున్న వాయః స్యా త్తున్నచిస్తున్నచా చ చీవనీ. ౧౧

సూచిసూత్రం పిప్పలక మోతంప్రోత ముభేత్యపి,
సీవనం సేవనం స్యాతీ రంగాజీవస్తు చిత్రకృత్. ౧౨
లేఖనీ తూలికా కూర్చీ పుస్తం లేప్యాదికర్మణి,
యాతులేప్యమయీనాసీ సాస్యా దంజలికారికా. ౧౩
పాంచాలికా తు వస్త్రాది పుత్రికా సాలభంజికా,
పలగండో లేపకారః కల్పణి స్సమలేపనీ. ౧౪
సంవాహకోఽంగమర్దీ స్యా చ్ఛస్త్రమార్జోఽసిధావకః,
మణికారో వైఘటిక శ్శౌల్విక స్తామ్రకుట్టకః. ౧౫
నాడింధమః స్వర్ణకారః కలాదో మౌష్టికస్సమౌ,
కర్తారః స్యా దయస్కారో వోక్కారో లోహకారకః. ౧౬
శాంఖికః స్యా త్కాంబవికో భస్త్రాచర్మప్రసేవికా,
సందంశః స్యా త్కంకముఖః కాణామాకాబుషా స్మృతా. ౧౭
విధ్యతే యేనమణ్యాది రావిధోఽసౌ నిఘూఽపి చ,
ఆస్ఫోటనీ వేధనికా భ్రమః కుందశ్చ యన్త్రకమ్. ౧౮
నారాచీస్యా దేషణికా శాణస్తు నికషః కషః,
రోషాణస్తు ఘృషిర్ఘృష్వో హేమాదినికషాశ్మని. ౧౯
యత్ర నిక్షిప్య కూటేన హన్యతే సానిఘూనికా,
ప్రతిచ్ఛాయా ప్రతికృతిః ప్రతిమా ప్రతియాతనా. ౨౦
ప్రతిచ్ఛందః ప్రతినిధి ర్వేరం చ ప్రతిరూపకమ్,
ప్రతిబింబోపమానే చ సాదృశ్యే సన్నిభం నిభమ్. ౨౧
హరిణీ హేమప్రతిమా సూరి ఃస్థూణాన్యలోహజా,
కూటోఽశ్మకుట్టకోఽథస్యాట్టంకకః పాషాణదారకః. ౨౨
కాయస్థః స్యాల్లిపికరః కరణోఽక్షరజీవనః,
లేఖకోఽక్షర చుంచుశ్చ లివి ర్లేఖాక్షరస్యయా. ౨౩

లిపిస్త్వా లేఖ్యలేఖా స్యాద్రేఖా తు స్యా దకృత్రిమా,
వర్ణాంతరస్య సర్వాదౌ లాజిర్లేఖా తు కృత్రిమా. ౨౪
మేలామందో మషిఘటీ మేలాంబు మలినాంబు చ,
మేలా మణి ర్మషణ్ తస్యా లేఖన్యా కణికోద్ధృతా. ౨౫
చండిలః తురమర్దిస్యా న్నాపితోఽన్తావసాయ్యపి,
తురోఽస్య వపనం శస్త్రం కర్త్రికా కర్తనీ కృపీ. ౨౬
కుంభకారః కులాలోఽస్య పచనం పాకమండలమ్,
ధూసరశ్చక్రికస్తైలీ పిణ్యాకో నాఖలిస్త్రిన్యామ్. ౨౭
ఆభీరస్తు నుహూశూద్రో గోపో గోసంఖ్యగోడుహా,
గోపాలో వల్లవశ్చాథ వత్సీయస్త్రిషు తద్ధితే. ౨౮
జాబాలః స్యాదజా జీవః కోణోఽక్లీలగుడో నరి,
సందానం దామనీ దామా ననా దామ పశోస్తుయా. ౨౯
రజ్జుస్త్రా బంధనీ తంత్రీ త్వల్పా పాశస్తు కర్ణికా,
గుణోవరాటో రజ్జుః స్త్రీ ననా శుల్బావటీ త్రయీ. ౩౦
గ్రంథిర్బంధో వ్రజో గోష్ఠో గోష్ఠీనం తు పురా ప్రజః,
మంథస్తు మంథా మంథానో వైశాఖః ఖజకోఽపి చ. ౩౧
కురారో మంథవిష్కంభో మంథపాత్రం తు గర్గరి,
ఘోష ఆభీరపల్లీస్యా త్పుక్కణోఽస్త్రీయంత్యజాలయః. ౩౨
మాలాకారో మాల్యజీవీ మాలికః ప్రాతిహారికః,
ఊర్ణాస్నావ కదల్యాదేః కరండీ తు పుటీ త్రయీ. ౩౩
తక్షా తు వర్ధకిస్త్వష్టా రథకారశ్చకాష్ఠతట్,
గ్రామాధీనో గ్రామతక్షః కౌటతక్షోఽనధీనకః. ౩౪
సఉద్ధనో యత్ర కాష్ఠే కాష్ఠం నిక్షిప్య తక్ష్యతే,
వ్రశ్చనః పత్రపరశుః పరశుస్తు పరశ్వధః. ౩౫

స్వధితిర్నా కుఠారోఽస్త్రీ వాసీస్యా ద్వారుతక్షణీ,
క్షురకచోఽస్త్రీ కరపత్రం స్వధితిః కర్తనః నమా. 3౬
జీవాన్తకో మాంసికశ్చ కౌటికో మాంసవిక్రయీ,
సూనాతటి ర్వధస్థానం కృపాణీవీ చ కర్తరీ. 3౭

75 మృగయు ర్లుబ్ధకో వ్యాధో దౌ వాగురికజాలకౌ,
ఆచ్ఛోటనం ఖేటనం చ మృగవ్యం మృగయాపి చ. 3౮
ఆఖేటశ్చ వరాధిశ్చ వాగురా మృగబంధనీ,
శ్వా విశ్వక్ద్రు ర్మృగయాదక్షోఽలర్క స్తు యోగితః. 3౯
దక్షిణేర్ష్యా తు సవ్యగోయో లుబ్ధై ర్దక్షిణే హతః,

80 వైతంసిక శ్శాకునిక ఉన్థాభ కూటయన్త్రకమ్. ౪౦
శల్యగ్రస్త్రీ శలాకాస్యా ద్వితంసః పక్షిబంధనమ్,
పక్షిణాయే న గృహ్యన్తే పక్షిణోఽన్యే న దీపకః. ౪౧
వైవర్తో ధీవరో దాశో నౌజీవీ జాలమాగ్గరా,
మత్స్యఘాసీకువేణీ స్యా ద్బలిశం మత్స్యవేధనమ్. ౪౨

85 జాలమానాయ ఉద్దాల స్తూన్నతో ముకులాకృతిః,
పాదూకృ చ్చుర్మకాసః స్యా దారాచర్మ ప్రఖేదినీ. ౪౩
వర్ధ్రీ నర్ధ్రీ వరత్రా చ శౌండికస్త్వా సుతీవలః,
కల్యాపాలో ధ్వజీచాథ మద్యం స్యాత్కాపిశాయనమ్. ౪౪
శీధుకళ్య మిరాకల్యా శుండా దేవీ పరిస్రుతా,

90 పరిస్రున్తాభవీ హాలా ప్రసన్నా మదిరా సురా. ౪౫
మదనామోహకలికా మదిష్టా కాచమూలికా,
కాదంబరీ వారుణీ చ మధూవైస్తు మధూలికా. ౪౬
పక్వైస్త్వి క్షురసై ర్యస్త్రీ శీధుః పంకరసశ్శిఖః,
శీతపంకో రూక్షణీయోఽప్యపక్వై రసికాసవౌ. ౪౭

మధుమద్యే తు మాధ్వీకం కామికాంతం మదోత్కటమ్,
విక్రాంతం కపిశం హృద్యం ముఖవాస స్సుఖోదయః. ౯౮
మధ్వాసవోఽసితస్సేవ్య శ్శార్కరో మాధవోఽస్త్రియామ్,
మైరేయ మాసవో ధాత్రీ ధాతకీ గుడవారిభిః. ౯౯
కాకోలీ పైష్టికీ శ్వేతాప్యాపానం పానగోష్ఠికా,
నగ్నహూర్నా మదశ్శీబీజం కిణ్వమప్యథ మేదకః. ౧౦౦
జగలోఽథస నిస్సారో మర్కసో మాసరోఽపి చ,
ఆసూతి ర్మద్యసంధాన మాసవోఽభిషవోఽపి చ. ౧౦౧
కారోత్తర స్సురామండ ఆసవోఽప్యథభక్షణమ్,
ఉపదంశోఽపదంశశ్చ మధువారా మధుక్రమాః. ౧౦౨
కుండాపనం మదస్థానం సపీతి స్సహపానకమ్,
సరకం చషకం చాస్త్రీ గల్వర్తోఽప్యనుకర్షణమ్. ౧౦౩
పానగోష్ఠిషు యన్న్యూనం తత్ర స్యా దుచ్చతాలకమ్,
ప్లవచాండాల చండాల మాతంగాస్తు జనంగమే. ౧౦౪
విష్టిర్నా కారితం కర్మహారాదోష్యోఽపి చ తత్కృతః,
అనైకాగారికశ్చోరః పరిమోషీ మలిమ్లుచః. ౧౦౫
ప్రతిరోధీ పరాస్కందీ తస్కరః ప్రతిరోధకః,
స్తేనో రాత్రిచరో దస్యు ర్మోషకః పారిపంథికః. ౧౦౬
పశ్యతో హరతస్తథ్యం సచోరః పశ్యతోహరః,
పటచ్చరః పటచ్చోరో బందిస్త్రీ ప్రగ్రహోగ్రహాః. ౧౦౭
లోప్త్రం హృతోఽర్థశ్చౌర్యంతు స్తేయం స్తైన్యంచ చౌరికా
ధూర్తోఽక్షధూర్తః కితవో ద్యూతకృత్ కృష్ణశోహలః. ౧౦౮
చౌరికశ్చాక్షజీవీ చ సభికా ద్యూతకారకాః,
ద్యూతోఽస్త్రియా మక్షవతీ తద్భేదాః పంచికాదయః. ౧౦౯

సమాధిశ్చ సమంగశ్చ పరివీ రంజనం చ తత్,
పణో గ్లాహో దేవనస్తు పాశకోఽక్షోఽథ శారయః. ౬౦
శారాః స్యుః పరిణాయస్తు తేషాం సచరణేఽభితః,
అక్షపాతా అయాస్తే తు చతుస్త్రిద్వ్యేకయోగినః. ౬౧
కృతం త్రేతా ద్వాపరం చ కలిశ్చేతి యథాక్రమమ్,
జాయా జీవస్తు శైలూష శ్శైలాలీ భరతో నటః. ౬౨
రంగాజీవో నృతు ర్నప్రో నండో రంగావతీర్యపి,
సర్వవేశీ కృతాశ్వీ చ నక్తకష్టవ్రభ్రుల్లకః. ౬౩
యోయష్టిరజ్జు ఖడ్డేషు ప్రనృత్యతి స వూరకః,
కేలకః ప్రవకశ్చాసౌ చారణాస్తు కుశీలవాః. ౬౪
నర్తకో భూమికాం ప్రాప్తో దేవానా మగ్రమానుషః,
రంగావతారీ రుద్రస్య కృష్ణస్య త్వర్థమానవః. ౬౫
రామస్య స్యా ద్దేవరథ శ్శక్రస్య తు శచీబలః,
రావణస్య తురంగోపమర్దీ కంసస్యభూమికామ్. ౬౬
ప్రాప్తః ఫాలగలాలేపో యస్తు స్త్రీభూమికాం గతః,
సభూకుంసో భృకుంసశ్చ భ్రకుంసశ్చ భృకుంసవత్. ౬౭
తత్తద్వేషో భూమికాస్యా త్తద్ధారీ భూమికాగతః,
పాత్రాణి నాట్యేఽధికృతా సూత్రధార స్తు సూచకః. ౬౮
నాందీ తు పారశో నాందాన్యాః పార్శ్వస్థాపారిపార్శ్వికాః,
విదూషకః కేలికిలః ప్రహాసీ ప్రతిభోఽపి చ. ౬౯
వేశ్యాచార్యః పీఠమర్దష్షి ద్గోవాత సుతో విటః,
మార్ధంగికో మారజికో వీణావాదాస్తు వైణికాః. ౭౦
వేణుధ్మాః స్యు ర్వైణవికాః పాణివాదాస్తు పాణిభూ,
నృత్తం గీతం వాద్యమితి నాట్యం తౌర్య త్రికం త్రికమ్.
సంగీతకం ప్రేక్షణార్థే నాట్యోక్తే నాట్యధర్మికా,

ఉత్తమోత్తమికం శ్లోకైస్సంధవం ప్రాకృతోక్తిభిః. 24
తాండవోఽస్త్రీ నృత్తలాస్య నటనాట్యజనర్తనమ్,
నటితిర్నాటకీ రాసో నృత్తం భాహ్యం స్వకల్పితమ్. 23
రసభావాంగహారాద్యైశ్శాస్త్రోక్తైరుపకాశ్రయమ్,
నృత్త మాభ్యన్తరం నామ స్థాయిభావాత్మకో రసః. 22
శృంగారహాస్య బీభత్స వీరాద్భుతభయానకాః,
రౌద్రశ్చ కరుణశ్చాష్టౌ రసాశ్శాన్తోఽపి చ క్వచిత్. 21
స్థాయిభావాః క్రమాదేషాం రతిర్హాసో జుగుప్సనమ్,
ఉత్సాహోవిస్మయోభీతిః క్రోధశోక శ్శమోఽపి చ. 25
బీభత్సమానే బీభత్సో విన్యేత ర్యద్భుతో రసః,
భయానకో రసోభీతే హాస్యోహసితరి స్థితః.
బీభత్సో విక్రుతశ్చిత్రం త్వాశ్చర్యం ఫుల్లమద్భుతమ్,
భయానకం ప్రతిభయం భీమం భీష్మం భయంకరమ్. 20
భైరవం భీషణం ఘూర మాభీలం దారుణం చ తత్,
కరుణస్సకృపోరౌద్ర స్తూగ్రోఽమీ వింశతి స్త్రిషు. 28
భావో మనోవికారః స్యా దనుభావోఽస్య సూచకః,
విభావా హేతవ స్తస్య భావస్య హృదివర్త్యతః. 50
స్థాయిసంచారి భేదేన ద్విధాభావో వ్యవస్థితిః,
స్నేహాదో ఘుర్హో విడాఘుః స్యా త్కాలికా తు వివర్ణతా. 51
రోమోద్గమో రోమహర్షో రోమాంచః కంటకోఽపి చ,
రోమాంక ఉల్లసనక మపుల్కాభ్యణక మిత్యపి. 52
స్మితం త్వదృష్టదశనే హాసోవక్త్రాక్షికాననా,
రుచిః స్త్రీ హసితం దృష్టదన్తే విహసితం శ్రుతే. 53
సోత్సాహేత్యుచ్చరితకం తథోపహసితం భవేత్,
నికుంచితశిరోగాత్ర మట్టహాసో మహాహసే. 54

అతిహాస్తస్త్వనుసూయాతోఽపహాసోఽకారణాత్ కృతే,
స్వరభేదస్తు కల్కత్వం స్వరకంపస్తు వేపథుః. ౮౫
ఆకారగోపనాయామమటీకాప్యవకటాపిస్త్రీ,
నపుమానవహిత్థాస్యా దక్ష్లీ గృహజాలికాప్యస్యామ్. ౮౬
క్రందితం రుదితం కృష్టం లోతోఽశ్రు నయనోదకమ్,
అస్రురోదనమాస్రం చ క్రీడా ఖేలా చ కూర్దనమ్. ౮౭
న స్త్రీ కేలిః పరిహాసః క్రీడా లీలా చ నర్మ చ,
జృంభణం తు త్రయీ జృంభా ముఖభేదస్తు జృంభికా. ౮౮
వీజనం వేపథుః కంపః ప్రలయోఽస్పందనస్థితిః,
ఆటోపా వేగసంరంభ సంభ్రమాస్తు త్వరాత్వరీ. ౮౯
అసౌమ్యేఽపాణ్య దృష్టిః స్యా దవలోకస్త్వవేక్షణం కృతః,
ఉన్మీలనం స్యా దున్మేషో నిమిషస్తు నిమీలనమ్. ౯౦
స్ఫురితం స్పందితమథ భ్రుకుటి ర్భ్రుకుటిః స్త్రియామ్,
భ్రకుటి ర్భ్రుకుటి స్సారీ కాలీ తీర తరంగికా. ౯౧
చతురం త్వల్పా భ్రుకుటీ రేచితం త్వేకయా భ్రువా,
చేష్టాః శృంగారజాః స్త్రీణాం హావా లీలా దయో దశ. ౯౨
వల్లభాను కృతి ర్లీలా విలాసః శ్లిష్ట విక్రియా,
విచ్ఛిత్తి ర్వస్త్రమాల్యాదే ర్న్యాసోఽనాస్థోపశోభితః. ౯౩
సకృత్తు శ్లిష్టరుదిత స్మితాది కిలికించితమ్,
బిబ్బోకాఽహం కృతేనైవ ప్రాప్తేఽభీష్టేఽప్యనాదరః. ౯౪
వికృతం తూచిత స్యాపి లజ్జాదిభిరభాషణమ్,
మోట్టాయితం వల్లభస్య చింతాకుట్టమితం పునః. ౯౫
స్తనోష్టాదే ర్దృఢస్పర్శాత్ దుఃఖవత్ సుఖసంభ్రమః,
విభ్రమో దృగ్వ్యపర్యాసో లలితం కోమలక్రమః. ౯౬
సత్త్వా ద్భావ స్తతో హావో లీలా హావా త్తదుత్థితా,

అంగహారోఽంగవిక్షేపో నానాకరణసంహతిః. ౯౭
కరణా న్యంగచేష్టాః స్యు ర్హ్రస్వకరణం కరణం సమే,
వ్యంజకోఽభినయోయస్తు సూచ్యోఽర్థోఽభినయస్సచ. ౯౮
భూషణా దైవ్యర్థికాంగేన సత్త్వేనాభినయాః కృతాః,
త్రిషుక్రమాత్ స్యురాహార్యవాచికాంగిక సాత్త్వికాః.
నాటకం నాటికా భాణో వీథిః ప్రహసనం డిమః,
ఈహామృగః ప్రకరణ మంకస్స మవకారకః. ౧౦౦
వ్యాయోగశ్చేతి రూపాణి నాట్యస్యైకైకా వికల్పనాః,
భారతీ సాత్త్వతీ చైవ కైశికీ్యారభటీతి చ. ౧౦౧
చతస్రో వృత్తయో భాషా స్సంస్కృతాద్యా వికల్పితాః,
భారతీ సంస్కృతా వాణీ శేషాశ్చేష్టా ఇతిక్వచిత్. ౧౦౨
అథ నాట్యోక్తయో రాజా దేవో భట్టారకోఽపి చ,
మహారాజశ్చ రాజ్ఞీ తు స్వామినీ మహిషీ తు చేత్. ౧౦౩
దేవీస్యా ద్భట్టినీత్వన్యా గణికా పునరజ్జుకా,
భట్టారికా రాజమాతా తత్పుత్రీ భర్తృదారికా. ౧౦౪
తనయ స్త్వస్య గోస్వామీ స్వామీ చాప్యథరాప్రియః,
స్యాలోఽస్య యువరాజస్తు కుమారో భర్తృదారకః. ౧౦౫
పతిస్త్వార్య ఆర్యపుత్ర ఆర్యో మారిష మార్షకౌ,
ఆవుకస్తు పితాంబా తు మాతాజ్యేష్ఠా స్వసా హ్లికా. ౧౦౬
బలాబుసా కనిష్ఠాస్యా దావుత్తో భగినీ పతిః,
బాలావాసూర్భదంతాః స్యుళ్ళాక్ష తోపణకాదయః ౧౦౭
ఆర్యభార్యితా జుల్లతాతో దేవరస్త్వార్యపుత్రకః,
హండే హంజే హలాహ్వానే నీచాం చేటీం సఖీం ప్రతి. ౧౦౮
అబ్రహ్మణ్య మవదశంస్యా న్నిష్ఠా నిర్వహణం సమే,
గీతం గేయం చ గానం చ యత్తుతంత్రీ, సముద్భవమ్. ౧౦౯

తన్నిర్గీతం బహిర్గీతం గాంధర్వం దివ్యమైశ్వరమ్,
220 సప్తస్వరాస్త్రయో గ్రామా మూర్ఛనా వీకవింశతిః. ౧౧౦
తానాన్యేకోన పంచాశ దిత్యేష స్వరవిస్తరః,
స్థానాన్యురశ్శిరః కంఠః శ్వావకః కంఠజోగుణాః. ౧౧౧
యో దూరా చ్ఛ్రవయత్యన్యే త్వన్వర్థా మధురాదయః,
కాకీత్వాద్యాః కంరదోషా స్తత్ర కాకీ నృలింగకః. ౧౧౨
225 అంగభేరీ స్వరోఽధస్యా స్తుంబికీఘూర్ణినిర్గతిః,
సుదష్టో భేదసమ్మిశ్రో కఫిలో ఘుర్ఘురః కఫాత్. ౧౧౩
కాకలి తు కలే సూక్ష్మే రాగా గీతే ర్విధాః పృథక్,
వాదిత్రం వాదనం వాద్య మాతోద్యం త చ్చతుర్విధమ్.
తతం వీణాదికం వాద్యం తాలాద్యం వితతం ఘనమ్,
230 వంశాదికం తు సుషిర మానద్ధం మురజాదికమ్. ౧౧౪
ఘనం చాథాద్యవాద్యే ద్వే వితతం సహకీర్తనే,
విపంచీ వల్లకీ వీణా ఘోషవత్యనువాదినీ. ౧౧౫
స్యాత్కంరకూణికాచాథ స్యాచ్చిత్రా పరివాదినీ,
తంత్రీశ్చే తన్ప్రతాశ్చేత్యన్య శ్చతుర్దశ చతుర్దశీ. ౧౧౬
235 ఏకాదశ్యేకాదశచే దేవం వీణా త్రయోదశీ,
వీణా స్థానోఽనాలంబీ గణానాం తు ప్రభావతీ. ౧౧౭
విశ్వావసో స్తు బృహతీ తుంబురో స్తు కలావతీ,
మహతీ నారదస్య స్యా త్సరస్వత్యాస్తు కచ్ఛపీ. ౧౧౮
కోలంబకస్తు కాయోఽస్యాః కకుభస్తు ప్రసేవకః,
240 వీణావంశ శలాకాతు కణికా కూణికా చ సా. ౧౧౯
పరివాదో వాదనార్థ ఉపనాహస్తు బంధనమ్,
తంత్రీ ష్వంగుష్ఠసంస్పర్శః కలాస్తాసాం స్తు తాడనమ్. ౧౨౦
నిష్కోటితోఽస్త్రీ సవ్యేన తల స్త్వన్యేన పాణినా,

లయస్తు సామ్యం దశభి శ్ఛన్దోఽక్షరపదై స్సహ. ౧౩౨
విలంబితం ద్రుతం మధ్యం తత్త్వమోఘో ఘనం క్రమాత్,
తాలః కాలక్రియామానం క్రియాఙ్గులికరోద్భవా. ౧౩౩
తాలీత్రయీ కాంస్యతాలీ విశాలీ తాలపత్రికా,
ఝిఙ్కిల్లస్తు పయోఽథస్యా ద్ఘర్ఘరః కలశీముఖః. ౧౩౪
వంశే తు వంశికావూరీ మురలీ వేణుకా చ సా,
శృఙ్గవాద్యే స్వరముఖం స్యాదాఘుట్టలికేతి చ. ౧౩౫
తోట్టభీ చాథ పిచోళా పాలీ తు జతుకాహలా,
కాహలా తు కహాలాస్యా చ్చణ్డకోలాహలేతి చ. ౧౩౬
నాలికా సుషిరచ్ఛేదే మురలీ పుష్పికేతి చ,
చాణ్డాలికా తు కణ్డోల వీణా చణ్డాలవల్లకీ ౧౩౭
కాణ్డవీణా కుచీణా చ ఢక్కాఽరీ కిన్నరీతి చ,
సారికా కుంఖుణీచాథ యో దణ్డోఽల్పకలస్వనః. ౧౩౮
దణ్డికా కారవీ సృష్టా కింఖిరో జర్జరశ్చసః,
మురజా స్తు మృదఙ్గా స్తే త్వంకాశ్చాలింగ్యోర్ధ్వకాస్త్రయః.
పూర్వః పూరోఽమహానేషా మేత త్పుష్కరమణ్డలే,
వ్యాపార స్త్వఙ్గులీనా మో మార్జనాసా త్రిధాత్వియమ్.
మాయూరీ చార్ధమాయూరీ తథాకర్ణావీతి చ,
ఘుర్ఘురీస్యా ద్ఘర్ఘరికా వాదనే మూర్ఛనా నవ. ౧౩౯
స్యుః షడ్జఋషభగాంధార మధ్యమాః పంచమ స్తథా,
ధైవతశ్చ నిషాదశ్చ తంత్రీకంరోద్భవాః స్వరాః. ౧౩౯
తేకేకీ చాతకా జక్కుజ్ పికభీక గజస్వరాః,
దుందుభి స్త్వానకో భేరి భంభానాసూశ్చనంద్యపి. ౧౩౩
స్యాద్యశ్చ పటహో ఢక్కా పటహస్త్వానకోఽస్త్రియా,
హుడుక్కస్తు హుడుక్కోఽస్త్రీ సహాపణవమర్దవౌ. ౧౩౪

వాద్యప్రభేదా డమరు ముడ్డు డిండిమ ఝుఝ్ఝురాః,
తిమిలా టట్టరీ వేధ్యా లుంకికా కుంజికాదయః. ౧౩౫
వాదిత్ర లగుడే కోణా ననపుం ళారికాస్త్రియామ్,
తూర్యోఽస్త్రీ వాద్యనిర్ఘోషే వాదిత్రం వాదనం చ తత్.
తూరకామ ధ్వజౌ చాథ సాయంతూర్యేఽహ్ణతాడనమ్,
సంవేశనే తు భూరికుటః ప్రకటః ప్రతిబోధనే ౧౩౭
పటహాడంబరౌ యుద్ధే మంగలే ప్రియవాదికా,
దేవతార్చనతూర్యే తు ధూమలోఽస్త్రీ బలిర్నృపణ్. ౧౩౮
తుణ్ణకం మృతయాత్రాయా మర్థతూరో రణోద్యమే,
నటోత్సాహనమంకేస్యా తూర్వ్వరంగాస్త్వతః పరే. ౧౩౯
ప్రత్యాహారోఽత్ర కుతప వినాశే కుతపః పునః,
వాద్యవాదక సామగ్ర్యా మారంభో గీత్యనుక్రమే. ౧౪౦
నివేశనే గాయికానాం నపుమానవతారణమ్,
లోకపాలార్చనే దిక్షు కరణీ పరివర్తనమ్. ౧౪౧
నందీచారి మహాచారీ కథా సూత్రం ప్రరోచనా. ౧౪౧౫

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం భూమికాణ్డే శూద్రాధ్యాయః.

భూమికాణ్డ స్సమాప్తః.

అథ పాతాలకాణ్డః

సరీసృపాధ్యాయః

పాతాలం బలిసద్మాధో భువనం బడబాముఖమ్,
రసాతలం తలం నాగలోకో దైత్యాది యోరసా. ౧
అగాధో భువనం లోకం రంధ్రం నిర్వ్యధనం బిలమ్,
కుహరం సుషిరం ఛిద్రం శ్వభ్రోఽస్త్రక్లీసుషిర్వపా. ౨
గర్తః పలేరో భూశ్వభ్ర మవఖాతోఽవటోఽవధిః,
శేషోఽనన్తో నాగరాజ స్సర్పరాజస్తు వాసుకిః. ౩
నాగా బహుఫణా స్సర్పా స్తేషాం భోగవతీ పురీ,
సర్పో ద్విరసనోవ్యాలో దందశూక స్సరీ సృపః. ౪
ఉరగో భుజగో జిహ్మో భుజంగోఽహి ర్భుజంగమః,
ఫుల్లరీకో లేలిహానః కుండల్యాశీ విషః ఫణీ ౫
దీర్ఘపృష్ఠో విషధరః పన్నగో దృక్ శ్రవా హరిః,
బిలౌకా గూఢపాచ్ఛ్రీ నాకుసద్మానిలాశనః. ౬
దర్వీకరా మండలినో రాజిమ స్తళ్ళ పన్నగాః,
రథాంగ లాంగలచ్ఛత్ర స్వస్తికాం కుశలాంఛనాః, ౭
ఫణిన శ్ఛిఫ్రిగతయ స్సర్పా దర్వీకరాభిధాః,
దీర్ఘా మందా మండలినో మండలై ర్విచిత్రైర్యుతాః. ౮
రాజిమన్తో రాజియుతా రాజీలా రాజిలాశ్చతే,
వైకరంజా స్సంకరజాః త్రయాణాం వ్యంతరా స్తథా. ౯
షడ్వింశతి ర్మండలిన స్తథా దర్వీకరాభిధాః,
త్రయోదశ చ రాజీలా వైకరంజాభిధాస్త్రయః. ౧౦
నిర్విషా ద్వాదశేత్యేవ మశీతి స్సర్పజాతయః,

దర్వీకరా మహాసర్పః ఫుల్లః పుష్పాభికీర్ణకః. ౧౧
కుంభీనసో లోహితాహిః కృష్ణసర్పః కులస్థకః,
శంఖపాలో మహాపద్మః కాకోదర ఇతీదృశాః. ౧౨
25 ఆశీవిషాశ్చ సర్వోఽథ కృష్ణసర్పో వలాహకః,
అథ మండలిన స్తం తు ర్గోనసో వృద్ధగోనసః. ౧౩
కింశుకః పీనసః పింగో దేపభిన్న ఇతీదృశాః,
గోనసస్తు తిలిత్సః స్యా ద్ధ్రోనాసో భూణసోఽపి చ. ౧౪
రాజిలాః స్యుః పుండరీక శ్చిత్రకో లోహితాత్మకః,
30 దివ్యేలక స్సర్పరాజః కికీసాద ఇతీదృశాః. ౧౫
అథ పుష్కరసాదః స్యా త్సర్పరాజశ్చ సర్పభుక్,
వైకరంజాః పోటగల స్తథా పుష్పాభికీర్ణకః ౧౬
దివ్యోఽలర్కోఽప్యథో సర్పా నిర్విషా దివ్యకాలినీ,
పైంగరాజోఽస్య జగర శ్శంకసోత్రో వలాహకః. ౧౭
35 వర్షాభీ శ్శంకలబ్యోతిః కోలకః పాదవాహికః,
పుష్పకోఽహి పతాకశ్చ గంధాహిక ఇతీదృశాః. ౧౮
అలగర్దో జలవ్యాలో వాహసోఽజగరశ్శయుః,
మాలుధానో మాతులాహిః పుండరీక స్తు డుండుభః. ౧౯
రాజిలః క్షీరకశ్చాథ నానీపాత స్స్వజస్సమా,
40 అహీరిణిః స్త్రీ ద్విముఖో నిర్విషో ముక్తకంచుకః. ౨౦
సర్పాంచరస్తు నిర్మోకః కంచుకో నిల్వయన్యపి,
అహినిల్వయనీ చాథ స్ఫటాభోగః ఫణానఫణ్. ౨౧
గరలం తు విషం శ్వేలో గరస్తు కృతకం విషమ్,
శ్వేలాస్తు కాలకూటాద్యా మూలపుష్పఫలాత్మకాః. ౨౨
45 కాలకూటః కటోఽథస్యా ద్ధ్రోరార్ద్రో బ్రహ్మవాలుకమ్,

బ్రహ్మఘోషశ్చ ఘూషశ్చ పుండరీకం తు వాలుకమ్. ౨౩
ఏవమన్యేఽపి కాకోలో వత్సనాభో హలాహలః,
సౌరాష్ట్రికో బ్రహ్మపుత్ర శౌక్లికేయేంద్రదారదాః. ౨౪
ముస్తః కుష్ఠో మేషశృంగ ఇత్యాద్యాశ్చాథ వాతికః,
50 ఖిషవైద్యో జాంగలికో వ్యాలగ్రాహ్యాహి తుండికః. ౨౫
గోధానిహా కా ముసలీ వృక్షజా సా శయండకః,
అథ గౌధేరగౌ ధారా భుజగీ గోధయో స్నుతే ౨౬
గౌధేయశ్చాథ చిక్కోడ స్తాలకోరోమశీతి చ,
నకులః పింగలోఽహైష కశోరోమశ పుచ్ఛకః. ౨౭

55 నకులస్తు మహాన్ బభ్రు ర్ధరీకో నకులాకృతిః,
కృకలాసః ప్రతిరవి శ్శయానస్సటశ్శయః ౨౮
సకామరూపీ బింబః స్యా త్కృకవాకుస్తు దుష్టభుక్,
హాలాహాలస్త్వం జనికా బ్రాహ్మణీ రక్తపుచ్ఛికా. ౨౯
సృజయా చాథ వైవజ్ఞా జ్యేష్ఠాస్యా ద్గృహగోళికా,
60 టట్టనీ ముసలీ పల్లీ మాణిక్యా గృహగోధికా. ౩౦
కుడ్యమత్స్యా సురశ్వేతా కుండమృణాచీ సురాజికా,
ఉందురుర్దూషికః కాండమాఖుస్తు ఖనకః క్రమః ౩౧
చుచుందరీ తు గంధాఖు ర్ధరికా బాలమూషికా,
వృశ్చికే త్వాల్య విద్రూణా మలం తత్పుచ్ఛకండకః. ౩౨
65 ఖర్జూరో వృశ్చికా నక్షీ శూకకీటోఽపి వృశ్చికః,
ఆఢా శతపదీ కర్ణ జలూకా ధారికాపి చ ౩౩
మూషికా లూతికా లూతా తంతువాయశ్చజాలికః,
ఊర్ణనాభ స్తంతునాభః కృమి ర్మర్కటకోఽపి చ. ౩౪
ఊర్ణావహిశ్చోర్ణవాహి రాశాబంధోఽస్య జాలకమ్,

70 లూతాపట్టస్తు తత్కోశ ఉద్దంశో మత్కుణ స్సమౌ. ౩౫
ఘుణః కృమిః కాష్ఠభవా లూతాతః స్యా త్పిపీలికా,
బ్రాహ్మణీ సుమహాన్ పింగః కపిళా తు గృహేడికా. ౩౬
ఉలంకలో మహాన్ కృష్ణ స్సా మరోకుట పిపీలికా,
యాకృష్ణాల్పాథ సూక్ష్మాన్యా జాతిః కన్యా పిపీలికా. ౩౭

75 వమ్రోవ మ్యుపదీకోప జిహ్వికా చోపదేహికా,
తత్పీయా శిథిలీపింగా యూకస్తు శిరసి క్రిమిః. ౩౮
నీలాంగా కృమిరంతర్జః క్షుద్రః కీటో బహిర్భవః,
ఫుల్లికా స్తూభయేఽపిస్యుః కీకసాః కృకుదోఽణవః. ౩౯
సరీ స్వపాస్తు సర్పాద్యా దందశూకాస్తు దంశికాః,

౮౧ శలభాద్యాః పతంగాః స్యు ర్యాదాంసి జలజ స్తవః ౮౦
పృథురోమా ఋషో మత్స్యో మీనో వైసరిణ స్తిమిః,
జలపిప్పిక ఆత్మాశీ శకులీ స్వకులక్షయః. ౮౧
స్థిరజిహ్వ స్సఝచారీ విసారశ్శంబరోఽండజః,
అధో సహస్రదంష్ట్రః స్యా ద్గలేవాలోఽపదాలకః. ౮౨

85 వదాల స్త్వహికశ్చిత్రః పారీనో మృదుకంటకః,
ఫలకీస్యా చ్చిత్రఫలీ లోహితస్త్వవకారికః ౮౩
వీథ్రాలః స్యా చ్చీననకో మహాశల్క స్సితాయుధః,
శృంగీ తు సర్పశఫరీ ప్రోష్ఠీతు శఫరీ నషణ్. ౮౪
నలమీన శ్చిలిచిమో గండకా శ్శకులార్భకాః,

90 క్షుద్రాండో మత్స్యసంఘాతః పోతాధానం నపుంసకమ్.
ఉద్దండ పాలన దలద్రేక రాజీవకోత్పలాః,
కులీరః కర్కటః పృష్ఠ చక్షుః పార్శ్వోదర ప్రియః. ౮౫
బిల్వకోఽండ ప్రహరణ ష్టోడశాంఘ్రి ర్ద్విథాగతిః,

భేకే శాలుః ప్లవవ్యంగ శాలూరాండుకకేండుకాః. ౪౭
మండూకశ్చైచష గృహాజో మ్లానః కోణే పిశాచకః,
పీతేఽస్మిన్ కూలమండూకో వారిపిండోఽశ్మధ్వజః ౪౮
కృష్ణాస్యా కృతభీః శ్వేతా కోటికా తద్విపర్యయే,
చిత్రే చిత్రాణుకః కూపే భవః కూపే పిశాచకః. ౪౯
కూర్మః కచ్ఛప ఓహారః వంచగూఢ శ్చతుర్గతిః,
గుహాశయ స్తూపసృష్టః కళ్యపో జీవధృ భృథుః. ౫౦
దులీ ద్రుణీ చ తత్కాంతా మకరో మత్స్య గాడ్డుషః,
ఖడ్గనామా ఖడ్గపుచ్ఛ స్తిమిశ్చ తృ స్తిమింగిలః. ౫౧
తద్భేదో వా స్తిమకరోఽథస్యా ద్వారుణపాశకః,
గ్రాహ స్తంత్ర స్తంతునాగ స్తంద్రశ్చాహోఘుతంతుకౌ ౫౨
నక్రే తు కుంభీ కుంభీరో గోముఖశ్చ మహాముఖః,
తాలు జిహ్మ శ్శంఖ ముఖ ఆలాస్య స్తస్వంబు సూకరః. ౫౩
ఉస్రస్తు జలమార్జారః పారీపరకులోవశీ,
శింశుమార స్తస్వంబుకపి రుష్టవీరోశ్మ మహావసుః. ౫౪
అసిస్లవోఽంబులూకీ స్త్రీ వీరలస్తు మహర్షుషః,
త్రయీ తు కంబుశ్శంఖోఽస్త్రీ సుగ్రీవో మధురస్వనః. ౫౫
త్రిరేఖ శ్చోడశావర్తస్స తు శంఖనఖోఽల్పకః,
ముక్తా స్ఫోటోఽబ్ధి మండూకీ శుక్తి ర్ముక్తా తు మాక్తికమ్.
ముక్తాఫలం శౌక్తికేయం గంగేట్టిః కటశర్కరా,
శంబూకః శుల్లకశ్శుంఖః కపర్దస్తు వరాటకః ౫౬
స్త్రీచూర్ణి రథశుక్తిః స్యా ద్ముర్వా మా దీర్ఘకోశికా,
జలూకా తు జలాలోకా సుక్తా భూమ్ని జలౌకసః. ౫౭
యాజలౌకా తృణచరీ సా స్యా త్తృణజలాయుకా,

గండూపదః కించులికో భూలతా తత్ప్రియా శిలీ. ౫౯
స్థలే కరినరాశ్వాద్యా యావన్తస్సన్తి జన్తవః,
12ఎ తేజవేఽపి తదాఖ్యాః స్యు ర్జలపర్యాయపూర్వకాః. ౬౦

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం పాతాలకాణ్డే సరీసృపాధ్యాయః.

జలాధ్యాయః

సలిలం మలినం తోయం మరులం మేఘజం కతమ్,
నీరం వారి పయోఽంభోఽర్ణో మేఘపుష్పం కులీనసమ్. ౧
పానీయం జీవనీయం కం జలమంబూదకం దకమ్,
విషం పాథోఘనపదం భువనం జీవనం వనమ్. ౨

వార్నపుంసి స్త్రియో భూమ న్యాపో ఘనరసః పుమాన్,
వల్లూరం తు సితం తోయ మతిక్షారం తు కిట్టిమమ్. ౩
కాచిమం స్యాదతిస్వచ్ఛ మూతం కలుషమావిలమ్,
శీతలం స్వాదుని జలే ద్రాగ్భృతం తత్ క్షణోద్ధృతమ్. ౪
జలాశయా జలాధారా స్తేత్వగాధ జలా హ్రదాః,

అఖాతం దేవఖాతే స్యా త్పుష్కరిణ్యాం తు ఖాతకమ్. ౫
ఆధారస్తు తటాకోఽస్త్రీ కాసార స్సరసీ సరః,
ఆవాహో దీర్ఘి కావాపీ వేశన్త స్త్వల్పపల్వలే. ౬
అంధురబ్ధిః ప్రహీః కూప శ్చుండీ చౌండశ్చ చూతకః,
అవఖాతస్తు కీర్ణః స్యా దుత్కీర్ణశ్చ పురీస్త్రియామ్. ౭

వికిరః స్యా త్కీర్ణజల ఉద్ధిదస్తు జలోద్గమః,
పీనాహస్తు స్త్రియాం నేమిః కూపస్య ముఖబంధనమ్. ౮
ఆహావశ్చ నిపానం చ కూపపార్శ్వ జలాశ్రయః,
ప్రదరస్తూ దపానోఽస్త్రీ బద్ధాంబు స్రోతసో ధృతమ్. ౯
ఆవాలమాలవాలం స్యా త్పాలీ వారణ సంవరౌ,

ఉదధి స్సాగరోఽపారో జలరాశి రపాంపతిః. ౧౦
రత్నాకరో జలనిధి స్సముద్రో మకరాలయః,
ఉదన్వా న్వారుణావాస స్సరితాం పతిరప్పతిః. ౧౧

सरित्प्रतिरकूपारः पारावारोऽब्धि रर्णवः,
मित्रद्रु स्संवरः वेरु स्तंभी स्तंभि र्म होदधिः. ०७
25 कूलोऽस्य वेला मर्यादा वूर्णि र्वेलांबुवर्धनम्,
डिंडीरोऽंबुकफः फेनो बुद्बुदस्तासकौ समौ ०३
भंग स्तरंगोवीचिः स्त्री तस्मिं स्त्येव महात्यषण्,
ऊर्मिः कल्लोल ऊल्लोलो लहर्यु त्कलिकेति च. ०४
पोहित्थं तु प्रवहणं पोथश्चाप्यथमंगिनी,
30 नौ स्तरि स्तरणी वेटी द्रोणी काष्ठांबुवाहिनी. ०५
उडुपं तु प्लवोथेल आरोहोऽस्यौ तरंडकः,
केनिपाता स्तरित्राणि पोलिंदास्तु पुलिंदकाः. ०६
कर्णं पृष्ठ स्थितारित्रं नौशिरो मंग मस्त्रियाम्,
नावोदंडः क्षेपणी स्त्री कूपस्तु गुणवृक्षकः. ०७
35 आतःस्तरपण्यं स्या त्सैकपात्रं तु सेचनम्,
सांयात्रिकः पोतवणिक् पोतवाहो नियामकः. ०८
कर्णधारस्तु निर्यामो नावारोहास्तु नाविकाः,
अगाधमतलस्पर्शं मस्थानं च गभीरकम्. ०९
गंभीरं चाथ नौकार्यं नार्यं स्यात्तत्र नव त्रिषु,
40 घुट्टोऽवतार स्तीर्थोऽस्त्री प्रणालस्त्वल्पे पयोनहः. १०
सरणी सारणि रूर्ध्वाणि र्निर्गमद्वारि तु भ्रुवः,
उद्घाटनं घुटीयंत्रं पादावर्तोऽर घुट्टकः. ११
नदी स्रोतस्विनी कुल्या स्रवन्त्यौ निम्नगा सरित्,
हिरण्यवर्णा गिरिजा रोधोवक्त्रा पयस्विनी १२
45 तरंगिणी शैवलिनी तटिनी ह्रादिनी धुनी,
अब्धौ कूलं कषासिंधु रापगा वाहिनी वहः. १३

95 క్షీరబీజం క్షీరశుక్ల స్తస్పణోజలకంటకః,
చిచోటికా స్యాదవకా స్వాదుముస్తాగరోలికా. ౪౮
శైవలో జలశూరః స్యా దవకాజలనీల్యపి,
శైవాలం చాథ శేవాలం చూర్ణాభం లోహితం జలే. ౪౯

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం పాతాలకాణ్డే జలాధ్యాయః.

పురాధ్యాయిః

పుర్యనా నగరీ పూః స్త్రీ స్థానీయం నగరం పుటః,
పుర్యాళ్ళికా పురీగృహ్యో పురేఽల్పేఖేట మస్త్రియామ్. ౧
గ్రామః పర్యుపసన్నిభ్యః ప్రత్యేక్వవసథః పరః,
స్థానీయంతుమహాగ్రామో గ్రామాఃతుద్రాః పరేక్రమాత్.
స్యుః కర్వేటం కర్వటికం కార్వటం నృంగపట్టనే,
కర్వటోఽస్త్రీ ద్రోణముఖం పట్టనం పుటభేదనమ్. 3
పత్తనం చాప్యథానృంగే నృంగోద్రంగం విశేషికా,
కటకోఽస్త్రీసంవాసః స్కంధావారశ్చ రాజధానీస్యాత్. ౪
శిబిరం మార్గనివేశో గ్రామార్ధే వాటకోఽస్త్రీస్యాత్,
సాకేతం స్యాదయోధ్యాయాం కోసలానందినీతి చ. ౫
ద్వారకా తు ద్వారవతీ మధురా తు మధూషికా,
మథురా తు మధూమఘ్నా కాశం తు స్యా త్కుశస్థలీ. ౬
వారాణసీ శివపురీ వారణాస్యపి కాశికా,
మిథిలా పూర్విదేహేషు కన్యాకుబ్జో మహోదయః. ౭
హాస్తినీ హాస్తినపురం నాగాహ్వం హాస్తినాపురమ్,
అథాస్త్రీ ఖాండవప్రస్థం జయన్తీ పురమాహుకమ్. ౮
అవన్తీ స్యాత్తత్కశిలా కాకుందీ వారణావతమ్,
దేవీకోట్టః కోటివర్ష మాహిష్మత్యాం వృకస్థలీ. ౯
గ్రామాది భూమిర్వాస్త్వస్త్రీ సందంశస్త్వస్యకోణభూః,
బ్రహ్మస్థలీ వాస్తుమధ్యం బ్రహ్మధారా తదంతభూః. ౧౦
ప్రశస్తా వాస్తు భూమిర్యా ప్రవీరా నందినీ చ సా,
సీమా తు స్త్రీ మర్యాదా గ్రామసీమోపళల్యకమ్. ౧౧
అంతరం గ్రామయోర్మధ్య ముపఘ్నం త్వంతికాశ్రయః,

నీవ్రం వలీకం చోలాన్తే చోటోఽస్త్రీ పటలం ఛదిః. 32
సంధిస్తు కుడ్యఛదిషోః కావాతాయనికాకలా,
అపళాలా తు సంహారీ విటకా తు విటాటికా. 33
గోపానసీ తు వలభీ ఛాదనే వక్రదారుణి,
వేశ్మస్థూణా గృహస్థూణా ముల్బస్థూణా తు పాదికా. 34
మేఢీ తు పాదికాశీర్షే స్థూణాశీర్షే శిలీ శిలా,
నాసా ధారకదారు స్యా త్పాలికాష్ఠం తు ధారణా. 80
కోణప్రతిగ్రాహి శిరోవిష్టబ్ధికరమాఢకమ్,
సూకరీతూ పరిస్థూణా సంధికాష్ఠం తు వాసికమ్. 81
ద్వాఃస్త్రీద్వారం పఙ్కం తు పఙ్కద్వారం ఖడక్కికా,
తోరణోఽస్త్రీ బహిర్ద్వారం ప్రచ్ఛన్నద్వారమాన్తరమ్.
కవాటం ద్వారబంధోఽస్య ధారకే వ్యాఘ్రికోఽస్త్రియామ్,
ఉత్తరాంగం తూర్ధ్వదారు ద్వారస్తైగుండకః పునః. 83
గృహావగ్రహణీ దేహల్యమరో దుంబరోబురా,
సట్టం సఘట్టీ తత్పార్శ్వే వృకవాలా పరాలినీ. 84
నాసా తు ద్వార్యధోదారు శిలానాసావిధారిణీ,
ప్రఘూణ ప్రఘుణా లిందాః పిండకోలిందవాసనౌ. 85
బహిర్ద్వార ప్రకోష్ఠేస్యు ర్గృహశ్రేణీ తు వీథికా,
అథ త్రయ్యాకవాటోఽపి కువాటోఽప్యరరం నపుమ్. 86
పార్శ్వద్వయస్థం తద్యుగ్మ మనీరితి నిగద్యతే,
విష్కంభకేఽస్య గుడకో ద్రుమశోఽప్యర్గలా నపుణ్. 87
సూచిస్త్వధోఽర్గలైషాచే ద్ద్వారోర్ధ్వేతూర్ధ్వసూచికా,
మర్కటం మర్కటీసూచీ విష్కంభార్థమథాం కుటః. 88
సాధారణీ కుంచికా చ ద్వారబంధం తు తాలకమ్,
వేతస్యోద్ఘాటనం యన్త్రం తాల్యపి ప్రతితాల్యపి. 89

అర్గలం ద్వారపటలం విదండ ష్ట్వర్గలా త్రయీ,
అస్త్రీ తు ఘుష్ట రోఽట్టాదే రథ్యోద్వారకవాటికా. ౫౦
గర్భాగారోఽపవరకో భ్రమన్తో గృహకోఽల్పకః,
ఆరోహణం స్యాత్సోపానం నిశ్రేణి స్త్వధిరోహణీ. ౫౧
కోణాశ్రే నర్మణి ర్నక్షీ స్త్రియోఽశ్రస్రక్తికోటయః,
సమ్మార్జనీ శోధనీ తస్మ లేఽవకర సంకరా. ౫౨
దంతికా నాగదంతాః స్యు ర్లంగనీ వస్త్రధారణీ,
కపోతపాలీ స్త్రీ సస్త్రీ వితంకోఽథ గవాక్షకమ్. ౫౩
వాతాయనం గవాక్షశ్చ రసవత్యాం మహానసమ్,
ఉద్ధానమశ్మంతమధిశ్రయణీ చుల్లిరంతికా. ౫౪
హాస న్యంగారశకటీ హాసన్యంగారధాన్యపి,
పిరరస్థాల్యుఖా కుంభిః పిధానం స్యా దుదంచనమ్. ౫౫
కటాహాః కర్పరోలట్వో మణికః స్యా దలింజరమ్,
భాజిత్రం పుంస్యంబరీషోఽస్త్రీ కందుర్నా స్వేజనీస్త్రియామ్.
ఋచీషం పిష్టపచనం మల్లోఽల్లీ చ కోశికా,
వర్ధనీ తు గలంత్యాలుః కర్కరీ కకరోఽపి చ. ౫౭
భృంగారో హేమకరకః కరంకోనాలికేరజః,
నిపోషుటః కుటః కుంభః కరీరః కలశీ త్రయీ. ౫౮
ఘటీపారీకపాలీ తు త్రయీ ఘోలశ్చకర్పరః,
శాలాజిరో వర్తమాన శ్శరావోఽస్త్రీ దృతి స్తునా. ౫౯
ఖల్వం శ్లేజే చర్మమయీ త్యాలుః కరకవర్తికా,
స్నేహపాత్రం కుతూః కృత్తి స్నైనవాల్వా కుతుపః పుమాన్
అవగాహో జలద్రోణి రుషికా కాంచికాదిభృత్,
భద్రకుంభః పూర్ణకుంభ స్థాలం స్యా త్కాంస్యపాత్రకమ్.
భాండమావపనేఽమత్రం భాజనేపాత్రమిత్యుభే,

చర్మకోశం తు కలలం కరాలం తరలం చ తత్. ౬౪
పేటకః పిటకః పేటా మంజూషాసా తు చర్మణా,
వృతాతరిః స్త్రీ తమతో వస్త్రకోశం కరోటకమ్. ౬౩
సూత్యతః ప్రసేవకోఽథస్యా త్సముద్గ స్సంపుటః పుటః,
థాన్యకోష్ఠే కుసూలోఽథ కండోలః పిటకః పిటః. ౬౨
ప్రస్ఫోటనం శూర్పమస్త్రీ నస్త్రీతితడుచాలనీ,
అయోని ర్తుసలోఽస్త్రీ స్యా దుదూఖలముులూఖలమ్. ౬౧
ప్రస్ఫోటనం తు పవన మవఘాతస్తు కండనమ్,
ఫలీకృత స్తండులః స్యా ద్ధాన్యానాం తు తుష స్త్వచి.
శంబూకా స్తు కణాసూన్యాస్తూ స్తండులస్య తు యోమలః,
శంబూకః కండనం చాసౌ జ్యేష్ఠాంబు తు తదంబుని. ౬౦
గోధూమచూర్ణే శమితా చిక్కసోయవచూర్ణకే,
పృథుక శ్చిపిటోలాజాః పుం భూమ్ని పరివారకః. ౫౯
ఖడికా తు గుడాచ్యాథ్య లాజస క్తుషు తర్పణమ్,
సుస్విన్న భృష్టమృదితా ఉత్కుంచః కల్కపిండికాః. ౫౮
పిండికా పిష్టథానాది చూర్ణే గౌడీ తు మర్కరా,
ఉలుంబం బుంబికా బుంబీ చతుష్యాస్స క్తవః కణాః. ౫౭
యేఘృతాదియుతా మన్థః కరంభో దధిసక్తవః,
థానాః స్త్రియో భృష్టియవా దారపత్రస్తు పోలికః. ౫౬
పూపస్తు పిష్టపోఽపూపః కోకుందాః పిష్టపిండికాః,
ఉత్కారికాచూర్ణపూపే కుల్మాషా యవపిష్టకాః ౫౫
శమితాత్వమ్ల దుగ్ధార్ద్రా పక్వాఖండే ఘృతోత్తరే,
సంయావోఽయం యుతశ్చూర్ణైః ఖండైలామరిచార్ద్రకైః.
క్షీరాఢ్య శ్శమితాపిండో ఘృతపూరో ఘృతేశృతః,
ఫేనక శ్శమితా శుష్కా ఘృతపక్వాల్పశర్కరా. ౫౪

శష్కులీ త్వాయతా పిష్ట గుడతైల తిలైః కృతా,
జీవనాన్నాశనాం థాంసి కూరం భక్తం ప్రసాదనమ్. 24
పాజో వాజోఽప్యోదనోఽస్త్రీభిస్సాస్త్రీదీదివిర్నషణ్,
పున్న పుంసక యోశ్చోరం కరమాహుర్య మిత్యపి. 25
దగ్ధాన్నం భిస్సటా ఝిల్లీ పరమాన్నం తు పాయసమ్,
క్షీరేయీ చాథ మండోఽస్త్రీ రసాగ్రోఽథకరోటికా. 26
యవ్వాగులాన్యస్యా దనాస్లాయాం యవ్వాగులీమండికాసమే,
మాసరాచామనిస్సావ ప్రస్రావా భక్తమండకే 27
వాట్యమండో యవైర్భృష్టై ర్లాజమండోఽన్వితార్థకః,
తిలతండులమాషైస్తు త్రిరసాకృసరా త్రయీ 28
యవాగూరుష్ణికా శ్రాణా పిచ్ఛాసా తు ఘనాద్రవా,
విలేపీస్యా ద్విలేస్యా చ సాపేయాతరణాన్యథా. 29
ఖలిః స్త్రీ తండులైః పిష్టైర్భర్జితైపక్వా ఘనద్రవా,
సౌవీరం కాంచికం కుండ మారనాలం గృహోదకమ్. 30
అవస్రసోమం రక్షోఘ్నం శుక్తాభిషుతకుంజలమ్,
గోలకుల్మాపసంథానా న్యోదరోమధురానషణ్. 31
తద్ధాన్య యోని థాన్యామ్లం తుషాంబు తుష సంహితమ్,
మూలకాద్యైస్సంహితాస్యా స్మూలకాది సుతం ననా. 32
మూలకచ్ఛదసంథానం శిండాకీ స్వాదుసుద్రవా,
యన్నస్యా ద్వి శుచౌభాండే సక్షౌద్రగుడకాంచికమ్. 33
త్రిరాత్రం థాన్యరాశిస్థం తచ్ఛుక్తం శుద్ధమిత్యపి,
నిష్పావం తైమనం తచ్చ వ్యంజనం స్యా ద్ఘృతాది చ. 34
సూపోఽస్త్రీ ప్రహితం సూదోఽప్యుపదంశోఽపదంశకః,
స్త్రీపక్వభృష్టే భరుటా సగుడాద్యోషణైః పునః. 35
మేశవారః పిష్టమాంసే పక్వేభూతి స్తతోఽన్యథా,

చర్మకోశం తు కలలం కరాలం తరలం చ తత్. ౬౭
పేటకః పిటకః పేటా మంజూషాసా తు చర్మణా,
వృతాతరిః స్త్రీ తమతో వస్త్రకోశం కరోటకమ్. ౬౩
సూత్రితః ప్రసేవకోఽథస్యా త్సముద్గ స్సంపుటః పుటః,
థాన్యకోష్ఠే కుసూలోఽథ కండోలః పిటకః పిటః. ౬౪
ప్రస్ఫోటనం శూర్పమస్త్రీ నస్త్రీతితఉచాలనీ,
అయోని ర్తుసలోఽస్త్రీ స్యా దుదూఖలముులూఖలమ్. ౬౫
ప్రస్ఫోటనం తు పవన మవఘూతస్తు కండనమ్,
ఫలీకృత స్తండులః స్యా ద్ధాన్యానాం తు తుష స్త్వచి.
శంబూకా స్తు కణాసూన్మస్తో స్తండులస్య తు యోమలః,
శంబూకః కండనం చాసౌ జ్యేష్ఠాంబు తు తదంబుని. ౬౭
గోధూమచూర్ణే శమితా చిక్కసోయవచూర్ణకే,
పృథుక శ్చిపిటోలాజాః పుం భూమ్ని పరివారకః. ౬౮
ఖడికా తు గుడాచ్యాధ్యా లాజస క్తుషు తర్పణమ్,
సుస్విన్న భృష్టమృదితా ఉత్కుంచః కల్కపిండికాః. ౬౯
పిండికా పిష్టథానాది చూర్ణే గౌడీ తు మర్కరా,
ఉలుంబం బుంబికా బుంబీ చతుష్యాస్స క్తవః కణాః. ౭౦
యేభృతాదియుతా మన్థః కరంభో దధిసక్తవః,
థానాః స్త్రియో భృష్టియవా దారపత్రస్తు పోలికః. ౭౧
పూపస్తు పిష్టపోఽపూపః కోకుందాః పిష్టపిండికాః,
ఉత్కారికాచూర్ణపూపే కుల్మాషా యవపిష్టకాః ౭౨
శమితాత్వమ్ల దుగ్ధార్ద్రా పక్వాఖండే ఘృతోత్తరే,
సంయావోఽయం యుతశ్చూర్ణైః ఖండైలామరిచార్ద్రకైః.
క్షీరాధ్య శ్శమితాపిండో ఘృతపూరో ఘృతేశృతః,
ఘేనక శ్శమితా శుష్కా ఘృతపక్వాల్పశర్కరా. ౭౪

శష్కులీ త్వాయతా పిష్ట గుడతైల తిలైః కృతా,
జీవనాన్నాశనాం థాంసి కూరం భక్తం ప్రసాదనమ్. ౭౫
పాజోవాజోఽప్యోదనోఽస్త్రీభిస్నాస్త్రీదీదివిర్నషణ్,
పున్నపుంసకయోశ్ఛరం కరమాహుర్య మిత్యపి. ౭౬
దగ్ధాన్నం భిస్సటా ఝిల్లీ పరమాన్నం తు పాయసమ్,
క్షీరేయీ చాథ మండోఽస్త్రీ రసాగ్రోఽథకరోటికా. ౭౭
యవాగుల్యాస్యా దనామ్లాయాం యవాగులీమండికాసమే,
మాసరాచామనిస్స్రావ ప్రస్రావా భక్తమండకే ౭౮
వాట్యమండో యవైర్భృష్టైర్లాజమండోఽన్వితార్థకః,
తిలతండులమాషైస్తు త్రిరసాకృసరా త్రయీ ౭౯
యవాగూరుష్ణికా శ్రాణా పిచ్ఛాసా తు ఘనాద్రవా,
విలేపీస్యా ద్విలేప్యా చ సాపేయాతరణాన్యథా. ౮౦
ఖలిః స్త్రీ తండులైః పిష్టైర్జలేపక్వా ఘనద్రవా,
సౌవీరం కాంచికం కుండ మారనాలం గృహోదకమ్. ౮౧
అవన్తిసోమం రక్షోఘ్నం శుక్తాభిషుతకుంజలమ్,
గోలకుల్మాషసంథానా నేయ్యదరోమధురానషణ్. ౮౨
తద్ధాన్యయోని థానాన్నమ్లం తుషాంబు తుష సంహితమ్,
మూలకాద్యైస్సంహితేస్యా న్మూలకాది సుతం ననా. ౮౩
మూలకచ్ఛదసంథానం శిండాకీ స్వాదుసుద్రవా,
యన్మస్త్యాది శుచౌభాండే సక్షౌద్రగుడకాంచికమ్. ౮౪
త్రిరాత్రం థాన్యరాశిస్థం తచ్ఛుక్తం శుద్ధమిత్యపి,
నిష్థానం తేమనం తచ్చ వ్యంజనం స్యా ద్ఘృతాది చ. ౮౫
సూపోఽస్త్రీ ప్రహితం సూదోఽప్యుపదంశోఽపదంశకః,
స్త్రీపక్వభృష్టే భరుటా సగుడాదోష్ణకైః పునః. ౮౬
వేశవారః పిష్టమాంసే పక్వేభూతి స్తతోఽన్యథా,

రసకో మాంసనిష్కాథ్వథః పిష్టమాంసకృతో రసః. ౮౭
సోరావాసో నిర్వ్రణః పరిశుష్కం పునర్భృతే,
సిక్త్వా మాంసం మృదూష్ణాంబు పక్వం యుక్తం కణాదిభిః.
ఉత్తప్తం శుష్కమాంసంస్యా ద్వల్లూరాత్ర్యథస్త్రియాం
వేశిశ్నోరః పిచిండస్తు నిక్తత్వోఽవయవః సశోఽ. ౮౯
శాకోఽస్త్రీ హరితం శిగ్రుః స్త్రీతన్వాలే కడంబకః,
కందమస్త్రీ మూలసస్యం వేశవార ఉపస్కరః. ౯౦
లేహ్యం పేయం చ చూష్యం చ ఖాద్యమాస్వాద్యమిత్యపి,
పంచామృత మిదం స్వాద్యం ముక్తాత్వన్నం చతుర్విధమ్.
త్రిష్వాద్రుతా దృభుక్కారే ద్వా కాందవికపాపికా,
సూపకారే త్వారాలిక సూదాంధసికవల్లవాః. ౯౨
గుణోదనిక సూపాశ్చ లవణో లవణో త్కటః,
పక్వం తు రంధితం సిద్ధం భృష్టం పక్వం వినాంబునా. ౯౩
ప్రణీత ముపసంపన్నం ప్రయస్తం స్యా త్సుసంస్కృతమ్,
శూలాకృతం భరిత్రం చ శూల్యముఖ్యం తు పైరరమ్. ౯౪
సర్పిష్కుదాధికాద్యంస్యాత్ సర్పిర్ధాన్యాది సంస్కృతే,
క్షీనం స్థానం శృతం పక్వం విలీనం విద్రుతం ద్రుతమ్. ౯౫
తక్రం కపిత్థచాంగేరి మరీచాజాజిచిత్రకైః,
యత్పక్వం గుడజాషోఽసావలకాంబలికోఽపరః. ౯౬
దధ్యమ్లో లవణస్నేహ తిలమాష విపాచితమ్,
అపక్వ తక్రం సవ్యోష చతుర్జాతగుడార్ద్రకమ్. ౯౭
సజీరకం రసాలః స్యా న్మార్జితా శిఖరిణ్యపి,
సా జాజీ డాడిమ వ్యోషం పటేధృష్టం చ సట్టకమ్. ౯౮
బలకం స్యా ద్ఘడతీరం యమకం త్రైలసర్పిషి,
త్రిస్నేహం త్రైశృతం మార్జా చతుఃస్నేహం వసాన్వితమ్.

మధుసర్పిశ్చ మిథునం యూపోఽస్త్రీ యూషః పుమాన్ రసే,
పరివేషణం వర్ధనం చ ప్రతీచ్యాం పతతోగ్రవాః. ౧౦౦
కబలః కబతో గ్రాసో గుడః పిండో గుడేరకః,
గండోరళ్చ గడోలళ్చ చర్వణం చూషణం రసైః. ౧౦౧
జగ్ధిస్తు నిఘసోన్యాదో లేహోఽప్యభ్యవహారవత్,
ప్రత్యవసానమళనం భోజనం జేమనాదనే. ౧౦౨
స్వదనం పరిపత్రం చ సద్ధిః స్త్రీ సహభోజనమ్,
చూషణం తు రసాదానం జిహ్వా స్వాదస్తు లేహనమ్. ౧౦౩
ధీతిస్తు ధయనం పానం జక్షాభ్యాదనభక్షణే,
కామం నికామం పర్యాప్తం ప్రకామం చ యథేప్సితమ్.
పర్యాప్తం తు పరిత్రాణం హస్తవారణమిత్యపి,
తృప్తిస్సుధా చ సౌహిత్యం తృప్తం తు సుహితం త్రిషు.
కరంబస్సేకమిశ్రాన్నే ఫేలాపిండేఽధికోజ్ఝితే,
ఖండపర్కటముద్వేగం తాంబూలం ముఖభూషణమ్.
అంబలోర్ణం చర్వితేఽస్య చూర్ణేఽస్య త్వంబలా రసే,
కరంగో వేడాదికృతే పూగతాంబూలభాజనే. ౧౦౪
స్యాత్పూగాపవనీ గస్త్రీ కర్తర్యద్వేగకర్తరీ,
భవేత్ తురసముద్గంతు త్రిష్వాకర్ణకరంధకే. ౧౦౫
అస్త్రీ తు పుస్తకం సిందూరాదేర్ధారవభాజనే,
చాతుర్థీకం త్రిషుభవే చ్చందనద్రవభాజనే. ౧౦౬
నాగవల్లీ దలాఢ్యానాం తైలాక్తానాం రసాతలః,
నిష్ఠానం వీతకం ప్రోక్తం చంద్రమందారచూర్ణధృత్. ౧౧౦
వీరస్నాకాయా తు శర శలాకాయంత్రనిర్మితా,
పాతార్థము ద్గృహీతాస్యాత్ కబలీ పత్రపంచికా. ౧౧౧
పరికర్తాంగసంస్కారః కంకతస్తు ప్రసాధనః,

ప్రసాధనంస్యా దభ్యంగ స్సోత్సాతా చ్ఛరితే సమే ౧౧౨
ఉద్వర్తనం తూత్సాదనం స్నానం త్వా ప్లావ ఆప్లవః,
ఉపస్పర్శోఽభిషేకశ్చ గోసవ్యం గోమయేన తత్. ౧౧౩
సుగంధామలకైః స్నానం యత్తల్లక్ష్మీ నికేతనమ్,
యత్తు సర్వౌషధిస్నానం తన్మాంగల్యమలోచకమ్. ౧౧౪
యన్మృత్తికాంభసాస్నానం దిష్టందేశనికం చ తత్,
ఋషీణాం తర్పణం యత్తత్ కౌలకుల్యం కులం చ తత్.
సిక్ స్త్రీ పటోఽస్త్రీ సిచయో వాసోవసనమంశుకమ్,
ఆచ్ఛాదనం నివసనం వసితం వస్త్రమంబరమ్ ౧౧౫
చేలం చ తచ్చతుర్థాస్యాత్ త్వక్ఫలక్రిమిరోమజమ్,
వాల్కం క్షౌమాదికే వస్త్రే ఫాలే కార్పాసవాదరౌ.
కౌశేయం కృమికోశోత్థేరాంకవం మృగరోమజే,
పత్రోర్ణం ధౌతకౌశేయం మహామూల్యం మహాధనమ్.
అగ్నిగౌచం వక్రవల్లీ పదే వజ్రాం శుకం తథా,
రాజావర్తం చిత్రపటే రాజవర్తో నవశ్రియామ్. ౧౧౭
అహితం నిష్పరివాణిః స్యాత్ తంత్రకం చ నవాంశుకే,
నివీతం ప్రావృతే ధౌతయుగ్మం తూద్గమనీయకమ్. ౧౧౦
ఆప్రపదీనం ప్రపదవ్యాపి వాల్కాదయస్త్రిషు,
అంతరీపోపసంవ్యాన పరిధానాన్యధోఽంశుకే ౧౧౧
చండాతకం వరస్త్రీణాం స్యాదర్ధోరుకమంబరమ్,
సంవ్యానము త్తరీయం క్షౌమం సూక్ష్మం దుకూలం స్యాత్.
వైకక్ష్యం తు బృహతికా ప్రావారశ్చోత్తరాసగః,
చంద్రోదయ ఉల్లోచః కదరశ్చాంద్రాతపోవితానోఽస్త్రి.
మశకహారీ తు చతుష్కా శిరసి సిగుష్ణీషమస్త్రీస్యాత్,
కాండపటః స్యాదవటీ ప్రతిసారా యవనికా తిరస్కరిణీ.

దూష్యం స్థూలం పటకుటీ గుణలయనీ కేణికా తుల్యాః,
నాలకం నలకం చాపి నలికం చేత్యపిత్రయః. ౧౨౫
పర్యాయా ధనురాదీనాం కవచేఽ ప్రాణినామమీ,
నిచోలః ప్రచ్ఛదపటో వరాసీ స్థూలశాటికా. ౧౨౬
చోలీ తు శాటికా శాటో వరణోఽస్త్రీ ద్విఖండకః,
నిశాతో హిమసంపాత త్రాణే జీర్ణే పటచ్చరమ్. ౧౬౭
నిచోలకః కంచుక శ్చోలకః కూర్పాస శ్చాంగికోఽస్త్రియామ్,
చీవరం భిక్షుసంఘాటీ కంథాకంథటికే సమే. ౧౨౮
కక్ష్యాపటస్తు కౌపీనం సమోర్ల్లక కంబలౌ,
విశాలస్త్యా విశారభ్యా వా స్తికణ్ణస్తు రోచకః. ౧౨౯
శాణీ గోణీ చిద్రవస్త్రై శ్చీరం ఖండలమస్త్రియామ్,
నక్తకః కర్పటో వస్త్రగ్రంథోఽస్త్రీ నీవిరుచ్చయః. ౧౩౦
కటుః కచ్చో గుహ్యబంధః కక్ష్యాపృష్ఠే కృతోఽంచలః,
వస్త్రాంత స్త్వంచలోవస్తి స్తస్త్వక్లీభూమ్ని దశాన షణ్.
పుష్కలస్తుంబికా చాథ ప్రాంతత్రసరకేసరాః,
ఆకల్పవేషౌ నైపథ్యం ప్రతికర్మ ప్రసాధనమ్. ౧౩౨
అలంకారస్త్వా భరణం భూషణం మండనం పునః,
విభూషణం పరిష్కారః కర్ణికా కర్ణభూషణమ్. ౧౩౩
ఉత్తంసికా తు కర్ణాక స్తాలపత్రం తు తాలకమ్,
కర్ణపూరస్తు పుష్పాద్యై స్తాడంగో దంతకాదిభిః. ౧౩౪
వాలికా కర్ణపృష్ఠస్థా కుండలం కర్ణవేష్టనమ్,
మౌళిః కోటీర ఉష్ణీషం కిరీటం మకుటోఽస్త్రియామ్. ౧౩౫
చూడామణి శ్శిరోరత్నం స్వస్తికస్తు త్రికోణకః,
వాలపాశ్యా పారితథ్యా పత్రపాశ్యా లలాటికా. ౧౩౬
గ్రైవేయకం కంఠభూషా లంబనం తు లలంతికా,

స్వర్ణైః ప్రాలంబికాథోర సూత్రికా మాక్తికైః కృతా.
హారో ముక్తావలీ స్త్రీస్యా త్తద్భేదా యష్టిసంఖ్యయా,
దేవచ్ఛందశతం సాష్ట మింద్రచ్ఛంద స్సహస్రకమ్. ౧౩౮
తస్యార్ధం విజయచ్ఛందో హార స్త్వష్టోత్తరం శతమ్,
అర్ధంరశ్మికలాపోఽస్య ద్వాదశస్తస్యార్ధ మాణవః. ౧౩౯
ద్విర్ద్వాదశోఽర్ధగుచ్ఛోఽథ పంచహారఫలం లతాః,
అర్ధహార శ్చతుష్షష్టి ర్గుచ్ఛమాణవమందరాః. ౧౪౦
అపిగో స్తనగోపుచ్ఛా వర్ధమర్ధం యథో త్తరమ్,
ఏకావల్యనుకంఠీ చ హారః స్యా దేకయష్టికః. ౧౪౧
యష్టి ర్నక్షత్రమాలైకా సప్తవింశతిమా క్తికా,
గుడకై ర్మణిసోపానం చాటుకారశ్చ హేమజైః ౧౪౨
హారమధ్య స్థితం రత్నం తరలో నాయకోఽపి చ,
కేయూర మంగదం భూషా దోర్మూలే కంకణం కరే. ౧౪౩
ఆవాపకః పారిహార్యం వలయం కటకోఽస్త్రియామ్,
పాదేఽసౌ హంసకః స్త్రీణా మంగులీయక మూర్మికా. ౧౪౪
సాతురాఽగులిముద్రాసా తుద్రఘుంటా తు కింకిణీ,
శింజినీనా తులాకోటి ర్మంజీరో నూపురోఽస్త్రియా. ౧౪౫
కటిసూత్రం సారసనం మేఖలారశనాఽథసా,
స్త్రీకట్యాం సప్తకీ కాంచీ పుంస్కట్యాం శృంఖలా త్రయీ.
స్త్రీచర్మకృవర్ణకాలేపా వనుబోధః ప్రబోధనమ్,
మార్ష్టిశ్చర్చా చ చర్చిక్యం సమాలంభన మిత్యపి. ౧౪౭
స్థాసకో హస్తబింబః స్యాత్ పత్తిశ్చేదాస్తు రాజయః,
చిత్రం తమాలపత్రం స్త్రీ తిలకోఽస్త్రీ విశేషకమ్. ౧౪౮
పత్తిస్తు పత్రకం లేఖా బావుగండ స్తనాదిషు,
పత్రాంగులిః పత్రరేఖా సా లలాటే లలాటికా. ౧౪౯

రాధా శోభా ఛవీరుక్ త్విట్ సుషమా పరమా ఛవిః,
త్రిగంధమేలా త్వక్ పత్రై స్త్రిసుగంధం త్రిజాతకమ్. ౧౫౦
చతుర్జాతం తదేవ స్యా న్నాగకేసరకేసరైః,
సర్వగంధ మిదం నేందు తక్కోలాగరు సిహ్లకమ్. ౧౫౧
లవంగ పూగ తక్కోల జాతీఫలహిమాంశవః,
పంచ పంచ సుగంధం స్యా దథ తక్కోల కుంకుమైః. ౧౫౨
కస్తూ ర్యగరు కర్పూరా స్సుగంధో యక్షకర్దమః,
యావో ద్రుమామయోఽలక్తో లాక్షా రక్తా జతుక్రిమిః.
కాలానుసార్యం కాలేయం జావకం చాప్యథ ప్రజి,
మాలాంకిలి రథాపీడే వతంసో త్తం సశేఖరాః. ౧౫౪
కేశేషు గర్భకం మాల్యం ప్రాలంబం కంఠలంబితమ్,
ప్రభ్రష్టకం శిఖాలంబి పురోన్యస్తం లలామకమ్. ౧౫౫
వైకక్ష్యం తిర్యగుపరి స్థితం నిష్కాల్యముచ్యతే,
సంస్కారో గంధధూపాద్యై రపుమానధివాసనమ్. ౧౫౬
అంజనం త్వక్షి సంస్కారః కజ్జలం ధూమయోని తత్,
చూర్ణాని వాసయోగాః స్యుః పిష్టాతః పటవాసకః. ౧౫౭
రచనాస్యా త్పరిస్కంధో భావనా వాసనా సమే,
అథోపకరణం సర్వం పరిబర్హాః పరిచ్ఛదః. ౧౫౮
వ్యజనం తాలవృంతం స్యాత్ పవిత్రం చర్మణాకృతమ్,
ఆలావర్తస్తు వస్త్రేణ చామరం తు ప్రకీర్ణకమ్. ౧౫౯
పతద్గ్రహః పరిగ్రాహో వాలోఽస్త్రిదారుణాకృతిః,
ఆసందీ స్త్రి నరిప్రేంఖో దీపవల్లీ తు దీపికా. ౧౬౦
దీపవృక్షస్తదాధారో దశావర్తి రథస్త్రియామ్,
వర్తిర్గృహమణి ర్దీపో గిరీయక గుడో గిరిః. ౧౬౧
దర్పణో ముకురా దర్శో కందుకో గండుకస్సమౌ,

పాదుకా నుపదీనాస్యా దుపాన త్పాదరక్షిణీ. ౧౬౨

325 ఉపలాతు దృషత్పుత్రః శిలామాతా దృషత్స్వమాః,
దర్వ్యస్తు కంబి స్తర్దూః స్యా త్ఖజాకా దారుహా స్తకః. ౧౬3
విష్టరం త్వాసనం పీఠం దారుజం వేత్రజం పునః,
ఆసందీ మంచకః ఖట్వాపాశ్రయో మ త్తవారణమ్. ౧౬౪
శయ్యా పర్యంక పల్యంకౌ శయనం శయనీయవత్,
330 ప్ర స్తర స్సం స్తర శ్శయ్యా రచితా పల్లవాదిభిః. ౧౬౫
కటః కిలింజో వర్ణస్తు పరిస్తోమః కుథా త్రయీ,
నమతంచా ప్యా స్తరణం ప్రచ్ఛద స్తూత్తరచ్ఛదః.
ఉపధానం తూపబర్హా ముచ్ఛీర్ష ముపబర్హణమ్,
సంవాపశ్శయనం స్యాఽ సంవాసోవాసనం సమా. ౧౬౭
335 శయనే శయ సంవేశా వుపశాయోఽ స్త్రికేశయః,
పర్యాదే రథపర్యాయాః పరిశాయ స్సమంతతః. ౧౬౮
కామధ్వజః కామోత్సనః శృంగారః కామవిక్రియా,
పరిరంభః పరిష్వంగ ఆశ్లేష ఉపగూహనమ్. ౧౬౯
ఆలింగన మపి క్రోడీకరణం చాంకపాల్యపి,
340 గ్రామ్యధర్మ్యాః కామకేలీ రతిర్నిధువనం రతమ్. ౧౭౦
మేహనం మిథునత్వం చ సమే నిసన చుంబనే,

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం పాతాలకాణ్డే పురాధ్యాయః.

భూతాధ్యాయః

భూతాని ప్రాణినో జీవా జంతవో జన్తవోఽంగినః,
పుంసః ప్రాక్ త్రిష్వగుల్మాద్యా ముద్భిదుద్భిజ్జ ముద్భిదమ్.
స్వేదజాదంశయూకాద్యా నృపశ్వాద్యా జరాయుజాః,
అండజాః పక్షిసర్పాద్యాః పుమాంస్తు పురుషోవృషః. ౩

పూరుషోనాఽప్యథ క్లీబః పండష్షండో నపుంసకమ్,
తృతీయా ప్రకృతిశ్చాథ పోటా స్త్రీ పుంసలక్షణా. ౩
స్త్రీయోషి ల్లలనా యోషా నశా సీమంతినీ వధూః,
వనితా మహిలానారీ తద్భేదాస్తు నితంబినీ ౪
ప్రతిపదర్శినీ వామా ప్రమదా భీరు రంగనా,

అబలా భూమినీ కాన్తా కామినీ వామలోచనా. ౫
సుందరీ రమణీ రామా వేణినీ చాన్వితార్థకాః,
కుమారీ కన్యకా కన్యా కించిత్ప్రౌఢా మహోదయా. ౬
అచిరవ్యూఢా తు వధూః పతింవరా తు స్వయంవరావర్యా,
కులపాలికా కులస్త్రీ కుల్యాథ సతీ పతివ్రతా సాధ్వీ. ౭

స్త్రీవ్యంజనకృతాఖ్యామాః చీరిణీ తు సువాసినీ,
ప్రోష్యర్తు ర్దిక్కరీ కాకా యువతి స్తలునీ చరీ. ౮
వధూటీ చ చిరంటీ చ ద్వితీయ వయసి స్త్రియామ్,
సైరిణీ ధర్షిణీ పుంశ్చల్యసతీ కులటేత్వరీ. ౯
బంధకీ పాంసులా చర్చా చలానగ్నా తు కోట్టవీ,

భిక్షుకీ శ్రమణీ ముండా తీవ్రకోపా తు భామినీ. ౧౦
విప్రశ్నికా తీర్థకుణికా దైవజ్ఞా ప్రశ్నవాదినీ,
కాముకేచ్ఛుః కాముకీ తు వృషస్యన్తీ రతార్థినీ. ౧౧

వరారోహోత్తమా నారీ సైవస్యా న్తత్తకాశినీ,
కామాత్మాంతం యాతియాసా పలినీతాభిసారికా. ౧౨
అధ్యూఢా చాధి విన్నా చ కృతా యస్యా స్సపత్నికా,
వీరపత్నీ వీరభార్యా వీరమాతా తు వీరసూః. ౧౩
పతిపత్నీ జీవపతి ర్విశ్వస్తా విధవాథ సా,
కాషాయినీ ద్వితీయం చే ద్వయః కాషాయ మంబరమ్.
ఉదక్యామలవద్వాసా ఆత్రేయీ పుష్పవత్యపి,
రజస్వలా చ మలినా స్త్రీధర్మి ణ్యృతుమత్యపి. ౧౪
ఋతుః పుంస్యార్తవం రక్తం పుష్పం చాథానృతు ర్వధూః,
నిష్కలాపన్నసత్త్వా తు స్యంతర్వత్నీ చ గర్భిణీ. ౧౫
ఆదర్శశ్వినా తు సాయాస్యా దదర్శశ్వః ప్రసవో స్త్రుఖీ,
విజాతా తు ప్రజాతా చ ప్రసూతా చ ప్రసూతికా. ౧౬
జను ర్జనన జన్తాని జని రుత్పత్తి రుద్భవః,
గర్భాశయో జరాయుః స్యా దుల్బం చ కలలో ఽస్త్రియాం.
బాలస్య నాభినాలాయా మమరా కాలినీతి చ,
సూతిమాసో వైజననో జీవతోకా తు జీవసూః. ౧౭
బిందుర్నశ్య త్ప్రసూతిః స్యా దశిశ్వీ శిశువర్జితా,
అవీరా నిష్పతిసుతా కిమిలా బహుసూతికా. ౧౮
కుటుంబినీ తు గృహిణీ పురంధ్రీ మాతృకేతి చ,
వృద్ధాపలిక్నీ ప్రాజ్ఞీ తు ప్రజ్ఞా ప్రాజ్ఞా తు ధీమతీ. ౧౯
ఉపాధ్యాయస్యోపాధ్యాయీశూద్రాస్యర్షిత్రియాపిచ,
ఆచార్యానీచ పుంయోగా దార్యార్యాణ్యోస్త్రి తు జాతితః.
ఋత్రియా ఋత్రియాణీ చ శూద్రాచేత్యపి జాతితః, [కా.
స్యాదుపాధ్యాయ్యుపాధ్యాయాప్యాచార్యాచస్వయంకృ

పణ్యస్త్రీ గణికా వేశ్యా వారస్త్రీ రూపజీవనా,
వారముఖ్యా సత్కృతాసా దూతీ సంచారిణీ సమే . ౨౪
కుట్టినీ శంఫలీ చుందీ వయస్యాలీ సఖీ సుహృత్,
సైరంధ్రీ పరవేశ్మస్థా స్వతంత్రా శిల్పకారిణీ. ౨౫
దాసీ తు చేటికా చేటా వడవా కుంభధారికా,
జనయిత్రీ జనన్యంబా మాతాథ భగినీ స్వసా. ౨౬
సాజ్యేష్ఠాంబాప్యవస్త్రీ చ కనిష్ఠా కన్యసాంబికా,
ననాందా తు స్వసాపత్యుః ననందా నందినీతి చ. ౨౭
పత్న్యాస్తు భగినీ జ్యేష్ఠా జ్యేష్ఠశ్వశ్రూః కులీతి చ,
కనిష్ఠా స్యాలికా హాలీ పత్నీనీ కేలికుంచికా. ౨౮
బీజీ తు జనకో వప్తా తాతో జనయితా పితా,
పితామహః పితృపితా తత్పితా ప్రపితామహః. ౨౯
మాతుస్తాతా మహోద్యేవం తదూర్ధ్వం వృద్ధపూర్వకాః,
దంపత్యోర్వ్యత్యయాన్నాతా శ్వశ్రూస్యాత్ శ్వశురః
సహజస్స్వసరో భ్రాతా కనిష్ఠోవరజోనుజః, [పితా.
పూర్వజస్త్వగ్రజో జ్యేష్ఠః పితృవ్యా స్సహజాః పితుః. ౩౦
జ్యేష్ఠతాతః పితృజ్యేష్ఠః తుల్లతాతోనుజః పితుః,
స్యాలస్యా దనుజః పత్న్యాస్తస్యాస్యా దబలోగ్రజః.
దేవరోదేవృదేవానౌ మాతుర్భ్రాతా తు మాతులః,
దంపత్యోర్భ్రాతృకోనోన్యో వైమాత్రేయో విమాతృకః.
సమానోదరస్సోదర్యో సగర్భ స్సోదర స్సమాః,
భార్యాజాయా సహచరీ ద్వితీయా సహధర్మిణీ. ౩౪
సధర్మచారిణీ పాణి గృహీతీ పాలుషీవధూః,
పత్నీ క్షేత్రం కలత్రం చ గృహాః పుం భూమ్నిదారవత్.

జాయా ప్రజావతీ భ్రాతుర్జ్యేష్ఠభ్రాతుః ప్రియావధూః,
స్నుషావధూర్జసీసూనోర్భ్రాతులానీతుమాతులీ. 3౬
భ్రాతృవర్గస్యయాభార్యా యాతరస్తాః పరస్పరమ్,
రుచ్యాః ప్రియాః పతిర్భర్తా నేక్తా వరయితా ధవః 3౭
పతిర్ననాందుః శ్వాతూలో నణిర్భో భగినీ పతిః,
జారస్తు స్యా దుపపతి ర్జామాతా దుహితుః పతిః. 3౮
వేశ్యాపతిర్ఘృష్టకుంభ భుజంగవిటపల్లవాః,
పుత్రస్తు తనయసూనుః రాత్మజోనందనోఽంగజః. 3౯
సుతః పోతశ్చ పుంగవ్యే నరోదుహితరిస్త్రియాః,
ద్వయోశ్చ గర్భసంతానౌ ప్రసవశ్చ నరస్యదా. ౪౦
లోకాపత్యే న పుంస్త్రీ తు ప్రసూతిస్సంతతిః ప్రజా,
జామేయ భాగినేయౌ తు స్వస్రీయోఽథ పితృష్వసుః. ౪౧
పుత్రో పైతృష్వసేయశ్చ పితృష్వసీయ ఇత్యపి,
ఏవం మాతృష్వసుశ్చాద్యా భ్రాతృస్త్రియో భ్రాతురాత్మజః.
సౌభాగినేయకాసీనౌ సుభగా కన్యయో స్సుతౌ,
దాస్యాదాసేయదానేరౌ పౌంశ్చలీయోఽసతీ సుతే. ౪౩
బంధులబాంధకినేయౌ చ కౌలటేయశ్చ కౌలటేరశ్చ,
సాధ్వీతు భితుకీచేత్ కౌలటినేయశ్చ కౌలటేయశ్చ. ౪౪
పౌనర్భవః పునరూఢ్ఞజ ఉగస్య స్త్వౌరస స్స్వజః,
నప్తారౌ పౌత్రదౌహిత్రౌ ప్రతినప్తా ప్రపౌత్రకః. ౪౫
పరంపరస్తు తత్పుత్ర స్తత్పుత్రోఽపి పరంపరః,
అయం పల్యయనోఽపిస్యాత్ కల్పనస్తు తదాత్మజః. ౪౬
సహ ప్రవాచ్యౌ భగినీ భ్రాతరౌ భ్రాతరావితి,
మాతా పితరౌ పితరౌ మాతర పితరావితి ప్రసూతాతౌ.

శ్వశ్రూ శ్వశురౌ శ్వశురా వితి పుత్రావితి సుతాపుత్రౌ,
జాయాపతీ తు మిథునే జంపతీ దంపతీ ఇతి. ౪౮
పితరస్తు పితుర్వ్యాఖ్యా మాతుర్మాతా మహాఃకులే,
అన్వవాయోఽన్వయో వంశ స్సంతానో జననం కులమ్.
రాజపీజీ రాజవంశోఽన్య వీజ్యో వంశ్యశ్చ వంశజః,
స్యుర్జ్ఞాతయస్స గోత్రాశ్చ సపిండాస్తు సనాభయః. ౪౯
స్వజనో బాంధవో బంధుః కుటుంబస్తు సుతాదికమ్,
పరివారః పరిజనః పరిస్పందః పరిగ్రహాః. ౫౦
దేహోఽస్త్రీ స్త్రీ తనుర్గాత్రం క్షేత్రమంగం కలేబరమ్,
చతుర్ముఖం సంహననం శరీరం కరణం సినమ్. ౫౧
బంధుః ప్రజానుకః కాయో భూఘన స్సంచరోఽపి చ,
ప్రాయావయాం స్యస్య దశా స్తారుణ్యం యావనం వయః.
జ్ఞానిర్నిర్జరణ స్థావిరం తుపాత్ స్త్రీ విప్రం సజా జరా,
శిశుత్వం శైశవం బాల్యం సాముద్రం దేహలక్షణమ్. ౫౨
గాత్రాణ్యంగాని చాస్యాంశాః ప్రతీకాపఘనావపి,
అంశస్త్వవయవోభాగ ఏకదేశః కలేతి చ. ౫౩
భిత్తం శకలఖండే వా పుంస్యర్ధోఽర్ధం సమేఽంశకే,
అస్త్రీచరణ మంఘ్రిర్వా పత్ పాదః క్రమణం పదమ్. ౫౪
తద్గ్రంథీ ఘుటికౌ గుల్ఫౌ ప్రపదం చరణాగ్రకమ్,
గుల్ఫశ్ప స్త్రీంద్రవ స్తిః కూర్చ స్త్వంగుష్ఠకాంతరమ్. ౫౫
పాదాంగుష్ఠాంగులీ మధ్యేఽస్త్రీ ప్రం క్షేపణ మస్త్రియామ్,
ప్రసృతా జాఘనీ జంఘా పిండికాస్యా త్పిచండికా. ౫౬
నలతీరం తూరుపర్వ జానురష్టీవదస్త్రియా,
సక్థిక్లీబం పుమాన్ వోరు రూరుమూలాని వంక్షణాః. ౫౭

అంకస్తూపస్థ ఉత్సంగః పీరీవం త్వండమూలకమ్,
పాయుస్తునా గుదాపానే త్రివలీకం బులిశ్చ్యుతిః. ౬౦
శంకుర్హేఫ్ర్ శ్మేఫణోశౌ శిశ్నం మేహనశేఫసీ,
పుభోభగం కామపద మక్ష్లీయోని శ్చ్యుతి ర్బులిః. ౬౧
ఉక్తద్వయ ముభస్థోఽస్త్రీ గుహ్యప్రజననే న పుమ్,
సీవన్యన్తా దధసూత్రం గుహ్యమధ్యం గుడోమణిః. ౬౨
ధారకా గుహ్యధారాయాం పుంసికా గుహ్యజేమలే,
అస్త్రియో ముష్కకోశాండాః ఫేలుకోశో వృషణోఽణ్డుకః.
కాంచీపదం కలత్రం చ కటిః శ్రోణిః కకుద్మతీ,
పురోభాగోఽస్య జఘనో నితంబోఽపరభాగకః. ౬౪
ఊఖౌపుంసికటిప్రోథౌ పూలకౌ చ స్ఫిచౌ స్త్రియా,
కుకుందరే కటీకూపౌ కటౌ తు కటిశీర్షకౌ. ౬౫
వంశస్తు పృష్ఠసుధాస్థ్ని మూలభాగోఽస్య తు త్రికమ్,
మూత్రాశయో వస్తిరక్ష్లీ నాభిర్నాభీ ప్రతారికా. ౬౬
కుక్షికోమలుకస్తుందం జఠరం చోదరం ననా,
అవలగ్నవలగౌ తు మధ్యమో మధ్యమస్త్రియామ్. ౬౭
హృదయం హృదురోవక్షిః స్తనోవక్షిసిజః కుచః,
స్తనాగ్రే పిప్పలం వృంతం చూచుకం మేచకం శిఖా. ౬౮
నక్ష్లీ కక్షౌ బాహుమూలం పార్శ్వమస్త్రీతయో రధః,
పశ్చిమాంగం తనోః పృష్ఠ మంససంధీ తు జత్రుణీ. ౬౯
ఊలూఖలం తు సంధిః స్యాత్ కక్షయోర్యా వంక్షణస్య చ,
కంరే గుడః కంరమణి రంసాంతౌ వీరబంధనౌ. ౭౦
స్కంధోదో శ్శిఖరోఽంసోఽస్త్రీ బాహూ బాహుభుజౌనపుణ్,
దోర్మస్త్రీ కరపోణిర్వా హరణః కరణః ప్లవః. ౭౧

ప్రదేష్టశ్చ కఫోణ్యాం తు కూర్పరః కఫణి ర్న ష్ణ్,
ప్రగండః కూర్పరా దూర్ధ్వం ప్రకోష్ఠః కూర్పరాదవాక్.
మణిబంధో మణిః పాణి మూలే పాణౌ కరశ్శయః,
పంచశాఖ స్తలోహ స్త స్తర్జనీ తు ప్రదేశినీ. 23
అనామికా తు సావిత్రీ కనిష్ఠా తు కనీనికా,
జ్యేష్ఠాతుఋష్యమాంగుష్ఠ స్త్వంగులోఽథాంగులిస్త్రియాం.
కరశాఖాథ కరభో మధ్యం మణికనిష్ఠయోః,
తీర్థాని వాస్తావయవా నఖరస్తు నఖోఽస్త్రియామ్. 24
పునర్భవః పాణిరుహో మహారాజః పునర్నవః,
ఖరూలః కరజశ్చాథ సప్రవృష్టః స్మరాంకుశః. 25
చపేట శ్చర్పటస్తాలః ప్రహ స్తః ప్రతల స్తలః,
షట్ తే తతాంగులే హ స్తే న్యుజ్జేఽస్మిన్ ప్రసృతః కరే. 26
తౌ సంహతౌ సంహతలః సోఽంజలిః కరభావపి,
ప్రసృతే తు ద్రవాధారే గండూష శ్చులుక శ్చులః. 27
పతాకః కుంచితాంగుష్ఠే సంశ్లిష్ట ప్రసృతాంగులౌ,
అక్షీబౌ ముష్టిముస్తూద్యాసంగ్రాహో ముచుటిః స్త్రియాం.
అష్టాంగుష్ఠే న భిన్నాసా ఖేటకస్త్వర్ధముష్టికః,
ప్రాదేశతాలగోకర్ణా వితస్తిః స్త్రీ యథాక్రమం. 30
తర్జన్యాదిభిరంగుష్ఠే వితతే వితతైస్సహా,
అవటో మనహ స్తః స్యాత్ సప్రకోష్ఠం తతాంగులిః. 31
దఘ్నుద్వయ సమాత్రాస్తు జానూద్వే స్తత్తదు న్నితే,
వ్యాయామో న్యగ్రోధో వ్యాసశ్చభుజౌ ప్రసారితౌతిరశ్చీన.
త్రిషుతుపరే చతస్వారః పౌరుషముద్బాహుపుంమానే,
గలో నిగరణః కంరో గరో గ్రీవా తు కంధరా. 33

శిరో ధరావ సుషిరా శిరోధి ర్వ్యావలండికా,
కంబుగ్రీవా త్రిరేఖా సా శిరఃపీరః కృకాటికా ౮౪
ఘాటాప్యవటుకక్లీబ ఉత్తమాంగం పునశ్శిరః,
170 ఉష్ణీషం శీర్షమత్రం పుంసిమూర్ధా చ మస్తికః. ౮౫
ముండోఽస్త్రీ మస్తకోఽప్యస్త్రీ ముఖం తు వదనం ఘనం,
తీరం తుండం వక్త్రమాస్య మాననం చ ద్విజాలయం. ౮౬
ఓష్ఠస్యాధస్తు చిబుకం చుబుకం చిబుకం చ తత్,
అధరస్త్వధరోష్ఠః స్యా దోష్ఠోపంత చ్ఛదోఽపి చ ౮౭
175 దన్తవస్త్రం చ తత్పాంతౌ సృక్వణీ దశనాః పునః,
రదనాః ఖాదనా దన్తా దంశొమల్లా రదా ద్విజాః. ౮౮
మధ్యదంతా రాజదంతాదంస్తాత్పార్శ్వయోర్ద్వయోః,
తత్పార్శ్వయోఃస్థితా దన్తా జంభాస్తా లుతు కాకుదం. ౮౯
రసజ్ఞా రసనా జిహ్వా రాజిస్సూనాఽప్యథ స్థినాః,
180 గండోగల్లఃకపోలశ్చ తత్పరా తు హనుర్హనుః. ౯౦
వక్త్రం న కుటకం ఘ్రాణం ఘోణా నాసా విఘూణికా,
శింఘాణీ నాసికాచాథ ధమనౌ నాసికాపుటౌ. ౯౧
నాసాగ్రే దృష్టిబంధోఽథ శింఘాణో నాసికామలః,
పిండూషఃకర్ణజమలఃకర్ణశ్శబ్దగ్రహశ్శ్రవః. ౯౨
185 పైండూషోఽస్త్రీ శ్రుతిశ్శ్రోత్రం శ్రోతశ్చ శ్రవణం శ్రవః,
పాలిస్తు కర్ణలతికా వేష్టనం కర్ణశష్కులీ. ౯౩
ఈక్షణం నయనం చక్షు రక్షి లోచన మంబకం,
దృష్టిర్దృక్కాథ న పుమాం స్తారకాక్ష్ణఃకనీనికా. ౯౪
వల్గుపక్ష్మ చ దృగ్లోమ్ని దృక్ఛదో వర్త్మ వర్తనీ,
190 బిడాలకో నేత్రపిండో దూషికా త్వక్షిజం మలం. ౯౫

లలాట మలికం గోధిః స్త్రీ తత్పార్శ్వంతౌ తు శంఖకౌ,
భ్రూర్ధిష్ణ్యల్లికాథ శిరసః పృష్ఠే నాపిత కోలికా. ౯౬
జటులే కాకలః పిప్లు స్తిలకే తిలకాలకః,
తనూరుహం రోమలోమ కేశా శ్శిరసిజాః కచాః. ౯౭

195 వాలాః కంజా స్తీర్థవాహాః కుంతలాశ్చ శిరోరుహాః,
కుంచితా స్తే కర్కరాలాః బర్బరా అలకా అపి ౯౮
తే లలాటే భ్రమరకాః కురులా భ్రమరాలకాః,
పర్పర్యాం స్యా ద్వల్లరీకా ఝుల్ల ర్యాం ఝంపటిః త్రుపః.
కేశకూటస్తు ధమ్మిల్లః కబరీ కర్పరీ సమే,

200 చోచుస్తు బాలకూర్చాల స్సీమంతః కేశపద్ధతిః ౧౦౦
తద్గ్రంథి స్సంధితోఽథప్తా జాలినీ గరుడా జటా,
ప్రలోమ్నం తు శిరస్యం చ శీర్షణ్యం చాకులాః కలాః.
చూడాకేశే కేశపాశే శిఖండీ కముజా శిఖా,
బాలానాం సా కాకపక్ష శ్శిఖండశ్చ శిఖండకః. ౧౦౧

205 శ్మశ్రు తు వ్యంజనం చోట స్సమే శింఘా శింగినీ,
త్వక్ స్త్రీ ఛది స్తనుః కృత్తిః సంఛావన్య ప్యసృగ్ధరా. ౧౦౩
రసస్తు ధనధాతుః స్యా దాత్రేయ ష్షడ్రసాసవః,
మూలధాతు ర్వహ్నిసుతో మహాధాతు రసృక్కరః ౧౦౪
రుధిరం లోహితం రక్త మస్రం క్షతజ మాసృక్,

210 రోక్ష్యం శోధ్యం మాంసకరం రసతేజో రసోద్భవమ్. ౧౦౫
ఆగ్నేయం ప్రాణదం విస్రం వాసిష్ఠం శోణితాసృజీ,
మాంసం తు కాశ్యపం క్రవ్యం తరసం పలలం పలమ్.
రక్తతేజో రక్తభవం పిశితం కీనమామిషమ్,
మేదస్కరం చ మేదస్తు పలతేజః పలోద్భవమ్. ౧౦౬

విస్రమస్థికరం స్నేహవరం గౌతమమిత్యపి,
అథాస్థి కీకసం విడ్డం కలలం క్రూరమాధికమ్. ౧౦౪
కుల్యం మేదోభవం మేద స్తేజో మజ్జాకరం బలమ్,
భారద్వాజం శ్వదయితం సారసంఘాతకర్కరాః. ౧౦౫
మజ్జా స్త్రీ కౌశికం సూక్ష్మమస్థి తేజోఽస్థిసంభవమ్,
ఆస్థిస్నేహో వీర్యకరో మజ్జతేజస్వినౌ బలీ ౧౧౦
రేతోబీజం వరం వీర్యం హ్యోజం స్నేహ సౌరుషమ్,
శుక్లం ప్రధానధాతుశ్చ ధాతవోఽమీనవాష్టవా. ౧౧౧
తిలకం క్లోమగోర్దం తు మస్తిష్కోమస్తు లుంగకః,
పేశిర్మాంసలతాథ ద్వౌ వృక్కౌ పార్శ్వగతౌ గుడౌ. ౧౧౨
అస్త్రీ పరీతదాంత్రం స్యాత్ కాలఖండం పునర్యకృత్,
గుల్మః ప్లీహా చ డింబఃస్యా దప్లీలా గర్భసంపుటః. ౧౧౩
అగ్రమాంసం తు హృదయం హృద్వసాత్వామిషోరసః,
కంకాలోఽస్త్రీ తనోరస్థి కరంకోఽప్యస్థి పంజరమ్. ౧౧౪
పార్శ్వస్య వంక్రిః పర్శ్వ స్త్రీ షష్ఠస్యాస్థి కశేర్వనా,
కర్పరో నాకరోటిఃస్త్రీ కపాలోఽస్త్రీ శిరోఽస్థిని. ౧౧౫
శాఖాస్థినలకంజానో రత్నీస్యాత్కూర్పరస్యచ,
ధమనీ స్త్వీలికా నాలీ సిరాదోషప్రణాలికా. ౧౧౬
గ్రీవాయాస్తు సిరామన్యా మహాస్నాయుస్తు కంధరా,
నఖారుస్తు స్నసాస్నాయుఃస్నాయ్వనా సంధిబంధనమ్. ౧౧౭
లసీకా లసికా రక్త రసమాంస విపాకజాః,
వ్యాయం తు కుణపం దూష్యం పురీషం శమలం శకృత్.
ఉచ్చ్వారో విణ్ణనాశూథో వర్చస్కోమల మస్త్రియామ్,
విష్ఠాచాప్యథ లండోఽస్త్రీ విష్ఠా రాజియుతా దృఢా.

ప్రస్రావో దేహవాతస్యా స్సూత్రమేకాంగులం చ తత్,
సృణికా స్యందినీ లాలా మలం కిట్టం చ న స్త్రియామ్. ౧౨౦
పిత్తం మాయు ర్మరిశ్లేష్మా బలాసః శ్వేటకః కఫః,
క్షుత్ స్త్రీక్షుతః క్షవః పుంసి ప్రతిశ్యాయస్తు పీనసః. ౧౨౧
దవథుః పరితాపః స్యాత్ గ్లానిః స్త్రీ గ్లపథుః పుమాన్,
శోఫోఽస్త్రీ శ్వపథుశ్శోథః పాదస్ఫోటో విపాదికా. ౧౨౨
స్ఫోటకః కీలకో గండో విస్ఫోటః పిటకాత్రయీ,
ఖసః పుమాన్ స్త్రియః కచ్ఛాపామపామా విచర్చికాః.
కండూ కండూతి కండూయాఃి ఖర్జూః కండూయనే స్త్రియః,
యష్ట్యాయష్ట్యాః క్షయశ్శోషః కోటః కుష్ఠం చ మండలమ్.
శ్విత్రం శ్వేతేఽత్ర చక్రం తు దద్రుః స్త్రీ ముఖజః పుసిః,
పుంవాలోఽపి వరండోఽపి న్యంగో నీలం పృషన్ముఖే. ౧౨౫
మంకుస్తు సిద్ధ్మ సిధ్మం చ కేశఘ్నం త్వింద్రలుప్తకమ్,
ఉద్దారోవమధూద్దారౌ వాస్తిః ప్రచ్ఛర్దికావమిః ౧౨౬
క్షుణికా వాతసంచారో హిక్కా హెక్కా చ హిక్కికా,
ఉచ్ఛ్వాసరోధో యోఽకస్మాత్ క్రాథోఽసౌ క్రథనం క్షుణం.
అశ్మరీ మూత్రకృచ్ఛ్రం స్యాత్ ప్రమేహస్త్వతి మూత్రకః,
ఆనాహోమలవిష్టంభ ఉత్థానం తు మలస్రుతిః ౧౨౮
నాతిభిన్నస్త్వతీసారో గ్రహణీ స్త్రీ ప్రవాహికా,
గలగండో గండమాలో రోహిణీ స్త్రీ గలాంకురః ౧౨౯
గుల్మః స్యా దుదరగ్రంథి స్సీవనీజో భగందరః,
శంబూకావర్త ఏష స్యా త్త్రిదోషోత్థోఽథ పిత్తజః. ౧౩౦
స్యాదుపజ్రగీవకోఽథస్త్రీ పరిస్రావీ కఫోద్భవః,
అర్శో దుర్నామ వృద్ధిస్తు కుకుండళ్యాండవర్ధనే. ౧౩౧

ఉపదంశో లింగశోఫ ఉదావర్తో గుదగ్రహాः,
నేత్రరు క్కామలా క్లైబం కుంభాः స్యాత్సా మహా త్తరా.
265 శ్లీపదः పదవల్మీకో గతిర్నాడీ వ్రణాः పుమాన్,
అర్బుదో మాంసకీలः స్యా త్పృష్ఠగ్రంథి ర్గుడో గడుాः. ౧౩౩
సు ప్తాः కుక్కుట ఏకాంగ గ్రహాశ్చ వరుణగ్రహాः,
గజే జ్వరస్య నామాని సింహే తోయే చ సోఽండికాः.౧౩౪
ఉష్ట్రేలసోఽభితాపోఽశ్వే వ్యాధ్మేపితో గవీశ్వరాः,
270 బిడాలే కృణాకాः పోత్రి ణ్యాలస శ్ఛర్దన శ్వోాः. ౧౩౫
క్రమాద్ధరిద్రేన్ద్రిమదౌ మృగరోగౌ పపా తతాः,
మహిషే మత్స్యమృగయోాः ఖగే చా జ్ఞేఽతోఽనిలే ౧౩౬
ధరణ్యాం కరవోత్పాటా వుద్భిజ్జే పాండువర్ణకాः,
మారి ర్మసూరీ రుగ్భేదా ఫూలాద్యా విద్రధి ర్నపణ్.
275 వ్యాధి వ్యాథ్యామయా మాథ రోగామా దేహమ్దనాः,
సంతాపోఽపాటవం మాంద్య మాకుల్యం రుగ్రుజే స్త్రియా.
ఉపచర్యా చికిత్సాస్యా ల్లంఘనం త్వపతర్పణమ్,
కుశీ భగ్నాస్థి బంధాः స్యా దరిష్టో దంశబంధనమ్ ౧౩౯
పట్టస్తు వ్రణబంధాः స్యా న్నస్యం నస్తం చ నావనమ్,
280 అంగుల్యగ్రేణ చూర్ణాద్యై ర్ధూపణం ప్రతిసారణమ్. ౧౪౦
జాయుాः పుంస్యగద స్తంత్రం భైష జ్యౌషధ భేషజమ్,
క్వాథాः కషాయో నిర్యూహాः ఫాంటోఽతిక్వాథజో రసాः.
క్వాథా దేస్తు పునాः క్వాథాత్ ఘనీభావో రసక్రియా,
వాస్తం వాటవ మారోగ్యం సంగ్యం స్వాస్థ్య మనామయం.
285 త్రిస్వతాः పటురుల్లాఘో వార్తాः కలో్య నిరామయాः,
రోగహార్యగదంకారో భిషగ్వైద్య శ్చికిత్సకాः. ౧౪౩

నిదానజస్తు దోషజ్ఞ ఆయుర్వేదీ తు శాస్త్రవిత్,
ఆతురోఽభ్యమితోఽభ్యాన్తో వికృతో వ్యాధితోఽపటుః.
ఆమయావీ సమౌ గ్లాస్నుగ్లానౌ పామన కచ్ఛురౌ,
వాతార్శో దద్రు ముస్తః స్యు ర్వాతలార్శ సదద్రుణాః.
శ్లేష్మసూః శ్లేష్మలః ఖేటీ సాతిసారోఽతిసారకీ,
కిలాసీ సిధ్మలో వృద్ధనాభౌ తుండిమతుండిలౌ. ౧౪౬
ఖల్వాటః ఖలతిర్బభ్రు శ్శిపివిష్టైంద్ర లుప్తికౌ. ౧౪౬½

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం పాతాలకాణ్డే భూతాధ్యాయః.

పాతాలకాణ్డ స్సమాప్తః.

అథ సామాన్యకాణ్డః

గణాధ్యాయః

వూగప్రకర సంఘాత విసర వ్రాత సంచయాః,
వారస్కంధ గణస్తోమ సమవాయ చయవ్రజాః. ౧
సందోహ నివహ వ్యూహ సమూహ నికరా కరాః,
సముదాయ స్సముదయో నికురుంబం కదంబకమ్. ౨

బృందం జాతం చక్రవాలం జాలకం పేటకం జటా,
థాన్యాదిబృందే కూటోఽస్త్రీ రాశిపుంజోత్కరా నరి. ౩
బృందేతిరళ్చాం యూథోఽస్త్రీ నికాయస్తు సధర్మణామ్,
సంఘసార్థా తు జంతూనాం వర్గస్తు సదృళాం గణే. ౪
పశూనాం సమజోఽన్యేషాం సమాజో ధీమతాం సభా,
ఉద్భిజ్జానాం తు షండోఽస్త్రీ స్తంధోఽశ్వ నరహా స్తినామ్. ౫
పటల్యపుం సుశ్లిష్టానాం సజాతీయగణే కులమ్,
శౌకకాపోతళాబాద్యా శ్శుకాదీనాం గణే నపుమ్. ౬
క్లీగోత్ర ప్రత్యయా న్తేభ్య స్స్యాదౌపగవకాదికమ్,
మాణవానాం తు మాణవ్యం బాడబ్యం తు ద్విజన్మనామ్. ౭

రాజన్యకం మానుష్యకం రాజకం చ పృథక్ పృథక్,
గార్భిణం యౌవనం తాసాం గాణిక్యం గణికా గణే. ౮
జనబంధు గజగ్రామ సహాయానాం గణేస్త్రియః,
జనతా బంధుతేత్యాద్యా బాడబం బడబా గణే. ౯
హాస్తికమాష్ట్రకమాశ్వికమాశ్వభ్రకమాజకం గజాదీనామ్,
ఏవం వైనుకవాత్సకమాశ్వీయం త్వాశ్వ్యమశ్వానామ్. ౧౦
సవర్మణాం కావచికం పాదాతం పదచారిణామ్,

ఆవూపికం శాష్కలిక మిత్యాదిక మచేతసామ్. ౧౧
కైదారికం తు కైదార్యం క్షేత్రం కైదారకం సమమ్,
కేళానాం కైశికం కైశ్యం ఖల్యా తు ఖలినీ సమే. ౧౨
25 భైక్షసాహస్రకారీష వార్కాణాని చ తద్గణే,
రథకడ్యా తు రథ్యాస్యా ద్గోత్రగవ్యా చ గోగణే. ౧3
ధూమ్యావాత్యాపాళ్యాహల్యాగల్యానట్యావన్యాత్పణ్యా,
పుష్ట్యం తత్తద్గణే సర్వం పార్శ్వం బృందే పరూష్ణాం స్యాత్.
మిథునం ద్వితయం ద్వైతంద్వయంద్వంద్వంయుగంయమం,
30 యమలం యుగలం యుగ్మం యుతకం చ ద్వయో ర్గణే. ౧౪
త్రయం త్రయాణాం త్రితయం మిథునం తద్వతి త్రిషు,
స్త్రీపుంసయోస్తు మిథునం కశిపుః స్త్రీన్నవస్త్రయోః. ౧౬
శ్వోశీరం శయ్యాసనయో ర్లింగం బుద్ధ్యాది సంగతౌ, [కాత్
గ్రామః పరోఽస్త్రీ ద్విషయాత్ గుణాద్ భూతేంద్రియార్థ
35 పశుః పాశస్థ్చ హాస్తశ్చ కేళార్థేభ్యః పరోగణే,
పశూనాం గోయుగం యుగ్మే తత్తదాహ్వాయపూర్వకమ్. ౧౮
గణపూరణం గణతిథం పూగతిథం చైవమేవ సంఘతిథమ్,
బహుతిథ సంవత్సరతమమాసతమాన్యర్థమాసతమమ్. ౧౯
యావతిథై తావతిథే తావతిథంకతిథమపి చ కతిపయథమ్,
40 పంచమ సప్తమ నవమా న్యష్టమ దశమ ద్వితీయాని. ౨౦
షష్ఠం ప్రథమా తృతీయే తురీయ తుర్యే చతుర్థం చ,
ద్వాదశ మేకాదశ మితి రూపం స్యా ద్వింశతేరర్వాక్. ౨౧
వింశం వింశతితమ మేకవింశ మితివత్పరం ద్విధా సర్వమ్,
షష్టితమ మితివదేకం రూపమసంఖ్యాది షష్ట్యాదేః. ౨౨
45 శతతమ మేకశతతమం సహస్రతమ మితి చ సర్వమేకవిధమ్.

ఓజమయుగ్మం యుగ్మం యుగితి ద్వితీయ తురీయాది. ౨౩
త్రిష్వేతే పూరణార్థాః స్యుః శబ్దాగణితాదయః,
ఆవలిః పద్ధతిః పంక్తిరాలిర్లేఖా చ మాలికా. ౨౪
ఏకాదయశ్చ సంఖ్యేయే శబ్దాః ప్రాగ్వింశతే స్త్రిషు,
ద్విత్రా ద్వావా త్రయోవా స్యురేవం త్రిచతురా అపి.
చతుఃపంచాః పంచషాశ్చ షట్సప్తాద్యాశ్చతాదృశాః,
స్త్రీ పంక్తిర్వింశతి స్త్రింశ చ్చత్వారింశచ్చ పంచాశత్. ౨౫
షష్టి స్సప్తత్యశీతిశ్చ నవతిశ్చ దశోత్తరాః,
క్రమేణాథ పరేణాథ పరే దశగుణోత్తరాః ౨౬
శతం సహస్రమయుతం నియుతం ప్రయుతార్బుదే,
న్యర్బుదం బృందఖర్వే చ నిఖర్వం శంఖమంబుజమ్. ౨౭
సముద్రోమధ్యమంతం చ పరార్ధం చ యథాక్రమమ్,
పరంపరార్ధా ద్విగుణా మధ్యస్త్రీ కోటిరర్బుదే. ౨౮
వ్యత్యాసేన తు దృశ్యేతే నియుతప్రయుతే క్వచిత్,
బృందాదిషు తు షట్స్వన్యే నిఖర్వం బర్ధమీరితం. ౨౯
న్యోమచాంతశ్చ సర్వశ్చ సముద్రాజ్యస్తు వా త్రిషు,
అన్యేత్వాహు శ్శతం కోటి శ్శంకుర్బృందం మహాగణం.
పద్మం మహాంబుజం చేతి క్రమాల్లక్షగుణోత్తరం,
సహస్రాణాం శతే లక్షా లక్షం చ నియుతం చ తత్. ౩౦
పంక్త్యాదయః స్యుస్సంఖ్యాయాం సంఖ్యేయేషు చ వస్తుషు,
సంఖ్యాయాం ద్వ్యేకబహుతా స్సంఖ్యేయేషు సదైకతా.
తదన్యథా వింశతి ర్నావ స్నావ వృత్తౌ జాతు నైకతా,
తదన్యథా వింశతి ర్విప్ర స్త్రిస్రో వింశతయో భటాః. ౩౨
బహువ్రీహా బహువచో వాచ్యలింగం చ తదన్యథా

70 ఉపవింశై ర్భుజై ర్భుక్త ముపవింశా అజా ఇతి. ౩౫
కలా గణన సంఖ్యానే హాననం తాడనం సమే,
వర్గస్తావ త్కృతిశ్చేతి తావత్కృత్వ: కృతేర్ద్వయమ్. ౩౬
తన్మూలే తు పుమాన్ హేతు ర్గచ్ఛావాంఛితరాశయ:,
గండ: కపర్దా శ్చత్వార స్తేవోధీ పంచతద్ద్వయమ్. ౩౭

75 బిందుశ్చోస్త్రీ తద్ద్వయే తు పణపాణికపాదికా:,
క్రమా త్తతోంగజోరుచ్యా: కార్షికశ్చ చతుర్గుణా:. ౩౮
కార్షాపణ: కార్షిక: స్యాత్ సషోడశపణ: క్వచిత్,
లోహో వింశతిమాషోస్య కార్షికేతామ్రికే పణ:. ౩౯
తామ్రకర్ష కృతాముద్రా క్వచిత్కార్షాపణ: పణ:,

80 స ఏవ చాధికే తుల్యకో ధానకా త చ్చతుష్టయమ్. ౪౦
తాద్వాదశ సువర్ణోస్త్రీ నిష్కోదీనార ఇత్యపి,
సాశీతిపణసాహస్రో దండ ఉత్తమసాహస:. ౪౧
త్రసరేణుభిరష్టాభి ర్లిక్షా సైవ మరీచికా,
రథరేణుశ్చ రేణుశ్చ తాస్త్రిస్రో రాజసర్షప:. ౪౨

85 ధురణశ్చ యవాగ్రశ్చ తేత్రయో గౌరసర్షప:,
తేస్టౌయవ ష్షోడశ తు యవామాషోథవా త్రిభి:. ౪౩
యవైర్గుంజా పంచగుంజా మాష: కుప్యే తు స ప్తతా:,
రూప్యమాషో ద్విగుంజోవా ధరణం షోడశైవతే. ౪౪
శతమానం తు దశభిర్ధరణైస్తు పలమేవ చ,

90 మాష స్తండులమా త్రోవా హేమ్న స్తైరష్టభి: పణ:. ౪౫
నిష్కోస్త్రీ వింశతిపణ స్తేస్టవా దశవాపలమ్,
య: పంచకృష్ణలోమాష: కుప్యేవా స ప్తకృష్ణల:. ౪౬
తౌ ద్వౌ మాషావర్ణికాస్యా ల్లోహితీకం త్రిమాషకమ్,

ఖాణోమణ్డః పిచూలం చ మాషాః స్యుశ్చతురాదయః.
మత్స్యణం స స్తమాషం స్యా దణ్డికా స్యా చ్చతుర్యవా, ౭౬
ద్రఙ్కణం ద్రఙ్కుమం కోలం వటకం చాష్టమాషకే. ౭౭
తృతీయే ధ్వానకా ఖాణభాగే మాషాస్తు షోడశ,
సువర్ణోఽక్షః పిచుః పాణిః కర్షోఽస్త్రీ క్రోడబిందుకే. ౭౮
బిడాలపాదకం హంసపదం గ్రాసగ్రహం తలమ్,
శతమానం తు కర్షేద్వే శుక్తి రష్టమికా నవా. ౭౯
తే ద్వే చతుర్థికా వాఽస్త్రీ నికుంచ్యాజ్యపలాని చ,
బిల్వాః ప్రకుంచం ముష్టిశ్చ హేమ్నోఽక్షే విస్తవాకటౌ.
పాదికం తామ్రకర్షం స్యా దిందుః స్యా ద్రజతే పలే,
కురువిస్తః పలే హేమ్నః ప్రసృతోఽస్త్రీ ద్విముష్టికే. ౮౩
ప్రసృతౌ ద్వావంజలిః స్యాత్ కుడపో వాహికోఽధ్యర్ధమానికా,
తౌ ద్వౌ మాన్యష్టమానం చ తే ద్వే ప్రస్థస్య కుడ్యకే.
ద్వావింశ త్పలకోఽన్యేషాం ద్వాదశైవ పలాని సః,
చతుష్ప్రస్థః పునారాశి ర్మహాద్రోణో బృహణకః. ౮౪
పాత్రం శూర్పవరం పిష్టం సేహికా ద్వ్యాఢకోఽస్త్రియామ్,
కంసం చాథ చతుష్కేస్యు ర్ద్రోణోఽస్త్రీ కలశో ఘటః.
అర్మణం నల్వలం శౌర్ప మున్మానం త ద్ద్వయం పునః,
కుంభశ్శూర్పోఽస్త్రియాం తౌ ద్వౌగోణీవాహస్తుతద్ద్వయం.
తౌ ద్వౌ ఖారీ పరే త్వేనాం విదుః కుంభీపరే పునః,
ఖారీకం సయుగే నాన్యే మానీవాహం పరే విదుః. ౮౮
వాహంకేచి చ్చతుఃఖారీ ఖారీభాగం చ గోణికామ్,
వాహం ప్రస్థద్వయం కేచి త్తుంభానాం వింశతి ర్బటీ. ౮౯
దశకుంభాః పాంచమికః కుంభోఽయమితికేచన,

ధారణం తు పలాన్యష్టౌ హేమ్న స్తామ్రస్య సప్తతిః. ౫౯
దశాన్యేషాం శతం మానం సార్ధై రూప్యపలై స్త్రిభిః,
తులాపలశతం ఖారస్తు దశకర్షం ఘటికోఽస్త్రియామ్. ౬౦
తౌ తు ద్వౌ శకటోభార శ్శాకటీ నశ్శలాటవత్,
భారా దశసమం సంగం ధారభారం చ శాకటమ్. ౬౧
ఆచితం ద్వ్యచితం హోఢం హేలకం సుకం సమమ్,
వాహితం భారితం చాష్టౌ వృద్ధిగుణాః క్రమాత్.
మాషశ్శాణ స్తలం ముష్టి రంజలిః ప్రస్థ ఆఢకః,
ద్రోణో గోణీ చ ఖారీ చ క్రమాదేతచ్చతుర్గుణమ్. ౬౩
పాయ్యం హిస్తాదిభి ర్మానం ద్రువయం కుడవాదిభిః,
పౌతవం తులయాతస్య సూత్రం స్యా ద్రాగసూత్రకమ్.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం సామాన్యకాణ్డే గణాధ్యాయః.

ధర్మకర్మాధ్యాయః

రూపం తత్త్వం సత్త్వం చ స్వరూపం చ సలక్షణమ్,
సహజం నిజమాజానం ధర్మసర్గో నిసర్గవత్. ౧
స్వభావః ప్రకృతీ రీతి రవస్థా తు దశా స్థితిః,
ప్రభావః ప్రభవస్తీ స్యాత్ ప్రభుతా ప్రభవిష్ణుతా. ౨
పరభాగో గుణోత్కర్షః ప్రాగ్భారోఽతిశయోభరః,
విస్తారో విగ్రహో వ్యాస స్సతు శబ్దస్య విస్తరః. ౩
అనాయాసాగ్రకం ఫాంటం దౌర్హిత్యం తు కైరకమ్,
విఘ్నోఽన్తరాయః ప్రత్యూహో రోషేత్వాదీనవా శ్రవౌ. ౪
దైర్ఘ్యమాయామ ఆనాహః పరిణాహో విశాలతా,
వైపరీత్యం విపర్యాసో వ్యత్యయశ్చ విపర్యయః. ౫
వ్యత్యాసో వ్యతిహారః స్యా దంతర్ధడు నిరర్థకమ్,
తత్ క్షణం స్యా దేకపదం యదృచ్ఛా నియమోజ్ఝితిః. ౬
వంటో విభాగో భాగోఽంశః పాదస్తుర్యంశ శ్చతుర్థకః,
కలా తు షోడశో భాగో వార స్త్వవసరః క్షణః. ౭
ప్రతికూలానుకూలార్థే అపస్సురమవష్వు చ,
పృష్ఠమాంసాదనం పశ్చాద్గతశ్చార్థస్య గర్హణమ్. ౮
ఆమ్రేడనం ఝటప్పః స్యాత్ ఝంప స్సంపాతపాటవమ్,
కర్మక్రియా ప్యనుష్ఠానం తద్భేదా గమనాదయః. ౯
యాత్రా ప్రజ్ఞా చ గమనం ప్రస్థానం చ గతిర్గమః,
చక్రావర్తో భ్రమో భ్రాన్తి ర్భ్రమి ర్ఘూర్ణిశ్చ ఘూర్ణనమ్. ౧౦
ఈహానం శీఘ్రగమనం సారణం చద్మనాగతిః,
ప్రజ్ఞా టాట్యా పర్యటన మల్పేఽధ్వని గతాగతం. ౧౧

సవికారా గతిస్సారో ఖేలనం తరణం ప్లవః,
కాచాచిత్కస్తు ఖేయోఽసా ఖేపో లంగన లంఘనే. ౧౨

నిర్వాణంస్యా న్నిర్గమన మంహానం వక్రసా గతిః,
ప్రతిబంధః ప్రతిష్టంభ స్సంబంధః ప్రా ప్తిరాపనమ్. ౧౩
నిర్బంధోఽభి నివేశః స్యాత్ ప్రవేశోఽంతరగాహనమ్,
ఆస్థానోపవేశశ్చ నివేశో రచనా స్థితిః. ౧౪
ఆథాథ్యా దానమారంభః ప్రక్రమః స్యా దుపక్రమః,
ప్రత్యుత్క్రమః ప్రయోగః స్యా దారోహణ మభిక్రమః.
ఆక్రమోఽభిక్రమఃక్రాన్తిఃవ్యుత్క్రమస్తూత్క్రమోమృతం,
విక్రమ శ్శౌర్యకరణ మత్యాథాన మతిక్రమః. ౧౫
భూమానం విక్రమః పద్భ్యాం నిర్హారోఽభ్యవకర్షణమ్,
అనుహారోఽనుకారః స్యాత్ పరిహారో నివర్తనా. ౧౬

ప్రత్యాహార ఉపాదాన మభిహార స్త్వభిగ్రహః,
సమూహ ఉపసంహార స్సమహార స్సముచ్చయః. ౧౭
అపహారస్త్వపాదానం ప్రహార స్త్వభితాడనమ్,
ఉపలంభ స్త్వనుభవో విలంభ స్త్వతిసర్జనమ్. ౧౮
విప్రలంభో విసంవాదః ప్రతిలంభస్తు లంభనమ్,

స్వతంత్రవృత్తి రుత్థాన మభ్యుత్థాన మభ్యుత్థానం తు గౌరవమ్. ౨౦
సంస్థానం సన్నివేశః స్యా దుపస్థానం తు సంగతిః,
థానోత్క్షేపణ ముత్కారః పరికారస్తు ధిక్క్రియా. ౨౧
వికారో విప్రకారః స్యా దాకారస్త్వింగ ఇంగితమ్,
ఉపక్రియోపకారః స్యా దపకారోఽన్యతః కృతిః. ౨౨

ప్రకారస్త్వత్థం భావః స్యా దపకారోఽన్యపీడనమ్,
ప్రత్యాఖ్యానం నిరాకారః ప్రత్యాదేశో నిరాసవత్. ౨౩

పరిణామోఽన్యథాభావ స్సన్నామ స్త్వ న్యథాకృతిః,
ప్రణామః ప్రణిపాతః స్యా దున్నామ స్తుంగతోన్నతిః. ౨౪
ఉద్యోగోఽస్త్రీ సముత్థానం వినియోగోఽర్పణం ఫలే,
50 విధిర్నియోగస్సంప్రేష ఉపయోగః ఫలక్రియా. ౨౫
సంయోగ సంప్రయోగౌ సంభేద స్సన్నిపాతసంశ్లేషౌ,
సంపాతే విశ్లేషే తు విప్రయోగ విరహా వియోగాః. ౨౬
విగమోఽపగమోఽపాయో మేలనే సంగసంగమౌ,
శమథస్తు శమశ్శాన్తి ర్దాంతిస్తు దమథోదమః. ౨౭
55 బంధనం ప్రసితిర్బంధః క్లాంతిస్తు క్లమథః క్లమః,
పరిసర్యా పరీసారః పరిసర్పః పరిక్రమః. ౨౮
లవేవిలావోలవనం తేమః స్తేమ స్సముందనమ్,
ప్రతిశ్రవః ప్రతిఖ్యాతి రవేక్షా ప్రతిజాగరః. ౨౯
సంయామ సంయమాయామో వియామోవియమోయమః,
60 సంవాహనం మర్దనం స్యాత్ పర్యవస్థా విరోధనమ్. ౩౦
సంస్తవః స్యా త్పరిచయ ఉదజః ప్రేషణేపశోః,
పవనం పవనిష్పావౌ జూతిస్తు జవనం జనః. ౩౧
ప్రేజనం స్యా దపసరో రంధనం పచనం పచా,
ఖీయః ఖీయానయో నాయో మదోమాదః స్నవః స్రవః
65 ఉద్వేగ ఉద్భృనుః శ్వాయ: శ్వయణం ప్రమితిః ప్రమా,
స్ఫితిస్తు వృద్ధిః స్ఫురణం స్ఫులనం క్షేపణం క్షిపా. ౩౩
ఉద్గమో గురణం శ్లోకితిః ప్రథనం ప్రథా,
భంగిస్తు వ్యాకృతిః భేదో నిర్వేదో ఘటనాఘటా. ౩౪
య త్ప్రేషణం సమాహూయ తస్మిన్ స్యా త్ప్రీతిభాసనమ్,
70 ఘటనం త్వతిసంధానం వ్యలీకం చ ప్రతారణమ్. ౩౫

నిష్ఠీవోఽస్త్రీ నిష్ఠీవన మపినిష్ఠేవనం చ నిష్ఠ్యూతిః,
ఉపరత్యారతత్యపరతి విరతయ ఉపరమణ ఉపరామః. ౩౬
సంవిదాజ్ఞాః ప్రతిజ్ఞా స్థాప్యభ్యుపాయాః ప్రతిశ్రవః,
అంగీకారాభ్యుపగమ నియమాశ్రవసంశ్రవాః. ౩౭

ప్రణీతిః స్యా దనునయః ప్రశ్రయస్సాంత్వనం తథా,
సపత్రాకృతి నిష్పత్రా కృతీ త్వత్యన్త పీడనే. ౩౮
వర్ణనం స్యా ద్విభజనం ప్రవాహస్తు పరంపరా,
శ్రంథనం గ్రంథనం గుంఫ స్సందర్భోరచనా న నా. ౩౯
విధూననం విధువనం త్యాగోహనం చ వర్జనమ్,
ఆవర్జనం ద్రవత్యేపే నిధానం క్షేపణాసనే. ౪౦
సమ్మూర్ఛనం వ్యాపనం స్యా ద్విదరః స్ఫుటనం భిదా,
ఆవర్తనం క్వాథనం స్యాత్ క్వథనం పాకవర్తనమ్. ౪౧
సంవీక్షణం విచయనం లోటనం తు విపేష్టనమ్,
ఇత్యాదయః క్రియాశబ్దా లక్ష్యాథాతుషు లక్షణైః. ౪౨

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం సామాన్యకాణ్డే ధర్మకర్మాధ్యాయః.

గుణాధ్యాయః

గుణోఽను ర్ద్రవ్యవదో ద్వ్యా స్నేహే మార్జమార్జనే,
మసృణత్వే తు మారుంగక్రాసనౌ ద్రవణే ద్రుతిః. ౧
ఖాదీనాం తు గుణాశ్శబ్ద స్పర్శరోరూపం రసః క్రమాత్,
గంధశ్చేతీంద్రియార్థాస్తే విషయా గోచరాశ్చతే. ౨
సత్యం తథ్యమృతం సమ్యక్ సమీచీనం తథార్ధవాక్,
కర్కశే పరుషో రూక్షో మరరః ఖోరణః ఖరః. ౩
ఉత్ ఊర్ధ్వద్రలోఽథమసృణే శ్లక్ష్ణసోమాలచిక్కణాః,
పిచ్ఛిలేస్యా ద్విజవిలః కరినే ఖరటః ఖటః. ౪
కఠోర నిష్ఠుర క్రూర దృఢదారుణ కర్కటాః,
ఖరశ్చ సుకుమారే తు కోమలో మృదులో మృదుః. ౫
శీతలే శీకరః శీత స్సుషిక స్సుషిమో జడః,
సమీకసోల్లికసోల్లసః స్కందోలో మేకల స్తలః. ౬
తుషార శ్శిశిరః స్ఫీత స్నేహ్యస్స్నేమో హిమోఽపి చ,
ఉష్ణం జ్వలః ఖరః క్రూరో బాల స్తిగ్మః కృశశ్చషః. ౭
సోమలో వహ్నికో వ్యక్త స్తాలకో జలశీనకః,
అంగారో దహన స్తప్తః పుష్పోధూమ్రః ప్రతాపనః. ౮
తీక్ష్ణశ్చండోల్బణప్రోద్రకరాలి వికరాలినః,
మందోష్ణమోష్ణం కోష్ణం చ కవోష్ణం చ కదుష్ణవత్. ౯
శుక్లే శుభ్ర శుచి శ్వేతాః పుండ్రకో ధవలోఽర్జునః,
అవదాత స్సితో గౌరో విశద శ్శ్వేతపాండరాః. ౧౦
కాలే కృష్ణాసిసశ్యామ నీలశ్యామలమేచకాః,
రోహితే లోహితో రక్తో హరిద్రే పీతపీతలే. ౧౧

ఉత్పిశస్తు సితశ్యామే హరిణే పాండుపాండరౌ,
కపోతస్తు కపోతాభః పద్మః పీత సితౌ సితః ౧౨
పింజో నీలసితశ్యామ స్సోవాలః కృష్ణధూమలః,
సితకాచస్తు పింగాణః కండార స్సితకాచరః. ౧౩
వరాల స్సితపింగాణః స్తోకపాండుస్తు ధూసరః,
కోసలః పాండులః శ్యామశ్చాటః కృష్ణహరి స్సితః. ౧౪
వలక్షస్తు సితశ్యామ సైన్సరాభః శ్వేతపీతలః,
సితపీతహరిస్నీల స్తరలో వృద్ధపత్రవత్. ౧౫
రక్తపీతాసితశ్యేతే బోలః కారిషభస్మవత్,
ఉత్పిశాద్యాస్తస్వామీ మిశ్రవర్ణా శ్శుక్లప్రధానకాః. ౧౬
శోణోఽరుణశ్చ సంధ్యాభః శ్వేతరక్తస్తుపాటలః,
మరాలోఽల్పః పీతరక్తః పీతరక్తస్తు పింజరః. ౧౭
బభ్రుః కడారః కపిలో విదగ్ధో దుష్టరక్తవత్,
శ్యావే తు కపిశః పింగే పిశంగః కద్రుపింగలౌ. ౧౮
నీలపీతారుణశ్యారో జోణాలో నీలలోహితః,
ఇతిలోహితవర్ణీయా అథపీతప్రధానకాః. ౧౯
మేరాలోఽల్పసితః పీతః వేరాలః పీతధూమలః,
పీతశ్యామల ఓరాలో గౌరః స్యా త్పీతలోహితః. ౨౦
కీనాశః పీతహరితో హరితో నీలపీతలః,
కృష్ణవర్ణ్యాః పునర్ధూమ్ర ధూమలౌ కృష్ణలోహితౌ. ౨౧
పీతకృష్ణహరిద్రాభః కాచరః కృష్ణధూమలః,
కృష్ణపీతస్తు కాచోఽథపాలాశో హరితో హరిత్. ౨౨
తారావతారకిర్మీర శబలైతాస్తు చిత్రకే,
సచానోన్యానవష్టంభా న్నానావర్ణ సమున్నయః. ౨౩
కర్బుర శ్శుక్లహరిత ఆరుఃస్యా త్కృష్ణపింగలః,

సితకృష్ణస్తు కల్మాషః పిఞ్జూష స్సితకాచరః. ౨౪
కృష్ణరక్తసిత శ్శారః క్రిమిర స్సితలోహితః,
మధురస్తు రసజ్యేష్ఠో గుళిః స్వాదు ర్మధూలకః. ౨౫
అమ్లస్తు పాచన శ్శుక్తో లవణస్తు పటస్సరః,
ఊషణస్తు కటు స్తీక్ష్ణ స్తిక్తస్తు విసరః కటుః. ౨౬
కషాయోఽస్త్రీ స్వప్రతిష్ఠస్తువరో మధురాంగకః,
మధురామ్లౌ సలవణౌ కటుతిక్తకషాయకాః. ౨౭
షట్ తేమూలరసాశ్చైషా రసకా యోగయోనయః,
స్యుశ్శాడవవరాస్త్ర్యాషాః ష్ట్ర్యాష ఆసోఽపి చ క్రమాత్.
అమ్లాద్యా మధురోవేతా స్సామ్లాస్తు లవణాదయః,
చాటస స్తీక్ష్ణచోరూప శ్శుక్తశ్చ లవణే నతు. ౨౯
యుక్తా వైక్షారికః క్షారః స్వా ద్యశ్చ కటుకాదయః,
తిక్తికః కటుతిక్తే స్యా త్కుల్యా కటు కషాయకే. ౩౦
తైలిత్స స్తిక్తకాషాయ ఏవం పంచదశద్విధాః,
క్రమేణ శోణికః శ్యావోరాతపం రాగశాలవః ౩౧
సస్వాద్వమ్లా లవణాద్యాః సస్వాదు లవణేషు తు,
కటుకాదిషు కట్వారో మాధురో మధుకః క్రమాత్. ౩౨
తిక్తకషాయా సస్వాదుకటూ మధుమధూలికౌ,
స్వాదుతిక్త కషాయే తు మధూలోఽమీ దశత్రికాః. ౩౩
కట్వాద్యా స్సామ్లలవణా వోసరః ఖలుషక్రమాత్,
కోలశ్చాథో సామ్లకటూ కలుష త్రికరా క్రమాత్. ౩౪
కషాయతిక్తా సోలస్తు శుక్తతిక్తకషాయకే,
అమ్లతిక్తకషాయేఽస్మిన్ బాలామ్లో బాలచూతకః. ౩౫
కషాయతిక్తా సపటు కటూ వేలానవేలజౌ,
కషాయతిక్త లవణేఽసోలోఽథైలా రసాలకః ౩౬

కటుతిక్తకషాయే స్యాత్తదేవం వింశతిస్త్రికాః,
స్వాదవ్వమ్ల లవణో పేతాః కట్వాద్యా షధుమూలకః. ౩౭
మధుబోలస్సోరణశ్చ క్వచిదంత్యః కరోలకః,
సస్వాదవ్వమ్లకటౌతిక్తో లీసుషః పరుషః పునః ౩౮
కషాయేఽత్రైవకలుషా కషాయా జాలనః పునః,
స్వాదవ్వమ్లతిక్తువరే సస్వాదులవణోషణే. ౩౯
రసకోపశాడవికా కషాయే వలజః పునః,
తిక్తే తిక్త కటుస్వాదు కషాయే ఫలసోత్థుసౌ. ౪౦
సస్వాదు కటుతిక్తే తు కషాయేస్యా త్కలాపకః,
జలోలకస్సామ్లపటు కటౌ తిక్తే కషాయకే ౪౧
తువరః స్యా త్కువేలశ్చ ఖరస్తు లవణేయుతే,
అమ్లతిక్తకషాయైస్తై స్సంయుతే పలుషః కటౌ. ౪౨
కట్వాద్యాలోడకాస్త్వేవం చతుష్కాదశపంచ చ,
స్వాదుమేకం విహాయాన్యే యుక్తాః పంచస్యురోలకః. ౪౩
ఆలుకస్తు విహాయామ్లం కటుం హిత్వా పరాంజనః,
ఓలకః కటుకం హిత్వా వినా తిక్తేన చోలకః ౪౪
సమోలకః కషాయేణ షడేవం పంచకాస్సాః,
షట్కస్త్వేకః షడ్రసః స్యాత్ త్రిషష్టిః స్యుస్తతో రసాః.
మధురామ్లాది సంజ్ఞాశ్చ షాడవాదౌ సమున్నయేత్,
నస్యాత్పూర్వరసాస్సాఖ్యా పరావరరసాహ్యాయాత్. ౪౫
సురభ్యసురభీ గంధౌ విభిన్నౌ తౌ చ యోగతః,
బహుధాతత్ర సురభిః కటుస్తిక్తః కషాయకః. ౪౬
సమష్టిరపత్యోఽన్యోయో గంధోఽసురభిరిత్యసౌ,
మల్లికాయాం స్థితో గంధో మంగల్యా మంగలశ్చసః. ౪౭
జాత్యాం సౌమనసో నాగకేసరే గంధసారణః,

చంపకే సుభభిః ఫల్గే వాసకః కుటజే ఘుణః. ౪౯
కస్తూరికాయాం మామ్మోదః కుంకుమే పలశీనకః,
పారివాహ్యో మరువకే పాటలే తృణశోణకః. ౫౦
చందనే చంద్రికస్సాలే శోణో గంధిక ఉత్పలే,
కేతకే శోణితం సర్పధూపే సరలశోణికః. ౫౧
వకులే స్యా త్పరిమలో వలనోఽగరుధూపకే,
సహకారే సరలికో గుగ్గులా త్వవలోలుకః. ౫౨
కుందోపరాలో మదనే దులో జంబీర (కే) స్థితః,
మల్లయాం (స్థితస్తు) ఖవుకః కర్పూరే ముఖవాసనః. ౫౩
ఆజ్యేసమళనోఽశోకే సురప స్తిలకే కులః,
గాత్రే గంధో గంధకే తు గంధికః పి త్తలేలసః. ౫౪
గుదవాయూ తు దుర్గంధః కిట్టేకోలః కఫే ఘనః,
మత్స్యత్వచ్యామిషో నింబే తి క్తకో గోముఖే సణిః. ౫౫
ఉద్దంశే దేహలిర్గోవి ఖాత్రయో ర్ముకముస్తరా,
శుక్లేమాంసి ర్మదేరూక్షో మూత్రితే త్వంధమేహలః. ౫౬
స్నేహదోషే మే చటికో గూఢే సాలిక వైణికా,
చిస్రోయకృతివూతే తు పూతిర్మూత్రే తు మేహలః. ౫౭
దుష్టవ్రణే తు కథితో రుధిరే త్వామ మాంసకః,
గంధశబ్దా స్స్వమాయోజ్యా స్సామాద్యా వ్యంతరేష్వపి.
ఏతే సత్వాదయశ్శబ్దా శ్శబ్దప్పర్శాదిగోచరాః,
ఉక్తలింగా గుణార్థాస్తే సర్వేఽపి గుణిని త్రిషు. ౫౮

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం సామాన్యకాణ్డే గుణాధ్యాయః.

సంస్కృత కళాశాల
51.770

గుణయుక్తం క్రియాయుక్తం ద్రవ్యాదేరుత్తరోత్తరం చేష్టశక్తియుక్తం,
సశబ్దో వాచ్యవల్లింగో బాలోవక్తా ధనీ యువా. ౧
బాలో డింభోఽర్భకశ్శిబుః కుమారో దారక శ్శిశుః,
అప్యుక్తానశ యోవత్సః స్తనపస్తు స్తనంధయః. ౨

వటుర్మాణవకోఽథస్యా ద్వ్యయః స్థ స్థవిరోయువా,
జీనో జీర్ణో వృద్ధవయాః ప్రవయాః స్థవిరో జరన్. 3
వర్షీయాన్ దశమీ జ్యాయాన్ కనిష్ఠోఽవరజోఽనుజః,
జఘన్యజో యవీయాంశ్చ పూర్వజే త్వగ్రియోఽగ్రజః. ౪
పితు ర్విభక్తసంసృష్టే భ్రాత్రర్థే నైకకాంగతః,

పృశ్నిః కిరాతోఽల్పతను ర్దుర్బలస్తు కృశస్తనుః. ౫
పీనస్తు పీవరః పీవా ప్రబలో మాంసలోఽంసలః,
సింహసంహాననః స్వంగ స్తుండిరున్న తనాభికః. ౬
పిచండిలస్తూదరిల స్తుందిల స్తుంది తుందికౌ,
వలినో వలిభో బిభ్ర ద్వలీరాజీస్తు రాజిలః ౭

ఏవం సిరాలమణిలౌ ప్రలంబౌండస్తు ముష్కరః,
కేశవః కేశికః కేశీ రోమశో లోమశ స్సమౌ. ౮
శ్మశ్రులో జటిలశ్చైవం దంతులస్యా దుదగ్రదత్,
కిరిభ స్తు ద్విపర్యాసే మిర్మిరః స్థబిలోచనః. ౯
ఆసీన ఉపవిష్టస్యా దూర్ధ్వజ్ఞు స్తూర్ధ్వజానుకః,

సంజ్ఞస్సంహతజానుః స్యాత్ ప్రజ్ఞుః ప్రగతజానుకః. ౧౦
వికలాంగస్తు పోగండో గడులే న్యబ్జకుబ్జకౌ,
ఖురణాః స్యా త్ఖురణసో నః తుద్రః క్షుద్రనాసికః. ౧౧

ఖరణాః స్యా త్ఖరణసో విగ్రో విగత నాసికః,
నతనాసేఽవటీటః స్యా దవనాటోఽప్యవభ్రటః. ౧౪
కేకరో వలిరోఽనేడ మూకోఽంధః కాణ ఏకదృక్,
ఏడస్తు బధిరః కణ్వ ఏడమూకస్త్వవాక్ ఛృతిః. ౧౩
అనేడమూకస్తుజడో జలో మూకః కలోఽప్యవాక్,
పంగుః శ్రోణే ఖంజఖోలౌ ఖోడేఽథ కుణే కుణిః. ౧౪
శిపివిష్టస్తు దుశ్చర్మా దుర్బాలశ్చ ద్వినగ్నకః,
ముణ శ్రమణౌ నగ్నో నగ్నాటశ్చ దిగంబరః. ౧౫
ఆజీవో జీవకో జైనో నిర్గ్రంథో మలవార్యపి,
హృదయాలు స్సుహృదయో మహేచ్ఛస్తు మహాశయః.
ప్రౌఢః ప్రగల్భః ప్రతిభా యుక్తోఽన్యస్త్వపగల్భకః,
ధృష్టోధృష్ణు ర్వియాతశ్చ శాలీనస్తు విపక్యయే. ౧౬
అధీరేకాతరత్రస్ను భీరు భీరుక భీలుకాః,
దరితే భీతచకితత్రస్తాః స్నిగ్ధస్తు వత్సలః. ౧౭
ప్రవీణోఽభిజనోఽభిజ్ఞో విజ్ఞో వైజ్ఞానికః కృతీ,
కృతకృత్యః కృతముఖో నిష్ణాతో దక్షశిక్షితౌ. ౧౮
అగ్రామ్యే సరలోదార విదగ్ధ చ్ఛేకదక్షిణాః,
గర్వితే స్తబ్ధ ఉద్ధ్రీవో వాహో ధీరస్స ఇత్యపి. ౧౯
మూర్ఖేత్వనేడో దేవానాం ప్రియో యో నామనర్జితః,
అపిపైధేయ మూఢాజ్ఞా మాత్రశిష్టయథోద్గతౌ. ౨౧
నీచే తు హీనాపళద పామరేతర బర్బరాః,
నైకృతః స్యా న్నైకృతిక శ్శఠః కైతవికోఽనృజుః. ౨౨
కుహకః స్యా త్తాపటికో దాండాజినికజాలికౌ,
ధైండుకో ధుండుకశ్చాథ కోలాకోఽర్యరత స్సదా. ౨౩

క్రూరో నృశంసోఽప్యదయే ధూర్తే వ్యంసక వంచకౌ,
కౌక్కుటో మాయికో మాయీ మాయావీ ప్రాతిభారికః.
నాదుర్జనః ఖలః కర్ణేజపః పిశునసూచకౌ,
కద్వదః కుత్సితోఽత్యర్థం పరిభోక్తా గురుస్వభుక్. ౨౫
నీలీ రాగః స్థిరప్రేమా హరిద్రారాగకః పునః,
అస్థిరప్రేమ్ణి గోష్ఠ్యాం పునఃస్థానే స్థితో ద్విషన్. ౨౬
అన్వేష్టాస్యా దనువదీ చిద్రూపస్తు సుమానసః,
స్వచ్ఛందోఽపావృతః సైర్వీ స్వతంత్రో నిరవగ్రహః. ౨౭
పరచ్ఛందః పరాధీనః పరవాన్ పరతంత్రకః,
నిఘ్నః ప్రసజ్య ఆయత్తో విధేయో గృహ్యకో వశః. ౨౮
అహంయుః స్యా దహంకారీ శుభంయుస్తు శుభాన్వితః,
సూక్ష్మదర్శీ కుశాగ్రీయధీర్విలక్షస్విస్మయః. ౨౯
యద్భవిష్యో దైవపరో యద్వదః స్యా దనుత్తరః,
పరీక్షకః కారణిక ఉద్యుక్తే ప్రసితోత్సకౌ. ౩౦
అంతర్వాణి శ్శాస్త్రవిత్ స్యా దలినీత స్సముద్ధతః,
ప్రత్యుత్పన్నమతిస్తు స్యా త్తత్కాలోత్పన్నధీర్నరః. ౩౧
ప్రణేయః ప్రక్రితోవశ్యో విధేయో నిభృతో యతః,
క్రోధనః కోపనోఽసూర్షీ చండస్తు భృశకోసనః. ౩౨
సహిష్ణు స్సహన స్సోఢా తితిక్షుం క్షమితా క్షమీ,
హర్షమాణో వికుర్వాణః ప్రమనా ముదిత స్సుమత్. ౩౩
దుర్మనా విమనా అంతర్మనాస్యా దుత్కఉన్మనాః,
దోషదర్శీ పురోభాగీ కమనః కామనోఽనుకః. ౩౪
కాముకః కమితాభీకః కమ్రః కామయితాభికః,
తృష్ణక్తు గర్ధనో గృధ్నుర్లిప్సుర్లుబ్ధోఽభిలాషుకః. ౩౫

అపి దుస్క్రూరదీన నీచదుర్గతదుర్విథాః,
మార్గణః స్యా ద్యాచనకో యాచకోఽర్థీ వనీపకః. ౬౦
ఆర్యః కౌలేయకో జాత్యః కులీనః కులజోఽభిజః,
జగత్త్ర సచరప్రాణ మిషదింగచ్చ జంగమమ్. ౬౧
స్థావరం తస్థివచ్చాన్య దుభయం తు చరాచరమ్,
వా క్లీ ప్రధానం ప్రముఖ ప్రబర్హ ప్రవరోత్తమాః. ౬౨
ముఖ్యవర్య వరేణ్యాశ్చ ప్రవేకోఽనపరార్థ్యవత్,
శ్రేష్ఠః ప్రాగ్రహరం ప్రాగ్రమగ్రమగ్రీయ మగ్రియమ్. ౬౩
పరార్థ్యం గ్రామణీః స్పర్ధ్యం జాత్యం చ వరమగ్రణీః,
ఉపాగ్రస్తు గుణః పుంసి క్లీబే స్యా దుపసర్జనమ్. ౬౪
తత్తు స్యాదానేచనకం న తృప్తిర్యస్య దర్శనాత్,
పవిత్రం ప్రయతం పూతం మేధ్యం శుద్ధం శుచీతి చ. ౬౫
నిర్ణిక్తం శోధితం మృష్టం నిశ్శోధ్యమనవస్కరమ్,
విమలే వీద్ధ్రి మలినే దౌ్వ కచ్చరమలీమసౌ. ౬౬
ఆత్తగంధోఽభిభూతః స్యాత్ బద్ధే కీలిత సంయతౌ,
ఆక్షిప్తో హతకః క్షిప్తో విక్లబో విహ్వాల స్సమౌ. ౬౭
విహస్తో వ్యాకులో వ్యగ్రశ్చలే సంకుసుకోఽస్థిరః,
వ్యసనాస్తస్తూపరక్త ఆతతాయీ వధోద్యతః. ౬౮
శత్రూణాం తాపయితరి ద్విషంతప పరంతపౌ,
ద్వేష్య స్త్వప్రీతగతోఽనిష్టో దుర్భగోఽపి చ విప్రియే. ౬౯
చతుష్మ స్సుభగః కాన్తో దయితో వల్లభః ప్రియః,
గేహేనర్దీ గృహే శూరః పిండి శూరో గృహే ప్రభుః.
వధ్యో విషో విషేణస్యాత్ ముసలోఖ్య ముసలేన చ,
నిష్కాసితోఽపకృష్టః స్యా దపధ్వస్తస్తు ధిక్కృతః. ౭౦

కర్మతూలమోఽలం కర్మీణః కర శూరస్తు కర్మరః,
కార్మస్తు కర్మశీలః స్యా ద్దీర్ఘసూత్ర శ్చిరక్రియః. ౭౨
కర్మణ్యకృ తక్కర్మకరః కర్మకారస్తు తత్క్రియః,
నిశ్వార్యః కార్యకృద్యస్యా స్యా దుక్తస్సన్ సత్త్వసంపదా.
క్రియావాన్ కర్మవాన్ కర్మీ కుందోమందః క్రియాసు యః,
స ఆయ శూలికోయః స్యా దన్వేష్టా తీక్ష్ణసాధనైః. ౭౪
గర్హ్యేఽపకృష్టచేలార్చ్చ రేఖయాప్యాధమావమాః,
ప్రతికృష్టావదశ్ఖేట నికృష్టాణక కుత్సితాః. ౭౫
జఘన్యం తు కుపూయం స్యా దసారం లఘు ఫల్గు చ,
పుంస్యా దిరాదశ్యపార స్త్యే ప్రమథ ప్రముఖాదిమాః. ౭౬
అగ్ర్యం త్వగ్రిమ మగ్రస్థం మధ్యమాయం తు మధ్యమమ్,
అంత్యే జఘన్య పాశ్చాత్య చరమాంతిమపశ్చిమాః. ౭౭
కరంబః కంబరో మిశ్రః సంపృక్తః ఖచిత స్సమాః,
చలాచలం తు ప్రచలం చపలం చంచలం చలమ్. ౭౮
చికురం చటులం కంప్రం పారిప్లవ పరిప్లవౌ,
స్థాస్నే ష్వకరూపం కూటస్థం స్థేయాన్ స్థేష్ఠోఽస్యతిస్థిరే. ౭౯
విశాలమురు విస్తీర్ణం విపులం పృథులం పృథు,
స్థారం భద్రం బృహద్ వ్యూఢ ముదూఢం బహులం బహు.
ప్రాంశూచ్చ మున్నతం తుంగ ముదగ్రం తూచ్ఛ్రితాగ్రకం,
న్యఙ్ నీచ హ్రస్వఖర్వాస్తు వామనే దీర్ఘ మాయతే. ౮౧
విశాలం వికరాలం స్యా ద్వికటం చ విశంకటమ్,
వర్తులం నిస్తలం వృత్తం సువృత్తం పరిమండలమ్. ౮౨
చిపిటః పిచ్ఛిలో వ్యూఢే స్థపుటం విషమోన్నతమ్,
ఆతతం తు నతం నమ్రం బంధురం తూన్న తానతమ్. ౮3

లోలుపే లోలుభో లోలో లంపటో లాలసోఽపి చ,
బుభుక్షుః క్షుధిత ఖ్యాగింతో జిఘత్సు రశనాయితః. 36
పిపాసితస్తు తృషితః పిపాసు స్తర్షి తస్తృట్,
మత్తే శౌండోత్కటక్షీ బా ఖ్యాగృద్ధిః శ్రద్ధాలు రా స్తికః. 38

75 నా స్తికస్తు ద్విపర్యాసే గృహయాలు ర్గృహీరితి,
సంశయాలుస్తు సందేగ్ధా పతయాలుస్తు పాతుకః. 39
దయాలుః స్యా త్కారుణికోఽనుకంప్యః కారుణస్సమౌ,
స్వప్నక్ శయాలు ర్నిద్రాలు ర్నిద్రాణ శ్శయిత స్సమాః.
లజ్జాశీలోఽపత్రపిష్ణు ర్వ్రర్తిష్ణు ర్వ్రీతనస్సమౌ,

80 నిరాకరిష్ణుః క్షిప్ణు ః స్యాత్ వర్ధిష్ణు ర్వర్ధనస్సమౌ. 40
ఉన్నదిష్ణుస్తు సోన్నాదోఽలంకరిష్ణుస్తు మండనః,
భూష్ణు ర్భవిష్ణు ర్భవితా ప్రజనిష్ణుస్తు భావుకః 41
ఉత్పత్తిష్ణుస్తూ త్పత్తిత్రా రోచిష్ణూ రోచనస్సమౌ,
స్థాస్ను స్తు స్థాయుకః స్థాయీ శరారు ర్హింస్రఘాతుకౌ. 43

85 వేదిత్రా విదురో విందు స్సాంద్రః స్నిగ్ధస్తు మేదురః,
ఆశంసురాశంసితరి వందారు రభివాదుకః. 43
జాగరూకో జాగరితా శ్లక్ష్ణవాక్కు ప్రియంవదః,
శక్లో మధురవాక్ చాథ రూక్షో లూక్షో విపర్యయే. 44
వదో వదావదో వక్తా వాగీశో వాక్పతి స్సమౌ,

90 వాచోయుక్తిపటు ర్వాగ్మీ వావదూకశ్చ దక్షవాక్. 45
జల్పాకస్త్వపివాచాలో వాచాటో బహుగర్హ్యవాక్,
ముఖరో దుర్ముఖోఽబద్ధముఖోమాతృముఖోఽపి చ. 46
కదర్యాదో గర్హ్యశీలాదీస్యా ల్లోహలోఽస్ఫుటభాషణః,
అథరో దీనవాదీ స్యా త్తన్ముఖః ప్రతిభాతవాక్. 48

నాలీకరస్తు నాలీకవాక్ స్వనోఽశోభనస్వరః,
కువదేకుచర శ్శబ్దకారే రవణశ్శబ్దనే.
వ్యుత్పన్నః ప్రహతః తుణ్ణో వచనేస్థిత ఆశ్రవః,
పరాన్నః పరపిండాదః సరజాతవరైధితే.
సర్వాన్నీన స్సర్వభక్ష ఆమిషాదీ తు శౌల్కికః,
ఆత్మంభరిః కుక్షింభరిః భక్షకో ఘస్మరోఽద్మరః.
ఆదన్యానః స్యా దౌదరికో విముక్తో విజిగీషయా,
హ్రీణో హ్రీతో లజ్జితః స్యా దన్వేష్టా తీక్ష్ణసాధనైః.
అద్భుతే ధీరవిస్రబ్ధా వృత్తాలః కర్మణిద్రుతః,
కుడుంబవ్యాకృతే తు ద్వావభ్యాగారిక ఉత్థితః.
దీర్ఘదృష్టిస్తు యోదూరా దర్థానర్థా నిరీక్షతే,
ఆముష్యాయణ ఉత్పన్నః ప్రఖ్యాతకులతః పితుః
వైరంగికో విరాగార్హా ఉత్పేశ్యః పునరున్ముఖః,
చతురః వేశలో దక్ష స్సూత్థానః పటురుష్ణకః.
మందస్తుందపరిమృజ ఆలస్య శ్శీతకోఽలసః,
క్షేమంకరోఽరిష్టతాతి శ్శివతాతి శ్శివంకరః.
లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణః శ్రీలో మహామాత్రోఽధికర్ణికః,
ఉదారో దీర్ణధన్యాస్తు మహత్తా సుకృతీతి చ.
సమృద్ధః స్యా దుపచితో ధనవానస్తిమాన్ సమా,
ఆఢ్య స్స్విభోగ్య ధనీనేతా త్వీశ్వరో నాయకః ప్రభుః.
అధిభూరధిపోఽధీశ ఈశితాధిపతిః పతిః,
ఈశః పరివృఢః స్వామీ స్థూలలక్షో బహువ్యయే.
కదర్యే కృపణక్షుద్ర కింపచానమితంపచాః,
ఆశయశ్చాప్యదాతా చ దరిద్రే స్యాదకించనః.

అపి దుస్కృతాదీన నీచదుర్గతదుర్విధాః,
మూర్ఖణః స్యా ద్యాచనకో యాచకోఽర్థీ వనీపకః. ౬౦
ఆర్యకః కౌలేయకో జాత్యకులీనకులజోఽభిజనః,
జగత్త్రసచరప్రాణ మిషదింగచ్ఛ జంగమమ్. ౬౧
స్థావరం తస్థివచ్చాన్య దుభయం తు చరాచరమ్,
వా క్లీ ప్రధానం ప్రముఖ ప్రబర్హ ప్రవరోత్తమాఃః. ౬౨
ముఖ్యవర్య వరేణ్యాశ్చ ప్రవేకోఽనపరార్థ్యవత్,
శ్రేష్ఠః ప్రాగ్రహరం ప్రాగ్రమగ్రమగ్రీయ మగ్రియమ్. ౬౩
పరార్థ్యం గ్రామణీః స్పర్ధ్యం జాత్యం చ వరమగ్రణీః,
ఉపాగ్రస్తు గుణః పుంసి క్లీబే స్యా దుపసర్జనమ్. ౬౪
తత్త్వస్యాదానేచనకం న తృప్తిర్యస్య దర్శనాత్,
పవిత్రం ప్రయతం పూతం మేధ్యం శుద్ధం శుచీతి చ. ౬౫
నిర్ణిక్తం శోధితం మృష్టం నిశ్శోధ్యమనవస్కరమ్,
విమలే వీధ్ర్యమలినే ద్వ్యా కచ్చరమలీమసౌ. ౬౬
ఆత్తగంధోఽభిభూతః స్యాత్ బద్ధే కీలిత సంయతౌ,
ఆక్షిప్తో హతకః క్షిప్తో విక్లబో విహ్వాల స్సమౌ. ౬౭
విహస్తో వ్యాకులో వ్యగ్రశ్చలే సంకుసుకోఽస్థిరః,
వ్యసనార్తస్తూపరక్త ఆతతాయీ వధోద్యతః. ౬౮
శత్రూణాం తాపయితరి ద్విషంతప పరంతపౌ,
ద్వేష్య స్త్వక్షీగతోఽనిష్టో దుర్భగోఽపి చ విప్రియే. ౬౯
చటుప్రణ స్సుభగః కాన్తో దయితో వల్లభః ప్రియః,
గేహేనర్దీ గృహే శూరః పిండి శూరో గృహే ప్రభుః.
పథ్యో విష్యో విషేణస్యాత్ ముసల్యో ముపలేన చ,
నిష్కాసితోఽపకృష్టః స్యా దపధ్వస్తస్తు ధిక్కృతః. ౭౧

కర్మతూలమోఽలం కర్మిణిః కర శూరస్తు కర్మరః,
కార్మస్తు కర్మశీలః స్యా ద్దీర్ఘసూత్ర శ్చిరక్రియః. ౭౭
కర్మణ్యకృ తక్కర్మకరిః కర్మకారస్తు తత్క్రియః,
నిర్వార్యః కార్యకృద్వ్యః స్యా ద్యుక్తస్సన్ సత్త్వసంపదా.
క్రియావాన్ కర్మవాన్ కర్మీ కుందోమందః క్రియాసు యః,
స ఆయ శూలికోయః స్యా దన్వేష్టా తీక్ష్ణసాధనైః. ౭౮
గర్హ్యోఽపకృష్టచేలార్చ రేఖయాప్యాధమావమాః,

140 ప్రతికృష్టావదర్యశేట నికృష్టాణక కుత్సితాః. ౭౯
జఘన్యం తు కుపూయం స్యా దసారం లఘు ఫల్గు చ,
పుంస్యా దిరాదర్యపౌర స్త్యే ప్రమథ ప్రముఖాదిమాః. ౮౬
అగ్ర్యం త్వగ్రిమ మగ్రస్థం మధ్యమాయం తు మధ్యమమ్,
అంత్యే జఘన్య పాశ్చాత్య చరమాంతిమపశ్చిమాః. ౮౭

145 కరంబః కంబరో మిశ్రః సంపృ క్తః ఖచిత స్సమాః,
చలాచలం తు ప్రచలం చపలం చంచలం చలమ్. ౮౮
చికురం చటులం కంప్రం పారిప్లవ పరిప్లవౌ,
స్థాస్నే వ్యకరూపం కూటస్థం స్థేయాన్ స్థేష్ఠోఽవ్యతిష్ఠిరే. ౮౯
విశాలమురు విస్తీర్ణం విపులం పృథులం పృథు,

150 స్థారం భద్రం బృహద్వ్యూఢ ముదూఢం బహులం బహు.
ప్రాంశూచ్చ మున్నతం తుంగ ముదగ్రం తూచ్ఛ్రితాగ్రకం,
న్యఙ్ నీచ హ్రస్వఖర్వాస్తు వామనే దీర్ఘ మాయతే. ౯౧
విశాలం వికరాలం స్యా ద్వికటం చ విశంకటమ్,
వర్తులం నిస్తలం వృత్తం సువృత్తం పరిమండలమ్. ౯౨

155 చిపిటం పిచ్ఛితోవ్యూఢే స్థపుటం విషమోన్నతమ్,
ఆనతం తు నతం నమ్రం బంధురం తూన్న తోనతమ్. ౯3

క్షీణం కౌమం విలిప్తం స్యాత్ స్థూలం తు బహులం దృఢమ్,
ప్రభూతం ప్రచురం ప్రాజ్యం బహులం బహులం బహు.
అదభ్రమధికం భూరి భూయిష్ఠం పురుషం పురు,
సమగ్రం సకలం సర్వం సమస్తం నిఖిలాఖిలే. ౮౫
అఖండకృత్స్ననిశ్శేష పూర్ణవిశ్వసమాని చ,
ఖండనేమోన వికలాః పూర్ణే భరిత పూరితౌ. ౮౬
సంపూర్ణశ్చాథ వశికం శూన్యం తుచ్ఛం చ రిక్తకమ్,
పురాణే ప్రాక్తన ప్రత్న పురాతన చిరంతనాః. ౮౭
నూత్నే త్వభినవోనవ్యో నవీనో నూతనో నవః,
శాశ్వతే త్వమృతోనిత్య స్సనాతన సదాతనౌ. ౮౮
సద్యస్తనే తు సాద్యస్క ప్రత్యగ్రాభ్యగ్రకారదాః,
హ్యస్తనశ్వస్తనాద్యాః స్యుర్హ్యాదిస్థేషు వస్తుషు. ౮౯
కాలవాచ్యవ్యయేభ్యః స్యా దన్యేభ్యోఽపి తథాతనః,
నక్ స్యా దధోముఖం న్యఞ్చముదుబ్జోత్తానమున్ముఖే ౯౦
ఉదక్ ప్రత్యక్ పరాగర్వాక్ ప్రాక్చతిర్యగవాగపాక్,
విష్వక్చైవ ముదీచీన ప్రముఖాః స్యు ర్యథాక్రమమ్.
దిగ్దేశకాలవచన ముదగాదిక మవ్యయమ్,
దిగ్దేశకాలసంబంధి పదార్థే ష్వభిధేయవత్. ౯౩
యస్సహాంచతి సధ్ర్యఞ్ సవిష్వధ్ర్యఞ్ విష్వగంచతి,
దేవానంచతి దేవద్ర్యఞ్ సధీచీనాది చోన్నయేత్. ౯౩
అవిలంబిత ముచ్చండం సంశితం తు సుతేజితమ్,
ఉత్పింజలం సముత్పింజ మితిద్వే భృశమాకులే. ౯౪
అనాదృతే త్వవజ్ఞాత మవతీర్ణాపహస్తితమ్,
చలితప్రేంఖితాధూత వేల్లితాకంపితా ధుతే. ౯౫

రుచితే హృద్యలషిత హాంఛితేప్సేడితే హితాః,
సంవీతం స్యాద్వయుతం వేష్టితం రుద్ధమావృతమ్ ౯౬
నున్నాస్తను త్తప్రహిత క్షిప్తనిద్ధాః స్యురీరితే,
బద్ధే సన్నిహితం నద్ధం ముద్రితం సందితం సితమ్. ౯౭
సంతాపితం ధూపాయితం ధూనం తప్తం చ ధూపితే,
మార్గితే మృగితాన్విష్టాన్వేషితగవేషితా. ౯౮
లబ్ధాప్తసాదిత ప్రాప్త భూతవిన్నాస్తు భావితే,
ప్రయత్తే ముదితప్రీత హృష్టోస్సహిత తృప్తవత్. ౯౯
ఆబర్హితేతూ దబ్ధాహితోన్మూలితో త్పాటితోద్ధృతాః,
ఊతగోపాయిత త్రాత త్రాణగుప్తాస్తు రక్షితే. ౧౦౦
మనితే విదిత జ్ఞాతౌ బుధితే బోధ బుద్ధవత్,
త్యక్తేతు విధుతోచ్ఛృష్ట హీనధూత సముజ్ఝితాః ౧౦౧
కృత్తేలూన చ్ఛిన్న దాత వృక్ణచ్ఛాత చ్ఛితార్దితాః,
ప్రస్తే భ్రష్టధ్వస్తపన్న గలితస్కన్నవిచ్యుతాః. ౧౦౨
ప్రేంఖోలితం తరలితం లులితం ప్రేంఖితం చ తత్,
భజమానే ప్రాప్తయుక్త న్యాయ్యాన్యోపయితోచితే.
న్యస్తేత్వారోపితోఽథ్యాస్తో నిహితోఽపహితోహితః,
ఉపసన్నం తూపనత ముపప్రాప్త ముపస్థితమ్. ౧౦౪
శుశ్రూషితం పరివసిత ముపాసితం చ పరివసితం చ సమమ్,
అపచాయితం నమసితం నమస్థితం సమమపచితంచ. ౧౦౫
ఋణీత ఋణాయిత ఋనితాః ఋనాయితస్తు తనుతేఽతాళ్నస్తే,
వర్ణితగీర్తౌ చ తథా సంగీర్ణోపశ్రుతౌ ప్రతిజ్ఞాతే ౧౦౬
ఊనోత్తతిమితక్లిన్న స్నపితార్ద్రాణి స్యార్ద్రవత్,
స్యుః ప్రత్యవాసితేపాస్త జగ్ధాన్నాశితఖాదితాః. ౧౦౭

గ్రస్తగ్లస్తాభ్యవహృత భుక్త భక్షిత జక్షితాఃపరిష్టిప్తం తు నివృతం నిదిగ్ధోపచితౌ సమౌ, ౧౦౪
ప్రాప్తే ప్రాణిహితాపన్నౌ విస్మృతోఽంతర్గతేఽస్మృతే,
సంగూఢంస్యా స్సంకలితం స్యన్నం రిణం స్రుతం స్ముతమ్.
అవరీణో ధిక్కృతః స్యాద్ దృబ్ధే గ్రథిత ముద్రితౌ,
సంకీర్ణే సంకులాకీర్ణౌ విస్తృతే విసృతం తతమ్. ౧౦౫
సిద్ధే నిర్వృత్త నిష్పన్నౌ భిన్నే భేదితదారితౌ,
వేధితచ్ఛిద్రితౌ విద్ధే తప్తత్వష్టౌ తనూకృతే. ౧౦౬
ఊతం స్యూతమునం తంతు పుతతే ప్రార్థితేఽర్దితమ్,
ఉద్ధృతం సముద్ధస్తంస్యా న్మర్శస్పృక్ స్యాదరుంతుదమ్.
గుడితం రూషితే క్లిష్టే క్లేశితం పూజితేఽంచితమ్,
జ్ఞప్తం తు జ్ఞపితేహన్నం గూనేమీఢం తు మూత్రితౌ. ౧౦౭
పుషితే పుష్టమూర్ధ్వోర్ణోద్యత (యత్తాః ప్రయత్నవాన్,)
దమితే దాంతం శమితే శాంత ముద్వాంత ముద్గతే.
పన్నం ప్రపతితే సన్న విష్టే తున్నం తు పీడితే,
నిష్పక్వే క్వథితం సోఢే శ్రాంతం నిచితమాచితే. ౧౦౮
ముషితే లుంఠితం యస్తే నిస్పష్టం వృద్ధమేధితే,
కాచితం శిక్యితే దిశ్యం దిగ్భవేఽభ్రభవేఽభ్రియమ్. ౧౦౯
యజ్ఞియం యజ్ఞకర్మార్హే చతుష్యం చతుషేహితమ్,
తత్తద్ధాత్రభవేదన్యం హస్త్యమోష్య మితీదృశాః. ౧౧౦
పుంసః పౌంస్నం స్త్రియాః స్త్రైణ మగ్నేరాగ్నేయ మిత్యపి,
దండవాన్ దండికోదండీ త్యేవం నేయమదంతతః. ౧౧౧
ప్రీహిణో ప్రీహిమన్తః స్యు ర్యవమన్తో యవాన్వితాః,
నిర్జనే స్థాన ఏకాంతం వివిక్తం విజనం తథా. ౧౧౨

ఛన్నం గుహ్యం నిళ్లీలాకం రహః క్లీబోఽథవా వ్యయమ్,
గుహ్యం రహస్య మిత్యేతావ ప్రకాశ్యేఽపి వస్తుని. ౧౨౦
సమం సమానం సవిధం సదృక్షం సదృళం సదృక్,
తుల్యం సవర్ణం శబ్దేభ్యః పరేభ్యః ప్రతిమా ప్రభా. ౧౨౧
ఆభా ప్రఖ్యోపమాభిఖ్యా ప్రకారస్సన్నిభం నిభమ్,
నికాశాదాశ్చేసాహ్యార్థా స్సమేస్యు శ్శబ్దతః పరాః. ౧౨౨

పరస్పరం స్యాదన్యోన్య మితరేతర మిత్యపి,
వక్రం వృజినమావిద్ధ మూర్మిమత్ కుంచితం నతమ్. ౧౨౩
అరాలం కుటిలం భుగ్న మవక్రే ప్రగుణోఽస్యృజుః,
సత్వరం త్వరితం తూర్ణమరం క్షిప్రం లఘుద్రుతమ్. ౧౨౪
అజిరం చపలం శీఘ్రి మవిలంబితమాశు చ,

విరలం తను విశ్లిష్ట మఘనం తలినం తథా. ౧౨౫
నిబిడం నిబిరీసం స్యాత్ ఘనం సాంద్రం నిరంతరమ్,
వికటం తు విరూపం స్యాత్ సంబాధ స్సంకట స్సమౌ.
ప్రతీపం ప్రతికూలం స్యా దనుకూలం విపర్యయే,
అనులోమమనూచీనం ప్రతిలోమం విపర్యయే. ౧౨౭

అవ్యయీభావోఽనుపద మన్వగన్వక్షి మిత్యపి,
ఏకసర్గోఽనన్యవృత్తి రేకాగ్రైకాయనైకగమ్. ౧౨౮
అపేక్షకాన ఏకాంతోఽపేక్షాయనగతోఽపి చ,
సాధారణం తు సామాన్యం మోఘం వ్యర్థ మపార్థకమ్ ౧౨౯
నిత్యానవరతాజస్ర సతతా శ్రాంతసంతతాః,

అనాతం చావిరత మసక్తం చానిశం నపుమ్. ౧౩౦
అతిమాత్రేఽతిమర్యాద మతివేలాతిమానకమ్,
భృశ మత్యంత మత్యర్థ మధిరోద్దాఢ నిర్భరమ్ ౧౩౧

తీవ్రం తు గాఢ మేకాంతం నితాంతం దృఢబాఢవత్,
వశేఽనర్గలముద్దామ ముచ్ఛృంఖలమయన్త్రితమ్. ౧౩౭
265 పరోక్షేఽతీన్ద్రియోఽధ్యక్ష ప్రత్యక్షౌ తు సమక్షవత్,
సకాశం స్యా త్సన్నిహితే సమంతం తు సమంతికమ్. ౧౩౩
ప్రకాశం ప్రకటం స్పష్ట ముల్బణం విశదం స్ఫుటమ్,
సుందరం రుచిరం రుచ్యం మనోజ్ఞం మంజుమంజులమ్. ౧౩౪
శోభనం సుషమంచారు హృద్యం చౌక్షం మనోహరమ్,
270 స్నిగ్ధం హారి ప్రియం సాధు లడహం చ మనోరమమ్ ౧౩౫
అల్పం సూక్ష్మమణుస్తోకం దభ్రం దహర మగ్ర్యకమ్,
కించిన్మాత్రం మితం దభ్రం శ్లక్ష్ణం తను చ పేలవమ్. ౧౩౬
అతిరిక్తోఽతిశయితో దృఢస్సమధికోఽధికమ్,
చతురం పేశలం దక్షం కటుతూల్బణ ముత్కటమ్. ౧౩౭
275 విశేషణం క్రియాయాశ్చ స్వస్మాదాద్యాశ్చ తద్యథా,
పుత్రం ధత్తే సమమితి నిత్యాదాస్తు గుణస్య చ. ౧౩౮
నిత్యం ధత్తే సితో నిత్యమితి ద్రవ్యే పునస్త్రిషు,
ఉభయేఽపి యథా ధత్తే సమోనితోఽర్థవానితి. ౧౩౯
ప్రథమం చరమం పూర్వ మిత్యాద్యాప్యేవమున్నయేత్,
280 సమీపనికటాభ్యగ్రాభ్యర్ణాభ్యాసన్నమా ఇవ. ౧౪౦
సదేశ సన్నివిష్టాసన్న సన్నికృష్ట సవేశవత్,
ఉపకంత సమర్యాద సవేథాని సనీడకమ్. ౧౪౧
ఉపాన్తే విప్రకృష్టే తు దూరం వ్యవహితం పరమ్,
భాసురం భవికం భవ్యం కల్యాణం శ్వోవసీయసమ్. ౧౪౨
285 శ్వ్యః శ్రేయసం శివం భద్రం శుభం సూనృతం శుభమ్,
శ్రేయశ్చైతే సమీపాద్యా ధర్మ్యే క్లీ తద్వతి త్రిషు. ౧౪౩

సుఖం దుఃఖం మలం ఛిద్రం కిసాలం సిధ్మమస్మరా,
రభసః పలితం శ్విత్ర మేతేఽపి త్రిషు ధర్మిణి. ౧౪౪

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం సామాన్యకాణ్డే అర్థవల్లింగాధ్యాయః.

సామాన్యకాణ్డ స్సమాప్తః.

అథ ద్వ్యక్షరకాణ్డః

పుంలింగాధ్యాయః

అథకాణ్డైరనేకార్థాః ప్రోచ్యన్తేఽత్ర పృథక్ స్త్రిభిః,
ద్వ్యక్షరాస్త్ర్యక్షరాశ్చేషా ఇతి కాణ్డేషుతే క్రమాత్ . ౧
అకారాదిహకారాన్తం నామ్నామాద్యక్షరక్రమాత్,
సంగ్రహో ద్వ్యక్షరాదీనాం ప్రోక్తాన్ప్రాయో వినాపురా

అర్థఃస్యాద్విషయేమోక్షే శబ్దవాచ్యే ప్రయోజనే,
వ్యవహారే ధనే శాస్త్రే వస్తుహేతు నివృత్తిషు. ౩
అర్కోఽర్కపర్ణే స్ఫటికే జ్యేష్ఠభ్రాతరిభాస్వతి,
అవయశ్శైలమేషార్కా అద్రయోఽర్క గిరిద్రుమాః. ౪
అట్టావతిశయ ఖ్యాతా వర్ష్మా పూజా ప్రతిక్రియా,

అర్యాశ్శాస్త్రకృస్వామి వైశ్యా సర్వే వృత్తాసురేఽప్యహిః
అంశుసూత్రాది సూక్ష్మాంశేఽప్యంకశ్చిహ్నేఽన్తికోరసోః,
ఆత్మాజీవే ధృతౌదేహే స్వభావే పరమాత్మని. ౬
యత్నేఽర్కేఽగ్నౌమతౌవాతేఽప్యాఖూసూకరమూషికౌ,
ఆధిస్తు వ్యసనే చిత్త దుఃఖేఽధిష్ఠానబన్ధయోః. ౭

ఇన్ద్రో విషాత్తశక్రార్కే ప్రీశ్వరేనామతఃపరః
ఇష్వోఽభిలాష ఆచార్య ఊష్మో ష్మాణ్మి పురేఽపి చ. ౮
గ్రీష్మోష్మబాష్పా ఊష్మాణ ఊర్జపుత్రాన్నహార్తికౌ,
ఋషిస్తు వేదే భృగ్వాదౌ జ్ఞానవృద్ధే దిగంబరే.
ఓఘుః పరంపరాయాం స్యా జ్జలస్రోతసి సంచయే,

కరోఘునోపలేహస్తే ప్రత్యాయే రశ్మిశుండయోః. ౧౦
చాతుం భూషితకన్యాయాం కూపోగర్తే ప్రవాపి,

తృణో వ్యాపార వైకల్యే కాలభేదాల్పకాలయోః. ౧౧
ఉత్సవే పరతంత్రత్వే మధ్యావసరపర్వసు,
కంతూకుసూలకందరౌ ప్రజ్ఞాకావ్యకృతౌ కవీ. ౧౨
కంరోగలేఽంతికే శబ్దే కపయోఽర్కేభవానరాః,
గుడభస్మరసాః హౌరాః క్షోదోరజసిపేషణే. ౧౩
క్రతూ అధ్వరసంకల్పౌ కల్పాంతేఽపచయే క్షయః,
కుక్షౌ వాసేచ కచ్ఛస్తు పార్శ్వే గుహ్యాంబరే తటే. ౧౪
కారుస్తు విశ్వకర్మాపి ధాన్యాంశే శీకరే కణః,
కాలోదిష్టేయమేకాచో మృద్భేదే శిల్పదృగ్రుజోః. ౧౫
ఉత్పాతేఽంకే ధ్వజే కేతుః క్లేదౌషధి శలాంకయోః,
కోణా శ్శబ్దాశ్రిలగుడాః కల్పోన్యాయే సురద్రుమే. ౧౬
వికల్పేఽపి చ కక్షస్తు గుల్మే స్పర్ధాపదే తృణే,
కామ్య స్పృహస్మరాః కామాః కలహేఽన్యయుగే కలిః.
కుంభో గజ శిరోఽన్తేఽపి పక్ష్మర్కేష్వనిలాః ఖగాః,
ఖరుః పుంస్తరుద్రేషు గర్దభ్రుక్తే ఖగేరవౌ. ౧౮
గణాః ప్రమథసంఖ్యాఘాః గ్రావాణౌ పర్వతోపలౌ,
తంతునాగా గ్రహా గ్రాహా గుల్మో వ్యూఢా చ వాహినీ.
గండో గర్వేఽప్యథార్కాది సత్త్వాదానాగ్రహా గ్రహాః,
గుణస్త్వా వృత్తి శబ్దాది జ్ఞేంద్రియా ముఖ్యతంతుషు. ౧౯
గ్రంథోద్రవ్యం వచశ్శస్త్రం ద్వాత్రింశ ద్వర్ణసంచయః,
గరోఽపహరకేఽన్నేఽగ్నౌ సుతే పనస కంటకే ౨౧
కుక్షౌ కుక్షిస్థ జంతౌ చ గంధోలేశే మహీగుణే,
ఘృణి జ్వాలాంశు వీచీషు చరుః స్థాల్యాం హవిష్యపి. ౨౨
చటుశ్చాటుశ్చ రాజాది స్తుతౌ పశుపిచండకే,

చక్రీ విష్ణౌ కులాలేఽహా చ్యుతౌ పవన సంక్రమౌ 33
వళాభిప్రాయయోశ్ఛందో జూర్ణౌ వి హావిర్భుజౌ,
టంకౌ ప్రమాణ గరవ్వౌ చ డింబఃప్లీహ ఖగాండయోఃం. 34
తర్కూఃకాంక్షౌ వితర్కోఽహూఃత్వష్టౌ తక్షణ్ దృశిల్పిని,
50 మణిదోషే భయేత్రాస స్తిష్యఃపుష్యే కలాయుగే. 35
ద్వారపాలే యమే దండీ దంతోఽద్రి కటకే రదే,
దాయో దానే యాతకాది ధనే విత్తే చ సైతృకే. 36
దవదావౌవనారణ్యవహ్నోఃస్వర్గార్కయోర్ద్వయోర్వా,
ధవో వృక్షేనరేఽత్యో ర్థాంక్షఃస్యా ద్వాయసేబకే 37
55 ధాతుర్వాతాదిశబ్దాది గైరికాదిత్వగాదిషు,
మహాభూతేష్వింద్రియేషు శబ్దయోనిస్వభావయోఃం. 38
లోహేఽర్ధేగైరికఃస్వర్ణ చేతోఽస్థిషు విశేషతఃం,
నరోఽర్జునే మనుష్యే చ నాకఃస్వర్గాంతరిక్షయోఃం 39
గ్రాహాభ్రాహిగజా నాగా నాభిఃక్షత్రే మహాన్నృపే,
60 స్యంకు ర్గురు కులేవాసీ శిష్యో ముని మృగావపి. 30
నాశఃపలాయనే మృత్యౌ పరిధ్వంసేఽప్యదర్శనే,
నగ్నా వైతాలికాద్యాశ్చ పిండోవృత్తేతనౌ గుడే. 31
పీయుఃకాల ఉలూకే చ పీలుఃకాండే గజే ద్రుమే,
పుండ్రాఃకృమిఘాతు తిలకాఃపత్త్రిశ్యేనే శరేఖగే. 32
65 ప్రైషణే మర్దనే ప్రైషఃపుంఖఃశ్వేతశరాంగయోఃం,
పవీవాతాస్త్రధారే చ పాకపోతౌ శిఖావపి 33
పట్టోనేత్రేఽప శాణేస్యా త్పిండిఃకల్కేఽపిశైలజే,
పణోమూల్యే గ్లహే మానే కార్షికవ్యవహారయోఃం. 34
ద్యూతే విక్రయ్యశాకాది బద్ధముష్టౌ భృతౌ ధనే,

పక్షః పార్శ్వగరుత్సాథ్య సహాయబలభిత్తిషు. 3౫
పార్శ్వద్వారే విరోధేఽగ్రమానే చుల్లిబిలేఽంతికే,
ప్రాయో వయసి భావ్యే తుల్యానశన మృత్యుషు. 3౬
పాశో రజ్జౌ కర్ణ శబ్దాత్పరః కర్ణేఽతిశోభనే,
క్రమనిమ్న మహీభాగ కపిప్రభృతి ఖగాః ప్లవాః. 3౭
ప్రాణస్తు ప్రణవే జీవే జీవితే పరమాత్మని,
ఇంద్రియే వాయుభేదే చ బలాంతర్యామిణోరపి. 3౮
శ్వేతార్కే డాడిమేఘాలో బంధా స్సీసాధియన్త్రణాః,
బలిః పూజోపహారే చ దైత్యభేదే ఽరేఽపి చ. 3౯
బాష్పోఽశ్రుణ్యంబుధూమే చ భానవోఽర్కవరాంశవః,
భూర్ణోర్ధకే స్త్రైణగర్భే గర్భిణ్యాం శ్రోత్రియద్విజే.
భవోభద్రే హరే ప్రాప్తే సత్తా సంసారజన్మసు,
భాగాభాగ్యాంశతుర్యాంశా భరభారా గరిష్ణ్వపి. ౪౧
భరవీ వధయోశ్చాన్యోన్య భూస్పృశౌ వైశ్యమానవౌ,
విశ్లేషే దారణే భేదో భేనస్సూర్యే నిశాకరే. ౪౨
భావో లీలాక్రియా చేష్టా భూత్యభిప్రాయజన్తుషు,
పదార్థమాత్రే సత్తాయా మాత్మయోని స్వభావయోః. ౪౩
భోగో రాజ్యే ధనే సౌఖ్యే పాలనాభ్యవహారయోః,
ఫణే దేహే చ సర్పస్య వేశ్యాదీనాం భృతావపి. ౪౪
మంత్రా వృగాదిగుహ్యోక్తౌ మన్యుర్దైన్యేఽధ్వరే క్రుధి,
మరోకే మనసి వాయౌ చ మోహః కృన్నేర్వ్యమూఢతాః.
మార్గో మృగపదే మాసి సామ్యక్షేన్వేషణేఽధ్వని,
మూత ఆతంచనే ప్రీహా ప్రీహ్యోదే ర్బంధనే తృణైః.
మృగస్తు మృగశీర్షేఽపి మోక్షోమృత్యౌ మరుద్ధరౌ,
యన్తా హస్తిపకే సూతే యజ్ఞోఽగ్న్యాత్మ హరిష్టిషు. ౪౨

యయురశ్వేఽశ్వమేధాశ్వే యోగోవిప్రబ్ధభూతిని, ౪౬
ప్రాప్తౌ సన్నహనోపాయ థ్యానసంగతి యుక్తిషు.
రసో రాగే విషే వీర్యే తిక్తాదౌ పారదే ద్రవే, ౪౭
రేతస్యా స్వాదనే హేమ్ని నిర్యాసేఽమృతశబ్దయోః,
రశ్మి జ్వాలా ప్రగ్రహా చ రదోదంత విలేఖయోః,
రాజా తు క్షత్త్రియే చంద్రే లతాభేదే నృపే ప్రభౌ. ౪౯
రాగోఽనురాగే లక్షాదౌ త్విషి రాకస్తు పూర్ణిమ చ,
రంగో తు స్థానరాగౌ చ భూప్రదేశే మృగే లిగుః. ౫౦
భోజనే లేపనే లేపో లోకః స్యా ద్విష్టపే జనే,
వంశః పృష్ఠాస్థ్ని గేహోర్ధ్వ కాష్ఠే వేణౌ గణే కులే. ౫౧
నాసోర్ధ్వస్థ్నీ తు భేదే చ వహిరుష్ట్రీ వాయేఽనవే,
వలో థాన్యేఽసురే కాకే గవాంశ్వానేఽనిలే వహాః. ౫౨
వేణూ వేద సహస్రాంశూ గోష్ఠా ధ్వని వహా ప్రజాః,
వాలౌ పుచ్ఛాశ్వపుచ్ఛౌ చ వ్యాజః ఛద్మాపదేశయోః. ౫౩
విధీ తు దైవకాలౌ చ వాజీత్వశ్వేశరే ఖగే,
విధుర్నాకరే కాలే విష్ణౌతేఽగ్నిరక్షసోః. ౫౪
బృందవిన్యాసయో రూఢ్యాహో వృష్ణ్యగ్రేపు మింద్ర
వృత్రాశ్మత్రుమతోర్దైత్యవేగకింపాకరంహాయోః. [యోః,
వేధసో విష్ణుధాతృజ్ఞా శ్మదః కర్దమశప్పయోః,
శంభుర్ధాతు హరార్హత్సు శక్రః కుటజ వజ్రిణోః ౫౫
శంబోపజ్రే లోహమయ వలయే ముసలాగ్రగే,
శరోరసాగ్రసారేఽపి శూకోఽనుక్రోశ శుంగయోః. ౫౬
శబ్దోఽక్షరే యశోగీతోర్ వ్యాక్ర్యాఖ్యే శ్రవణే ధ్వనౌ,
శంకుః పత్ర సిరాజాలే కీలేఽస్త్రే మేఢ్రసంఖ్యయోః. ౫౭
కుక్కుటేఽగ్నౌ మయూరేఽంశౌ వృక్షే కేతుగ్రహే శిఖీ,

పద్యేయశసి చ శ్లోకషండౌ విట్చరషండకౌ. ౬౦
ష్ణూష్మమస్యామా జలేచంద్రే తంతుముంగలరశ్మిషు,
సమ్రాజోఽగ్నీంద్రవిష్ణ్వర్కా యశ్చాస్యా న్మండలేశ్వరః.
రాజసూయేన యేనేష్టం రాజ్ఞః ఖాస్త్యాజ్ఞయాచయః,
సర్గాస్తు సృజనార్థాయ స్వభావోత్థానహా నిశ్చయాః. ౬౭
సంధిస్థేమే సురుంగాయాం నాట్యాంగేయోనిరంధ్రయోః,
స్వరోఽకారాద్యదాత్తాద్యో ష్షడ్జాదౌ ప్రాణినాం స్వనే.
సరటౌ పక్షి జలదౌ స్పర్శౌ తు చరసంయుగౌ,
స్తంభౌ స్థూణాజడీభావౌ యూపాంశే శులిశే స్వరుః. ౬౮
స్కందోత్థాతా నదీకూలం సాద్యశ్వారోహ సూతయోః,
సాలోమత్యేవృతభేదే ప్రాకారద్రుమమాత్రయోః. ౬౯
సిక్థోనా భక్తపూలాకే మధూచ్ఛిష్టే క్వచిన్నపుమ్,
సుతః పుత్రే సోమరసే సోమావోమ నిశాఽరా. ౭౦
సూపా వాయు రణోచ్చాయ్యాజ్ఞాహ్వానాధ్వరాహవాః,
హర్యుర్మృత్యౌ మహారాగే హరా రుద్రాగ్నిగర్దభాః. ౭౧
హంసోఽశ్వేఽర్కేహరే విష్ణౌ ఖగే నిర్లోభభూభుజి,
జీవే శ్వేతవృషే భిక్షౌ హరికా ప్రసభౌ హతౌ. ౭౨
వారిపర్ణీ చ హేతుస్తు కారణే కర్మజన్మనోః,
హీరస్సర్పే హరే సింహే హేలికాలింగనేరవౌ. ౭౩

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం ద్వ్యక్షరకాండే పుంలింగాధ్యాయః.

పాదుకో పానహోఽపానూ ప్రాప్తీ అభిగమో దయా. ౨౪
పీడావమర్దకృపయోః ప్రీతిః ప్రేమ ప్రమోదయోః,
ప్రేక్షా నృత్తేక్షణే బుద్ధౌ బాధా దుఃఖ నిషేధయోః. ౨౫
భసదౌ గుహ్యవిట్పాయౌ భక్తిర్భాగే నిషేవణే,
భిక్షా తు భిక్షీతాన్నాదౌ యాచ్ఞాయాం భృతిసేవయోః.
భూమిః క్షితౌ స్థానమాత్రే భూతిః శ్రీజన్మభస్మసు,
మతిః కాంక్షా శేముషీ చ మల్లిర్మృత్పాత్రపీరయోః. ౨౭
మాతా తు గవ్యకారాదౌ బ్రాహ్మ్యాద్యాస్తుప్రసూమయోః,
మూర్తిర్దేహ ప్రతిమయోః కాకకారిన్యయోరపి. ౨౮
పుంశ్చల్యాం మాక్తికే ముక్తా కారా సంయమయో ర్యతిః,
గమనే జీవనే యాత్రా రుజా రుగ్భంగ మృత్యవః. ౨౯
రాజిః పంక్తౌ రాజసర్షౌ క్షేత్రేఽధోరసనస్య చ,
రీతిర్దగ్ధ సువర్ణాది మలే స్థితాన్యరకూటయోః. ౩౦
ప్రచారే శ్రవణే పంక్తౌ రండాస్యా ద్విధవాపి చ,
రుచిః కాంన్యర్చిషోద్భాసి తింత్రిడీకేస్పృహాశ్రియోః. ౩౧
రేటిక్వేహ్నేశ్చ రటితం వాణీ చా సంయతోత్కటా,
రేఖాయా మావలౌ రేఖా లంకాపూర్ణేవశాఖయోః. ౩౨
లీలా క్రియా విలాసేశ్చ వపా గోండో బిలం తథా,
వలిస్తధ్యగరేఖోర్మి జీర్ణత్వ గ్గృహదారు చ. ౩౩
వర్ధిష్ణ్వాయుర్న సథాన్యం చ వ్రజ్యా పర్యటనే గతౌ,
విధా విధానే హ స్త్యన్నే భృత్యామృద్ధిప్రకారయోః. ౩౪
వీరుధౌ గుల్మగుల్మిన్యౌ వీథీ పంక్త్యధ్వనోరపి,
వీచీ పంక్త్యూర్మిలే శేషు వ్యుష్టిఫల సముద్ధతే. ౩౫
వృత్తిర్జీంథా జీవయోశ్చ వేలాబ్ధి జలవర్తనే,
కాలే సిమ్ని చ వేణీ తు కేశబంధే జలస్రుతౌ. ౩౬

వృద్ధిస్సుఖేఽపి జంఘూపి వారుశ్శక్తిస్తు హృద్రుజి,
అశ్వావర్తే చ శాలా తు గృహాంగస్కంధశాఖయోః. 32

శక్తిః కాసూర్బలం లక్ష్మీః శరదావృతు వత్సరా,
శంకా వితర్కభయయోః శ్రద్ధాస్తిక్యాభిలాషయోః. 33
శాఖా వేదప్రభేదేషు వాహశా పాదద్రుమాంగయోః,
శ్యామా కన్యా నిశాచాథ శాన్తిః ప్రశమమంగలే. 34
శిఖా జ్వాలా కేకిమాలోష్ణ శ్శిఫాశాఖాగ్రమాలిషు,
శుండాకరికరే మద్యే శ్రుతిర్వేదే శ్రవస్యపి. 35
శయ్యాతల్పే గ్రంథగు ఫే శంసాతు స్తవవాక్యయోః,
సంవిద్యుద్దేప్రతిజ్ఞాయాం సంకేతాచారనామసు. 36
సంభాషణే క్రియాకారే విజ్ఞానేతోషణేఽపి చ,
సభా తు సంసది ద్యూతే గృహే సామాజికేషు చ. 37

సంజ్ఞాస్కభార్యా చైతన్యం హస్తాద్యై స్సూచనాభిధా,
సంస్థా వ్యవస్థా ప్రణిధి సమాప్త్యాకారమృత్యుషు. 38
సంధావధౌ ప్రతిజ్ఞాయాం సాతిద్రానావసానయోః,
సీమ సీమే తు కూలేఽపి స్థానమర్యాదయోః స్థితిః 39
గంగేష్టిమూర్వయోః స్నుహ్యాం లేపభేదేఽమృతే సుధా,
రశ్మి మేఖలయోః సూనాసీతాసన్యే హలాధ్వని. 40
స్థూణా సూర్త్యాం గృహస్తంభే హింసా చౌర్యాదికేవధే,
హేలానజ్ఞాభావచారా హేతిర్జ్వాలాంశుకాయుధమ్. 41

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం ద్వ్యక్షరకాణ్డే స్త్రీలింగాధ్యాయః.

స్త్రీలింగాధ్యాయః

అర్చా పూజా ప్రతిమయో ర్ప్రతిశ్చాపాగ్ర పీడయోః,
అందూస్తు శృంఖలాపాద భూషాపట్టీ ఫలాస్థ్యపి. ౧
ఆస్థాగోష్ఠ్యాం ప్రతిజ్ఞాయాం తత్పరత్వేఽవలంబనే,
ఆశీరుగదంష్ట్రాయాం శుభవాక్యాభిలాషయోః. ౨
ఆలిస్సేతౌ సఖిపంక్త్యో రాళాదిగతి తృష్ణయోః,
ఆజిస్సమేఽపి భూభాగే గోనాడీ భూద్యువాట్వీడా. ౩
ఇలాపృథాసు చార్థే చ స్యాదిజ్యా యాగపూజయోః,
ఇష్టిః స్పృహాయజనయో రిరాభూవా ఖున్నాంబుషు. ౪
అన్నే చ స్యాదధో ఈతి రుపసర్గప్రవాసయోః,
ఈహాతులిప్సోద్యమయో రూతిస్సూత్యభిరక్షయోః. ౫
ఊర్ణా భూమధ్యగావర్తే తంతౌ మేషాదిలోమసు,
హింసాపిఙ్గేషయోః కీర్ణిః కీర్తిః పంకేమశర్క్యపి. ౬
కక్ష్యా కచ్ఛేవరత్రాయాం కాంచ్యాంగేవాప్రకోష్ఠకే,
కర్మీ హాటక పుత్ర్యాం స్యా దపిశాలా పలాలయోః. ౭
కాసూర్బుద్ధౌ కువాచ్యస్త్రీ కాన్తి శ్శోభాభికామయోః,
కాష్ఠోత్కర్షే సీమ్ని దిశి ఘ్రోణ్యాం వాసేఽయే ఖీతిః. ౮
క్రియా తు నిష్కృతౌ శిక్షా చికిత్సోపాయకర్మసు,
కరణారంభపూజా సు చేష్టాయాం సంప్రధారణే ౯
కాలే శిల్పే విత్తవృద్ధౌ చంద్రాంశే కలనే కలా,
మహాభూతే ష్వింద్రియేషు జ్ఞానావయవయోరపి. ౧౦
కోటిస్త్వక్శ్రే ప్రకర్షేఽగ్రే దశోపాయగమే గతిః,
గుప్తిః క్షితివ్యుదాసేఽపి గుంజాభాండేఽపి వాదనే. ౧౧

ఘృణా జుగుప్సా కృపయో ర్ద్రోణాపి రథకర్ణికా,
చింతాచర్చిక్యయోశ్చర్చా చూర్ణిర్గ్రంథే కపర్దకే. ౧౨
చాపాగ్రే పిష్టకే చూలి శ్చర్దిరుద్వాంతి రేతసోః,
ఛాయాత్వనాతవే కాన్తౌ ప్రతిబింబార్కజాయయోః. ౧౩
జనిర్వరస్త్రీపతోర్యోశ్చ జామిః స్వసృకులస్త్రియోః,
జాతిశ్ఛందసి మాలత్యాం సామాన్యే జన్మగోత్రయోః.
అలక్ష్మ్యగ్రజయోర్ జ్యేష్ఠా గృహగోలుక్భృఙ్గభేదయోః,
జిహ్వావాగ్రసనార్చిష్షు తంద్రా నిద్రా ప్రమాలయోః. ౧౪
తంత్రీర్గుడూచీ సిరయో రజ్వాం వీణాదిగే గుణే,
తందూర్ద్రోణి ప్లవే దర్వ్యాం వాద్యే కాలేలవే తుటిః. ౧౫
తులాసామ్యే స్తంభపీఠే వేశసంశయయోస్తృటిః,
తూలీ శయ్యాకూర్చికయో స్త్రేతా త్వగ్నిత్రయే యుగే.
దరదో భీతి న్యాద్గూఢా దృష్టిర్ధీదర్శనాక్షిషు,
ద్రోణీస్యాదంబువాహిన్యాం ద్రవభాండే గిరిప్లవే. ౧౭
దిష్టిస్సుఖే చ దానే చ ధాత్రీ భువ్యుపమాతరి,
ధనుస్స్త్రీ ధనుర్ద్యాసు ధానాబీజేఽపి భూరుహామ్. ౧౮
ధారాస్రాగ్రేఽంబు సంతత్యాం సైన్యాగ్రేఽశ్వగతిష్వపి,
ధీధా సుతాయాం బుద్ధౌ చ ధృతిస్సౌఖ్యేఽపి ధారణే. ౧౯
నిష్ఠోత్కర్షే వ్యవస్థాయాం నాశేఽన్తే ప్రలయజ్ఞయోః,
భిత్తిమూలే ప్రథా నేమి ర్నిందా కుత్సాపవాదయోః.
పాలిరశ్రిః ప్రదేశోఽకః సశ్మశ్రుః స్త్రీ త్వసృశ్ఛదః,
ఛందస్సంఖ్యావలీ పంక్తిః పక్తిర్గౌరవపాకయోః. ౨౨
క్షుద్రగ్రామేఽపి పల్లీస్యా త్పత్నీభార్యాక్షి చ భాసి చ,
ప్రజా ప్రజ్ఞా స్త్రియాం బుద్ధౌ ప్రజా తు జనపుత్రయోః. ౨౩
ప్రసూజననామఖ్యాయాం పారిస్రుణిగుణేఽపి చ,

పాదుకో పానహోఽపాదూఃప్రాప్తీ అభిగమో దయా. ౨౪
పీడావమర్దకృపయోఃప్రీతిఃప్రేమ ప్రమోదయోఃప్రేక్షా నృత్తేక్షణే బుద్ధౌ బాధా దుఃఖ నిషేధయోఃభసదౌ గుహ్యవిట్పాయౌ భక్తిర్భాగే నిషేవణే,
భిక్షా తు భిక్షితాన్నాదౌ యాచ్ఞాయాం భృతిసేవయోఃభూమిఃక్షితౌ స్థానమాత్రే భూతిఃశ్రీజన్మభస్మసు,
మతిఃకాంక్షా శేముషీ చ మల్లిర్మృత్పాత్రపీరయోఃమాతా తు గవ్యకారాదౌ బ్రాహ్మ్యాద్యాస్తుప్రసూమయోఃమూర్తిర్దేహ ప్రతిమయోఃకాకకారిణ్యయోరపి. ౨౮
పుంశ్చల్యాం మాక్తికే ముక్తా కారా సంయమయో ర్యతిఃగమనే జీవనే యాత్రా రుజా రుగ్భంగ మృత్యవఃరాజిఃపంక్తౌ రాజసర్షౌ క్షేత్రేఽథోరసనస్య చ,
కీర్తిర్ధర్మ సువర్ణాది మలే స్థితాస్థిరకూటయోఃప్రచారే శ్రవణే పంక్తౌ రండాస్యా ద్విథవాపి చ,
రుచిఃకాంస్యర్చిషోద్భాసి తింత్రిడీకేస్పృహాశ్రియోఃరేటిర్వ్యాహ్వాన శబ్ద రటితం వాణీ చా సంయతోత్కటా,
రేఖాయా మావలౌ రేఖా లంకాపూర్ణేదళాఖయోఃలీలా క్రియా విలాసశ్చ వపా గోండో బిలం తథా,
వలిస్తథ్యగరేఖోర్మి జీర్ణత్వ గ్గృహదారు చ. ౩౩
వర్ధిష్ణాయుర్న నథాస్యం చ ప్రజ్ఞా పర్యటనే గతౌ,
విథా విథానే హస్త్యశ్వే భృత్యామృద్ధిప్రకారయోఃవీరుధౌ గుల్మగుల్మిన్యౌ వీథీ పంక్త్యధ్వనోరపి,
వీచీఃపంక్త్యూర్మిలేశేషు వ్యుష్టిఫల సమృద్ధతే. ౩౫
వృత్తిర్జీవా జీవయోశ్చ వేలాబ్ధి జలవర్త్మనే,
కాలే సీమ్ని చ వేణీ తు కేశబంధే జలస్రుతౌ. ౩౬

వృద్ధిస్నుషేఽపి జంఘాపి వారుణ్యక్తిస్తు హృద్రుజి,
అశ్వావర్తే చ శాలా తు గృహాంగస్కంధశాఖయోః. 32

శక్తిః కాసూర్బలం లక్ష్మీః శరదావృతు వత్సరా,
శంకా వితర్కభయయోః శ్రద్ధాస్తిక్యాభిలాషయోః. 33
శాఖా వేషప్రభేదేషు వాహనా పాదద్రుమాంగయోః,
శ్యామా కన్యా నిశాచాథ శాన్తిః ప్రశమమంగలే. 34
శిఖా జ్వాలా కేకిమాలోష్ణ శ్శిఫాశాఖాగ్రమౌలిషు,

50 శుండాకరికరే మద్యే శ్రుతిర్వేదే శ్రవస్యపి. 80
శయ్యాతల్పే గ్రంథగు ఫే శంసాతు స్తవవాక్యయోః,
సంవిద్యుద్దేప్రతిజ్ఞాయాం సంకేతాచారనామసు. 81
సంభాషణే క్రియాకారే విజ్ఞానేతోషణేఽపి చ,
సభా తు సంసది ద్యూతే గృహే సామాజికేషు చ. 82

55 సంజ్ఞాకర్మభార్యా చైతన్యం హస్తాద్యై స్సూచనాభిధా,
సంస్థా వ్యవస్థా ప్రణిధి సమాప్త్యాకారమృత్యుషు. 83
సంధావధౌ ప్రతిజ్ఞాయాం సాతిర్దానావసానయోః,
సీమ సీమే తు కూలేఽపి స్థానమర్యాదయోః స్థితిః 84
గంగేష్టిమూర్వయోః స్నుహ్యాం లేపభేదేఽమృతే సుధా,

60 రశ్మిమేఖలయోః సూనాసీతాసస్యే హలాధ్వని. 85
స్థూణా సూర్యాం గృహస్తంభే హింసా చౌర్యాదికేవధే,
హేలావజ్ఞాభావచారా హేతిర్జ్వాలాంశురాయుధమ్. 86

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం ద్వ్యక్షరకాణ్డే స్త్రీలింగాధ్యాయః.

నపుంసకలింగాధ్యాయః

అభ్రం సలిలదేవోమ్యమస్త్రం కోదండ ఆయుధే,
అగ్రం పురశ్శిఖామానశౌండ్యాధిక్యఫలేషు చ ౧
ముష్క పక్వోదికోశేండం దుఃఖినో వ్యసనేప్యఘమ్,
ఆర్మసీవ్యాధి దుర్నామ్నా ఆజ్యే శ్రీవాససర్పిషీ ౨
వర్షార్థజీవితేష్వాయు రాస్యం ముఖబిలే ముఖే,
ఉరస్తు వక్షసిశ్రేష్ఠ ఋతం తథ్యాసిలోచ్ఛయోః ౩
ఓజోఽవష్టంభవలయో రోకసీ మందిరాశ్రమా,
క్రియాయజనయోః కర్మ క్షీరం దేహజమంబు చ. ౪
కుండం స్థాల్యాం జలాధార విశేషేఽనలగర్తకే,
పిణ్యాకో నగ్నహూతిః కిణ్వం కూలం తీరే చ మూకటౌ.
క్షేత్రం గృహే పుగే దేహే కేదారే యోనిభార్యయోః,
పుణ్యస్థానే సమూహే చ ఘృతం తాజ్యేఽంబు సర్పిషోః.
చక్రం సైన్యే జలావర్తే రథాంగే చయ రాష్ట్రయోః,
సంసారే మండలే వృత్తే ఛద్మభేదాస్త్రభేదయోః. ౫
చైత్యం చితాంకే బుద్ధాండ ఉద్ధేశేఽథ్రా సురాలయే,
చిహ్నమంకే పతాకాయాం ఛద్మ సద్మనికైతవే. ౬
ఛందః శ్రుతిచ్ఛావద్యేషు చ్ఛిద్రం రంధ్రాపరాధయోః,
జాలం గవాక్ష ఆనాయే క్షాంకే కపటే గణే. ౭
జీలం చర్మపుటః కోశో స్రుతిః కరకపత్రికా,
జ్యోతి స్తారాగ్నిభాజ్వాలా దృక్పుత్రార్థాధ్వరాత్మసు. ౮
తంత్రం స్వరాష్ట్రవ్యాపారే తంతువానే పరిచ్ఛదే,
శాస్త్రౌషధాంత్ర ముఖ్యేషు ప్రయోగేఽధ్వరకర్మణామ్.

ఏకస్యైవో భయార్థత్వే కుటుంబవ్యాపృతావపి,
తల్పం శయ్యాట్టజాయాసు తనుషీ తను విస్తృతీ. ౧౨
త్రపుసీనే చ రంగే చ తరసీ బలరంహసీ,
తీర్థం మంత్రా ద్యుపాధ్యాయ శాస్త్రేష్వంభసి పావనే. ౧౩
పాత్రోపాయావతారేషు స్త్రీపుప్పే యోని యజ్ఞయోః,
తేజోబలే ప్రభావేఽన్నే జ్యోతిష్యర్చిషి రేతసి. ౧౪
నవనీతేఽనలే ధర్మే దానం హ స్తిమదేఽపి చ,
ద్రవ్యం గుణానామాధారే భేషజే యోగవిత్తయోః. ౧౫
ద్వంద్వం యుగ్మం హిమోష్ణాది మిథునం కలహో రహః,
ధామ జన్మప్రభావాన్న భాస్సుఖే భోజనే గృహే. ౧౬
నేత్రం నాడ్యాంతరో ర్మూలే వస్త్రే దృశి మధోగుణే,
నాట్యం తౌర్యత్రికే నృత్తే నాలం వివరశేషసోః. ౧౭
పదం స్థానే శరే త్రాణే పాదాంకే పాదచిహ్నయోః,
శబ్దేఽంశువస్తువాక్యేషు వ్యవసాయాపదేశయోః. ౧౮
పర్వాగ్రంథా పంచదశ్యాం ప్రస్తావే విషువాదికే,
పత్త్రే సూత్రాద్యవయవే కింజల్కే నేత్రలోమసు. ౧౯
పత్రం తు వాహనే పర్ణే శూరికా గరుతో రపి,
పయోఽంభసి చ దుగ్ధే చ పాథసీ సలిలౌదనౌ. ౨౦
పాత్రం తు భాజనే యోగ్యే విత్తే కూలద్వయాన్తరే,
పార్థాంసి స్వర్గ చంద్రార్కాః పింఛం బర్హే ఖగచ్ఛదే. ౨౧
పోత్రం ముఖాగ్రదేశే స్యా త్సూకరస్య హలస్యచ,
నవనీతం పయః పీథం బ్రహ్మం స్వర్ణశిఖండయోః. ౨౨
బీజం శుక్లే ఫలాస్థ్యన్నే భర్మణీ స్వర్ణవేతనే,
వణిజ్యాలభనే పాత్రే భాండం భూషాశ్వభూషయోః. ౨౩

భాగ్యం కర్మణ్యన్య జన్మ కర్మణ్యపి శుభాశుభే,
భర్గసీ రేత ఆలోకా మహసీ తేజ ఉత్సహా. ౨౪
మాల్యం పుష్పే పుష్పదామ్ని మూల్యం వేతన వన్న యోఽ,
ముఖం తు వదనే ముఖ్యే తామ్రే ద్వారా భ్యుపాయయోఽ
మూలం వశీకృతౌ స్వీయే శిఫా తారాంతికాదిషు,
గమనే వాహనే యానం రత్నం శ్రేష్ఠే మణావపి. ౨౫
రహో రహస్యే సురతే రిక్తం నాశే శుభేఽశుభే,
రుక్మం హేమ సులోహం చ రేతసీ శుక్లమంబుచ. ౨౬
రూపం శబ్దే పశౌ శ్లోకే గ్రంథావృత్తౌ సితాదిషు,
సౌందర్యే చ స్వభావే చ శరద్రేణ్వార్తవే రజఃి. ౨౭
లలం పల్లవ ఉద్యానే లక్ష్మ చిహ్న వరిష్ఠయోఃి,
స్వాదుపచ్ఛందనేలాలం గుహ్యస్థపరభార్యయోఃి. ౨౮
లింగం శేషసివేషేఽంశే చిహ్నే బుద్ధ్యాది సంహతౌ,
వయః ఖగేఽన్నే వర్షేఽర్థే శుభాకారే తనౌ వపుఃి. ౨౯
వరోఽర్చీ రూపవిడ్భస్మ వనం భాస్యప్సు కాననే,
వ్రతం విష్ణ్వర్పితు వర్షే జ్యాతపోమాసాగ్నిభుక్తిషు. ౩౦
వీర్యం పరాక్రమే రేతస్యన్న మాహాత్మ్యయోరపి,
వేష్టం బ్రహ్మణి నాకే చ శలేక్ శకలవల్కలే. ౩౧
శస్త్రాణ్యస్త్రమయశ్ఛంసా శాస్త్రం గ్రంథనిదేశయోఃి,
శార్ఙ్గం చాపే హరేశ్చాపే శీలం వృత్తస్వభావయోఃి.
శుల్బం తామ్రే యజ్ఞకర్మణ్యాచారే జలసన్నిధౌ,
శోచిశ్శోకాంశుపైంగల్య శుద్ధత్వేషు సరోఽప్సుచ. ౩౪
యజ్ఞభేదే సదాదానే సత్రమాచ్ఛాదనే వనే,
సర్పిర్ఘృతే చ తోయే చ సాంత్వే దాక్షిణ్యసాంత్వనే. ౩౫

స్నానీయేఽభిషవే స్నానం స్థానం స్యాదాశ్రయే స్థితౌ,
సూత్రం తంతౌ సంగ్రహోక్తౌ సుఖమానందతోయయోః.
స్రోతోఽంబునిర్గమద్వారి ఇంద్రియేఽప్సు జలస్రుతౌ,
హవిర్హవ్యే ఘృతే తోయే హేమ్ని కాంచన వేతనే. 32

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం ద్వ్యక్షరకాణ్డే నపుంసకలింగాధ్యాయః.

అర్థవల్లింగాథ్యాయః

అర్థోఽర్థయుక్తావతోరంతోఽంత్యజనికృష్టయోః,
క్లుప్తేఽర్థాయామర్ఘ్యమర్ఘ్యేఽప్యదస్త్వత్రపరత్ర చ. ౧
అన్యోన్య విభిన్నాసదృశా వార్యస్నాధుకులీనయోః,
ఆద్యమాదిభవే భక్ష్యేఽప్యుత్పత్తి రహితేఽప్యజాః. ౨

ముఖ్యాన్యకే వలేప్యేకః కష్టో గహన దుఃఖితే,
కల్యా నీరుగ్దక్షసజ్జా యోగ్యయుక్తహితాః క్షమాః. ౩
కటుస్తిక్తాప్రియాకార్య సురభ్యాషణమత్సరే,
క్రూరో భయంకరే క్రుద్ధే నృశంసే కరినోష్ణయోః. ౪
గౌరోఽరుణే సితే పీతే గృహ్యస్వైరిపట్యయోః, ౫

క్లిన్నాక్లే క్లిన్ననేత్రే చ చిల్లం చుల్లం చ పిల్లవత్. ౬
చోద్యం చిత్రే చోదనార్హే చారుచిత్రవచస్యపి,
జడోజాల్మశ్చ నిర్బుద్ధా స్తబ్ధేనాలోచ్యకారిణి. ౭
జ్యాయాన్ జ్యేష్ఠశ్చాగ్రజన్మ న్యతివృద్ధాతిశస్తయోః,
జాత్యః శ్రేష్ఠే కులీనే చ డింభో బాలిశబాలయోః. ౮

ద్రుతం శీఘ్రే శీఘ్రగతేఽప్యవదీర్ణవిలీనయోః,
ధృష్టం గాఢేఽధికే స్థూలే ధూతం త్యక్తే ప్రకంపితే. ౯
ధృష్టార్థృష్టే ప్రగల్భే చ కుటిలే బంధురే నతమ్,
న్యక్షం కృత్స్నే నికృష్టే చ నిజమాత్మీయనిత్యయోః. ౧౦
నీచం ఖర్వే నికృష్టే చ సమర్థేఽధిపతౌ ప్రభుః,

ప్రాప్తం న్యాయ్యే చ లబ్ధే చ విపులానేకయోర్బహు. ౧౧
బాలో మూర్ఖే శిశౌ భవ్యో భావీ యోగ్య క్షుభోఽపి చ, ౧౨
మిశ్రేఽపిభిన్నం మ్లిష్టం తు మ్లానావిస్పష్టవాక్యయోః. ౧౩

ముగ్ధం సౌమ్యే నవే మూఢే మూఢో మోహిని తంద్రితే,
మృదుతీక్ష్ణే కోమలే చ బద్ధోపరతయోర్యుతః. ౧౩

యాప్యంగర్హ్యాయాపనీయేపృథక్సంయుక్తయోర్యుతమ్
న్యాయ్యసంయుక్తయోర్యుక్తం రూక్షో నిష్ప్రణయే చిక్కణే.
రథ్యో రథహితేఽముష్య స్వీయేఽస్యాశ్వే చ వోఢరి,
రాగవద్రోహితౌ రక్తౌ రామశ్చారౌ సితేఽసితే. ౧౪
న్యాయ్యలబ్ధవ్యయోర్లభ్యం లిప్తో భక్షితదిగ్ధయోః,
లఘుస్త్వసారాగురుణో రిష్టే క్షీప్రమనోజ్ఞయోః. ౧౫
లోలం చలే లోలుపే చ వ్యగ్రో వ్యాపృత ఆకులే,
వల్గుమంజౌ చ వామస్తు సౌమ్యే సవ్యప్రతీపయోః. ౧౬
విద్ధం విదారితే తుల్యే విన్నం లబ్ధే విచారితే,
శితిః శ్వేతే చ నీలే చ శుభోమంజుప్రశస్తయోః. ౧౭

శుభ్రం శుక్లే భాస్వరే చ శుక్తం తు పరుషామ్లయోః,
సభ్యస్నామాజికే సాధౌ సవ్యో దక్షిణవామయోః. ౧౮
సన్నమల్పే విశీర్ణౌ చ స్వాదుర్మధురమృష్టయోః,
స్ఫుటాః స్ఫుట్టవ్యాప్తపుల్లాః స్థూలౌ తు జడపీవరౌ. ౧౯
మంత్రిణ్యపి సుహృత్స్నిగ్ధే ప్రతిజ్ఞావత్యపి స్థితః,
మంద స్వచ్ఛందయోః సైన్యరోహీనోముక్తవిగర్హ్యయోః

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం ద్వ్యక్షరకాణ్డే అర్థవల్లింగాధ్యాయః.

నానాలింగాధ్యాయః

నానాలింగేషు సర్వత్ర స్వయమేవ క్వచిత్ క్వచిత్,
ఉన్నేయ మర్థవల్లింగం గుణద్రవ్య క్రియార్థకమ్. ౧
అక్షోరథాంగ ఆధారే వ్యవహారే విభీతకే,
శకటే పాశకే కర్షే ద్యూతభేదేఽక్ష మింద్రియే. ౨
అబ్జో ధన్వంతరౌ శంఖే చంద్రే క్ష్మీ లవణేంబుజే,
ప్రదేశేఽంశ ఉపాయేఽంగమంగో దేశేఽంగశాలిని. ౩
అవిర్భూ పుష్పవత్యోషః స్త్రీ వాయుప్రాకారభా స్సునా,
అజః పితామహేఽనాదౌ ఛాగే విష్ణౌ హరే రవౌ. ౪
అంతోఽన్త్యవసితే మృత్యౌ స్వరూపే మిశ్రణేఽంతికే,
నార్థమాసేఽణి రక్ష్మశ్రౌ రూప్యేఽహ్నగ్ర ధ్రువే ధ్రువే.
అర్హన్తో జినసమ్మాన్యా వర్హవన్తో హయకుత్సితౌ,
అంధోఽచక్షు స్తమోఽప్యంధ మర్చిర్భా జ్వాలయోర్నవా.
అస్ర ఆస్రశ్చ పుంలింగౌ క్లేశే క్ష్మీ రుధిరేఽశ్రుణి,
ఆదిత్యే ముఖ్యే ధాతృపూర్వేష్వామోఽపక్వేఽపి రుజ్యపి.
ఇనాస్త్వాత్మాధిపార్కాఢ్యా ఉష్ణోఽగ్నౌ చతురేఽపి చ,
ఉశీర్ష్ణగ్నావుశీరేఽస్త్రీ ననోషః కల్యసంధ్యయోః. ౫
ఉస్రః కిరణ ఉస్రాగౌర్ బుధుం నిర్లోమనీంద్రియే,
కంబ్వస్త్రీ వలయే శంఖే శంబూకే కణసంఖ్యయోః. ౬
కలోకనా సిమ్నకే న స్త్రీ కిట్టే దంభేఽఘపిష్టయోః,
కారాబంధనగేహేస్త్రీ కరే నా బంధనే నమణ్. ౭
కాంస్యం కంసోఽస్త్రియాం పానపాత్రే తైజస ఆఢకే,
కాండోఽస్త్రీ హే బలేనాలే గర్హ్యేఽవసరవర్గయోః. ౮

ग्रंथा स्तंबे प्रकांडेऽप्सु कक्ष्यं मद्यकशार्ङ्गयोः,
क्षुद्रो दरिद्रे कृपणे नृशंसेऽल्पनिकृष्टयोः ७७
क्षुद्रा व्यंगा नटी वेश्या सरघा कंटकारिका,
कूटोऽस्त्री पुंजमायाशैप्यद्रि शृङ्गेषु भेदयोः.
अयो घनेऽनृते घाले दंभे निश्चलयंत्रके,
कृष्णं सीसाघ लोहेषु कृष्णो नीले नले कले. ७८
शूद्रे काके पिके व्यासे थ्वांतपक्षेऽर्जुने वरा,
कोशेऽस्त्री कुट्मले दिव्ये शास्त्रेऽर्थाघे गृहेतनौ.
गुह्येऽण्डे वेष्टके वेश्यां पुस्तकासिपिधानयोः,
कोलंबदरतंकोल शुंठीव्योषेऽल्पकर्कके. ७९
कोला चर्म्येऽस्त्र पिप्पल्योः कोलः खंजेप्लवे किटौ,
काया लक्ष्म्यं तनौ बृंदे पुमां स्त्रीघुकदैवते.
कर्णः स्त्री तुषकोष्णे कुलाय्यायां नाचना करीषागौ,
श्रोणाय्यं भृङ्गे किंजे गजगंडे शवरथे शवे च कटः.
किष्कुर्मितस्तावनपुंसप्रकोष्ठकरे पुमान्,
कीलोऽस्त्रीकफणौ ज्वाले वाहनाना शंकुशर्वयोः. ८०
पीरे श्वश्रूणि कूरोऽस्त्री भूमध्ये कत्तनेकुशे,
कृत्याक्रियादेवतयोः कार्ये क्लीं कुपितेत्रिषु. ८१
युगेऽपि पाते पर्याप्ते कृतं क्लीं विहितेऽर्थवत्,
क्ष्वेडावेणु शलाकायां सिंहनादे विषेतु नाः. ८२
क्षेमोनाप्तरक्षायां मोक्षेऽप्यस्त्री तु मंगले,
स्त्रीयेऽंतः कुक्षिकोष्ठेऽस्त्री कुसूलेऽन्तर्गृहे पदे.
क्रोडं क्लीं कर्ष उत्संगे सूकरे नाननोरसि,
क्षौमधे रुजि कुष्ठेऽस्त्री कुंजेऽस्त्री गह्वरे हनौ.

దర్భే కుశోఽస్త్రీ తోయే క్లీ కుటిర్వ్రశ్చే గృహే న పణ్,
కృష్టి ర్విలేఖే ప్రాజ్ఞేనా ఖేటో గ్రామే కఫేఽథమే. ౨౪
అర్ధే గుడవికారే చ ఖండోఽస్త్రీ ఖండితే త్రిషు,
ఖలం భూస్థాన కల్కేషు ఖలోసీచః ఖలేత్వరీ. ౨౫
గవ్యూతౌ గోగణే గవ్యా జ్ఞాయాగద్రవ్య యోర్నపుమ్,
భాండాగారేపుమాన్ గంజఃస్త్రీతు ఖన్యాం సురాగృహే.
గుడౌ పిండేక్షు వికృతీ స్నుహే గులికయో ర్గుడా,
గురు ర్దీప్తతి పిత్రాద్యోఃపౌరోహిత్యకరే చ నా. ౨౬
మాత్రాదౌస్త్రీ బృహత్ ఖ్యాత దుర్భరా లఘుషు త్రిషు,
గోత్రా గోనిచయే భూమ్యాం గోత్రం నామ్ని కులేఽచలే
గడుఃపృష్ఠగుడే కుబ్జే గదో రోగో గదాయుధమ్,
గోప్యోరజ్ఞే దాససుతే ఘృణిమాఘృతనాసయోఃఽ ౨౭
ఘనాఃకరినసంఘాత మేఘకారిన్య ముద్గరాఃఽ,
చిత్రా సుభద్రా తారా చ చిత్రమాలేఖ్య మిశ్రయోఃఽ
చేలం వాసోఽత్తమం కామ్యం గర్హ్యం తం బర్హ్యం చంద్రకఃఽ,
చుమ్బ్రోనాశే విషణ్ణే చ చోక్షోగీత మనోజ్ఞయోఃఽ ౩౦
ఛేకో విదగ్ధే గృహ్యే చ జిహ్మం మందేఽఘవక్రయోఃఽ,
జన్యం రణే జనితరి విగీత జననీ యయోఃఽ ౩౧
జ్ఞాతిభృత్యా నవోఢాయా జన్యాఃస్నిగ్ధావరస్య చ,
జీవఃప్రాణే త్రయీ నాతు జన్మావాత్మని గీష్పతౌ. ౩౨
త్రిషు జీవతి మాంస్యాన్యం స్త్రీ స్యాజ్జీర్ణో వజ్రవృద్ధయోఃఽ,
తనుఃస్త్రీ త్వచిదేహే చ త్రిష్వల్పే విరలే కృశేఽ ౩౩
ఝషా నాగబలాయాం స్త్రీ నామత్స్యే మకరే వనే,
తమారాహస్తమోఽహంశుక్ స్వరూపేఽథస్తలోఽస్త్రియాం

क्लीबे तुल्यजेशे ताग्रस्तु मुक्ता शुद्धौ सुमौक्तिके,
उडुदृज्मध्ययोरक्लीबे तुच्छं त्वसुखशून्ययोः.
ताम्रं शुल्बे शुल्बनिभे तिग्मास्तिक्ष्णोष्णभास्करौ,
तीक्ष्णमुष्णे क्षुते युद्धे आत्मत्यजि विशेषयसि. 32

375 कर्णमूलेऽभ्रहंतौ स्तोक्मं तोक्मौ हरिद्यवः,
दण्डोऽस्त्री शासने राज्ञां हिंसायां लगुडे दमे.
मिथ्याज्ञायां सैन्यभेदे दलोभागे दलं छदे,
दरोऽस्त्री शंखभीगर्त्ते स्वल्पार्थेत्वव्ययं दरम्. 33
दंष्ट्रिग्राहे स दंष्ट्रेऽहा शार्दूलेमूषिके किटौ,
380 परिमाणे दारुपात्रे द्रोणोऽस्त्री वायसे पुमान्. ४०
दिग्धो विषप्रलिप्तेषौ लिप्ते स्नेहप्रवृद्धयोः,
दुर्गो राष्ट्रे वने दुर्गं दुर्गमे नरकेपुरे. ४१
दृश्यास्यांतैः पृतना दृश्यं दर्शनीये विभूषणे,
धर्मोऽस्त्री सुकृते साम्ये स्वभावे ना तु सोमवे. ४२

385 न्यायाचारयमाहिंसा स्वस्त्री मेधार्णिकयोर्ध्वजः,
धिष्ण्यो शुक्रानलाधिष्ण्य मृष्टेस्थाने बले गृहे. ४३
धुरिवो स्थात्रिष कीलर्क निषेष्वस्त्री तु भूस्रुचोः,
क्लीतरेक्ष निशितेवोर्व्यामि धीरोऽब्धौ मंथरे बुधे. ४४
निधोऽस्त्री हेम्नि दीनारे साम्ये कर्षशते पले,
390 वक्षो विभूषणे कर्त्रे नाथस्त्रिष्वंत्रे प्रभावपि. ४५
न्यब्जं कुब्जे कबंधेच न्यब्जो व्याधौ वधोमुखे,
नेमः पुरोहितेतुल्ये प्रस्थोऽस्त्री सानुमानयोः.
बंधने दूरमार्गे च प्रार्थ्यं क्लीबे प्रवणे त्रिषु,
पूर्वोऽर्धलिंगः प्राच्यादौ पूर्वजेषुनृभूमवान्.

పద్మోఽస్త్రీ జ్ఞేఽష్టకాయాం క్లీ సంఖ్యాయాం గజబిందుషు,
నా తు నాగే నిధావుర్వ్యాం హే పంకోఽస్త్రీ కర్దమైనసోః. ౪౮
పరం దూరాన్యముఖ్యేషు పరోఽరిపరమాత్మనోః,
పార్ష్ణిరున్నత్తనార్యాం స్త్రీ పాదగ్రంథే రథోఽపి చ. ౪౯
పుమాంస్తు పృతనాకట్యాం పాపం స్యాత్కూ్రరపాప్మనోః,
పుణ్యం ధర్మే జలే హేమ్ని పుష్పే క్లీ సుందరేఽర్థవత్. ౫౦
పార్శ్వమస్త్రీ సమీపేఽపి పూజ్యః శ్వశురమాన్యయోః,
స్నేహే కేలౌ ప్రేమ న స్త్రీ పీతిః పానే హయే తు నా. ౫౧
స్యాత్ప్రేత ఇవప్రేతో మృతప్రాణి విశేషయోః,
లాభ నిష్పత్తి భోగేషు బీజే ఫాలే ధనే ఫలమ్. ౫౨
ఫలీ తామ్రాది ఫలకే బర్హిర్నాగ్నౌ నపుం కుశే,
బ్రహ్మ రుద్రేంద్ర భృగ్వాది విప్రర్త్విగ్ యజ్ఞథాతృషు ౫౩
అర్కేఽగ్నౌ క్లీ తు వేదేఽన్నే ఖాథ్యాత్తాత్త తపస్సు చ,
బలం రూపేఽస్థని స్థైర్యే శక్తి రేతశ్చమూషు చ. ౫౪
బలో రామే బలాఢ్యే చ బాఢం త్వనుమతే దృఢే,
బింబోఽస్త్రీ మండలసమ ప్రతిసూ ముఖలక్ష్మసు ౫౫
ప్రతిబింబే తత్ప్రకృతౌ క్లీ తు స్యా ద్బింబికా ఫలే,
సాజ్యే మధుని తణ్డులే బోలం బోలోఽంభసాం భ్రమః.
బోధిరర్థే సువిజ్ఞానే కుక్కుటాశ్వత్థయోస్తు నా,
బాలోఽక్లీ నీలయింట్యాం చ భేలౌ తూడుపభీరుకౌ. ౫౬
భగం యోన్యాం భగోయత్నే యశో వీర్యార్కభూతిషు,
కాంతీచ్ఛా జ్ఞానవైరాగ్య ధర్మైశ్వర్యతపస్సు చ. ౫౭
భాదౌ జంతౌ చ భూతం క్లీ సమాతీతోచితే త్రిషు,
భాస్వానింద్రా భాస్వరేఽర్కే భేభో వర్షాభ్వికాతరే. ౫౮

अन्न तत्परयोरुक्तं भद्रं कल्याणसौख्ययोः,
मंदा स्सरोगनिर्भाग्य स्वल्पाज्ञा पटुसूर्यजाः. ८०
श्रौद्रा दौ तद्रसेऽस्त्रीस्त्री नावस त्तैरसेऽसुरे,
शैत्ते मधूकेक्लीं त्वप्पुन्न मद्ये पुष्परसे मधु. ८१
अक्लीमणिरजा कंर स्तनेरत्नेऽप्यलिंजरे,
मात्रा परिच्छदेऽर्थेशे प्रवृत्तौ कर्णभूषणे. ८२
अक्षरावयवे मानेमात्रं कार्त्स्न्येऽवधारणे,
मध्यं युक्तेऽन्तराले च महद्राज्यविशालयोः.
मोचाकदल्यां स्त्री वृक्षरसेनापटलेनपुण्,
मालि स्संयतकेशेषु चूडायांमकुटेऽप्यपुण्.
मलं किट्टाघयोश्चस्त्री यमजान्तकयोरयम्,
ययुरन्नमोक्षुमार्गेऽश्वे स्त्रीत्वाप्तौ दीक्षुयष्टिके.
युगेऽस्त्री स्यंदनादर्थंगे क्लीं तु युग्मे कृतादिके,
योनिः स्त्रीणां भगेस्थानेकारणे तास्त्रकेऽप्यपुण्.
योगयं यंत्रक्षुमावूप यानोपायिषु चंदने,
योगाभ्यासः क्षुमापुण्ये रोगो रक्षौ बिले नपुम्.
राजते भूषणे रूप्यं रजते हेम्नि चाहते,
त्रिषु प्रशस्तरूपेऽथ रणेऽस्त्री युधिनाध्वनौ. ८४
राष्ट्रेऽस्त्री विषये जन्तौ लोकेऽस्त्री लैजसायसोः,
लक्षं नपुं शरव्येनाक्लीं व्याजे नियुतेन ना. ८५
वर्णो नीलादि विप्रादौ स्तुतौ कीर्त्या गीतिक्रमे स्तुतौ,
कुष्ठे वृतेऽक्षरसे त्वस्त्री प्रकारे लेपशोभयोः. ८०
वशा करिण्यां वंध्यायां रामायां दुहितर्यपि,
वशो जनस्पृहायत्ते स्वाय त्तत्वप्रभुत्वयोः. ८८

వరోనారూపజామాత్రో ర్దేవారే రిప్సితే వృతా,
త్రిష్వగ్రేశ క్లీ మనాగిష్టే వ్యక్తం స్పష్టే బుధా తు నా. 21
వతోనాకుటజే వర్షే తర్కకే తనయాదికే,
బాలే చ వటుసి త్వస్త్రీ వజ్రోస్త్రీ హీరకాస్త్రయోః. 23
వ్యాలో దుష్టగజే సర్పే శ్వాపదే చ పుమాంస్త్రిషు,
శరేఽథవి త్తమర్థే క్లీ త్రిషు ఖ్యాతే విచారితే. 24
వీతం శాంతే దుర్జజాశ్వే వధో హింసితృహింసయోః,
వార్తా వా ర్తిగణోదంత వాణిజ్యాదిషు వర్తనే. 25
నిస్సారారోగ్యయోః షండో వృత్తిరున్నిరుజోస్త్రిషు,
వృత్తం స్వరూపే చరితే వృత్తో ఛందోవిధాసు చ. 26
త్రిష్వతీత దృఢాధీత వర్తులేష్వథ గీష్పతౌ,
శ్లోష్ణోష్ణాశ్వాఖు రేతస్సు పుం ధర్మేంద్రబలే వృషః. 27
వసుర్వ్యగ్నేఽగ్న్యాయోస్త్రీ ఽంశౌ వసుతోయే ధనే మణౌ,
విశ్వం జగతి సర్వస్మిం స్త్రిష్వశుంర్యాం పునర్నవా. 28
వప్రః పితరి నాన్యస్త్రీ క్షేత్రే రోధసి సానుని,
వర్షోస్త్రీ భారతాదభ్ర వృష్టిషు ప్రావృషి స్త్రియః. 29
వాస్త్వస్త్రీ గృహభూపురోర్న పుంసీ సీమసురుంగయోః,
వానం శుష్కే గతౌ వ్యాప్తౌ గంధే వృద్ధౌ సుధీమయౌ.
వర్ష్మనస్త్రీ శుభాకారే సౌమ్యే దేహప్రమాణయోః,
విభుస్సర్వగతే పత్యౌ చంద్రే రవి కుబేరయోః. 31
వీరో రాహౌ హరే శక్రే శూరే న్యంద కుబేరయోః,
గజ గ్రహణ భూమాస్త్రీ వారిస్యా త్పల్లిలే న పుమ్. 32
శంఖోస్త్రీ వలయే కంబౌ సంఖ్యాయాం చ నిధౌ తు నా,
అమావస్యాం చ నాగే చ శితౌ బాణ తనూకృతౌ. 33

शिवा हरितकी क्रोष्टा शमीनद्यामलक्ष्यमा,
शिवो घूषोले पद्मरागे हरे कीले शिवं जले. ७९
भद्रेचाथोपधा शुद्धसचिवेऽग्नौ हरे शुचिः,
170 चंद्रेऽर्के च त्रिषुत्वेष शुद्धेऽनुपहते सिते. ७५
शुक्रस्तिते कवौचंद्रे मासधेदेऽनले द्विजे,
शुक्रं मेध्येऽपुण्येऽर्थे रुक्तेऽशुरुजि रेतसि. ७६
क्रीडांबुयंत्रे शृंगोऽस्त्री पर्वताग्रप्रभुत्वयोः,
पर्यंगे चाथशेष स्त्रिष्वन्यस्त्रि स्नुपयुक्ततः. ७८
175 मार्याशुतादिदानेस्त्री नानागेधा प्रधानयोः,
नापरार्ध्यणि विहंगे स्त्री धारिद्र्यातेगुडे न षण्.
पथिदेयेशुल्कमस्त्री जामात्रायच्छदीयते,
श्रुतं धास्त्रीवधृततयोः नपुमाकर्णिलेऽर्थवत्. ८८
सजाति शिल्पिसंहत्या मषंडः श्रेणिरावली,
180 शौंडी जलदमालायां शौंडौ समदकुक्कुटौ. ८०
शणोविष्टा पशूनां स्याद्वेशे च गवयेशकाः,
शबले मारुतेधार शुद्धाः पूतार्ककेवलाः. ८८
शुभिर्नार्केऽर्थवत्त्रेम्णि शूरौ विक्रांतकुक्कुटौ,
शूलोऽस्त्री गुजिधास्त्रीचश्वेतं धवलरूप्ययोः.
185 शीतोनावेतसे शीलाशैल्ये क्लीतदर्थति त्रिषु,
सत्त्वोऽस्त्री जंतुषुक्लीतुव्यवसायेपराक्रमे.
आत्मभावेपिधाचादौद्रव्येसत्तास्वभावयोः,
प्राणेबलेऽंतःकरणेस्वामिपत्येषडाननेः. ८८
समास्तीर्वत्सरेसाधुसर्वतुल्येषुवाच्यवत्,
190 परमार्थेऽर्थवत्सत्यंषंढश्लीपथतथ्ययोः. ८८

స్పర్శః సంస్పర్శనే స్పృష్ట ర్ద్యుపతాపప్రదానయోః,
సాధుస్త్రిశూచితే సౌమ్యే సజ్జనే వార్ద్ధుషౌ పుమాన్. ౯౬
సారో బలే స్థిరాంశేఽర్థే పుమాన్ న్యాయ్యే వరేఽర్థవత్,
స్త్రీ నద్యాం నా నదే సింధు ర్దేశభేదేఽంబుధౌ గజే. ౯౭

195 సౌమ్యో విప్రే సోమజేఽబ్జే సుందరే సోమదైవతే,
సఖా సహాయే బంధౌనా సూక్ష్మమథ్యాత్త దభ్రయోః.
సూనంపుష్పేసుతాయాం స్త్రీ స్నేహోఽస్త్రీ ద్రవహార్ద్రయోః,
విష్ణు చంద్రేంద్రవాతార్క యమాఖ్వంశు శుకాగ్నిషు.
కపి భేకాహి సింహేషు హరిర్నా కపిలే త్రిషు,

200 హృద్యో వశీక్రియామంత్రే హృద్యం దధ్యనులేపనే. ౧౦౦
హృత్ప్రియే హృద్ధితే హృజ్జే హ్రీశా నకుల లజ్జితౌ,
యమేఽల్పే వామనే హ్రస్వో హరిత్ స్త్రీ దిశి పణ్ తృణే.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం ద్వ్యక్షరకాణ్డే నానాలింగాధ్యాయః.

ద్వ్యక్షరకాణ్డ స్సమాప్తః.

అథ త్ర్యక్షరకాణ్డః

పుంల్లింగాధ్యాయః

అవినౌ విహగాధ్వర్యౌ ఆరత్నౌ వాస్తుకూర్పరౌ,
అత్యయోఽతిక్రమే కృచ్ఛ్రే మరణే దండదోషయోః. ౧
ఆసారః స్యాత్ప్రసరణే వేగవృష్టౌ సుహృద్బలే,
ఆగ్రహః స్యాత్స్వీకరణే నిర్బంధేఽనుగ్రహేఽపి చ. ౨
ఆమ్నాయోఽధ్యయనే వేదే సంప్రదాయే కులేఽపి చ,
ఆకర్షశ్చారిఫలకో ద్యూత ఆకృష్టిపాశకౌ. ౩
గంధమాల్యోపహారే స్యాదాయోగోవ్యాపృతావపి,
ఆనర్తో నృత్తశాలాయాం దేశభేదే జనే యుధి. ౪
ఆక్రందః క్రందనే రావే నాథే ఘోరరణేఽపి చ,
ఆధార ఆలవాలేఽంబు బంధేఽధికరణేఽపి చ. ౫
ఆశిరః క్షీరవికృతౌ భోజనే పావకే రవౌ,
ఆవాపోన్యాస ఆజ్ఞాలేఖ్యే ధాతరిచాత్మభూః. ౬
శ్రోణ్యాం చారోహ ఆకార స్త్వాకృతావాత్మవైకృతే,
ఆమోదో హర్ష సౌగంధ్యే ఆభోగో యత్నపూర్ణతే. ౭
ఆభూతౌ భూతసీమానా వాహారౌ భక్షణాంధసీ,
ఆలోకో దర్శనోద్యోతౌ వాగమౌ శాస్త్రమాగతిః. ౮
రుగ్భీతి తావపేష్వాతంక ఆళుగోఽరే శరేఽనిలే,
తదాత్వేపాత ఆపాత ఆకరో నికరే ఖనౌ. ౯
అపాకర్షణమాక్షేప ఆలంభః స్పర్శహింసయోః,
ఈశానౌ హరిధామారా పుత్రేస్థౌ వపురున్నతీ. ౧౦
ఉపాధి ర్ధర్మచింతాయాం కుటుంబవ్యాపృతేఽపి చ,

ఉత్సవ స్త్విచ్ఛాప్రసర ఉత్సేధామర్షయో ర్హ్రీ. ౧౧
ఉదర్క ఉత్తరే కాలే యచ్చ స్యా త్ఫలము త్తరమ్,
ఉదాన ఉదరావర్తే సర్పవాయు ప్రభేదయోః. ౧౨

ఊర్ణాయు రూర్ణనాభే స్యా న్నేషత ల్లోమకంబలే,
ఋషభోఽగ్రే మత్తగజే శ్రోత్రరంధ్రే స్వరే వృషే. ౧౩
కుంభీరపుచ్ఛే చ జలస్థానే త్వష్టురి ఋత్విజి,
వేణౌ ద్రుమాంగే రోమాంచే ఋద్ర శత్రౌ చ కంటకః. ౧౪
కంచుక స్సర్ప నిర్మోకే కవచే వారవాణకే,

కలాపో భూషణే కాంచ్యాం సంఘాతే బర్హ్తూణయోః.
క్షూరకో మత్స్య పక్ష్యాది పిటకే పుష్పజాలకే,
వైవే కృతాంత స్సిద్ధాన్నే యమాకుశలకర్మణోః. ౧౫
క్షాశికో గుల్లులూలూక శక్రాశ్వాహితుండికే,
కలంకోఽంకేఽపవాదే చ కలహో ద్వంద్వయుద్ధయోః. ౧౬

కలమోఽంకుర లేఖనోర్ణ్యకాకుః ఖగశిల్పినోః,
కారుజః కలభే నాకే ఋవథుః ఋుతకాసయోః. ౧౭
కర్పరోఽగ్నౌ కపాలేఽపి కరభోఽపి ఖరోష్ట్రయోః,
శరేకింశారు కాదంబౌ కురండస్తు ఋషేఽపి చ.
కుటీరస్తు కులీరేఽపి కుంభీల స్తస్కరేఽపి చ, ౧౯
కపోతః పారావరేఽపి కోకిల స్తూల్కుకేఽపి చ.
వాయూవస స్తేక్షిపణుః క్షిపణో వాయుకాలయోః, ౨౦
కుషాకుః పావకే సూర్యే కేసరీ హయసింహయోః.
కింఖరో క్రోష్టు ఖట్వాంగౌ ఖేచరః పవనేఽపి చ, ౨౧
ఖపురః పూగవేష్టేఽపి పూగనిర్యాసయోరపి.
ఖోలకః పూగకోశే స్యాద్భగ్న భాండే శిరస్త్రకే,

గోలకో మణికే పిండే కంబలే విధవాసుతే ౨౩
అంతరాభవస త్త్వే స్యా ద్గంధరో ్వే గాయనే హయే,
గరుత్తాన్ విహగే తార్ క్ష్యే వృషార్కేంద్రేషు గోపతిః.
చంకుర స్స్యంబనే దైత్యే చాక్రికా తైలఘాంటికా,
50 చికిరోఽహా గేహబభ్రో జసురిః పావకే శనౌ ౨౫
జంబుకో క్రోష్టు వరుణో జంబాలో పంకశైవలౌ,
శ్వేత స్తిలోఽపిజామాతా జీమూతో మేఘపర్వతౌ. ౨౬
జగలో మేదకే పిష్ట మద్యేఽపి కితవేఽపి చ
జనిమా మూతా పితరా వుత్ప త్తి స్తనయోఽపి చ ౨౭
55 త్రివర్గ స్త్రివలా వ్యోషం స్థితి వృద్ధి ర్ఋయా అపి,
తమోనుదోఽగ్ని చంద్రార్కా స్తటీకా నాగవర్ధకా. ౨౮
తపనో భాస్కరే గ్రీష్మే త్రివిదో వ్యోమ్ని దివ్యపి,
త్రిశంకూ తార్ క్ష్యమార్జారా స్త్రిధామా కేవలేఽనలే.
సపిండపు త్రే దాయాదౌ ద్వాపరౌ యుగసంశయా,
60 దివౌకాశ్చాతకే దేవే ద్రుషణౌ ధాతృ ముద్గరౌ. ౩౦
దరధో వివరే భీత్యాం దితుచాపి ప్రసారణే,
ద్విజాతిశ్చ ద్విజన్తా చ బ్రాహ్మణాదిపతత్రిణోః. ౩౧
ద్రుహిణౌహరిథాతారౌ శ్రోదాహరణయో స్తుపృష్టాంతః,
దోషజ్ఞౌ బుధభిషజౌ ధరుణాః స్తనధాతృలోకార్కాః. ౩౨
65 ధారాటశ్చాతకేఽశ్వే చ నభసా వ్యోమ సాగరా,
నివేశౌ శిబిరోద్వాహా నిరోధా రోధసంక్రియా. ౩౩
నిదేశావాజ్ఞాకథనే నిగ్రహః సీమ్ని భర్త్సనే,
నివహో వాయుభేదేఽపి నిషంగ స్తూణసంగయోః. ౩౪
ఊర్ణా వికారే న మతో ధూమే దినకరేఽపి చ,

నిగమో నిశ్చయే వేదే పురే పథి వణిక్పథే. 34
నితంబః పశ్చిమశ్రోణిభాగేఽద్రికటకే కటౌ,
నిష్కర్షో బుద్ధిసామగ్రే నిర్ణతౌ చాథ భూపతౌ. 35
నరేన్ద్రో విషవైద్యే చ నైగమస్తు శ్రుతావపి,
నికారస్తు తిరస్కారే థాన్యసోత్ స్ఫూపణేఽపి చ. 36
ద్వార్యాపీడే కాష్ఠకసే నిర్యూహో నాగదన్తకే,
నిషధోఽద్రౌ దేశభేదే కరిణే తస్యరాజని. 37
నిహ్నవః స్యాదవిశ్వాసేఽపహ్నవే నికృతావపి,
నిర్ఘోషః సమ్మూర్ఛనే స్యాత్ కర్మభృత్యుపయోగయోః. 38
ప్రతిజ్ఞా యంత్రణాజ్ఞాసు నియమో నిశ్చయే వ్రతే,
పతంగ శ్మలభే శాలా మార్జారేఽగ్నౌ రవౌ ఖగే. 40
పరిధిర్వజ్రియే కాష్ఠే ప్రకారే పరివేషణే,
పరిభూతే మూఢగర్భే పరిభూోఽర్గలదండయోః. 41
పరాగః పుష్పరేణౌ చ స్నాసీయాదౌ రజస్యపి,
పర్జన్యో గర్జదభ్రేఽభ్రధ్వానే శక్రేఽస్త్రయంత్రకే. 42
ప్రలయో మరణే శ్లేషే మూర్ఛాసంవర్తయోరపి,
ప్రవహో వాయుభేదే స్యాద్వాయుమాత్రే బహిర్గతౌ. 43
ప్రయోగో గ్రామ్యధర్మే స్యాత్ కుసీదే కర్మణాం విధౌ,
ప్రణయః స్యాత్పరిచయే యాచ్ఞాయాం సౌహృదేఽపి చ.
ప్రవాహస్తు ప్రకృష్టోర్వ్వో జలవేగే ప్రవర్తనే,
పాదపః పాదపీఠే స్యాత్ పాదయానే ద్రుమేఽపి చ. 44
పిణ్యాక స్నిహ్నకే కిణ్వే శ్రీవాసతిలకల్కయోః,
పురుషో థాతృపున్నాగ పుంస్యాత్మ పరమాత్మనోః. 45
పులకోఽస్త్రే రత్నరాజ్యాం రోమాంచే హీరకే క్రమౌ,

పులాకస్తుచ్ఛధాన్యే స్యాత్ సంక్షేపే భక్తసిక్థకే. ४८
95 ప్రసవో జననానుజ్ఞా పుత్రేషు ఫలపుష్పయోః,
పారంపర్యే ప్రసంగేఽపి ప్రాణినాం గర్భమోచనే. ४९
తులాసూత్రేఽళ్వాదిరశ్మౌ ప్రగ్రాహః ప్రగ్రహః పునః,
తయోశ్చ సంయమోద్యోత పూజాబంధర్గ్వధేషు చ. ४९
ప్రభవః స్యాదవాం మూలే విక్రమే జన్మకారణే,
100 ఆదోష్యఫలభిస్థానే చ పుద్గాలో దేహ ఆత్మని. ५०
ప్రత్యయస్తు ఖ్యాతిరంధ్ర విశ్వాసాధీనహేతుషు,
విజ్ఞానే శపథే శబ్దే ప్రసరోఽశ్వాణిని కుళః. ५०
పర్యస్త్యామపి పర్యంకః ప్రకోష్ఠోఽలిందకేఽపి చ,
గజస్కంధేఽ పి పణవః ప్రఘణౌ లోహముద్గరౌ. ५१

105 ప్రియకః కృకలాసేఽపి పేచకస్త్వవిహస్తినామ్,
పుచ్ఛమూలే ప్రపాతస్తు పాతేరోధసి సోత్తికే. ५३
పదాజిర్యధిమార్గే చ రథ్యోవృత్తౌ ఫలాశినౌ,
ప్రతిహారట్ ప్రతీహారౌ ప్రతాపౌ పౌరుషౌ తపౌ. ५४
ప్రసాదౌ స్వాచ్ఛ్యనురోధౌ పర్యాయోఽవసరే క్రమే,
110 ప్రదోషౌ దోషరాత్ర్యంశౌ ప్రణిధిః ప్రస్థనే చరే. ५५
వరుణేఽస్తలేప్రచేతాః ప్రతాపమాహాత్మ్యయోః ప్రభావః
భేదసముతే ప్రకారౌ విపర్యయేవిస్తరేప్రపంచఃస్యాత్. [స్యాత్
రుగ్భంగభాణాః ప్రదరాః శ్లేష్మోష్ణౌ తు పుంగవౌ,
పిశాచౌ సత్త్వమార్జారౌ పిచండః కుక్షీ శయ్యయోః. ५६
115 పృథుకశ్చిపిటేబాలే పృదాకుర్వ్యాఘ్రిసర్పయోః,
భాసన్తావర్కనక్షత్రే సూర్యశ్చాగ్నిశ్చ భాస్కరౌ. ५७
భ్రాతృవ్యౌ భ్రాతృజామిత్రౌ భుజఙ్గవ్యాం విష్ణుభాస్కరౌ,

భూమిస్పృశౌ వైశ్వానరౌ భువన్యౌ వహ్నిభాస్కరౌ.
భూతాత్తా పవనేదేహే యశ్చకర్తా తనౌ పుమాన్,
రాజభేదాహి మార్జార శ్వార్క శుక్రేషు మండలీ.
భుర్తారే సర్పభేదే చ మాతులో మదనః పునః,
సిక్థే వసన్తే భుర్తారే కందర్పేఽప్యథ మాధవః.
విష్ణౌ వసంతే వైశాఖే మయూకౌ భేక కేకినౌ,
మిహిరౌ వాయుమేఘూర్కౌ యజ్వరౌతు హయాధ్వరౌ.
యుంజానస్సారథౌ విప్రే రభసో విషవేగయోః,
రక్తాక్షౌ రక్షోమహిషౌ రమతీ స్వర్గమన్మథౌ.
రుచకో భూషణే దంతేరువథుః కుక్కుటే ధ్వనౌ,
వంచథుః కోకిలే కాలే వర్తకోఽశ్వఖురే ఖగే.
వ్యవాయో మైథునేఽన్తర్ధౌ చిత్రే దర్పే చ విస్మయః,
వాహసౌ వహ్నౌ జగరౌ ప్రవాలౌ తు విద్రుమౌ.
విస్రంభౌ స్నేహ విశ్వాసౌ విబుధౌ సురపండితౌ,
వికారౌ రోగవికృతీ విష్కిరౌ శిఖి కుక్కుటౌ.
రహః ప్రకాశౌ వీకాశౌ విపాకః స్వేదపాకయోః,
విశ్వాత్తారేకఽపి విష్కంభో విస్తారప్రతిబంధయోః.
స్పర్ధాయాం పౌరుషేవ్యామే వ్యాయామోఽథపరిక్రమే,
విహార స్నానగతా వాసే క్రీడాయాం చాథ విగ్రహః.
యుద్ధే దేహే విస్తరే చ కుశలుష్టౌ చ విష్టరః,
విభ్రమ స్సంశయే భ్రాన్తౌ శోభాయాం చాథ వాలుకా.
విక్షిప్తోఽర్థశ్చ వికిరో విసర్గో ముక్తి వర్చసీ,
వినయో ధర్మవిద్యాధీ శిక్షాచారప్రశాంతిషు.
విధౌ వీవధశ్చ ద్యౌ పర్యాహారేఽధ్వభారయోః,

వృత్తాంతఃస్యా త్పరికరణే కార్తేన్నస్య వార్తాప్రకారయోః.
వాసరో నాగదివసో వైకుంఠా వింద్రకేళవౌ,
విష్ణుయో యస్యయో జ్ఞాతస్తత్ర శబ్దాదికే ష్వపి. 23
శపథః కర ఆక్రోశే శపనే చ సుతాదిభిః,
బాలకే శింశుమారే చ శిశుకోఽథాధ్వరే పశౌ. 23
అధ్వర్యౌ చ శ్రపాయ్యుః స్యా చ్ఛుక్రస్తౌ భాసపక్షిణౌ,
కక్షాన్తరేఽపి శుద్ధాంత శ్శ్యేనురౌ స్యాలదేవరా. 24
మంత్రీ సహాయ స్సచివః సహచరీ వృషభాస్కరౌ,
స్యమీకౌ వృక్ష వల్మీకౌ సమీకౌ మిథునార్ణవౌ. 25
సరణ్యూ వాయుజలదౌ సంస్తరౌ ప్రస్తరా ధ్వరౌ,
క్షయే రోధే చ సంరోధ స్సంవర్తోఽబ్దే జగత్క్షయే. 26
సంఘుర్షౌ ఘర్షణం స్పర్ధా శరఖడ్గౌ తు సాయకౌ,
సమీకౌ వృక్ష వల్మీకౌ సృదాకూ వ్యాఘ్రిపావకౌ. 27
సవితా సారథా రుద్రే పితర్యర్కే సుజాతిభిః,
సన్నివేశే గణే గేహే సంస్త్యాయ స్సంగ్రహాః పునః. 28
స్వీకారోచ్ఛ్రాయ సంక్షేపా స్సంభ్రమోఽత్యాదరే భయే,
సంభవో జన్మసంఘాతో న్యాధారానతిరేచనే. 29
ఆధేయస్యాథ సంభోగో భోగే కరికరే రతే,
ప్రత్యక్షే సన్నిధానే చ సన్నిధిః స్థపతిః పునః. 30
స్థాపత్యేఽధిపతౌ తక్ష్ణి బృహస్పతి సవీచయః,
సమాధి ర్ధ్యాననీవాక ప్రతిజ్ఞాసు సమర్థనే. 31
సన్నయ స్సమవాయే చ పృష్ఠస్థాయి బలేఽపి చ,
సమయస్తు క్రియాకారే సంకేతే చరితే సతామ్. 32
సిద్ధాన్తే శపథే కాలే స్వాధ్యాయో జపవేదయోః,

సారసో విహగే చంద్రే హిమారిః పావకే రవౌ.
హర్యక్షో ధనదే సింహే స్త్రీహ్యబ్ధార్ధిషు వాయసః,
మహోదరేఽపి హారంభో వారిమా మృత్యురోగయోః.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం త్ర్యక్షరకాణ్డే పుంలింగాధ్యాయః.

స్త్రీలింగాధ్యాయః

అమనిః పశుపంక్షిణ్యాం జలపాత్రే చ దారవే,
అదితి శ్శైలకన్యాయాం పృథివ్యాం దేవమాతరి ౧
అభిఖ్యా ల్పిడ్యశోనామ స్పంబికా మాతులాన్యమా,
అమతి ర్మరణే మోహేఽప్యాకారే దేహ ఆకృతిః ౨

ఆయతి ర్దిక్షుతాయాం స్యాత్ ప్రభావాగామికాలయోః,
ఉపధా సుపరీక్షాపి కృపాణ్యామపి కర్తరీ. 3
కల్పనా సమర్థనాపి కషికే సస్య మక్షికే,
కణికా తిలకాండేఽంశే గోధూమే తస్యచూర్ణకే. ౪
కారికా యాతనాయాం స్యా న్నిష్కే వివరణే కృతా,

కూర్చికామస్తు పిండేఽపి సూచితూలికయోరపి. ౫
తుర్యేంశే మానదండస్య మాషస్యాపి చ కాకణీ,
వింశతౌ చ కపర్దానాం పాదుకైక కపర్దయోః. ౬
గృహిణీ కాంచికం జాయా దేహలీ గృహకారికా,
వేళ్యా కరిణోర్ణికా వేష్టనేఽపి చ గోలకా. ౭

పార్శ్వం కాలేఽపి ఘటికా రథ్యాయామపి చ త్వరీ,
జుగుప్సా నిందా ఘృణయోః జననీ కరుణాంబయోః. ౮
జగతీ విష్టపే మహ్యాం వాస్తుచ్ఛందో విశేషయోః,
ఛత్రాం తాలంబివస్త్రేఽపి ఝల్లరీ కేళవాద్యయోః. ౯
చాపే తృణత్వే తృణతా దారిద్ర్యేఽపి చ దుర్గతిః,

పద్మాకరేఽబ్జే నలినీ స్యాన్నీనాశే చ నిర్వృతిః. ౧౦
నివృత్తిస్తు మనస్తోషే మోక్షేఽస్తమయబాధయోః,
నాలికా చుల్లికా రంధ్రే వివరే వేణుభాజనే ౧౧

నాలే కాలే దేశమానే నియతి స్సంయమే విధౌ,
ప్రకృతిః పంచభూతేషు స్వభావే మూలకారణే. ౧౨

చందః కారణ గుహ్యేషు జంత్వమాత్యాది మాతృషు,
పక్షతి ర్గరుతో మూలే ద్వయోః ప్రతిపదో రపి. ౧౩
అధికారే ప్రకారే చ ప్రక్రియోత్పాదనేఽపి చ,
గృహాదిధిష్ణ్యే పిండే చ జంఘామాంసే చ పిండికా. ౧౪
పరీష్టిర్హార్దణే భక్తౌ పంక్తౌ పథి చ పద్ధతిః,
ప్రతిష్ఠే స్థితిమాహాత్మ్యే ప్రతతీ తతివీరుధౌ. ౧౫
బోధే తిథౌ చ ప్రతిపత్ ప్రనృత్తి ర్వృత్త్యుదంతయోః,
ప్రవేణీ తు కుథావేణ్యోః ప్రసూతిః పుత్రజన్మయోః. ౧౬
పాతాలీ వాగురా స్థాలీ బంధకీ తు కరిణ్యపి,
బృహతీ పద్యవార్తాక్యోః కంటకార్యాం చ వాచి చ. ౧౭

భిత్తికా తు శతావర్యాం వజ్రే చాప్యథ మేఖలా,
శ్రోణిస్థానేఽద్రికటకే కటిబంధేఽసిబంధనే. ౧౮
మహిషీ పశురాట్పత్న్యోః మర్యాదా సీమ్ని థారణే,
పేటాపురీ చ మంజూషా మనాకా కామినీ గజీ. ౧౯
గవ్యే మృష్టే రేవతీ దేవ్యాం శుక్లాయాం రజనీనిశి,
రోచనా రక్తకల్హారే గవాం పిత్తే వరస్త్రియామ్. ౨౦
పథ్యాయాం గవ్యమాకన్యా లోహినీషు చ రోహిణీ,
నక్షత్రే కంకరోగే చ వర్తనీ వృత్తిమార్గయోః. ౨౧
విపణిస్తు నిషద్యాపి వాలుకో ర్మిశ్చ వాలుకా,
బడబాస్త్రీ విశేషేఽపి వాశితా కరిణీస్త్రియోః. ౨౨

వసతిస్తు నిశి స్థిత్యాం జైనానామాశ్రమే గృహే,
వాణిసీతు విదగ్ధాయాం స్తుత్యాం మత్తయోషితి. ౨౩

వీణా విపంచీ సైవాల్ప దండా సా నవతంత్రికా,
వృషల్యృతు మతీకన్యా శూద్రా వంధ్యామృతప్రజా. ౨౪
వనితా స్నిగ్ధనార్యాం చ నార్యాంచాప్యథవేదికా,
వేదిశ్చాంగులిముద్రా చ కాంచీ ఛందశ్చ శక్వరీ. ౨౫
శష్కుల్యపూపభేదేఽపి శింజినీ నూపురజ్యయోః,
శర్కరా తు శిలాభేదే రుగ్భేదాల్పకపాలయోః. ౨౬
శర్కరావత్పరిదేశేషు సితాయాం శకలే గుడే,
సమితిః పరిషత్స్థానే యుద్ధే సంసది సంగమే. ౨౭
సంతతి స్త్వప్యపత్యాయే స్యాత్ పారంపర్యే సుతేఽపి చ,
సంహితా వర్ణసంయోగే శాస్త్ర వైద్యైకదేశయోః. ౨౮
సిద్ధా స్వభావే సంసిద్ధి ర్వాంఛానుజ్ఞా చ సమ్మతిః,
సంవిత్తి ర్జ్ఞానసంవాదా వ్రాదిన్యో వజ్రవిద్యుతౌ. ౨౯
హరిణీ హరితా పాండు స్సువర్ణప్రతిమా మృగీ.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం త్రికాండ్యాం స్త్రీలింగాధ్యాయః.

నపుంసకలింగాధ్యాయః

అయనం నిలయే మార్గే సూర్యోదగ్దక్షిణాగతౌ,
అంశుకం కేవలే వస్త్రే సూక్ష్మవస్త్రోత్తరీయయోః. ౧
అభీక్ష్ణమవ్యయం వా స్యాత్ పౌనఃపున్యభృశార్థయోః,
అరులం సలిలే పోతే పల్యలీకం త్వప్రియేఽనృతే. ౨
అనూకమన్వయే శీలేఽప్యా స్పదం స్థానకృత్యయోః,
స్తంభమాత్రేఽపి చాలానం వాస్తినోఽంసేఽపి చాసనమ్.
రేతసీంద్రియమక్షే చ దగ్ధనేఽక్షణిచేక్షణమ్,
ఉద్యానం సంగ్రహోద్గర్తోద్యర్వనభేదే ప్రయోజనే. ౪
ఉత్తానముద్యమేవాస్తా తంత్రేహా పౌరుషేషు చ,
ఉద్ధానముద్గమే చుల్ల్యా మాశీరే దండచామరే. ౫
కటీరం కందరే కట్యాం కలత్రం శ్రోణిభార్యయోః,
క్రందనం రుదితే ధ్యానే కార్ముకం శస్త్రచాపయోః.
కారణం హేతువధయోః కారకం హింసకేఽపి చ,
కీలాలం రుధిరే తోయే కుహారం గహ్వరే బిలే. ౬
కురీరం గ్రామ్యధర్మేఽబ్జే కున్నామం కుండశిక్యయోః,
కైతవం కపటే ద్యూతే కృపీటముదరే జలే. ౭
కరణం కారణే కాయే సాధనే బవకాదిషు,
స్పష్టా ద్యుచ్చారణాభేద ధ్యానపద్మాసనాదిషు.
రతబంధే నాట్యభేదే గీతకే కర్మణీంద్రియే,
కౌతుకం విషయాభోగే హాస్యసూత్రే కుతూహలే. ౮
కామే ఖ్యాతే మంగలే చ హస్తసూత్రేఽపి కంకణమ్,
కటిత్రం చర్మసు స్యూతం కటీవేష్టనచర్మ చ. ౯

కోదండం తు చతుర్హస్తం ధనుర్వేణు ర్ధనుర్ధరః,
కేతౌ తు కేతనం చాపే కృత్యార్థోపనిమంత్రణే ౧౨
కాలీనం ప్రాణిభిర్న్యాతే కులీనత్వాపవాదయోః,
గుహ్యేఽహార్యే చ కౌపీనం గంధనం తు ప్రకాశనే. ౧౩
సూచనేఽపి చ హింసాయాం పరస్యోత్సాహనేఽపి చ,
గ్రహణం బందిరాదాన మాదరోఽర్కా ద్యుపప్లవః. ౧౪
గహ్వరం కందరే దంభే చలనం పాదయంత్రయోః,
జఘనం స్యా త్కటౌ పూర్వ శ్రోణిభాగాపరాంగయోః. ౧౫
తలిమం కుట్టిమేతల్పే తర్పణం త్వింధనేఽపి చ,
తానితం తూలితపటే గుణవాదిత్రభాండయోః. ౧౬
తేమనం వ్యంజనే క్లేదే తోత్రేతోదే చ తోదనమ్,
దర్శనం చక్షుషి స్వప్నే బుద్ధిశాస్త్రోపలబ్ధిషు. ౧౭
దుకూలం శుక్లవస్త్రేఽపి ద్యోతనం దీపనేఽగ్నౌ చ,
ధారాగ్రమవతారేఽస్త్రే నిమిత్తం హేతులక్షయోః. ౧౮
నాభీలం నాభిగంధశ్చ వంక్షణం చ వరస్త్రియాః,
నిర్వాణం హస్తినేత్రాంతే మరణే నిర్వృతేఽపి చ. ౧౯
నిర్వాణం నిర్వృతౌ మోక్షే వినాశే గజమజ్జనే,
నిదాన మపదానే స్యాత్ ఖండనేఽప్యాదికారణే. ౨౦
పలలం తిలచూర్ణే స్యా న్మాంసకర్దమభేదయోః,
ప్రయాణం గజదృక్పూర్వప్రదేశే మరణే గతౌ. ౨౧
ప్రజ్ఞానం లాంఛనే బుద్ధౌ ప్రసూనం ఫలపుష్పయోః,
పాతాలం లోకభేదశ్చ పత్త్రం ఖే గరుడాదిషు ౨౨
నవసూపగవీదుగ్ధే పీయూషమమృతేఽపి చ,
ప్రమాణం బోధనేయాత్తా మర్యాదా శాస్త్రహేతుషు.

సమ్యగ్వర్తిచాథస్యా త్పాపీయణం మరణే గతా,
పుష్కరం హస్తి హస్తాగ్రే జలే వాద్యముఖే యుధి. ౨౪
ఖేజ్జే దివ్యసిధారాయాం తీర్థభేషజభేదయోః,
బ్రాహ్మణ్యం బ్రాహ్మణత్వే స్యా ద్విప్రాఘ్నే విపకర్షణి. ౨౫
బాష్పీకం కుంకుమం హింగు భండనం కవచే రణే,
భూతికం భూమినింబే చ భూస్తృణే కత్తృణేఽపి చ. ౨౬
మణీ చ మగ్రహస్తేఽపి పుష్పమాస్తికయోరపి,
మందిరం దేవపుర్యోశ్చ సంబంధే మైథునం రతే. ౨౭
యాపనం స్యా న్నిరసనే నృత్తే ప్రస్థాపనేఽపి చ,
లక్షణం కార్షికే చిహ్నే నామ్ని ముద్రాంగసంపదోః. ౨౮
లాంగూలం వాలధౌ మేఢ్రే వర్జనం త్యాగహింసయోః,
వరాంగం స్త్రీ భగే మూర్ధ్ని శ్రేష్ఠదే వృద్ధదా చ వర్ధనమ్. ౨౯
వ్యంజనం శ్మశ్రు నిష్పాన చిహ్నాష్వవయవేఽక్షరే.
వృద్ధత్వే వృద్ధసంఘాతే వృద్ధకర్కటకే వార్ధకమ్. ౩౦
వాలకం త్వంగులీయే స్యాత్ బర్హిపిచ్ఛే వలయేఽపి చ,
ప్రత్యుత్థానం ప్రతికూలత్వే స్యాత్ంత్రత్యకరణేఽపి చ. ౩౧
వ్యసనం శక్తివిపదోః ద్వైవానిష్టఫలేఽంహసి,
పైశున్యాదా చ కోపోత్థే మృగయాదా చ కామజే. ౩౨
విధానం హస్తికబలే ప్రేరణేఽభ్యర్చనే ధనే,
వేతనే చాప్యుపాయే చ ప్రకారే వైరకర్కటి. ౩౩
వేష్టనే మకుటోష్ణీషా శకలే ఖండవల్కలే,
శాలూకం పంకజే కందే జలేశమలమత్స్యకే. ౩౪
శాసనం నిగ్రహే లేఖ్యే వేదవాక్యేషు కర్మణి,
వాజ్ని యోగే ప్రహరణే శాస్త్రే గ్రామే చ నిష్కరే. ౩౫

సాధనం శేషసిధనే సిద్ధ్యుపాయనివృత్తిషు,
మారణే మృతసంస్కారే దాపనేఽనుగమే గమే. 34
సేనాంగే యాతనాయాం చ సేవనం స్యాతిసేవయోః,
మృతౌ సమాప్తౌ సంస్థానం సన్నివేశే చతుష్పథే. 35
మణౌ శిఖా శీథుపానే సరకం మద్యభాజనే,
సామర్థ్యే శక్తి సంబంధౌ హృదయం తు మనస్యపి. 36
హిరణ్యం కాంచనే విత్తే మానభేదేఽప్యుపప్లవే,
హరణం కరణే నృత్తే చాపే నాన్యాస్త్రవారణే. 37
హృతౌ క్వథితశీతాప్సు పణనేయాతకాదికే.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం త్రయీకాండ్యే నపుంసకలింగాధ్యాయః.

అర్థవల్లింగాధ్యాయః

అథవా గర్హిత న్యూనావభీకౌ నిర్భయాభికౌ,
ప్రత్యక్షేఽధికృతేఽధ్యక్ష మఖిలం గర్హ్యాకృత్స్న యోఃఽ ౧
ఆవిద్ధౌ తీవ్రకుటిలా వాదృతౌ సాదరార్చితౌ,
విపన్న ప్రాప్తా వాపన్నావాభీలౌ కష్టభీషణౌ. ౨

ఆప్లుతౌ స్నాతకస్నాతా వాహతం గుణితే హతే,
ఆయస్తః కుపితే తీవ్రే క్లేశితే తేజితేఽపి చ. ౩
ఇరిణం తూషరస్థానే భూభాగే చ నిరాశ్రయే,
ఉదారో మహతిఖ్యాతే దక్షిణే దానశౌండకే. ౪
ఉద్ధృతం భుక్తనిర్ముక్తే తులితే చాప్యథోచ్ఛ్రితమ్,
వృద్ధే తుంగే సముత్పన్నేఽప్యుదితౌ కథితోద్గతౌ. ౫
ఉదూఢాపూఢపృథులా వుత్తమా ప్రవరాంతిమా,
మహత్యుదాత్తఉచ్చోక్తేఽప్యుపోఢో నిటోఢయోఃఽ ౬
అభ్యస్తేఽప్యుచితం న్యాయ్యేఽప్యుషితం స్థితదగ్ధయోఃఽ ౭
ఉత్తాలో ద్రుత ఉత్తానేఽప్యుత్కటో మత్తఉద్భటే. ౮

కరాలో దంతురే తుంగే విశాలే వికృతేఽపి చ,
కర్కశః ప్రఖరస్పర్శే నిర్దయే సాహసిన్యపి. ౯
ద్వా కనిష్ఠకనీయాంసౌ యూన్యత్యల్పేఽనుజేఽపి చ,
తుల్లకా నీచనిస్సార్వల్పాఃకలితో జ్ఞాతబద్ధయోఃఽ ౧౦
కల్మాషౌ కృష్ణమిశ్రౌ చ కుహనోఽపీర్ష్యయా యుతే,
క్షేత్రియం దుష్పతీకారే వ్యాధా క్షేత్రోద్భవే తృణే. ౧౧
దేహాంతరచికిత్సార్హే గరలే పారదారికే,
చతురౌ దక్షధీమన్తౌ జఘన్యేఽన్త్యమపూపయోఃఽ ౧౨

జరరః కరినే జీర్ణే తలినో విరలాల్పయోః,
పశుః కాలేఽపి నిశ్శృంగో నరోఽశ్మశ్రుశ్చ తూపరౌ. ౧౨
దుర్విద్ధో నిర్ధనే నీచే నిహతో న్యక్స్వరే హతే,
నిర్లింఛః శ్రమణే నిస్వే నిరస్తస్తు నిరాకృతే. ౧౩
నిష్ఠ్యూతే ప్రస్తవాంతే చ వచనే చ ద్రుతోదితే,
నివాతో దృఢసన్నాహే నిర్వాతేఽప్యాశ్రయేఽపి చ. ౧౪
నిర్దయః పరదోషోక్తి పరే నిష్ఠురభాషిణి,
ప్రణాయ్యాఽస్తుతేఽపి స్యాదనభిష్వంగవత్యపి. ౧౫
ప్రతీతో భూషితే ఖ్యాతే జ్ఞాతే ప్రత్యయితే బుధే,
ప్రార్థితం త్వభియుక్తే స్యాన్నిహితే యాచితేఽపి చ. ౧౬
పిండిలః స్థూలజఘ్నే చ గణనాకుశలేఽపి చ,
ప్రతీహ్యో ప్రతిపాల్యారోహ్యః ప్రథమా ప్రవరాదిమా.
ప్రహితో తూర్ణవ్యుత్పన్నో ప్రయతో పూతసంస్కృతో,
సవ్యాయత్తో ప్రసవ్యో దో ప్రవృద్ధో ప్రసృతైధితో.
పిండితో ఘనసంఖ్యాతో ప్రసిద్ధో ఖ్యాతభూషితో,
వేశలో చారుచతురో పూర్ణశ్రేష్ఠో తు పుష్కలో. ౧౮
మిశ్రాస్నిగ్ధో చ పరుషో ప్రగాఢో గహనే దృఢే,
పామరోఽపశదేఽజ్ఞే చ బాలిశో బాలమూర్ఖయోః. ౧౯
బీభత్సో క్రూరవికృతో బహలో సాంద్రపుష్కలో,
బంధురో నమ్రసుందరో భంగురో వక్రనశ్వరో. ౨౦
భావితో లబ్ధవాసితో భుజిష్యో సైవారికింకరో,
మధురో స్వాదుసుందరో మూర్ఛితో ముగ్ధసోచ్ఛ్రియో.
విధుతో త్యక్తకంపితో విదితో జ్ఞాతసంశ్రుతో,
విలీనో లీనవిద్రుతో వేల్లితో ధూతకుంచితో. ౨౩

విగతౌ వీతనిస్పృహౌ వివిక్తౌ శుద్ధనిర్జనౌ,
వివర్ణౌ మూర్ఖదుర్వర్ణౌ వ్యాయతోవ్యాప్తౌ దృఢే.
వికృతౌ రోగిదూరూసౌ విశదౌ ధవలే శుచౌ,
వల్లభౌ దయితాధ్యక్షౌ వరిష్ఠోఽతివరేఽత్యరౌ.
పృథౌ కరాలే వికటౌ విస్తృతం విగతే తతే,
వదాన్యే వల్గువాగ్దాత్రౌ ర్వరీయాన్ స్తత్తమేఽత్యరౌ.
వివశస్త్వ స్వతంత్రాత్తా పర్యాప్తేన చ దుష్టధీః,
విధురః పత్న్యపేతే స్యాత్ క్లిష్టవిశ్లిష్టయోరపి.
సంస్కృతం లక్షణోపేతే కృత్రిమే నిర్మలీకృతే,
మిశ్రీకృతే చ సంసృష్టం శుద్ధే చ వమనాదిభిః.
సాధీయోఽనుమతేఽత్యర్థం సత్తమే శోభనేఽపి చ,
తథ్యపథ్యార్థవాక్యేఽపి సూనృతోఽథ క్షమే హితే.
సంబద్ధేఽపి సమర్థః స్యాత్ స్తిమితం స్తంభవత్యపి.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం త్ర్యక్షరకాణ్డే అర్థవల్లింగాధ్యాయః.

గుణాదన్యార్థేఽర్థలింగత్వ మిహాఽవ్యాహన్యం స్వయం క్వచిత్,
అంతరః పరిధానీయే బాహ్యే స్వీయేఽన్తరాత్మని ౧
క్లీబే తు మధ్యేఽవకాశే చ తాదర్థ్యేఽవసరేఽవధౌ,
విశేష వివరాం తర్థిష్వవసానవినార్థయోః. ౨

5 అటిరోఽసౌ హరౌ ధాతర్యటురం ప్రణవే విధౌ,
ధర్మే నర్మే తపః క్రతోష్వీ ఖే మోక్షే మూలకారణే. 3
అనంతో నాగరా డ్విష్ణు రనంతం ఖనిరంతయోః,
అనంతా వూర్ణిమా దూర్వాయవాషళ్భారిబా మహీ. ౪
అర్జునః పాండవే పాండౌ మాతురేకసుతే ద్రుమే,

10 నేత్రరోగే చార్జునం తు తృణే హేమ్న్యర్జునీ గవి. ౫
విషారుణారుణం తామ్ర మరుణస్సూర్యసారథౌ,
అవ్యక్తరాగే శశిజే సంధ్యాభే లోహితే రవౌ. ౬
ఆమృతం వ్యోమ్ని దేవాన్నే యజ్ఞశేషే రసాయనే,
అయాచితే జలేజగ్ధౌ మోక్షేఽన్నే హేమ్ని గోరసే. ౭

15 క్లీబోనా త్వమరే స్త్రీ తు గులూచ్యాం మద్యభిక్షయోః,
ఆమలక్యాం హరీతక్యాం త్రిషు తు స్వాదు నిత్యయోః. ౮
అరిష్టో వాయసే నింబే గోరసే నిరుపద్రవే,
క్లీబే తు వర్ణ్యే మృత్యుచిహ్నే మద్యే తామ్రే శుభేఽశుభే.
ఆంగజోనాసుతేఽనంగే క్లీరోగే రుధిరేఽపి చ,

20 నసాకవాచ్యే క్లీలోహే సోమే స్యా దరరః పుమాన్. ౧౦
లాజేష్వభ్యుపమభ్యోషా స్నాజ్యాంభః పేయసక్తవః,
కృకలాసేఽండజో మత్స్యే ఖగే కస్తూరికాండజా. ౧౧
అవిషో నిర్విషేఽంభోధావవిషీ దివి పుంసివా,

అపానో దేహజో వాయు రపానం వృషణే గుదే. ౧౨
25 ప్రధానేఽవ్యక్త మవ్యక్తో బ్రహ్మణ్య స్పష్టమూర్ఖయోఃి,
అమరేంద్రపురీ స్థూణా గుడూచీ చామరా స్నుషాఃి. ౧౩
క్లేశితం తండులే ధాన్యే న నాలాజేషునా యవే,
అజిరం జర్జరే కామే విషయాంకణయోర్ద్వితే. ౧౪
అలసౌ పాదరుణ్మందా వండీరా శక్తపూరుషౌ,
30 విద్యుత్పవోర్య రక్లేశని రసీకోఽస్త్రీ చమూయుధోఃి. ౧౫
అధరోఽనూర్ధ్వహీనోష్ఠే ప్వనృతం వితథే కృషౌ,
ఆశ్రమోఽస్త్రీ మునిస్థానే బ్రహ్మచర్యాదికేమరే. ౧౬
కోట్టారే కృపణే జీర్ణే స్థానేఽభిప్రాయ ఆశయఃి,
శర్కరాయాం దృషత్పుత్రే స్త్రీ స్త్రీశ్నన్యపలోమణోా.
35 ఉత్తరం ప్రతివాక్యే స్యా దుదీచ్యే ప్రవరోర్ధ్వయోఃి,
స్త్రీలింగత్వే ధనుర్లక్ష్యాం పురుషే పావకే చ నా. ౧౭
కరిరోనా ఘుటే న స్త్రీ పాదపే వైణవాంకురే,
కరేణుస్తు కరిణ్యాం స్త్రీ కర్ణికారే గజే చ నా. ౧౮
భిక్షాపాత్రే తు కమరం కమరా ఖర్వకచ్ఛపౌ,
40 అస్త్రీకపిశుకశయ్యాయాం వస్త్రేఽన్నే ప్యగ్ద్వయేఽపి చ. ౧౯
కరటో దుర్దురూఢే స్యా ద్బిల్వే కాకే భగండయోఃి,
కల్యాణి స్త్రీమయోఃి స్త్రీ తు మంగలేఽహ్యయ రుక్మయోఃి,
రాగే క్వాథే కషాయోఽస్త్రీ నిర్యాసే సారభే రసే,
కాంతార ఇత్యుభేదే నా న స్త్రీ వ్యధ్వే మహావనే. ౨౧
45 కీనాశో రక్షసి యమే కదర్యే కర్షకేఽర్థవత్,
కుహనో మూషికే నేర్ష్యే కుహనా దంభశీలతా.
కుశలం నిపుణే పుణ్యే పర్యాప్తే మంగలేఽహ్యమే,
కుకూల శంకుభిఃి కీర్ణే శ్వభ్రే నా తు తుషానిలే. ౨౪

कुंडली चित्रलमृगे सर्वे कुंडलवत्यपि,
कुंकुमे महारजने कुसुंभं नाकमंडलौ. ३४
केवलं निश्चितै क्लीबे वाच्यवत्त्वेकृत्स्न्ये योः,
कमलं शुक्तिकादीनां हेमाब्जे श्चित्रितांजिने. ३५
रक्ताब्जेऽब्जेऽपुंसि च श्रीस्तु कमला कमलो मृगः,
आक्लेकोल्यां क्रोष्टुकोल्यां कर्कंधूस्त्रीतु संयुगे. ३६
तथा मथ्वाज्यसंसिक्त यवलाजजतर्पणे,
कुमारः स्याद्गुहेबालै वरणेऽश्वानुचारके. ३७
युवराजे च नाट्ये तु द्वीपे पुंस्त्री मृगोमयोः,
कुतपो भागिनेयेऽर्के विप्रेऽग्नावतिथौ गवि. ३८
अस्त्री त्वहोन्येऽष्टमे भागे तिलेषु छागकंबलै,
दर्भे च केसरस्त्वस्त्री सिंहकेशरशुक्लेषु योः ३९
कलिलं गहने बृंदे सैन्येऽपि कटुकोऽस्त्रियाम्,
किंजल्कः केसरे क्षौद्रे कृषकौ फालकृष्टकौ ४०
कातरः खंडकेत्रस्त्रौ क्षेत्रज्ञौ वात्मशिक्षितौ,
कुसीदमृणवृद्धौ क्लीबे वाच्यवद्वृद्धिजीविनि ४१
कलिंगं तु यवे नाम तु देशपक्षिविशेषयोः,
खनको भूमि वित्तज्ञे मूषिकेऽप्यवदारके. ४२
गर्जितो मत्तमातंगे क्लीबे तन्नादेंबुदध्वनौ,
गंडूषोऽस्त्री गंडपूर्त्तौ प्रसृतौ गजपुष्करे. ४३
चापे चापमात्रे गांडीवो गांडिवोऽस्त्रियाम्,
केशरुहेमोन्नर्दांगेयं गांगेयो गुहभीष्मयोः. ४४
ग्रामणीः स्वामिनि श्रेष्ठे ग्रामेशे नापितेतु नाम्,
गोमुखोऽस्त्री वाद्यभेदे नक्रे नालीवने नपुम्. ४५
गोष्पदं गोक्षुरश्वभ्रे मानगोगम्ययोरपि,

వృత్తైకఖ క్తే చరణే చరణా బహ్వృచాదయః. 3౬
స్థండిలే ప్రాంగణే చక్షీ చత్వరం నా చతుష్పథే, 3౭
చాతురశ్మకే చక్రగండే నయన గోచరే
చపలః పారదే శీఘ్రే దుర్విసీతే చలే కపౌ,
చలేకేశే చ చికురో జరాయ్వస్త్రంబుజేఽపి చ. 3౮
జృంభితం జృంభణోత్ఫుల్ల వివృద్ధేషు విచేష్టితే,
జీవకః ప్రవరేజంతౌ శ్రమణే వృద్ధిజీవిని. ౪౯
జర్జరస్త్రిషు జీర్ణే స్యాత్ పుమానింద్రధ్వజే పికే,
టగరష్టంగనక్షారే నా కేకరదృశి త్రిషు ౪౧
స్త్రీనాసాదోర్వ్యోర్వ్యజస్తంభే తరణిర్మ్లవే రవౌ,
భువీంద్రపుత్ర్యాంతవిషీ తావిష్యద్భిదివోర్మతౌ. ౪౨
తమిస్రా స్త్రీ థ్వాంతనిశి నిశ్యంధతమసే ననా, ౪౩
తాతగు శ్యాద్రతాతే నా తాతాయ తు హితే త్రిషు.
తాతలో లోహకూటే నా త్రిషు తప్తే మనోజవే,
తరలో భాస్వరే హారే చంచలేఽప్యథతారకా. ౪౪
నానాఖిమధ్యే నక్షత్రే ద్విజిహ్వా సూచకో రగే,
దుర్వర్ణం దుష్పభే రూప్యే దేయభేదే తు దక్షిణా. ౪౫
త్రిష్వవాక్సరలావామే ష్వస్వచ్ఛందానువర్తిని,
కనిష్ఠపత్నీమరతౌ పునరూఢపరివిన్నయోః. ౪౬
స్త్రీపునర్భూస్తు పత్యాన దధిషు ర్దిధిషూరపి,
సాద్దీపకమలంకారే స్వరూపే దీప్తి మత్యపి. ౪౭
దుందుభిః పుంసిభేర్యాం స్త్రీ త్వష్టబిందు త్రికద్వయే,
ధర్షణం సురతే ధార్ష్ట్యే కులటాయాం తు ధర్షణీ. ౪౮
చారో శ్యేతే వృషే శ్వేతే ధవలో ధవలీ గలి,
ధౌతాంచలే రజక్యాం చ ధావనీ ధావనం గతిః.

धिषणास्त्री धियां गौर्यां स्त्रीचिह्ने ना तु गीष्पतौ,
नागरं पुरजे चुक्रे शुंठीराजकशेरुणोः. ४०
निधनोऽस्त्री कुलेनाशे निस्त्रिंशः क्रूरखड्गयोः,
नालीकमब्जे बाणेना निष्कांतं गृहाष्कांतयोः. ४१
केशादि शेषेऽस्त्रैलं वलितं शैलेयं ना तु कर्दमे,
पटलं दृगुरुक् छदिषोः क्लीबे ना ना पटकेगणे. ४२
पर्याप्तं स्यादृथाकामे तृप्तौ शक्तौ निवारणे,
प्रवणो दक्षिणे प्रह्वौ क्रमनिम्ने चतुष्पथे. ४३
प्रकाशोऽर्चिषि दीधित्यां नातुल्ये स्फुटयोस्त्रिषु,
मुखेप्रतीक स्त्रिषु तु प्रतिकूलानुरूपयोः ४४
वीणादंडे प्रवालोऽस्त्री विद्रुमे नवपल्लवे,
प्रसूनमस्त्रवज्जातौ पुंस्त्रि क्लीबे सरक्षौ पुमान्. ४५
प्रग्रीवमस्त्री कलशे ग्रीवा प्रासादयोरपि,
पाटलागवि पाटल्यां नाशुव्रीहिस्तु पाटलः. ४६
पिनाकोऽस्त्री रजोपद्मे शूले शंकरधन्वनि,
त्रिशूर्ध्वबाहुपुंमात्रे क्लीबे पुंसो भावकर्मणोः.
पौरुषं पल्लवं त्वस्त्री प्रकोष्ठेऽप्यतिविस्तृतौ,
पवित्रोऽग्नौ हरौ पूते क्लीबे तु तामेऽप्युगोमये.
मंत्रे दर्भे ब्रह्मसूत्रे हेम्न्यर्थे कलशे कुशे,
पुलस्त्यवंश्ये पुरुषे पौलस्त्यः क्लीबे तु संयुगे. ४८
फलकी चंदने स्त्री न स्त्री दारव्यासनचर्मणोः,
फेनिलं बदरे फेनयुक्तेऽथ ब्राह्मणोद्विजे. ४९
आत्तज्ञे क्लीबे तु विधिवद्द्वेदभागे तदंशयोः,
बहवलः कृष्णसर्षेऽग्नौ पुमांस्त्रिष्वसितेबहौ. ५०
स्त्रीस्या त्पृथिव्यामुस्रायां मेलायां कृत्तिकासुच,

భవిలం భవనే భవ్యే భ్రమరః కామకేలిని.
ఉద్యానే మలయం నా తు గిర్యంశగిరిభేదయోః,
మత్సరోనోద్యదయద్వేషే తద్వత్కృపణయోస్త్రిషు.
మంథరస్సూచకే ఖోపే మంథానే మందగామిని,
మార్గణం మృగణాయాం స్యా న్నార్గణో యాచకే శరే.
దూర్వాయాం స్త్రీకుమూలే క్లీ గోరనేఽపి చ మోరటః
త్రిలింగం మండలం బృందే గ్రామాంశు ప్రతిబింబయోః.
ఉపసూర్యే కుష్మరోగే దేశే ద్వాదశరాజికే,
ముచిరౌ ధర్మదాతారౌ మోదకౌ ఖాద్యహర్షకౌ
పిత్రాదేః కన్యయాప్తేఽర్థే క్లీ స్త్రీయే త్రిషుయాతకమ్,
యుతకం యుగలే యుక్తే యాతకే వసనాంచలే
సంశ్రయేఽగ్రే చ శూన్యస్య వస్త్రభేదే చ యోషితః,
రసనం క్లీ కషాయేఽన్నే ద్రవే స్నేహే విషే ఫలే.
నిర్యాసే హేమ్ని రూప్యే చ జిహ్వాస్వాదనయోర్నపుం
రేవటం దక్షిణావర్తశంఖే రేణౌ తు లేవటః
వాతూలే విషవైద్యేఽథ రజతం శోణితే హ్రదే,
శ్వేతే హరేఽప్యథోస్త్రేఽలౌ రవణ శ్శబ్దనేఽర్థవత్.
రోషాణో రోషణే స్వర్ణ ఘుష్ణ గ్రాణి పరదే,
రాహిషం రక్తకత్తృణే మత్స్యభేదే మృగే చ నా.
లాలసా తు సనాత్పుత్యే దోహ్మాదాదభిలాషయోః,
లలామోఽస్త్రీలలామాపి ప్రభావే పౌరుషేధ్వజే.
శ్రేష్ఠే భూషాపుండ్రశృంగ పుచ్ఛచిహ్నశ్వ లింగిషు,
లోచనో మాంసపిండే స్యా న్నీలినాం చర్మణి భూవి.
రక్తాంశుకే దుష్టబుద్ధౌ క్రోష్టుభూర్తౌ తు వంచకౌ,
వినీతస్త్రిష్వపిప్రాప్తే నిభృతే విజితేంద్రియే.

వినయం గ్రాహితేచైవ సుఖవాహిహయే పుమాన్,
విషయా రాజ్ఞి కందర్పే విషయస్థజనే చ నా ౪౫
అగ్రవద్విషయోపేత ఇంద్రియే తు నపుంసకమ్,
అస్త్రీ వితాన ముల్లోచే విస్తారాధ్వరయోః క్లీబే ౪౬
త్రిషుశూన్యే చ మందే చ విషాణ్యుక్షేభశృంగిషు,
శేక్ష్యాం పునర్న వాయాం స్త్రీ వర్షాభూర్ధ్వర్దరే నపుణ్. ౪౭
వయః స్థామలకీపథ్యా బ్రాహ్మీషు తరుణే త్రిషు,
వలజా వరనార్యాం చ హ్రేత్రేద్వారి చ సాననా. ౪౮
వర్ణోఽస్త్రీ ప్రకారే స్యా చ్ఛందసే స్త్ర్యంగలేపనే,
దుఃఖే విలక్షే వ్యలీక ముప్రియా కార్యయోస్తు నా. ౪౯
వాతూలో వాతసంఘాతే వాతలే మారుతోఽపహే,
విహాయాః పున్నపుంస్యోస్మి పుమానేవ పతత్రిణి. ౫౦
విశిఖా తు ఖనిత్రీ చ క్లీ చిత్తేనా త్వసాశరే,
విమానోఽస్త్రీ దేవయానే స్తభూమే చ సద్మని. ౫౧
విటపోఽస్త్రీద్రు విస్తారే పల్లవే స్తంబశాఖయోః,
విషాణస్త్రీషు లింగేషు పశ్వంగగజదంతయోః ౫౨
వేదనా దుఃఖానుభవే జ్ఞానే చ స్త్రీ వపుంసకమ్,
స్కందే విశాఖ ఋక్షే స్త్రీ విహాసః స్ఫుటహాసయోః. ౫౩
పాపేఽపి వృజినం కేశే పుమానిందుస్తు శర్వరః,
స్త్రీరాత్రిసంధ్యాశర్వర్యో ర్దైత్యే నా శంబరోఽప్యుషణ్. ౫౪
శయథస్త్రీషు నిద్రాలౌ మృత్యావజగరే చ నా,
శయ్యాయాం శయనం న స్త్రీ నిద్రాసురతయోర్న పుమ్.
శరత్పద్మాది శాలీనౌ ప్రత్యగ్రోఽబ్జం చ శారదః,
గంభార్యాం కట్పలే శ్రీవణ్ణగ్నిమంథాబ్జయోర్న పుమ్.
యమేఽపి శమనోథ్వాంతే క్లీ హింస్రే త్రిషు శర్వరః,

కరంజభేదే షడ్గ్రంథ షష్ఠగ్రంథా గ్రంథికం వచా. ౮౫

సమానః ప్రాణభేదేనా త్రిష్వేకసమసాధుషు,
సంస్కారే నా సంస్కృతిః స్త్రీ సంకల్ప ప్రతియత్న యోః.
స్పర్శనః పవమానే స్యాత్ స్పర్శనం స్పృష్టిదానయోః,
సారంగ శ్మబలోవర్ణ శ్చాతకః షట్పదో మృగః. ౮౭
ఛిద్రే ఛిద్రాన్వితే వాద్యే సుషిరం సుషిరో నదః,

సుమనాః పుష్పమాలతోః స్త్రీ దేవ బుధయోః పుమాన్.
సైంధవోఽశ్వేఽశ్వభేదే నా న స్త్రీ తు లవణోత్తమే,
బదరేఽపి చ సౌవీరం నాసీవృద్ధోపధూంటయోః. ౮౯
సంగరోనా క్రియాకారే ప్రతిజ్ఞా విపదో ర్వ్యధి,
శమీషవే తు షండోఽథ సంబాధా యోని సంకటౌ. ౯౧

సుభిక్షావ్యవ తౌన్మేయ్ సుగంధా స్త్రీ త్వసా గవి,
పుమాంశ్చైత్రే ఽసంతే చ సేవకా స్యాతభాజకా. ౯౩
సుకృతం శోభనే ధర్మే హర్షలో మృగకామినోః.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం త్రృతీయకాణ్డే నానాలింగాధ్యాయః.

త్రృతీయకాణ్డ స్సమాప్తః.

అథ శేషకాణ్డః

పుంలింగాధ్యాయః

అకారాది క్రమేణాదా విహోక్త్యా చతురక్షరాన్,
అధ్యాయాన్తేషు సంకీర్ణాః కృతాః పంచాక్షరాదయః. ౧
అనుబంధో దోషభావే ప్రకృత్యాదే ర్వినశ్వరే,
ముఖ్యానుయాయిని శిష్టౌ ప్రకృతస్యానువర్తనే. ౨

అవహారః పునశ్చోరే ద్యూతయుద్ధాది విక్రమే,
నిమంత్రణోపనేతవ్య ద్రవ్యే గ్రాహ్యే యాదసి. ౩
అవగ్రహో వృష్టిరోధే ప్రతిబంధే గజాలికే,
అవష్టంభ స్సమాలంభే స్థర్భికాంచనయోరపి. ౪
పిశాచాదిగ్రహే తీర్థేఽప్యవతారోఽవతారణే,
అవరోహోఽవతరణం శాఖాప్యగ్రా ద్గతాంఘ్రితః. ౫
అధివాసో నివాసే స్యాత్ గంధధూపాది సంస్కృతౌ,
అపవర్గః క్రియాసాధ్య ఫలాప్తౌ త్యాగమోక్షయోః. ౬
అపభ్రంశోఽపశబ్దేస్యాత్ భాషాభేవ ప్రపాతయోః,
అపదేశస్తు లక్ష్యేస్యా న్నిమిత్త వ్యాజయోరపి. ౭
ఆనుభావః ప్రభావేస్యా న్నిశ్చయే భావసూచకే,
పశ్చాత్తాపేత్వనుశయో దీర్ఘద్వేషానుబంధయోః. ౮
అనుషంగస్తు కారుణ్యే ప్రకృతస్యానువర్తనే,
అభిమానస్తు విజ్ఞానే ప్రణయే దీర్ఘహింసయోః. ౯
అభిషంగ స్త్వభిభవే సంగ ఆక్రోశనేఽపి చ,
అభిహారోఽభియోగే చ చౌర్యసన్నాహయోరపి. ౧౦
స్నానే మద్యస్య సంధానేఽభిషవస్సవనేఽపి చ,

అభిగ్రాహోఽభియోగే చ సమన్తా గ్గ్రహణేఽపి చ. ౧౧
సంయుగేస్యా దభిమర స్సబలాదపిసాధ్వసే,
కులేత్వభిజనో జన్మభూమా చాథామరే ఋషే. ౧౨
అనిమేషోఽప్యనిమిషోఽప్యథ చండాల శిష్వయోఃి, ౧౩
స్యాదంతే వాస్యథర్వజ్ఞే త్వథర్వాణిః పురోహితే.
నృపరక్షిష్వనీకస్థో హస్తిశిక్షా విచక్షణే,
అపవాదౌ తు నిందాజ్ఞే స్తుతిస్నేహవపహ్నవౌ. ౧౪
వహ్నివాతావపాం గర్భే గుహ్యగూథావవస్కరౌ, ౧౫
కూర్మశేఽభ్రావకూపారోఽవలేపో లేపగర్వయోఃి.
అశిరస్కా బాహురుండా వవలోర్ణోఽస్ఫుటా పివాక్, ౧౬
అశోచనీ తు వహ్నిందూ ఆత్మయోనీ స్మరానిలౌ.
బ్రహ్మోప్యథోపచర్యాయా ముపచార ఉపాయనే,
ఉపనాహో వైరబంధే వీణాయాశ్చ నిబంధనే. ౧౭
ఉపక్రమ శ్చికిత్సాన్యా ముపధారంభయోరపి,
ఉపగ్రహస్తు బందౌస్యా ద్గ్రహణేఽప్యనుకూలనే. ౧౮
ఉపతాపో రుజాతాపో ద్వారపాలేఽప్యుదాస్థితఃి,
స్నానాచాంతోర్ధ్వపుస్పర్శో హరావుచ్చైర్ధ్వజోచ్ఛ్రయే.
దాతృహాలీకలక్వాణౌ ఖడ్డి ఖడ్డౌ కరాలికౌ, ౧౯
కలహంసో రాజహంసే కాదంబే శ్రేష్ఠభూభుజి
కురువిందో హింగులేఽపి ముస్తేఽప్యథ గుహాశయఃి, ౨౦
బుక్కే సింహే చ కూర్మే చ గ్రహరాజోఽర్కచంద్రయోఃి
ఘనాఘనో మత్తగజే వాసవే వార్షికాంబుదే, ౨౧
చక్రపాదౌ రథగజౌ చిత్రభానూ ఇనానలౌ.
దేశే జనే జనపద శ్చంద్రేఽర్కేఽగ్నౌ తమోనుదఃి,

తమోపహోఽప్యథోలూకే తస్కరే కుముదాకరే. ౨౩
దివాభీతో దివాకీర్తి పుసళ్సండాలనాపితౌ,
దర్దురికోఽనలే వాద్యే పార్థాగ్నీంద్రా ధనంజయాః. ౨౪
అగ్న్యుత్పాతౌ ధూమకేతూ ధన్వంతరి రినాబ్జయోః,
పర్పరీకౌ వహ్నిభక్షౌ శౌర్యోద్యోగౌ పరాక్రమౌ. ౨౫
అగ్నిరుద్రౌ పశుపతీ నాళావజ్జే పరాభవౌ.
రక్షస్సంతౌ పుణ్యజనౌ నీచమూరౌ పృథగ్జనౌ ౨౬
ద్వారద్వార్స్థౌ ప్రతీహారౌ స్తనాంభోదౌ పయోధరౌ,
కాశే నడే పోటగలః పవమానోఽగ్ని వాతయోః ౨౭
పరిమర్ధేఽపి పరిమలః పితామహో బ్రహ్మాపితృతాతౌ,
పరివారః ప్రవారోఽపి నృపాహ్లాదేఽపి పరిబర్హః. ౨౮
పరివర్తో జగన్నాశే నియమేఽజ్ఞే పరిభ్రమే,
పర్యుప్తౌ చ పరీవాప ఆలవాలే పరిచ్ఛదే ౨౯
పత్నీ స్వీకార శపథ మూల్యేష్వపి పరిగ్రహః,
పరిషేపో మాస్తిపాద పార్శ్వే సంపరిషేవ్యనే ౩౦
ప్రతియత్నస్తు సంస్కార ఉపగ్రహణలిప్సయోః,
స్థానే గోష్ఠ్యాం సత్రశాలే ప్రత్యాహారే ప్రతిశ్రయః. ౩౧
ప్లవంగమః కపౌ భేకే ప్లవంగ ప్లవగావివ,
మాక్షికేఽస్రే పారశవో విప్రమూఢ్రా సుతేఽయసి. ౩౨
వివేకే స్యాత్పరికరః పర్యంకే పరిమార్జనే,
ప్రగాఢగాత్రికాబంధే సమూహారంభయోరపి ౩౩
ప్రతిగ్రహః క్రియాకారే చమూపృష్ఠేపతద్గ్రహే,
దానద్రవ్యే స్వీకృతా చ త్వష్టర్యరే ప్రజాపతిః. ౩౪
దక్షాదిష్వగ్నిజా మాత్రా రాజ్ఞి బ్రహ్మణిధాత్రయీ

బ్రహ్మపుత్రస్తు రుద్రేఽపి బాహులేయో గుహే వృషే.
భూమ్యాఖ్యేఽలౌ భృంగరాబో మహారాజౌ నృపార్థివౌ,
మహాలయో మహాగేహే విహారే పరమాత్మని. 3౬
మహాకాలస్తు కింపాకే హరే బాణాసురేఽపి చ,
రాజసానూ ఘుర్మమేఘహా రాహిణేయా హలీందుజౌ. 3౭

లక్ష్మీపుత్రోఽశ్వ ఆఢ్యే చ రాజ్ఞి లక్ష్మీపతి ర్హరౌ,
లోకపాలో నృపేంద్రాద్యో హ్యగ్నయేవాత ప్రమార్హణే.
బాడబేయోఽశ్వినోర్విప్రే వాసుదేవో హయే హరౌ,
విశ్వగోప్తా హరౌ శక్రే చంద్రేఽర్కేఽగ్నౌ విభావసుః. 3౮
వృషసానుః పుంసి మృత్యౌ విష్ణౌ రుద్రే వృషాకపిః,

వానప్రస్థో మధుష్ఠీల ఫలాశావథ సంకరే 4౦
వ్యసనే చ వ్యతికరో విశ్వకర్మాబ్జజో రవిః,
త్వష్టాపి చ విప్రలాపస్తు విప్రలంభోపమర్దయోః. 4౧
వారవాణి ర్జ్యోతిషికే ధర్మాధ్యక్షేఽప్యథోవటే,
వనస్పతి ర్వృక్షమాత్రేఽప్యగ్నింద్వర్కా విరోచనాః. 4౨

వ్యవహారో వాక్పతియోగే సంబంధే దూతదండయోః,
శాసనే విత్తసంవాదే వివాదేఽసివణిజ్యయోః 4౩
వర్ధమానశ్శరావే స్యా దేకండే భూషణేఽపి చ,
శంకుకర్ణో గర్దభో ముద్రావలిబాణౌ శిలీముఖౌ. 4౪
శ్రీవత్సాంకౌ హరివృక్షౌ సింహకాకౌ సకృత్ప్రజౌ,

నహుషానుర్నయూరేఽహా సంప్రయోగో రతేఽన్వయే.
స్తనయిత్నుర్గర్జితేఽభ్రే విరోధే తు సముచ్ఛ్రయః,
ఉన్నతావపృథక్ప్రోష్ఠ శునిసాలా వృకోవృకే. 4౬
సమాహారస్తు సంక్షేప ఏకత్రకరణేఽపి చ,

సమాహ్వాయస్తు పక్షోద్భైర్ద్యూతేనామని సంయుగే.

సాంపరాయస్తు సంగ్రామ ఆపదాగామికాలయోః,
స్థూలోచ్చయస్త్వసాకల్యే గజానాం మధ్యమే గతే. ౪౮
సోమయోనిస్సురే విప్రే హరిరోమాబ్జజేంద్రయోః,
హస్తిమల్లో గణపతౌ మహేంద్రస్య చ కుంజరే. ౪౯
(ఇతి చతురష్కరాః)

వర్ణమాత్రేఽభినిష్ఠానో హరిద్రావపరాజితౌ,
ఆశుశుక్షణి రర్కేఽగ్నౌ యజ్వన్యప్యాసుతీవలః. ౫౦
శౌండికే చాప్యథానంతే కుబేరే చైకకుండలః,
ఆమ్రే చామరపుష్పః స్యాత్ కాశకేతకయోరపి. ౫౧
జ్యోతిషాంపతిరర్కే చ చంద్రేచాప్యథ చుంబనే,
ఓష్ఠే చ దశనోచ్ఛిష్ట ఉచ్చావేఽప్యథనీపకే. ౫౨
ధూలీ కదంబో వరుణ ఫలేఽథో నాగవారికః,
గణస్థే హస్తిపాలే చ యమేఽపి పృథివీ పతిః ౫౩
ప్రాచీన బర్హిరింద్రాగ్న్యోరుద్రేంద్రౌ మేఘవాహనౌ,
మాతులపుత్రస్తూన్యత్తఫలే మాతులసుతేఽపిస్యాత్.
కుటజేఽపి చ యవఫలకో బడబాముఖ ఔర్వవహ్నౌ చ,
వికంకతే గోత్రుగే చ కోల్యాం చ స్వాదుకంటకః. ౫౫
నింబేఽపి హింగు నిర్యాసో హింగుసృక్కరనేఽపి చ,
హరిణ్యాభావంశ్యోణాఖ్యే నదే విషమలోచనే. ౫౬
(ఇతి పంచాష్కరాః)

నిదాఘ ఉష్ణణిగ్రీష్మే స్వేదే ఘుర్మస్తుతే షు చ,
ఆతపే చ దినేచాథ వరుణే యాదసాం పతిః. ౫౭

115 యాదస్పతిశ్చతావభ్రా వపుష్థో యక్ష గుహ్యకౌ,
ధనదేఽస్యథ వృక్షేఽద్రౌ శిఖర్యగనగాగమాః. ౫౭
భ్రమరేష్టాలిప్రియాదాన్యా ఆమ్రే జంబూకనీపయోః,
వతం సోత్తం సావతంసాః కర్ణపూరేఽపి శేఖరే. ౫౮
అంశౌ చ కేతు సూత్తాగ్రా అప్యగ్రే శృంగిభైరవౌ,
(ఇతి విషమాఖ్యరాః)

120 ఆకాశే దినసే చ ద్యుర్విః పఖీ పరమాత్మనోః. ౬౦
పుమాంసౌ పురుషాత్తానౌ మాసౌ మాస నిశాకరౌ.
(ఇత్యేకాక్షరాః)

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం శేషకాణ్డే పుంలింగాధ్యాయః.

స్త్రీలింగాధ్యాయః

అర్చనాయా మపచితిః ప్రత్యక్షే నిష్కృతౌ వ్యయే,
అజమోదా శాల్మలేశ్చ నిర్యాసేఽథ గదద్రుహి. ౧
ధాత్ర్యాం పాల్యాం చాంకపాలి రభిశాస్త్రిస్తు దూషణే,
ప్రార్థనే చాంతశయ్యా తు భూమిశయ్యా శ్మశానయోః.
5 అనర్థవాచీతికథా స్యా దశ్రద్ధేయవాచి చ, ౨
రహస్యార్థేతూపనిషద్ధర్మవేదాంతయోరపి.
ఉపలబ్ధిస్తు శేముష్యాం ప్రాప్తివిజ్ఞానయోరపి,
ఋష్యప్రోక్తా శతావర్యాం కండూరాతిబలర్ధిషు. ౪
ఫలినీస్యా ద్గండఫలీ కలికా చంపకస్య చ,
10 వాద్యభేదే ఘుర్ఘురికా వాద్యానాం లగుడేఽపి చ. ౫
శ్రీవేష్టే తైలపర్ణిస్యా ద్ధవలేఽపి చ చందనే,
దాక్షాయణి భవాన్యాం భుగ్యశ్విన్యాద్యుడుషు శ్రియామ్.
గౌరి దిశోర్ధఋక్షకన్యా ప్రతిపత్తిస్తు గౌరవే,
ప్రతాన్వితి ప్రతిభాజ్ఞానేష్వథనీలీవిశల్యయోః. ౭
15 మధుపర్ణిత్యథద్రాక్షా ద్వారే మధురనేత్యుభే,
చుచ్చుందర్యాం రాజపుత్రీ రాజకన్యాపిచిండకే. ౮
వైజయన్తీ పతాకాయాం జయన్త్యాం కేశవస్రజి,
గుంజాయూథ్యా శిఖండిన్యా ద్రాక్షాస్వాదురసా సురా. ౯
సముద్రాంతాయవాసే చ కార్పాసీ స్పృక్కయోరపి,
20 గౌర్యామపి సినీవాలీ మదిరాపి హరిప్రియా. ౧౦
గంగా పథ్యా హైమవతీ గౌరి శుక్లవచాపి చ,

(ఇతి చతురక్షరాః)

గోరక్షజంబూర్గోధూమ థాన్యే గోరక్షతండులే ౧౧
చిలిమిలికాతసీస్యాత్ ఖద్యోతే కంరభూషణేచాపి,
యోజనగంధా సీతా కస్తూరీ వ్యాఘమాతా చ. ౧౨
వృషాకపాయీ శ్రీగౌరోశ్యా శ్లోఘఘ్న్యాం ప్రావృషాయణీ,
హరిద్రాయాం వరాయాం చ రామాయాం వరవర్ణినీ. ౧౩

(ఇతి పంచాఖ్యరాః)

వ్యథనే సూచనా సూచా దర్శనేఽభినయేఽపి చ,
పార్వత్యామపిమాతంగీ రౌద్ర్యుగ్రా కౌశికీతి చ. ౧౪
మాషపర్ణ్యాం కృష్ణవృంతా సింహపుచ్ఛీ మహాసహా,
రాత్రావప్యర్జునీ సౌమ్యా శిఖాచూడా శిరస్యపి. ౧౫

(ఇతి విషమాఖ్యరాః)

భూః క్షితౌ స్థానమాత్రే చ వమ్రికాయోషితోఃస్త్రియాం,
ఉపాయద్వారయోర్ద్వాఃస్యాత్పుంసి స్యాన్నగరదేహయోః.
భూః స్యాద్యానముఖే భాగే నౌస్తుకాలే తరావపి,
జ్యా పృథివ్యాంచ మూర్వ్యాంచ స్వర్వోర్మ్యాఖ్యర్ద్యోదివా
ఋభుక్షబ్దిః స్యాద్దివ్యదితౌ త్వర్జ్వాలా కాంతిదీప్తిషు, [వుభౌ.
ఉత్సాహేఽన్నరసేఽప్యుక్స్యాత్ స్రుక్ స్రువే శోషణే
లక్ష్మీరివ లవంగే శ్రీఃపద్మాయాం కాంతిసంపదోః, [గతౌ.౧౭
రుగ్జ్వాలాకాన్తి వాంఛాసు తృట్తులిప్సా పిపాసయోః. ౧౮
యథాతృష్ణా యథా తర్షస్త్వగ్గంధద్రవ్యవల్కయోః.

(ఇత్యేకాక్షరాః)

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం శేషకాణ్డే స్త్రీలింగాధ్యాయః.

నపుంసకలింగాధ్యాయః

అత్యాహితం మహాభీత్యాం ప్రాణానాకాంక్షి కర్మణి,
అపదానం కర్మణి స్యాదతివృత్తేఽవఖండనే. ౧
అభ్యాధాన మభిన్యాసే వహ్న్యర్థం చేధ్మసంగ్రహే,
అన్వాహార్య మమావాస్యా శ్రాద్ధమిష్టేశ్చ దక్షిణా. ౨

సమూహే స్యాదాకలనం కలన జ్ఞానయోరపి,
ఆచ్ఛాదనం సంవిధానే స్యాదావరణవాససోః. ౩
ఆతంచనం ప్రతీవాపే జపాప్యాయనయోరపి,
ఆరాధనే తోషణా ప్తీ ఘూత ఆయోధనం రణే. ౪
జన్యోద్గమా వుత్పతనే రహోఽన్తికముపహ్వరే,
ఉద్వాసనే వధోద్వాసా వప్యుత్సాననమున్నతౌ. ౫
స్యాదుద్ధరణముద్వాంత భక్తేఽప్యుత్పాటనేఽపి చ,
తింత్రిడీకస్తు వృక్షామ్లే చించాయామమ్ల వేతసే. ౬
త్రిపణ్ణకం త్రిగంధే స్యా త్త్రిఫలాయాం కటుత్రయే,
నిర్యాతనం ప్రతీకారే దానేన్యాసధనార్పణే. ౭

నిర్భర్త్సనమలక్తేఽపి మోక్షే నిశ్రేయసం శుభే,
శస్త్రే యుద్ధే ప్రహారణం కార్యే హేతౌ ప్రయోజనమ్. ౮
ప్రతిదానం పరివర్తే న్యాసద్రవ్యస్యచార్పణే,
పారాయణం కార్త్స్న్యవచస్యంకుశస్య చ బంధనే. ౯
ప్రాణిద్యూతం తు సంగ్రామే ద్యూతే చ పశుపక్షిభిః,
శుంఠ్యామతివిషాయాం చ లశునే చ మహౌషధమ్. ౧౦
రతర్ధికం సుఖే స్నానే దీనమంగలయోరపి,
శబ్దశాస్త్రే వ్యాకరణం జ్ఞాటంకారే స్ఫుటీకృతౌ. ౧౧
విదారణం తు కాష్ఠాదే ర్ద్వైధీకారే విడంబనే,

సంసారే స్యా త్సంసరణ మసంబాధచమూగతౌ. ౧౨
సమాపనాయాం హింసాయాం సమాప్తౌ చ సమాపనమ్,
(ఇతి చతురక్షరాః)

అవతరణం భూతాదిగ్రహే నివసనాంచలే. ౧౩
స్యాదుపస్పర్శనం స్పర్శే స్నానాచమనయోరపి,
దుగ్ధామ్రే దుగ్ధతాలీయం స్యాత్ఫేనేఽపి చ దుగ్ధజే. ౧౪
నిందోపాలంభ ఆలాపే నియమే పరిభాషణమ్,
(ఇతి పంచాక్షరాః)

పరాక్రమే ధనేద్యమ్నం ద్రవిణం తు గ్రహేఽపి చ. ౧౫
ఆగః కిల్బిషమేనశ్చ త్రీణి పాప్మాపరాధయోః,
శకునం చ నిమిత్తం చ శుభాదే సూచకేఽపి చ. ౧౬
యజ్ఞోపవీతోపవీతే బ్రహ్మసూత్రోత్తరీయయోః,
గంభీరం గహనం రత్నం గహ్వరం శరణం వపుః. ౧౭
స్నేహం నేవ్యం మహచ్ఛుద్ధం ధరుణం సర్వతోముఖమ్,
పాతాలం స్వాదుదివ్యం చ తాని పంచదశాప్యపి. ౧౮
(ఇతి విషమాక్షరాః)

ఖమింద్రియే దివి వ్యోమ్ని రంధ్రనక్షత్రయోరపి,
(ఇత్యేకాక్షరః)

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం శేషకాణ్డే నపుంసకలింగాధ్యాయః.

అభిధేయవల్లింగాధ్యాయః

అభిజాతః కులీనే చ న్యాయ్యపండిత యోరపి,
అభినీతస్సు యుక్తేస్యా దమర్షవతి సంస్కృతే. ౧
అభిషణ్ణా విపన్నాప్త గ్రస్తాస్తద్రుత దక్షిణాః,
అధిక్షిప్తం ప్రణిహితే ప్రేషితే భర్త్సితేపి చ. ౨

నిశ్చితే స్యాదవసితం సమాప్త ఉషితేపి చ,
అవదాత స్సితే గౌరే శుద్ధే చాథావలంబితే. ౩
అవిదూరేప్యవష్టబ్ధ మసంపృక్తో రహస్యపి,
ఉజ్ఝితే ధిక్కృతేపిస్యా దవధ్వస్తోవచూర్ణితే. ౪
స్యాదభ్యారూఢమారూఢే సాతిరేకే చ సంపదా,
ఉత్కీర్ణే స్యాదు ల్లిఖిత మనుషక్తే తనూకృతే. ౫
ఉద్గ్రాహిత ముపన్యస్తే బద్ధగ్రాహితయోరపి,
కౌక్కుటికో డాంభికేస్యా ద్యశ్చాదూరేరితేక్షణః. ౬
దశమీస్థస్తు సవిరే నష్టబీజే మృతాశనే,
పరిప్రాప్తే పరిగతం ప్రజ్ఞాతే పరివేష్టితే. ౭
ప్రతిశిష్ట ప్రతిక్షిప్తా వాహూయ ప్రేషితాస్తయోః,
విశిష్టేస్యా ప్రీతిహతం ప్రతీతః స్ఖలిత వస్తుని. ౮
సమాహితే ప్రణిహితం న్యస్తాభిప్రాప్తయోరపి,
పురస్కృతః పూజితే ద్విడభియుక్తేగ్రతః కృతే. ౯
పౌరుషేయం వధే పుంసో బృందే కార్యవికారయోః,
బ్రహ్మబంధు రధిక్షేప్యే నిర్దేశ్యే బ్రాహ్మణాధమే. ౧౦
యాతయామం యాతయామే జీర్ణే భుక్తోజ్ఝితేపి చ,
లాలాటికః ప్రభోశ్ఛంద దర్శీ కార్యాక్షమశ్చ యః ౧౧

విశారదో బుధే ధృష్టే వంచితే తు విలంబితమ్,
మందేచాథ సమున్నద్ధో పండితమ్మన్య గర్వితో. ౧౨
(ఇతి చతురక్షరాః)

కథాప్రసంగస్తు విషవైద్యే వాతాధికేఽపి చ,
(ఇతి పంచాక్షరః)

ప్రహృష్టో హృషితోహృష్టః ప్రహర్షవతి విస్మితే. ౧౩
సరోమాంచే ప్రతిహతేఽప్యథసప్రభదగ్ధయోః,
స్యుః ప్రదీప్తప్రజ్వలితదీప్తా జ్వలిత ఇత్యపి. ౧౪
కుత్సితే వాచ్యవక్తవ్యౌ వదితవ్య విహీనయోః,
ప్రాప్తరూపోఽభిరూపశ్చ పండితే రూపవత్యపి. ౧౫
(ఇతి విషమాక్షరాః)

సన్సత్యేఽభ్యర్హితే శ్రేష్ఠే సాధీయసి భవత్యపి,
కిం ప్రశ్నాక్షేపకుత్సానాం వితర్కస్య చ గోచరే. ౧౬
(ఇతి వీకాక్షరః)

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం శేషకాణ్డేఽభిధేయవల్లింగాథ్యాయః.

నానాలింగాధ్యాయః

సుఖాబ్ధ్యర్కా అవ్యథిషా అవ్యథిష్యా నిశాక్షితీ,
ఆవగీతం ముహుర్ద్భృష్టే నిర్వాదే గర్హితేఽపి చ. ౧
పుమానధిపతిర్మూర్ధ్న ఆవర్తేఽధీశ్వరే త్రిషు,
కాంచనే శారిఫలకే స్యా దష్టాసదమస్త్రియామ్. ౨

అంబరీషం రణే వర్షే తృణే నాగ్నికిశోరయోః,
ఆత్మనీన స్నుతే స్యాలే ప్రాణధారిణి దూషకే. ౩
ఆడంబరోఽస్త్రీ సంరంభే పటహే గజగర్జితే,
ఉదుంబరో ద్రుదేహాల్యో ర్నాన్లీ హేమామ్రతామ్రయోః
వచాజమోదయోరుగ్రగంధా నాలశునే సితే,

కలధౌతం రూప్యహేమ్నో ష్షండస్త్రీ తు కలధ్వనౌ ౪
కర్ణపూరోవతంసే నా క్లీ సౌగంధిక ఉత్పలే,
కాండపృష్ఠః క్రీతసుతే దత్తే శూద్రాసుతాంభసోః. ౫
శస్త్రాజీవే చ యశ్చాన్యకులం యాతి స్వకం వినా,
నాసాగంధవహా గంధవహౌ మృగనభస్వతోః. ౬

జలేశయో జలకపౌ మత్స్యే పద్మం జలేశయమ్,
జీవితేశః ప్రేతనాథే దయితే ద్రవిణాగమే. ౭
జైవాతృకశ్చంద్రభిషగాయుష్మత్సు కృషీవలే,
అమ్లలోణ్యాం దంతశఠా త్రిష్వమ్లేఽమ్లగుణే తు నా. ౮
దురోదరం నపుం ద్యూతే పణేద్యూతకరే తు నా,

నారాయణీ శతావర్యాం లక్ష్మ్యాం గౌర్యాం చ నా హరా.
నిశ్చాయకో నిర్మకే పురీషోత్సర్గి మారుతే,
నిషద్వరీ నిశా కామకర్దమా తు నిషద్వరా. ౧౧

నిరూపణా నపుం స్త్రీ చ నిరీక్షణ విచారయోః,
నిశాచర్యసతీ ఘేరూ రక్షస్సర్వా నిశాచరా. ౧౨

యూథభ్రష్టే పశుచర స్యాద్యేకచరపక్షిణోః,
పరాయణ మభిప్రేతే తత్పరే పరమాశ్రయే. ౧౩

ప్రతిపక్షశ్ఛః పుమాన్ద్యూతే త్రిష్వగ్రగ సహాయయోః,
అస్త్రీ ప్రతిసరో హస్తసూత్రే నా తు చమూకటౌ. ౧౪

ఆరక్షే వ్రణశుద్ధౌ చ నియోజ్యే త్వభిధేయవత్,
పారావతః ఖగాతస్యోరీ షత్పాణ్డౌ చ పారదే ౧౫

నీచే వ్రీహౌ విన్ద్రనీలే ప్రాణనాథో యమే ప్రియే,
పుణ్డరీకం సితచ్ఛత్రే కుష్ఠభేదే సితాంబుజే. ౧౬

నాత్యామ్రే దిగ్గజే వ్యాఘ్రే రాజిలాహ్వా గజే జ్వరే,
దీప్త్యాం ప్రద్యోతనం నార్కే ఘూరే ప్రతిభయం భయే. ౧౭

నకులే మూషికేహనా గోధాయాం స్త్రీ బిలేశయః,
బృందారకః పుమాన్దేవే శ్రేష్ఠసుందరయోస్త్రిషు ౧౮

భాగధేయం నపుంభాగ్యే దాయాదే నా కరే నపాత్,
మస్తులుంగ శ్శిరఃస్నే హే న స్త్రీ క్లీ దధిమండకే. ౧౯

ఓతౌ చారౌ ధాతిదేశే మార్జాలీమోఽంగశోధనే,
మహావీరో యజ్ఞపాత్రే గరుడే సుభటే ఖగే ౨౦

వజ్రేఽశ్వే తనయే హంసే శూరేఽగ్నౌ ప్రవరే హరౌ,
రాజాదనం ప్రియాలేనా క్షీరికాయాం పలాశకే. ౨౧

వారవాణం తు కూర్పాసే కవచేఽపి చ న స్త్రియామ్,
విశ్వంభరా ధరిత్ర్యాస్యాదగ్నౌ విశ్వంభరో హరౌ. ౨౨

విశ్వావసుస్తు గంధర్వ భేదే నా స్త్రీ పునర్నిశి,
వేణుర్నాదూర్వావటయోః స్త్రీ బిలే శతపర్వణ్. ౨౩

शिपिविष्टस्तु खलतौ दुश्चर्मणि महेश्वरे,
पलमाने षोडशिका नना नस्त्री पलद्वये. 28
सनातनो हृषीकेशे चतुर्व्यूहे सदातने,
(इति चतुरक्षराः)

50 आशितं भवमन्नादि तृप्तिः स्यादाशितं भवः. 29
पर्याप्त मुपसंपन्नं मृते प्राप्ते सुसंस्कृते,
नक्षत्रनेमिरेवत्यां स्त्री ना विष्णौ हिमद्युतौ. 30
मूर्धाभिषिक्तो नाराज्ञि क्षत्रियेचार्हवत् प्रभौ,
हरिचंदनमस्त्रीस्यात् चंदनेदेवपादपे 31
(इति पंचाक्षराः)

55 श्वेते वृषांगे राजांके कंबुदोऽस्त्री कबुन्नषण्,
तपस्वि शिशिरे शौचे चंद्रे मांसी तपस्विनी. 32
द्वीपवतौ क्षितौ धरानद्यां द्वीपवानंबुधौ नदे,
धरे वाद्ये प्रसृतात्वा नाप्रतिपत्तिः प्रसृत्वरी. 33
पद्मिगजे पद्मिनी तु सलिन्यां हस्तिनीश्रियोः,

60 ब्रह्मचारी व्रती स्कंदो दुर्गा तु ब्रह्मचारिणी. 30
भगवत्यमा भगवान् बुद्धे पूज्ये हरे हरौ,
भोगी ग्रामादध्यधिकृते सर्वे सुख महीभुजोः. 31
विहाय महिषीमेकां भोगिनोऽन्या नृपस्त्रियः,
श्रेयोऽत्यंतं प्रशस्तेस्यात् कल्याणेधर्म मोक्षयोः.

65 श्रेयसी हस्तिपिप्पल्या मभयायाम्न योरपि,
सरस्वती सरिद्भेदे सरिन्मात्रे गवि क्षितौ, 33

మత్స్యాక్ష్యాం వాచి గంగాయాం సరస్వానంబుధౌ నదే,
(ఇతి విషమసంఖ్యాః)

విభూతి ర్భూతి రైశ్వర్య మణిమాదికసంపదోః. 34
ఈశేశ్వరౌ ప్రభౌ రుద్రే పార్వత్యామీశ్వరేశ్వరీ,

70 స్వభావేస్యా న్నిసర్గశ్చ సృష్టిశ్చోత్పాదనేఽపి చ. 35
గేహే కలాయో నీడోఽస్త్రీ రేతస్యపి రజో మదః,
(ఇతి విషమాష్టకాః)

కాశ్చి త్తాత్తార్కధీధాతృ వాతా మూర్ధ్ని సుఖేఽప్యుకమ్.
ద్యుపశ్విష్వంశు వజ్రాంబు భూవాగ్దిగ్ధృతు గౌర్నపుణ్,
దృక్ స్త్రీ స్యా ద్ధర్మనే బుద్ధౌ నేత్రే ద్రష్టరి తు త్రిషు. 36

75 స్వేఽస్త్రీ ధనేత్రిషుస్వీయ ఆత్మనిస్వజనే తు నా,
సూర్యదే స్త్రీ ప్రయత్నేనా రా నష్టే ధనరుక్మయోాః. 37
ఆత్మనిజ్ఞాతరిజ్ఞుః స్యా న్నా విద్వేష్యేజనే నపుణ్,
తేశబ్దుః క్రీడనే స్త్రీ స్యాత్ క్రీడకే త్వభిధేయవత్. 38
సేశబ్దస్సేవనే స్త్రీ స్యా త్సేవకే త్వభిధేయవత్,
(ఇతి ఏకాష్టకాః)

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్తీకోశే శేషకాణ్డే నానాలింగాధ్యాయః.

పర్యాయసంయోగన్యాయప్రదర్శనాధ్యాయః

ధాతు స్సర్వేఽపిపర్యాయాః రుద్రాణే స్యు శ్చతుర్ముఖే,
తస్మిన్ పంచముఖే శంభోః కుమారస్య తు షణ్ముఖే. ౧
గుగ్గులూలూకకుటజే ప్వింద్రస్యాగ్నే శ్చ చిత్రకే,
భల్లాతకేఽర్కస్య భల్లాతక్యర్కపర్ణయోః. ౨

కర్పూరకంపిల్లయో రిందోర్వజ్రస్యహీరకే,
గౌర్యాస్త్వతస్యాం కౌబేరా వందాకే క్షీరవృక్షజే. 3
ఖస్యాభ్రకే బ్రహ్మణి చ మేఘుస్యాభ్రకముస్తయోః,
భువో నామాని సౌరాష్ట్ర్యాం శైలేయే గ్రావశైలయోః. ౪
శర్వర్యాస్తు హరిద్రాయాం ప్రియంగువ్రతతౌ స్త్రియాః,

10 ధ్వజధూమమృగేంద్రాణాం శ్వేతరాసభ హస్తినామ్. ౫
వాయసస్య చ పర్యాయాః క్రమాత్ పూర్వాదివేశ్మసు,
హంసేందు కుముదాం రూప్యే కుముదేఽపి ఖరస్యపణ్. ౬
స్యోనాకే తు సృగాలస్య వానరస్య తు సిమ్నకే,
స్పృక్కాయాం తస్కరస్య స్యాదుశీరే సమరస్య హి. ౭

15 వాట్యాలకేఽస్య సాన్నస్య శోణితస్య తు కుంకుమే,
కుష్ఠాఖ్య భేషజే వ్యాధే ర్ఘాతుర్ధాత్వాం దృషద్ధవోః. ౮
పిండారే త్వష్టటోః పాశ్చాయుధస్య త్వయశస్యపి,
అపరాధే తు రంధ్రస్య బదరస్య తు నాగరే. ౯
రుక్మస్యాంజనభేదే క్లీ పుంలింగా నాగకేసరే,

20 ఉన్మత్తేఽపి చ బిందోస్తు సిధ్మాదౌ దేహవైకృతే. ౧౦
రూప్యస్యాంజనభేదే స్యురటవ్యాం జలముస్తకే,
షండాః కేశస్య బర్హ్యాస్యే శిరస శ్శిఖరే తరోః, ౧౧

మాఙ్కే క్లీఙ్కే స్త్రియో లక్ష్మ్యాం నరః పద్మస్య సారసే,
త్వచో లవఙ్గే పర్ణస్య పత్రే క్లీఙ్కే కింశుకే నరః. ౧౨

గణస్యాబ్ధేశ్చ సంఖ్యాయాం బర్హ్యాస్యే ముస్తకేఽప్యపామ్,
మకరాంబుజకూర్మాణాం నిధిభేదేషు తే నరః. ౧౩

సంఖ్యాభేదేఽపి శంఖస్య మానమేషవిషాణినామ్,
మిథునస్య కులీరస్య సింహకన్యా తు లాలినామ్. ౧౪

ధనుర్మకరకుంభానాం క్రమాద్ద్వాదశరాశిషు,
సర్పస్య సీసకే నాగకేసరే ద్విపసర్పయోః. ౧౫

అగరుణ్యయసో గుంద్రే శరస్య మకరేత్వసోః,
శుభస్య ఫేనిలే పుంసి కార్పాసే వాససో నరః. ౧౬

ధూలస్యశ్వయో రశ్వకందే పర్పటే మరిచేఽయసః,
ఇత్యాదీ న్యన్యనామాని బోద్ధవ్యాన్యన్యవస్తుషు. ౧౭

వృక్షస్యగృహనామాంతా నరః పక్షిమయూరయోః,
వీరాత్పరాస్తే భల్లాతే తతశ్చక్రాచ్చతేఽర్జునే. ౧౮

పలాశే బ్రహ్మతోఽశ్వత్థే శ్రితః కారస్కరే విషాత్,
మునేః పలాశ సరల స్యోనాకేంగుద్యగస్తిషు. ౧౯

నాస్తంభే గుణతశ్చాన్యా దశ్వత్థో ద్దేశవృక్షయోః,
వ్యాఘాతే రాజతో దీపా ద్దీపమాలావిధారకే. ౨౦

నరో భుగంతా స్సర్పస్య రాజసర్పమయూరయోః,
తార్క్ష్యే చాథారినామాంతా నకులే కేకితార్క్ష్యయోః. ౨౧

పంచవూర్వాస్తు వక్త్రస్య వ్యాఘ్రే సింహే హరే నరః,
కంఠస్య నీలనామభ్యో గ్రీవాయాశ్చేశ కేకినోః. ౨౨

నఖస్య శస్త్రనామాంతా నరో మార్జార సింహయోః,
కుచందనే కుంకుమే చ రక్తాదే శ్చందనాదయః. ౨౩

ఏవం సంయోగనామాని సలింగానున్న యేత్ స్వయమ్,
భూర్యోక్తేష్వపి శబ్దేషు యోగసంప్రాప్తవృత్తయః. ౨౪
స్వయమూహ్య యథా కందః కందదాతీతి వారిదః.

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం శేషకాణ్డే పర్యాయసంయోగ
న్యాయప్రదర్శనాధ్యాయః.

అనేకార్థావ్యయాధ్యాయః

ఉక్తాలింగా స్త్రితాశ్శబ్దా నిర్లింగాన్యవ్యయాన్యతః.
ఆజీషదర్థేఽభివిధా సీమ్న్యకర్మ విశేషణే, ౧
ఆప్రగృహ్యోక్తిః స్మృతౌ వాక్య ఆస్తు సంతాపకోపయోః.
ఏదుఃఖభావనే ఖోపే ప్రత్యక్షే సన్నిధావపి. ౨
ఓం స్వీకృత్యనుజ్ఞాయాం కం సుఖేఽంభసిమూర్ధ్నిచ,
ప్రశ్నే హేపే వికల్పే కింకుపాపేఽల్పార్థకుత్సయోః 3
చాన్వాచయే సమాహారే మిథోయోగే సముచ్చయే,
తు భేదావధారణయో ర్దురశోభన దుఃఖయోః. ౪
ధిక్ భర్త్సనే కుత్సనే చ నిన్యగ్భావనికామయోః,
నాభావాన్యవిరోధేషు నిర్నిర్ణయ నిషేధయోః. ౫
ప్రశ్నే వికల్పేనుస్వీచ్ఛ ప్రాదౌ యాత్రా ప్రకృష్టయోః,
వినిషేధే పృథగ్భావే వా వికల్పోపమానయోః. ౬
సముచ్చయే చ వైపాపే వాక్యారంభప్రసిద్ధయోః,
స్మృతౌ వృత్తే నిషేధే స్మ స్వఃస్వర్గపరలోకయోః. ౭
సమ్యఙ్నిభే సమీచీనే సుష్ఠుపూజా సుఖేషు సు,
ప్రత్యారంభే ప్రసిద్ధ్యాహా హావిషాదశుగార్తిషు. ౮
హింస్యాద్విశేషణేహేతా హిహేతా వవధారణే,
ఆమంత్రణే భర్త్సనే హుం హూం సంప్రశ్నవితర్కయోః.
ఉతావేత్యవ్యయమీశేనా మానిషేధేస్త్రియాంస్త్రియామ్,
అనిషేధే పుమాన్విష్లో వివిచిత్రే స్మ రే పుమాన్. ౧౦
తద్ధేతా స్త్రిష్వమున్మిన్స్యా దన్యద్ధేతా ప్రగతే త్రిషు,
హహ్యా తు స్మచనై పాదపూరణేఽపి ప్రయుంజతే. ౧౧

(ఇతి ఏకాక్షరాః)

అమా సహార్థే సామాప్యేఽప్యర్థా ప్రత్యక్షసత్యయోః,
అయిప్రశ్నే సానునయే వినియోగే క్రియాస్వహ ౧౨
పీడేర్వ్యానుమతిష్వస్తు స్యాదధ్యధిక ఈశ్వరే,
అలం తు భూషణే శక్తౌ పర్యాప్తౌ వినివారణే. ౧౩
అపి సంభావనాప్రశ్న గర్హాశంకా సముచ్చయే,
అథాథోఽనంతరాప్యర్థ వికల్పారంభమంగలే ౧౪
అతిస్యా దధికార్థోక్తౌ ప్రశంసాయా మతిక్రమే,
పశ్చాద్ధేతూనసామ్యేషు భాగే వీప్సా ప్రకారయోః. ౧౫
లక్షణేఽన్వను వీప్సాది త్రయేఽప్యభిముఖేఽభి,
అతో నిందా హేతుచిత్రే ష్వారాద్దూర సమీపయోః.౧౬
ఇతి హేతు ప్రకరణ ప్రకారాది సమాప్తిషు,
విస్తారేఽంగీకృతావూరీ స్యాదురర్యురరీ యథా. ౧౭
ఉపాధికేఽన్తికే హీనేఽప్యుత ప్రశ్న వికల్పయోః,
సముచ్చయేఽనుమత్యాం చాప్యేవసామ్యేఽవధారణే. ౧౮
పాదపూరణ కృచ్ఛ్రాయమేవం సామ్యాభ్యనుజ్ఞయోః,
కచ్చిత్ ప్రశ్నే కామవాదే వార్తా సంభావ్యయోః కిల. ౧౯
నిషేధే వాగలంకారే జ్ఞిప్సనేఽనునయే ఖలు,
తూష్ణీమర్థే సుఖేజోషం తర్హ్యాస్యా త్పృచ్ఛ్న ఉత్తరే. ౨౦
తథా సముచ్చయే సామ్యే పరమార్థాభ్యనుజ్ఞయోః,
తిరోఽన్తర్ధౌ తిరశ్చీనే దిష్ట్యాస్యా న్మంగలాదిషు. ౨౧
తర్కనిశ్చితయో ర్మానం నానానేకో భయార్థయోః,
ప్రశ్నావధారణేతిహ్య సమీహానుమతే నను. ౨౨
నామప్రకాశ్య సంభావ్య క్రోధోపగమకుత్సనే,
ప్రబంధే నికటేతీతే పురాణేఽనాగతే పురా. ౨౩
పునరప్రథమే ప్రశ్నే వ్యావృత్తా వవధారణే,

ప్రతిదానే ప్రతినిధా తుల్యే మాత్రాభిముఖ్యయోః.
భాగే ప్రకారకథనే వీప్సాయాం లక్షణే ప్రతి,
భాగాదిష్వేషు పరిచ వర్జనేఽప్యపవత్ పరి.
పరానిహీనేఽనావృత్తౌ బతత్వామంత్రణేఽద్భుతే,
తోషే ఖేదే కృపాయాం చ బాఢం త్వనుమతే భృశే.
ముహుఃక్షణేఽనుక్షణే చ మిథోఽన్యోన్యరహస్యయోః
యథా సాదృశ్యయోగ్యత్వ వీప్సాస్వర్థా నతిక్రమే.
యావత్తావచ్ఛసాకల్య మానావధ్యవధారణే,
వృథా నిష్కారణావిధ్యోః శశ్వదభ్యసనేతి చ.
సకృత్ సదైకవారే చ సామిప్యా దర్థనిందయోః,
స్వస్తిమంగల నిష్పాప శ్రేమేష్వశీర్వచసస్యపి.
సాక్షాత్ పరిత్యక్షసదృశోః పృథగర్థేఽన్తికే హిరుక్,
వాక్యారంభేఽనుకంపాయాం హన్తహర్ష విషాదయోః.

(ఇతి ద్వ్యక్షరాః)

అంజసా త్వరితే తత్త్వేఽప్య వాహోద్భుతభేదయోః,
సమీపో భయతశ్శీఘ్ర్యే సాకల్యాభిముఖేఽభితః.
రహస్యేఽర్థ ఉపాంశుస్యా దశ్రుతోచ్చారణేఽపి చ,
పరితోఽన్తికే సర్వతోఽర్థే పూర్వేద్యుః ప్రత్యుషేఽపి చ.
పురస్తా త్పూర్వదిక్ప్రాగ్రే పురాప్రథమయోరపి,
శీఘ్రే సపది సద్యోఽర్థే సమయాన్తికమధ్యయోః.
సద్యోఽర్థే సహసాహేతు శూన్యే యుక్తేఽపి సాంప్రతమ్

(ఇతి త్ర్యక్షరాః)

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం శేషకాణ్డే అనేకార్థావ్యయాధ్యాయః.

అవ్యయపర్యాయాధ్యాయః

శేషూర్ధ్వే ఝటితి స్రాగ్ ద్రాక్ మంక్వాహ్నాయ సపద్యపి,
చిరేణ చిర రాత్రాయ దీర్ఘకాలే చిరాచ్చిరమ్. ౧

వికల్పే కిముతాహోస్విత్ కిముతాహో కిమూత చ,
సంబోధనేనను ప్యాట్ పాట్ హే హైహ్ భో అంగహంత చ.

వౌషడ్వోషా డ్వషడ్వౌట్ డ్వాట్ శ్రౌషడ్వషట్ కృతౌ,
పరితస్సర్వతో విష్వక్ సమంతాచ్చ సమంతతః. ౩

కిముతా తీవ బలవత్ స్వతిసుష్ఠు చ సాధికే,
పృథగ్వినా హిరుఙ్నానా స్తరేణర్తే చ వర్జనే. ౪

కాలేఽస్మిన్నధునేదానీం సంప్రత్యేతర్హ్యాం ప్రతమ్,
యదా యర్హ్యా తదా తర్హ్యా తదానీం సర్వదా సదా. ౫

శశ్వత్ సనాత్ సనాజ్యోక్ చ యుగపత్త్వేకదాసకృత్,
ద్వి స్త్రి శ్చతుః పంచకృత్వ ఇత్యాద్యా వర్తనే కృతేః. ౬

కదా చిజ్జాతు సదస్యస్తు తత్క్షణేఽన్యక్షణేఽన్యదా,
దోషానక్తం చ నిశ్యహ్ని దివాద్యైత దహర్నిశమ్. ౭

అపరే హ్న్యపరే ద్యుఃస్యా దేవం పూర్వే తరాధరే,
ఉత్తరేఽన్యస్యతరయో ష్టర్హ్యాః పూర్వే ద్యురాదయః. ౮

ఉభయే ద్యుస్తూభయద్యుః పరేత్వహ్ని పరేద్యవి,
హ్యోగతేఽనాగతే తుశ్వోః పరశ్వస్తు తతఃపరే. ౯

సాయం సాయే ప్రగే ప్రాతః కాల్యే సంవత్తు వత్సరే,
అతీతానంతరేవర్షే పరారి పరుదేషమిః. ౧౦

అతీతే వర్తమానే చ స్యాదంతే రజనే రుషా,
ముహుః పునః పునశ్శశ్వ త్పురస్తు పురతోఽగ్రతః. ౧౧

సంశోచే చిచ్చనవ్యర్థే ముధా శశ్వత్తు శాశ్వతే,
కించనేష న్మనాక్కించి దల్పేఽవశ్యం తు నిశ్చితే. ౧౨

నిష్ప్రీమం దుష్ప్రీమం దుష్మ గర్హ్యేసుష్ఠు సుశోభనే,
మిథ్యా మృషా చ వితథే యథార్థం తు యథాతథమ్. ౧౩
మత్రప్రదానే యదిచే ద్యథాస్వం తు యథాయథమ్,
యుక్తేస్థానే రుషోక్తావుం బహిర్బాహ్యే నమో నతే.
మూనే తు తూష్ణీం తూష్ణీకాం సమయానికషా హిరుక్,

సామ్యేవ వైవమేవేవ ప్రీత్యాముత్ర భవాన్తరే. ౧౪
ప్రాధ్వంస్యాదానుకూల్యార్థ మశీష్యేశనకైశ్నైః,
అహోహీ విస్మయే ప్రాయో భూమన్య స్తమదర్మనే. ౧౫
సమకం తు సజూస్సాకం సార్థం సత్రా సమం సహ,
సుఖే దిష్ట్యోపజోషం శమేవ మాం పరమం మతే. ౧౬

హరే ప్రసహ్యా మధ్యేస్యా దంతరేణా న్తరేఽన్తరా,
ప్రాదురావిః ప్రకాశేఽర్వాగవరే స్వయమాత్మని. ౧౭
ఉపరిష్టా దుపర్యార్ధ్వే స్యా దధస్తా దవాగధః,
తిరశ్చి సాచ్యుచ్చ ఉచ్చైశ్చ ర్నీచైర్నిచ్యుచ్చకైర్భృశి. ౧౮
ప్రకారేఽన్యధేతరథా కథమిత్థం యథాతథా,

ద్విధా ద్వేధా త్రిధా త్రేధా చతుర్ధా ద్వైధమాదిచ. ౧౯
అర్థే యత్రాది సప్తమ్యాః పంచమ్యాయత ఆదికమ్,
ఇతిహాస్యా త్సంప్రదాయే పారేపారే దృశౌ పశు. ౨౦

ఇతి భగవతా యాదవప్రకాశేన విరచితాయాం
వైజయన్త్యాం శేషకాణ్డే అవ్యయపర్యాయాధ్యాయః.

లింగసంగ్రహాధ్యాయః

నామ్నాం పూర్వమిహోక్తానా మనుక్తానాం చ కృత్స్నశః,
సామాన్యైర్లక్షణైః సైష్యే క్రియతే లింగసంగ్రహః. ౧
అబాధితే విశేషోక్త్యా భవే త్సామాన్యలక్షణమ్,
ఏకస్వరం హలాదీదూ ద్బహ్వజ్మా శ్రీర్యూ ర్భరితి స్త్రియామ్. ౨

ఇచ్ఛ సర్వమురంతే షు పాకురజ్జ్వాది కించన,
నదీనా మాహ్వయా స్సర్వే ప్రాయేణ చ లతాహ్వయాః. ౩
ణాద్యోఽఞి వ్యావహార్యాద్యా అజ్జన్తా స్తు పచాదయః,
అప్రత్యయే జిగుప్సాద్యా యుజన్తా భావనాదయః. ౪
క్తిన్నంతా స్తితిగత్యాద్యాః క్విబంతా స్సంపదాదయః,
ఇషి స్యుః కారిభోత్యాద్యాః ణ్వులిప్రచ్ఛర్ధికాదయః. ౫
క్రీడా ప్రహరణే ణాన్తాః పాల్లవాద్యా ఘుషు స్తుషే,
క్రియాయాం దాంతపాతాద్యా స్తక్ జ్యాబూజ్ట్వం ధతా
అకే వైరాది వీప్సాదౌ స్యుః కాకోలూకికాదయః, [దయః.
కృపి తు బ్రహ్మహత్యాద్యాః దల్యాద్యల్పత్వకీర్తనే. ౭
త్రిలోకీత్యాదయోఽదంతై స్సమాహారార్థకద్విగౌ,
త్రిపాత్ర త్రిగుణాద్యా ష్టన్నభవనాద్యదయ స్త్వనౌ. ౮
(ఇతి స్త్రీలింగాః)

అదంతాః పుంస్యపాంతాశ్చేత్ ణిజో భర భటా స్తథా,
షసౌ చ సాంతాయే చ స్యురుదంతాః ప్రాయశో నరః. ౯
ఇదం తేష్వరతి ర్వర్మి ర్వాణిర్వాహిర్గ్రహిః ప్రహిః,
స్తభిః కపిః ససీరాలి ర్గర్దనిర్వమతి ర్నరః. ౧౦

అజ్యాబంతాశ్చ వృక్షార్థాః ప్రాయోరోహి త్తర త్తథా,
శైలానామాహ్వయాస్సర్వేగో త్రాఖ్యా శ్చరణాహ్వయాః.
కన్యంతా రాజతక్షుద్యా బుదోరపి కరాదయః,
ఇక్స్తిపోశ్నాసిశాస్త్యాద్యా స్సున్న రేరచి జయాదయః. ౧౩

25 అవశ్యాయాదయోణాంతః ఘన్తాదంత చ్ఛదాదయః,
ప్రత్యాద్యాః ప్రాదితోఘూశ్చ కాస్యుర్వమథ్వాదయోఽథుచి.
ప్రశ్నాద్యా నజిపాకాద్యా ఘుషిర్యానందనాదయః,
ప్రథిమాద్యా ఇమనిచి కుణప్పీలు కుణాదయః. ౧౪

(ఇతి పుంలింగాః)

త్రాంతద్వ్యచ్కాసి సుస్నాంతం లోపధంయు క్తయోపధమ్,
30 అంబుపుష్పాణి చ క్లీబే రేచకం త్వభయాపలే. ౧౫
బ్రహ్మోద్యాద్యా భావకృత్యా శ్ఛందోఽణి త్రైష్టుభాదయః,
స్మితాద్యా భావనిష్ఠాన్తాః కర్ణజాహాది జాహాది. ౧౬
సమూహకర్మభావార్థ తద్ధితే వార్థకాదయః,
సాంరావిణోపమానాది నోపాంతం భావసంజ్ఞయోః. ౧౭

35 ఏకద్వంద్వావ్యయాభావా స్సున్నరితోఽకర్మధారయే,
అనఞ్ తత్పురుషే శబ్దాః కంథోశీనరనామసు. ౧౮
యథా సాశమికంథం స్యా ద్బాహులే తు సమాసభాక్,
ఛాయా యథా ఖగచ్ఛాయం నృపామత్యార్థకాత్పరా. ౧౯
అరాజత స్సభాభూభృత్సభం రక్షస్సభం యథా,
40 నకాష్ఠాదేరళాలార్థా సైవదాసీ సభం యథా. ౨౦
ఉపజ్ఞోపక్రమాంతం చ తదాదిత్వే వివక్షితే,
పాణిన్యుపజ్ఞమిత్యాది పథస్సంఖ్యావ్యయాత్పరః. ౨౧

శళాదూర్ణా గృహత్ స్థూణా క్రియావ్యయ గుణానుగమ్,
ఏకత్వం చాస్య పుణ్యాత్తు సుదినాదవ్యవాః పరః. ౨౨

కుటిలం గచ్ఛతీత్యాది క్రియాణాం తు విశేషణమ్,
నపుంసకం తు భద్రం స్వరిత్య వ్యయ విశేషణమ్. ౨౩

(ఇతి నపుంసకలింగాః)

స్త్రీ ప్రాణ్యర్థాః స్త్రియాం పుంసి పుంప్రాణ్యర్థా వినాత్వికా,
స్త్రీత్వేనోక్తే స్తథాపత్యేఽణాదిష్వన్నాది శిల్పిని. ౨౪
క్వచిద్రశ్మి మయూఖాంశు ఘృణిస్మృష్టి గభ స్తయః,
సృపాటీ త్రిసరా సూర్మి స్సుషుమ్నా యష్టిరింగుదీ. ౨౫
కంబలీ శల్లకీ మల్లీ వరటా జాటలిః కుటీ,
శాటీ రేణు హరేణూకా జలూకా కోలి ధూలయః. ౨౬
ఉత్కంరా కంకతీ కందూ ర్విత స్తీరయిరంజలిః,
కూపస్య చ త్రికాప్రీడా ప్రేంఖోలిః ఫలకీ కటీ. ౨౭

(ఇతి స్త్రీపుంలింగాః)

అర్ధర్చాదిగణోక్తం సర్వం నృక్లీబలింగకమ్,
తచ్చలింగాంతరేఽనుక్తం సర్వముక్తం ఘృతాది చ. ౨౮
తత్ర కేచిద్ ఘృతాదీనాం పుంస్త్వాద్యం వైదికం విదుః,
అత ఏకే న లింగే న తే పూర్వమిహా వర్ణితాః. ౨౯
పిశాచాదిషు భూతోఽస్త్రీ శంకుర ప్రాణి గోచరః,
విశేషకం చ తిలకం పుండ్రే బ్రహ్మ ద్విజేఽబ్జజే. ౩౦
త్వోడాశ్చ కందలాః కాలకూటాద్యా స్స్యుః కమండలుః,
సక్తుః పరీతస్తహిమా కర్మ పర్వచ లోమదోః. ౩౧

(ఇతి నృషండాః)

అపుంసి చాలదీదాను వాణిజ్యా శ్మంతికాస్థలీ,
శరవ్యార్చిర్గుడాపత్రీ స్యాత్కుథేవర్ణతర్ణికా. 32

సగరీ నటనే కృత్యా త్వభిచారజదైవతే,
మద్యే మధూలకం చేతి క్వాప్యథాకర్ణథారయే. 33
అనఘ తత్పురుషే సేనా చ్ఛాయాళాలా నిళా సురా,
నృసేనం పాదపచ్ఛాయం గోళాలం శ్వనిళం యథా. 34
నృసేనేత్యాదయోఽప్యేవం కుత్రచిద్భావకర్మణోః,

సాహాయకం సాహాయికా మైత్ర్యం మైత్రీ చ వుష్పవ్యథోః.
ద్విగురన్నంత ఆబంతోఽప్యేవం నళాత్రలుప్యతే,
యథా త్రితఱుం త్రితక్కీ త్రిఖట్వం చ త్రిఖట్వికి. 35
(ఇతి స్త్రీషండాః)

త్రిలింగ్యాం తు క్వచిచ్ఛుంగా కలశీ కందరీ దరీ,
పేటీ పుటీ ఘటీ వాటీ కవాటీ పెటకా వటీ. 32

ఆర్కలా దాడిమీపాత్రీ విడంగా కువలీ తటీ,
మృణాలీ కందలీ నాలీ ముస్తా జృంభా హరీతకీ. 37
త్రిజాతకీ గంధిఫనా మరీస్థానే తపస్వినామ్,
(ఇతి త్రిలింగాః)

గుణద్రవ్యక్రియాయుక్తం బ్రువన్తో వాచ్యలింగకాః. 38
యేనార్థః ప్రస్తుతో నామ్నా తల్లింగం వాచ్యలింగకమ్,

న త్రిషుస్యా ద్విశిష్టార్థ స్పర్శినః పంకజాదయః. 80
భేదన్యనిష్ఠత్వ మేకార్థ వృత్తిమాత్రైక కారణమ్,
అతంత్రీకృత్య భేదోక్తిః కైశ్చిదా శ్రీయతే పునః. 80

తే స్యు రర్థసమాయద్వ త్సత్త్వాద్యా వాక్యగోచరాః,
మచర్చికా మతల్లికా ప్రకాండముష్టతల్లజౌ. ౪౨

అమిశునార్థలింగతా ప్రశస్తవాచకేష్వపి,
యోని సంబంధవాచిన్యాః పుత్రాద్యాః పుంగిరో నరి. ౪౩

మాత్రాద్యాః స్త్రీగిరః స్త్రీత్వే విద్యాసంబంధగోచరాః,
ఆచార్యర్త్విగుపాధ్యాయ శిష్యా యాజ్యార్ధికాస్తథా. ౪౪

శాస్త్రార్థ వైదికార్థాశ్చ స్థపతి శ్రోత్రియాదయః,
అధికారకృతా మంత్రి స్థాపకాద్యాభిధా స్తథా. ౪౫

భట్టారకో భట్టరకో భట్టస్తత్రభవాన్ భవాన్,
భగవాన్ పూజ్యపాదశ్చ దేవాశ్చా ర్చ్చార్థికా స్తథా. ౪౬

శత్రుమిత్రాజ్ఞ శిల్పాద్యర్థాః ప్రాయ స్తద్వన్నతుత్రిషు,
వాచ్యవత్ స్యా ద్బహుష్వీహా ర్థిజ్ఞామసుతు నస్త్రియామ్. ౪౭

కృతః కర్తర్య సంజ్ఞాయాం కృత్యాద్యాల్యుట్ చ కారకే,
సర్వనామా న్యణాద్యాశ్చ తద్ధితా స్సంజ్ఞయా వినా. ౪౮

తద్ధితా శ్చతురర్థ్యాం యే సంకేతా తత్కృతకాహ్వయాః,
షట్సంజ్ఞాయుష్మదస్మచ్చ త్రిషులింగేష్వభేదవత్. ౪౯

(ఇతి ఆభిధేయవల్లింగాః)

కృత్తద్ధిత సమాసాఖ్యా ప్రసిద్ధాఖ్యే చ లింగిని,
తదన్యథా చక్రభృద్విష్ణు ర్గతాభేదాభిధా యథా. ౫౦

ద్వంద్వ స్తత్పురుషోఽవ్య న్యే లింగోఽన్యబడబౌ నరి,
తత్పథ్యోష్ణవహ్ని రాత్రాహ్నశ్చట జంతకాః. ౫౧

ద్విత్రి సంఖ్యా పరం రాత్ర మర్ధాన్నా పంచఖార్యనా,
త్రిష్వర్థః ప్రాక్ చతుర్థ్యన్త స్తద్ధితార్థో ద్విగుస్త్రిషు. ౫౨

ప్రాదిప్రాప్తాలమాపన్నాత్ పరం చ ప్రవరో యథా.

ప్రాప్తార్థోఽలంకుమారిళ్ళ పుమాన్ స్త్రీ పుంసయో ర్యుతౌ.
గ్రామ్యానేకశఫాబాల బహుపశ్వన్వయే స్త్రియాః,
క్లీబక్లీయుతౌ షణ్ణెక్యం వా వ్యక్త్యాది లుపియుక్తవత్. ౫౪

పరవద్వాసువాదేషు తిజవ్యయ మలింగకమ్,
అచః పుంసి హలో దీర్ఘాః స్త్రియాం లోపధనత్రసాః. ౫౫
షండే సర్వే గుణద్రవ్య క్రియాయుక్తాకాస్త్రిషు,
బహుత్వమేకతా చ స్యాజ్జాత్యాఖ్యాయాం యథాయవాః.
యవశ్చ వ్రీహయో వ్రీహి రిత్యథస్యా ద్విశాఖయోః,
ద్విత్వం బహువచశ్చైవం ద్వయం ప్రోక్తపదాస్యపి. ౫౬

అనేకమితి శబ్దస్య తద్విశేష్యస్యచైకతా,
సంఖ్యార్థస్యాబహుత్వేహా ర్థాదనేకావధారితి. ౫౭
విరోధే పూర్వదౌర్బల్యం లోకతశ్శేషమున్నయేత్,
(ఇతి సామాన్యన్యాయాః)

సర్వేజనా స్సహస్రాస్యా యుగపద్వక్తు ముద్యతాః. ౫౮
న కలామపి భారత్యా బ్రూయుర్వర్షశతైరపి. ౫౮౫

ఇతి భగవతా విదిత నిఖిల నిగమ నిచయ రహస్యవిద్యేన
దినమణి సమతేజసా సకలతత్త్వప్రకాశేన యాదవప్రకాశేన
విరచితాయాం వైజయన్త్యాం శేషకాండే లింగస గ్రహాధ్యాయః

శేషకాణ్డ స్సమాప్తః.

ఇతి యతివరసంఘ పూజితాంఘ్రిః
ప్రథితయశాభువి యాదవప్రకాశః,
వ్యరచయ దభిధానశాస్త్ర మేత
త్సహవచనై స్సహలింగసంగ్రహాణ. ౧

ఏతాం శుభామష్టభిరుక్తకాండై
ర్భూతస్వరూపై రివ నామమాలామ్,
ధత్తాం విశాలే హృదయే మురారి
స్త్వాం వైజయన్తీ మివ వైజయన్తీమ్. ౨

ఏవం సూత్రన్యాయనిర్ణీతశబ్దై
స్సర్వార్థానాం వ్యంజకోఽసౌ నిబద్ధః,
సంవిత్తీనాం భూషణం సత్కవీనాం
స్ఫీతః పారం వైజయన్తీ నిఘంటుః. ౩

[నానావిద్యావేద్యవాగ్రత్నమాలా
మూర్తం వేదం వేదయన్తీ త్రివేద్యాః,
రోద్ధుం బుద్ధిధ్వంసకధ్వాంతచక్రం
స్ఫీజ్జ్యోత్స్నా వైజయన్తీ జయన్తీ. ౪

వైజయన్తీ సమాప్తా.

పాఠాంతరాణి

అత్ర సూచితసంఖ్యామనుసృత్య పంక్తిషు
పాఠభేదాః ప్రదర్శ్యన్తే

పృష్ఠమ్	పంక్తిః	
3	4	వయునాః
6	88	చండీకాంతోశేరిహోణః
12	79	జలలోహితాః
12	84	చతుష్పాన్నామందరః
19	55	జ్యోతాన్ని తు
21	114	తమిస్రా తుణినీ
,,	116	గర్భితం తు
24	182	ద్విసర్గికా
25	11	చండకోఽప్యశనిః
33	68	విధువనమ్
34	71	జనోదాహరణం.. ...సుణాపణీ
,,	82	ఉద్ఘాతోఽప్యధికారః
38	80	పృథవో వృకా
39	102	సంక్రమో దుర్గతశ్చారః
,,	117	దివ్యదండో నిదేశకః

పృష్ఠమ్	పంక్తిః	
41	9	హరాద్రిస్పర్ధికక్షశ్చసః
42	23	గంధాశ్మగంధికా
43	51	లోభ్యమపి
,,	54	నీలికాయాం
47	62	అంబుప్రియోఽప్యథాగ్రాతే
47	69	భాగే తు కరుణాఃకరణాః
48	74	నేతా చ కర్కరః
,,	88	పారిభద్రేఽప్యసౌ
49	112	కృష్ణే మయుంకీ
50	122	కురువకో
53	192	సైజయన్త్యాం తు తక్కారీ
55	255	పుష్పీ వీర్యా
,,	262	ధీరా చిన్నా
57	296	ఖదిర్యాం తు
,,	305	భూమికందకమ్
58	330	రాజీవాన్ద్రవణాఃద్రవణాః
59	335	వృత్తతుంబ్యాం
60	359	చించాణత్యదనీ
,,	374	ప్రసహస్రీ
61	401	సోనరం పరిపేలవమ్
,,	386	శిరీషపుష్పం
,,	389	జపాయామోదపుష్పం

పుష్ఠమ్	పం క్తిః	
63	441	హ్రస్వోస్యాత్ ఖుల్లకః
,,	453	స్త్రీ తు గండికా
64	460	వాట్యాన్తిల్కటః, వాట్యాంత్విత్కటః
,,	466	హోర్గల స్త్వోరకా
64	468	ఛత్రాతిచ్ఛత్ర వాలఘ్నా
66	39	కాలికా త్వసితా
67	43	సితకేసరవాన్
70	122	స్యాత్పాదబంధనమ్
,,	137	రతికీలోగృహమృగః
71	144	కృపశ్చుద్ధోజడః
,,	145	బర్కరస్నాతః
,,	148	యవసశ్చరిః
72	12	ఆయోగవీ తు శ్వనకమ్
,,	17	నటీ నటమ్
73	36	ఉగ్రవేశం
,,	44	వేలవంసై వ
74	50	రథకారకమ్
,,	61	ఛాణకీయుపమ్
75	87	ఆహిండకమ్
76	114	విజన్మానం
78	147	రాజ్ఞాం పారకః

పృష్ఠమ్	పంక్తిః	
78	153	జంఘూకారికవృత్తికృతః
,,	160	వణిక్పథో మాగధస్య
80	208	ద్విజన్తా
81	232	ఋత్విగ్భ్యైవేదేభ్యైః
81	238	ఆసులోమ్న్యా ప్రతిలోమాన్యాత్
84	44	దేశికఃపరమాప్తఃస్యాదాత్మలాభకరో గురుః (౮౮ తమపంక్తేః పరం)
84	45	వేదపరిత్రా త్కాలపారకః
85	65	ఏకగ్రంథస్తు పఞ్జికా
86	74	సేవనం చ ప్రసాధనమ్
87	101	స్వల్పదేహా మధూపికా, స్వల్పదేహా మటూపికా
89	144	జాతిమాత్ర
,,	165	విశ్వహార్యాఃఃః

పృష్ఠమ్	పంక్తిః	
91	214	యుంథానో రథగరుతః
93	247	బద్ధదరోభ్ధ దేవయష్టిః
94	270	ఘృతాశీ వంత భుగ్ ప్రతీ
,,	277	పాణిపాత్రపూర్ణాన్నేన
95	291	షష్ఠకాలే తు
96	321	క్షేత్రజ్ఞ ఆవళః
99	335	హ్యాణీయా మృణిమా మృణా
,,	393	స్వప్నసులయా
,,	401	నిపాలో నిమిరింధకః
102	418	చోటికాస్త్రిః పరా మృళ్యజాను సోఽట క్రియాతథా
105	46	ప్రదేష్టా పంచజనినః
106	58	సందేశికో ఋతూః
,,	66	ప్రగణికా యానాప్త పరిహారికా
107	91	ప్రదర్శనం ప్రాభృతం చ
103	95	దళరూపం సమంజసమ్
110	155	అపరం పశ్చిమః పాదః
111	178	పీతం తదుభయం
115	274	తద్వైవనయికమస్త్రియామ్
116	292	సోఽభ్యమిత్రః
117	330	స త్రికంటక సంజ్ఞితః

పృష్ఠమ్	పం క్తిః	
118	339	ముసుంరీ స్యాత్
,,	354	లస్తుకో ధనుషో మధ్యం
119	369	కుల్కో బింబిసారకః
120	384	ఊర్ధ్వాథ ప్రక్రన్తస్తు
123	15	వృద్ధ్యా జీవకకుసీదకః
,,	17	ప్రత్యాయికస్సమా
125	57	చికిచ్ఛిల్లనిషద్వరాః
126	91	ఖల్వే తు పలనిష్పావౌ
128	129	శమీబింబా
,,	139	వస్తోఽర్ఘోఽవక్రయః
129	152	ఉూషణా బలా
131	198	కరంజం చక్రకారకమ్
132	219	వృకధూపశ్చ ఆణస్తు
134	231	అమ్లదుండీ తు
135	205	కిలాటః
136	6	సంచారితేఽధింగరశ్చ
,,	8	స్వస్కంధోభిన్నకుంభశ్చ
138	60	తుల్యా వటీక్రయా
139	87	వధీ నద్ధీ
140	113	ద్యూతోఽక్షక్రియా మక్షవతీ ద్యూతే సమాహ్వయః

పృష్ఠమ్	పం క్తిః	
141	126	సర్వకేశీ కృశాశ్వీచ
150	47	ఏవమన్యే వికారాః స్యుః
,,	48	సారోష్ట్రీకో బ్రహ్మపుత్ర
,,	61	కుడ్యమత్స్యా చ సా శ్వేతా
,,	64	అలం తత్పుచ్ఛకంటకః
152	96	స్థూలమండూకః
,,	107	దరస్తు జలమార్జారః
156	62	సంగమోనద్యాః
157	81	స్వర్ణరాగం చ
161	51	కణాబుస్యాల్యాశ్రమే తు
,,	69	[illegible]సో విపణిః
162	78-79	పాల్కికా
163	101	గృహకోష్లకః
167	202	చూర్ణితం రజైః
,,	214	కరంకో వేంరాదికృతే
167	222	కపిలీ పత్రపంచికా
172	341	మోహనం మిథునత్వం చ
182	219	కోశికం సూత్రమ్
183	244	పాటః స్ఫోటో విపాటికా
194	53	మేలకే సంగసంగమా
198	58	శుద్ధశ్చ లవణే న తు

పుట	పంక్తి	
202	31	ఆజిలో జీవతో జైత్రః
204	94	ప్రతిభా ప్రభవాక్
206	122	జగత్ప్రసచ్ఛర ప్రాణ
208	176	శాశ్వతేఽవమృతో నిత్యః
212	278	సమోనితోఽర్థవాదిని
244	121-122	ధుత్తూరే
267	66	ప్రగాఢగస్త్రికాబంధే
271	16	రాజకన్యాపిచండకే
281	21	అటవ్యాజలము స్తకే

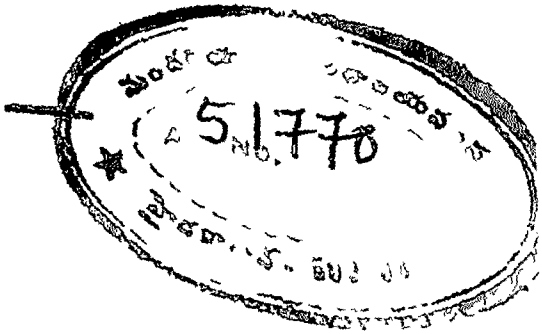

చిన్నపురెడ్డి: 'శ్రీరామ' ముద్రణాలయే ముద్రితః—1958

సంస్కృత నిఘంటువులు

	ప్రతి 1-కి రూ.	న.పై
అమరకోశము, 3 కాండలు, మూలము ...	1	0
,, సటీక, మేలుకాగితములు, కాలికో	5	0
,, ప్రథమకాండము, మూలము, పెద్దచ్చు	0	25
,, ,, టీక ...	0	62
,, గురుబాలప్రబోధిక, సటీక ...	10	0
త్రికాండశేషము, సటీక ...	2	75
విశ్వకోశము (విశ్వనిఘంటువు), సటీక ...	4	0
ధనంజయనిఘంటువు, సటీక ...	1	25
నానార్థరత్నమాల, సటీక ...	2	50
మేదినీకోశము, ,, ...	4	0
సంస్కృత-ఆంధ్ర అకారాది నిఘంటువు ...	5	0
సంస్కృతద్రావిడనిఘంటు ...	4	0
హారావళి, ఏకాక్షరికోశము, సటీక ...	1	

లెనుగు నిఘంటువులు

ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబ నిఘంటువు, టీకా, అకారాద్యనుక్రమణికతో (నిఘంటుత్రయము) కాలికో ...		2
వావిళ్ల నిఘంటువు (అ-ఔ వఱకు) 1-వ సంపుటము		10
డిటో (క - ఱ వఱకు) 2-వ	,,	12
డిటో (ట - న వఱకు) 3-వ	,,	10
డిటో (ప-ఱ్ఱు వఱకు) 4-వ	,,	(అచ్చు
శబ్దార్థచంద్రిక, శ్రీమహాకాళి సుబ్బారాయకృతము		10
లఘుశబ్దార్థచంద్రిక ...		6

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

పోస్టుబాక్సు 1372. 202, ఎస్ప్లనేడ్, మదరాసు